

1934

LEO
KORAR
TOB

KNJIGE GORIŠKE MATICE

ki so doslej izšle :

PRVO LETO 1919.

Koledar za leto 1920.

DRUGO LETO 1920.

Koledar za leto 1921. (pošel)

Alojzij Gradnik, Božje solze (pošle)

TRETJE LETO 1921.

Koledar za leto 1922.

Lojze Remec, Naši ljudje

Joža Lavrenčič, Gorske pravljice

ČETRTO LETO 1922.

Koledar za leto 1923.

Alojzij Gradnik, Zlata srca

Dr. Egidij, Sirahove bukve

PETO LETO 1923.

Koledar za leto 1924.

Ivan Pregelj, Zgodbe zdravnika Muznika (pošle)

Šoški črnošolec, Mladi gozdar (pošel)

Franc Finžgar, Božu, kar je božjega

ŠESTO LETO 1924.

Koledar za leto 1925.

Carli Lukovič, Zadnji dnevi v Ogleju

Dr. Pavlica, Sv. Frančišek Ksaverski

France Bevk, Mlada Zora (pošla)

SEDMO LETO 1925.

Koledar za leto 1926.

France Bevk, Smrt pred hišo

Carli Lukovič, Evfemija

Ivan Bežnik, Otroci Stepe

Ivan Mežé, Častitljivi don Bosco

OSMO LETO 1926.

Koledar za leto 1927. (pošel)

Dr. Just Bačar, Zdravje in bolezen v domači hiši. I. del Drugi natis.

Damir Feigel, Pasja dlaka (pošla)

Naši kraji v preteklosti

Prvi koraki (pošli)

France Bevk, Brat Frančišek. Drugi natis.

DEVETO LETO 1927.

Koledar za leto 1928.

Dr. Just Bačar, Zdravje in bolezen v domači hiši. II. del.

Slavko Slavec, Župan žagar

Gabrijel Majcen, Zgodovina domačih in pitomih rastlin

Venec domačih pravljič

France Bevk, Znamenja na nebu. I. del. Krvavi jezdec

DESETO LETO 1928.

Koledar za leto 1929.

VI. S. Reymont, Pravica

Just Ušaj, Kmečko branje

Janko Furlan, Danska in Danci

Iz starih časov, zgodovinske bajke in povesti iz domačih krajev

France Bevk, Znamenja na nebu. II. del. Škorpioni zemlje (pošli)

France Bevk, Znamenja na nebu. III. del. Črni bratje in sestre

ENAJSTO LETO 1929.

Koledar za leto 1930.

Dr. Josip Potrata, Zdravje in bolezen v domači hiši. III. del.

Ciril Drekonja, Pod domačim krovom

Slavko Slavec, Čigava si?

Nande Vrbanjakov, Slike iz prirode

France Bevk, Umirajoči Bog Triglav

Gizela Majeva, Vzorna gospodinja (pošla)

DVANAJSTO LETO 1930.

Koledar za leto 1931.

Dr. Josip Potrata, Zdravje in bolezen v domači hiši. IV. del.

Šlibarjev Polde, Ljudska astronomija

Damir Feigel, Čudežno oko

Nande Vrbanjakov, Po svetu naokrog

France Bevk, Človek proti človeku, zgodovinski roman.

TRINAJSTO LETO 1931.

Koledar za leto 1932.

Dr. Josip Potrata, Zdravje in bolezen v domači hiši. V. del.

Gizela Majeva, Nova kuharica (pošla)

Tone Čemažar, Burkež gospoda Viterga

Nande Vrbanjakov, Dedek pripoveduje

France Bevk, Vedomec

Eliza Orzeszkowa, Kmetavzar

ŠTIRINAJSTO LETO 1932.

Koledar za leto 1933.

Slavko Slavec, Med srci in zemljo

Dr. Josip Potrata, Prva pomoč v nezgodah

Gizela Majeva, Telesna vzgoja otrok

Nande Vrbanjakov, Pogled v svetovno zrcalo

France Bevk, Železna kača

PETNAJSTO LETO 1933.

Koledar za leto 1934.

France Bevk, Dedič.

Dr. Josip Potrata, Zdravje iz rastlin.

Martina Seljak, Ljubi moj domek.

Nande Vrbanjakov, Prirodni pojavi in človeški izumi.

Damir Feigel, Čarovnik brez dovoljenja.

France Bevk, Veliki Tomaž.

Knjige za prihodnje leto :

Koledar za leto 1935.

Ciril Drekonja, Listi bele marjetice.

Gizela Majeva, Duševna vzgoja otrok.

Z orodjem v rokah.

Nande Vrbanjakov, Pravljič iz tujih lagov.

France Bevk, Volkovi.

Po možnosti še ena knjiga.

Dosedanje knjige, v kolikor niso pošle, se dobe pri: **UNIONE EDITORIALE GORIZIANA, GORIZIA, VIA CARDUCCI 7.**

KOLENDAR

GORIŠKE MATICE

ZA LETO

1934

1933

IZDALA IN ZALOŽILA „GORIŠKA MATICA“
UNIONE EDITORIALE GORIZIANA

|| 25094 / 1934

D(7) 14.433 / 1956

KOLENDAR ZA NAVADNO LETO 1934.

ima 365 dni (52 nedelj in 9 praznikov ter se začenja s ponedeljkom in se končuje s ponedeljkom.)

Začetek leta 1934.

Občno in državno leto se začne na dan novega leta, t. j. s prvim januarjem.

Cerkveno leto se začne s prvo adventno nedeljo (2. decembra).

Letni časi.

Pomlad se začne 21. marca ob 8. uri 28 minut.

Poletje se začne 22. junija ob 25. uri 48 minut.

Jesen se začne 23. septembra ob 18. uri 45 minut.

Zima se začne 22. decembra ob 15. uri 49 minut.

V letu 1934. bosta dva solnčna mrka:

1.) Popolni mrk 13.-14. februarja. Začetek ob 25. uri 3 minute, konec ob 4. uri 11. min. Velikost 1.016. Viden bo v vzhodni Aziji, Tihem oceanu in v Alaski. Pri nas neviden.

2.) Obročasti mrk 10. avgusta. Začetek ob 6. uri 50 min., konec ob 12. uri 25 min. Velikost 0.972. Viden bo v centralni in južni Afriki, deloma v Indijskem oceanu in južno tečajnem ozemlju. Pri nas neviden.

in dva lunina mrka:

1.) Delni mrk 30. januarja. Začetek ob 15. uri 8 min., konec ob 20. uri 16 min. Velikost 0.117. Pri nas deloma viden.

2.) Delni mrk 26. julija. Začetek ob 10. uri 50 min., konec ob 15. uri 39 min. Velikost 0.667. Pri nas neviden.

Znamenja za lune mene.

Mlaj . . . . . ☾ | Ščip ali polna luna ☽
Prvi krajec . . . . . ☾ | Zadnji krajec . . . ☾

Kvatrni posti.

I. kvatre, spomladanske ali postne: 21., 23. in 24. februarja.

II. kvatre, letne ali binkošne: 25., 25. in 26. maja.

III. kvatre, jesenske: 19., 21. in 22. septembra.

IV. kvatre, zimske ali adventne: 19., 21. in 22. decembra.

Cerkveni prepovedani časi.

Obhajati ženitve je prepovedano od 1. adventne nedelje do božiča in od pepeln. srede do velikonočnega ponedeljka.

Premakljivi prazniki.

- 1.) Septuagesima: 28. januarja.
- 2.) Pepelnica: 14. februarja.
- 3.) Marije Dev. 7 žal.: 23. marca.

4.) Velika noč: 1. aprila.

5.) Križevo: 7., 8. in 9. maja.

6.) Vnebohod: 10. maja.

7.) Binkošti: 20. maja.

8.) Sv. Trojica: 27. maja.

9.) Sv. Rešnje Telo: 31. maja.

10.) Prva adventna nedelja: 2. decembra.

Pust traja od 7. januarja do 15. febr., t. j. 38 dni. Postnih nedelj je šest, povelikonočnih tudi šest, pobinkoštnih pa dvajset in sedem.

Prazniki.

a) Običajni in civilni.

- 1.) Vse nedelje. — 2.) Novo leto. — 3.) Sv. Trije kralji (6. januarja.) — 4.) Sv. Jožef (19. marca). — 5.) Rojstvo Rima (21. aprila). 6.) Vnebohod (10. maja.) — 7.) Sv. Rešnje Telo (31. maja). — 8.) Vnebovzelje Mar. Dev. (15. avgusta). — 9.) Pohod na Rim (28. oktobra). — 10.) Vsi svetniki (1. novembra). — 11.) Božič (25. decembra).

Prazniki, ki se ujemajo s cerkvenimi, so v Koledarju mastno tiskani, drugi so zaznamovani z dvema zvezdicama (**).

. . .

b) Državni, ob katerih se skrči delovni urnik samo na dopoldanske ure.

- 1.) 8. januarja: rojstni dan kraljice Helene.
- 2.) Pustni četrtek, ponedeljek in torek.
- 3.) Velikonočni četrtek, velikonočna sobota in velikonočni ponedeljek.
- 4.) 24. maja: napoved vojne.
- 5.) 29. jul.: obletnica smrti kralja Humberta.
- 6.) 18. avgusta: god kraljice Helene.
- 7.) 15. septembra: rojstni dan prestolonaslednika Humberta.
- 8.) 2. novembra: vseh vernih duš dan.
- 9.) 11. novembra: rojstni dan kralja Viktorja Emanuela III.
- 10.) 24. decembra: božični večer.
- 11.) 31. decembra: Silvestrovo.

Ti prazniki so v Koledarju, ako ne padejo na nedeljo, zaznamovani z eno zvezdico (*).

. . .

c) Dnevi, v katerih se razobešajo državne zastave, poleg prej označenih.

- 1.) 4. jan.: obletn. smrti prve kraljice Italije.
  - 2.) 9. jan.: smrt kralja Vikt. Emanuela I.
  - 3.) 23. marca: ustanovitev fašjev (l. 1919.)
  - 4.) prva nedelja v juniju: praznik ustave.
  - 5.) 12. oktobra: obletnica odkritja Amerike.
- Ti dnevi so zaznamovani z znakom (X).

. . .

JANUAR - PROSINEC

D n e v i	Godovi in nedeljski evangeliji
1 Pond.	Novo leto. Obrez. Gospod.
2 Torek	Makarij, opat; Martinijan, šk.
3 Sreda	Genovefa, dev.; Salvator, sp.
4 Četrtek	× Tit, šk.; Izabela, kr.
5 Petek	Telesfor, pap. muč.; Simeon Stol.
6 Sobota	Sv. Trije kralji. Razgl. Gosp.
1	Dvanajstletni Jezus v templu. Luka 2. 42.—52.
7 Nedelja	1. po razgl. G., Valentin, šk.
8 Pondeljek	* Severin, ap.; Bogoljub, muč. ☉
9 Torek	Julijan in Bazilisa, mučenca.
10 Sreda	Pavel I., pap.; Agaton, pap.
11 Četrtek	Higin, pap. muč.; Božidar, op.
12 Petek	Arkadij, muč.; Ernest, škof
13 Sobota	Veronika, dev.; Bogomir.
2	O ženitnini v Kani Galilejski. Jan. 2. 1.—11.
14 Nedelja	2. po razgl. G.; Hilarij, šk.
15 Pondeljek	Pavel, pušč.; Maver op. ☉
16 Torek	Marcel, papež; Ticijan, škof;
17 Sreda	Anton, pušč.; Sulpicij, šk.
18 Četrtek	Sv. Petra stol v R.; Priska, dev.
19 Petek	Knut, kralj; Marij in tov., muč.
20 Sobota	Fabjan in Boštjan, muč.; Manjrad.
3	Jezus ozdravi gobavega. Mat. 8. 1.—13.
21 Nedelja	3. po razgl. G., Neža d. m.
22 Pondeljek	Vincencij muč.; Anast., muč. ☉
23 Torek	Zar. M. D.; Emerencijana, dev. m.
24 Sreda	Timotej, šk.; Babila, muč.
25 Četrtek	Izpreob. Pavla apostola
26 Petek	Polikarp, škof; Pavla, vdova
27 Sobota	Janez Zlatoust, cerkv. učenik.
4	O delavcih v vinogradu. Mat. 20. 1.—16.
28 Nedelja	1. predpepel., Karl. V., ces.
29 Pondeljek	Frančišek Saleški, šk. cerk. uč.
30 Torek	Martina, dev.; Janez Mil., šk. ☉
31 Sreda	Peter Nol., sp.; Marcela, vd.

Lunine mene.

☾ Zad. krajec	8. ob 22. uri 36 m.
☽ Mlaj	15. ob 14. uri 37 m.
☽ Prvi krajec	22. ob 12. uri 50 m
☉ Ščip	30. ob 17. uri 31 m.

Nebesno znamenje in dolgost dneva:

Solnce stopi dne 20. januarja ob 18. uri in 37 min. v znam. **Vodnarja**.
Dan zraste od 8 ur 49 minut do 9 ur 45 min., torej za 54 minut.

OPOZORILO.

Obresti obveznic. — Prvi dan zapadejo letne in polletne obresti državnih, bančnih in industrijskih obveznic.

Davki. — V prvi polovici meseca so izpostavljeni v občinskih uradih glavni in dopolnilni davčni sezname prve serije. Vsak davkoplachevalec naj jih pregleda in če zapazi v njih materijelne pogrške, dvojnost ali nepravilen vpis naj rekurira. Čas za to je do 16. julija (glej opombo 15. julija).

Samski davek. — Petnajste zapade rok plačila samskega davka od delodajalcev za uslužbence. Zadnjega je zadnji rok za prijavo samcev v svrhu odmeritve samskega davka.

Pristojbine mrtve roke. — Dvajsetega zapade rok plačila prve polovice pristojbine mrtve roke (ujemajoče se prej s pristojbinskim namestkom) pri registrskem uradu (glej opombo 20. julija).

Tehtnice in uteži. — Od drugega do desetega se mora naznaniti seznam tehtnic in uteži, ki jih vsakdo rabi. To naznanilo je obvezno in zapade v oglobitev, kdor ne ugoti tem zahtevam zakona.

Naborni seznam. — V naborne sezname se morajo vpisati v teku tega meseca vsi mladeniči, ki dopolnijo v tekočem letu osemnajsto leto svoje starosti. V slučaju mladeničeve odsotnosti, ga morajo prigrasiti njegovi starši ali pa skrbniki.

Kratka navodila za kmete.

Na polju. — Pripravi, preoraj in pognoji zemljo. Očisti in odberi seme za pomladansko setev.

V hlevu. — Skrbi za enakomerno toploto (od 15° do 18° C) v hlevu in prezračij ga večkrat. Zmanjšaj krmo delovni, zvišaj jo pri molzni živini.

Na travniku. — Nadaljuj z delom, zastalim v novembru in decembru (glej navodilo za november).

Na vrtu. — Prekopavaj vrtno grede in pognoji ob enem.

V sadovnjaku. — Okopuj in pognoji sadno drevje ter poškopri ga z «antiparasitom» zoper škodljivi mrčes. Obreži mlado in pretrebi krono starejšemu drevju.

V kleti. — Pretoči mlada vina. Skrbi, da bodo sodi, v katerih hraniš vino, vedno polni, prazne pa prežvepluj.

BELEŽKE

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....
7. ....
8. ....
9. ....
10. ....
11. ....
12. ....
13. ....
14. ....
15. ....
16. ....
17. ....
18. ....
19. ....
20. ....
21. ....
22. ....
23. ....
24. ....
25. ....
26. ....
27. ....
28. ....
29. ....
30. ....
31. ....

FEBRUAR - SVEČAN

D nevi	Godovi in nedeljski evangeliji.
1 Četrtek	Ignacij, šk.; Brigita, dev.
2 Petek	Svečnica, Dar. Gospod.
3 Sobota	Blaž, škof; Oskar, škof.
5	Prilika o sejalcu in semenu. Luka 8, 4.—15.
4 Nedelja	2. predpel. Andrej K., šk.
5 Ponedeljek	Agata, dev. muč.; japonski muč.
6 Torek	Dorotheja, dev. muč.; Tit., šk.
7 Sreda	Romuald, op.; Rihard, kr.
8 Četrtek	Janez Matajski sp.; Juvencij, šk.
9 Petek	Ciril A., šk. c. uč.; Apolonija, dev.
10 Sobota	Skolastika, dev.; Viljem, pušč.
6	Jezus ozdravi slepca. Luka 18, 31.—45.
11 Nedelja	3. predp., Lurška M. B.
12 Ponedeljek	* Evlalija dev. muč.; 7 ustan. serv.
13 Torek	* Pust. Katarina Riči, dev.
14 Sreda	Pepelnica. Valentin, muč.
15 Četrtek	Favstin, muč.; Jordan, spozn.
16 Petek	Julijana, dev.; Onezim, muč.
17 Sobota	Franč. Kl., muč.; Gregorij, pap.
7	Hudobni duh skuša Jezusa. Mat. 4, 1.—11.
18 Nedelja	1. postna. Simeon, šk.
19 Ponedeljek	Julijan, muč.; Konrad, pušč.
20 Torek	Elevterij, škof, muč.; Sadot, šk.
21 Sreda	Kvatre. Maks., šk.; Eleon., d.
22 Četrtek	Sv. Petra stol v Antijohiji
25 Petek	Kvatre. Peter Dam., šk. cerk. uč.
24 Sobota	Kvatre. Matija, apostol
8	Jezus se izpremeni na gori. Mat. 17, 1.—9.
25 Nedelja	2. postna. Valburga, op.
26 Ponedeljek	Matilda dev.; Viktor, spoz.
27 Torek	Leander, šk.; Baldomir, spoz.
28 Sreda	Roman, op.; Rajmund spoz.

Lunine mene.

☾ Zadn. krajec 7. ob 10. uri 22 m.
☽ Mlaj 14. ob 1. uri 43 m.
☽ Prvi krajec 21. ob 7. uri 5 m.

Nebesno znamenje in dolgost dneva:

Solnce stopi dne 19. febr. ob 9. uri 2 min. v znamenje Rib.
Dan zraste od 9 ur 46 minut do 11 ur 4 min., torej za 1 uro 18 m.

OPOZORILO.

Davki. — Od desetega do osemnajstega se plača pri davčnih izterjevalnicah prvi obrok premičnega bogastva in drugih davkov. Kdor ni plačal do vštetelega osemnajstega dne (če ta dan nedelja, velja devetnajsti kot zadnji dan), se oglobi s šestimi odstotki. Kdor ni dobil naznanila glede plačevanja, mora vkljub temu plačati obrok, ker zadostuje v tem oziru razglas davčnih seznamov, a ne plača globe po preteku gori imenovanega roka.

Kratka navodila za kmete.

Na polju. — Nadaljuj s preoravanjem, gnojenjem in brananjem. Pognoji njive s superfosfatom. Pripravi semena. Obrezi meje in drevje.

V hlevu. — Delovni živini pokladaj vedno več krme, a tudi klavna živina in molzne krave naj se zadostno krmijo.

Na travniku. — Nadaljuj z brananjem, čiščenjem in gnojenjem travnikov. Razgrebaj krtine in mravljišča.

Na vrtu. — Sadi in sejaj, če podnebje pripušča, zgodnjo zelenjad, kakor karfiol, česenj, zgodnji kapus, čebulo, grah, peteršilj, špinačo in radič.

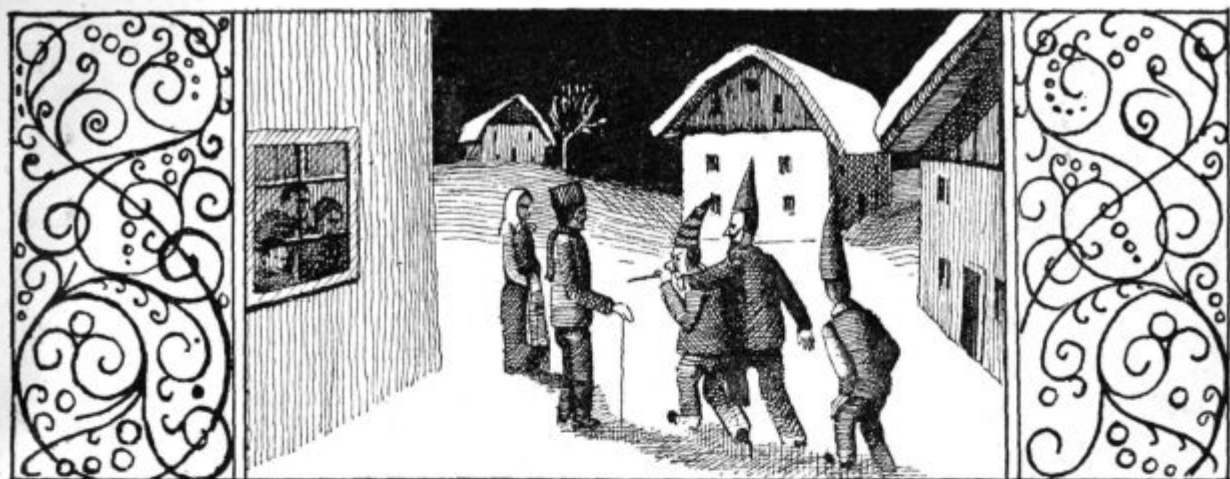
V sadovnjaku. — Poškropi hruške in jabolane s petodstotno raztopino železne ali pa modre galice, kateri si dodal primerno količino apnenege beleža. Za breskve in marelice zadošča triodstotna raztopina.

V vinogradu. — Okopavaj in gnoji trte. Prični z obrezovanjem, pripravi cepiče. Izmenjaj slabe kole. Uničuj škodljivi mrčes s tem, da ostržeš lubad z žičnato ščetjo in namažeš debla z «antiparasitom».

V kleti. — Nadzoruj pretočena vina in pazi, da bodo sodi vedno polni, prazni pa prežveplani.

V čebelnjaku. — Pusti čebele v popolnem miru in odpri panje le v skrajni sili.

BELEŽKE

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....
7. ....
8. ....
9. ....
10. ....
11. ....
12. ....
13. ....
14. ....
15. ....
16. ....
17. ....
18. ....
19. ....
20. ....
21. ....
22. ....
23. ....
24. ....
25. ....
26. ....
27. ....
28. ....

MAREC - SUSEC

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji
1 Četrtek	Albin, škof; Hadrijan, muč. ☉
2 Petek	Simplicij, pap.; Karl, blaž.
3 Sobota	Kunigunda, ces.; Avsterij, muč.
9	Jezus izžene hudiča iz nemega. Luka 11, 14.—28.
4 Nedelja	3. postna. Kazimir, spoz.
5 Ponedeljek	Agapa, dev. muč.; Janez od kr., op.
6 Torek	Fridolin, op.; Perpetua in Felic.
7 Sreda	Sredpost. Tomaž Akv., cerk. uč.
8 Četrtek	Janez od Boga, sp. Filemon ☾
9 Petek	Frančiška Rim., vd.; Gregorij, šk.
10 Sobota	40 mučencev; Makarij, škof
10	Jezus nasiti 5000 mož. Jan. 6, 1.—15.
11 Nedelja	4. postna (sredp). Kozem, m.
12 Ponedeljek	Gregor Vel., pap.; Teofan, op.
13 Torek	Rozina, vd.; Evfrazija, dev.
14 Sreda	Matilda, kr.; Evlihij, muc.
15 Četrtek	Klemen M. D. sp.; Longin, m. ☉
16 Petek	Hilarij in Tacijan, muč.
17 Sobota	Patricij, škof; Jedert, dev.
11	Judje hočejo Jezusa kamenjati, Jan. 8, 46.—59.
18 Nedelja	5. postna (tiha). Edvard, kr.
19 Pond.	Jožef, ženin D. M.
20 Torek	Aleksandra, muč.; Evgenij, muč.
21 Sreda	Benedikt, op.; Serapijon, šk.
22 Četrtek	Benvenut, šk; Bazil, muč.
23 Petek	× Marija 7 žal.; Pelagija, muč. ☾
24 Sobota	Gabrijel, nadang, Epigmen., muč.
12	Jezusov prihod v Jeruzalem. Mat. 21, 1.—9.
25 Nedelja	6. postna. (cvetna). Ozn. M. D.
26 Ponedeljek	Emanuel, muč.; Dizma, desni raz.
27 Torek	Rupert, šk.; Janez Dam., c. uč.
28 Sreda	Janez Kap., spoz.; Sikst, pap.
29 Četrtek	* Vel. četrtek. Ciril, muč.
30 Petek	* Vel. petek. Amadej, spoz.
31 Sobota	* Vel. sobota. Gvidon, op. ☉
Lunne mene.	
☉ Ščip	1. ob 11, ur 26 m.
☾ Zad. kraječ	8. ob 19, ur 6 m.
☽ Mlej	15. ob 13, ur 8 m.
☽ Prvi kraječ	23. ob 2, ur 45 m.
☉ Ščip	31. ob 2, ur 15 m.
Nebesno znamenje in dolgost dneva:	
Solnce stopi dne 21. marca ob 8, ur 28 min. v znamenje Ovna. Začetek pomladi. Noč in dan ste enako dolga.	
Dan zraste od 11 ur 8 min. do 12 ur 41 min., torej ka 1 uro 33 min.	

OPOZORILO.

Davki in pristojbine. — Objavijo se dopolnilni seznami prve serije direktnih davkov. Davkoplačevalci imajo vpogled v te sezname, izpostavljene v občinskem uradu, da lahko napravijo morebitne tozadevne pritožbe.

Kratka navodila za kmete.

Na polju. — Sejaj odbrano seme v rahlo, primerno pognojeno in primerno vlažno zemljo. Sejaj jaro žito, oves, deteljo. Razvaljaj, pobranaj in oplej žito, ki si ga bil posejal v jeseni. Gnoji s superfosfatom in solitrom.

V hlevu. — Vprežno živino dobro krmi in pazi, da se ne prehladi.

Na travniku. — Nadaljuj z delom, zaostalim v februarju. Če je travna ruša prerodka ali obrasla z neprimernimi travami, pobranaj tak travnik podolž in počez prav temeljito, če le mogoče raztrosi že prej tudi umetna gnojila in obsej ga s primerno mešanico trav in detelj. Zatiraj podlesek.

Na vrtu. — Posadi zgodnji krompir in beluše (šparglje). Presadi v jeseni posejano čebulo in vsadi česenj.

V vinogradu. — Zapomni si, da je ta mesec najboljši čas za sajenje trt. Nove nasade dobro pognoji, najbolje z mešancem (kompostom). Druge trte pa okopavaj, pristavi jim kole, popravi pokvarjeno podzidje.

V čebelnjaku. — Pazi, da ima vsak panj matico. Družinam s pičlo zalogo medu pomagaj takoj. Slabičev ne trpi v čebelnjaku.

BELEŽKE

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....
7. ....
8. ....
9. ....
10. ....
11. ....
12. ....
13. ....
14. ....
15. ....
16. ....
17. ....
18. ....
19. ....
20. ....
21. ....
22. ....
23. ....
24. ....
25. ....
26. ....
27. ....
28. ....
29. ....
30. ....
31. ....

APRIL - MALI TRAVEN

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji
13	Jezus vstane od mrtvih. Mark 16' 1.—7.
1 Nedelja	Velika noč. Vstajenje Gosp.
2 Ponedeljek	* Velik. pond. Franč. P., sp.
3 Torek	Rihard, šk.; Abundij, šk.
4 Sreda	Izidor, šk. c. uč.; Rozamila, dev.
5 Četrtek	Vincencij, spoz.; Irena, d. muč.
6 Petek	Sikst, pap.; Celestin, pap.
7 Sobota	Herman, sp.; Eberhard, pušč. ☾
14	Jezus se prikaže pri zaprtih vratih. Jan. 20, 19.—31.
8 Nedelja	1. povelik. (bela) Albert, šk.
9 Ponedeljek	Marija Kleofa; Demeter muč.
10 Torek	Ezehiel, prer.; Mehtilda, dev.
11 Sreda	Leon, pap. cerkv. uč.; Belina, d.
12 Četrtek	Julij, pap.; Angelus, spozn.
13 Petek	Hermenegild, muč.; Ida, dev.
14 Sobota	Justin, muč.; Tiburcij, muč. ☾
15	Jezus, dobri pastir. Jan. 10, 11.—16.
15 Nedelja	2. povelik. Helena, kr.
16 Ponedeljek	Benedikt, spozn.; Turibij muč.
17 Torek	Anicet, pap.; Rudolf, muč.
18 Sreda	Apolonij, muč.; Antia, muč.
19 Četrtek	Leon, pap.; Ema, vd.
20 Petek	Marcelin, škof; Neža, dev.
21 Sobota	Anzelm, škof.; Bruno, spozn.
16	Jezus napove svoj odhod Jan 16, 16.—22.
22 Nedelja	3. povelik. Soter in K., p. m. ☾
23 Ponedeljek	Adalbert, šk.; Viljem op,
24 Torek	* Fidelis, muč.
25 Sreda	Jurij, muč.; Mark, evang.
26 Četrtek	Klel in Marcelin, muč.
27 Petek	Peregrin, sp.; Čita, dev.
28 Sobota	Pavel od križa; Vital, muč.
17	Jezus obljubi učencem sv. Duha. Jan. 16, 5.—14.
29 Nedelja	4. povelik., Robert, op. ☾
30 Ponedeljek	Katarina Sien., d.; Marjan, muč.

Lunine mene.

☾ Zad. krajec 7. ob 1 uri 49 m.
☉ Mlaj 14. ob 0. uri 57 m.
☽ Prvi krajec 22. ob 22. uri 20 m.
☽ Ščip 29. ob 13. uri 45 m.

Nebesno znamenje in dolgost dneva:

Solnce stopi dne 20. aprila ob 20. uri 0 min. v znamenje Bika. Dan zraste od 12 ur 45 minut do 14 ur 14 min. torej za eno uro 28 minut.

OPOZORILO.

Davki. — V tem mesecu zapade drugi davčni obrok. Plačati ga moraš v dneh od desetega do vštete osemnajstega. Če je ta dan nedelja ali praznik, velja kot zadnji dan naslednji t. j. devetnajsti. S petnajstim zapade rok za predložitev naznanila, da so dohodki prenehali oziroma da niso obstojali, ker le po tej poti se doseže oprostitev od davka od 1. januarja, če se je namreč ugotovilo, da so bili dohodki prenehali s tem dnevom ali pa še prej.

Tehtnice in uteži. — V tem mesecu morajo predložiti trgovci svoje tehtnice in uteži overovitelju. Kdor bi tega ne storil, bo naznanjen sodnji.

Kratka navodila za kmete.

Na polju. — Sejaj turščico v dobro poغنjeno zemljo.

V hlevu. — Krmí živino z zelenimi krmili, katerim bodi primešana suha krma. Prehod od suhe krme k zeleni naj se vrši polagoma. Razkuži hleve, ker se bliža nevarno poletje.

Na vrtu. — Zavaruj s slamnatimi odejami in enakim predčasne nasade pred slano, presejaj zeleno, posadi zgodnji fižol in pripravi tople grede za paradižnike.

V vinogradu. — Cepi trte v glavo, okopavaj in veži jih. Zatiraj trtjona in rujavega hrošča.

V sadovnjaku. — Cepi v razklad, pristriži mlade veje in dobro očisti drevesa polžev, gosenic in uši.

V kleti. — Pretakaj drugič vino, če tega nisi že storil.

V čebelnjaku. — Priskrbi si pravočasno potrebnih satnic.

BELEŽKE

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....
7. ....
8. ....
9. ....
10. ....
11. ....
12. ....
13. ....
14. ....
15. ....
16. ....
17. ....
18. ....
19. ....
20. ....
21. ....
22. ....
23. ....
24. ....
25. ....
26. ....
27. ....
28. ....
29. ....
30. ....

MAJ - VELIKI TRAVEN

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji
1 Torek	Filip in Jakob, apost.
2 Sreda	Atanazij, cer. uč.; Sekund, m.
3 Četrtek	Najdba sv. križa; Mavra, muč.
4 Petek	Florijan, muč.; Monika, vd.
5 Sobota	Pij, pap.; Irenej, šk.
18	Jezus uči o moči molitve. Jan. 16, 23. - 30.
6 Nedelja	5. povelik. Janez Ev. pr. I. v.
7 Ponedeljek	Gizela, kr. op.
8 Torek	Prikazen Mihaela nadangela
9 Sreda	Beat, spozn.
10 Četrtek	Krist. Vnebohod; Antonin, šk.
11 Petek	Mamert, škof; Gandolf, opat.
12 Sobota	Pankracij, muč.; Nerej, muč.
19	Jezus govori o pričevanju sv. Duha. Jan. 15, 16 - 27.
13 Nedelja	6. povelik. Servacij, šk.
14 Ponedeljek	Bonifacij, muc.; Koronam, uč.
15 Torek	Zofija, muč.; Hilarij, op.
16 Sreda	Janez Nep., muč.; Ubald, šk.
17 Četrtek	Paškal, spoz.; Brunon, škof
18 Petek	Venancij, muč.; Erik, kr.
19 Sobota	Celestin, papež; Ivo, spozn.
20	Jezus govori o Sv. Duhu in ljub. zni. Jan. 14, 23-31
20 Nedelja	Binkošti. Bernardin, sp.
21 Ponedeljek	Feliks Kantal, spozn.
22 Torek	Helena, dev.; Julija, dev.
23 Sreda	Kvatre. Deziderij, šk.
24 Četrtek	* Marija Dev. pomoč. krist.
25 Petek	Kvatre. Urban, pap.
26 Sobota	Kvatre. Filip Neri, sp.
21	Meni je dana vsa oblast. Mat. 28, 18 - 20.
27 Nedelja	1. pob. Sv. Trojica. Beda, muč.
28 Ponedeljek	Avguštin, šk.; Viljem, op.
29 Torek	Maksim; šk. muč.; Teodozija, m.
30 Sreda	Ferdinand, kr.; Feliks, pap.
31 Četrtek	Sv. Rešnje Telo; Angela, dev.
Lunino mese.	
☾ Zad. krajec 6. ob 7. uri 41 m.	☽ Solnce stopi dne 21. maja ob 19. uri 55 min. v znamenje Dvojčkov.
● Mlaj 15. ob 13. uri 30 m.	☽ Dan zraste od 14 ur 15 min. do 15 ur 21 min., torej za 1 uro 8 minut.
☽ Prvi krajec 21. ob 16. uri 20 m.	
☾ Ščip 28. ob 22. uri 41 m.	

O P O Z O R I L O.

Davki. — V prvi polovici so razpoloženi dopolnilni sezname druge serije direktnih davkov in davčnih naklad.

Premično bogastvo. — Od prvega dalje (do 31. julija) se lahko zaprosi, naj se popravijo za bodoče leto dohodki iz premičnega bogastva vrste B in C zasebnim davkoplačevalcem.

Prenehanje obrti. — Kdor preneha s svojo obrtjo, oziroma kdor je svojo obrt omejil, mora predložiti občinski davčni komisiji na navadni (in ne kolkovni) polji svojo zahtevo, da se izbriše kot obrtnik, oziroma da se mu znižajo razne pristojbine.

Kratka navodila za kmete.

Na polju. — Nakosi zeleno krmo, presejaj kapus in krmsko peso. Zatiraj plevel in pazi posebno na skrajno nevarno deteljno predenico.

V hlevu. — Daj cepiti vse prašiče proti rdečici, ker je že skrajni čas.

Na travniku. — Kjer je zgodnja trava, lahko že kosiš. Najboljši čas za košnjo je tedaj, ko je večina trav v cvetju.

Na vrtu. — Sejaj buče, kumare, korenje, peso, presejaj paradiznike, namakaj obilno v slučaju suše.

V vinogradu. — Popraši trte z žveplom, da jih obvaruješ oidija in proti koncu meseca poškrpi jih z apno-modro galično raztopino, da jih obvaruješ peronosporo ali rose.

V sadovnjaku. — Nadaljuj boj zoper mrčes s tobačnim izvlečkom, kvasijevimi trskami in s svinčnim arzenatom.

V čebelnjaku. — Da odpraviš iz panjev nadležne mravlje, postavi vanje v medeni vodi namočeno gobo, ki privabi mravlje k sebi, in ko se goba tako napolni z njimi, vrzi jo v vrelo vodo.

Sviloreja. — Položi dobro in izbrano seme v vališče, še bolje je, da si preskrbiš že izvaljene gosence. Pazi, da se ohrani in izrejevališču vedno primerna toplota (20°—23° C). Preprečuj vsak najmanjši prepih. Pokladaj sviloprejkam murvino listje v mali količini, zato pa pogostoma.

BELEŽKE

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....
7. ....
8. ....
9. ....
10. ....
11. ....
12. ....
13. ....
14. ....
15. ....
16. ....
17. ....
18. ....
19. ....
20. ....
21. ....
22. ....
23. ....
24. ....
25. ....
26. ....
27. ....
28. ....
29. ....
30. ....
31. ....

JUNIJ - ROŽNIK

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji
1 Petek	Juvencij, muč.; Gracijan, muč.
2 Sobota	Marcelin, muč.; Erazem, škof.
22	Prilika o veliki večerji. Luka 14, 16.—24.
3 Nedelja	× 2. pobink. Klotilda, kr.
4 Ponedeljek	Frančišek Kar., sp.; Kvirin šk.
5 Torek	Bonifacij, šk. muč.; Valerija, muč.
6 Sreda	Norbert, šk.; Bertrand, patr.
7 Četrtek	Robert, op.; Bogomila, muč. op.
8 Petek	Srce Jezus.; Medard, škof
9 Sobota	Primož in Felicijan, muč.
23	Prilika o izgubljeni ovci. Luka 15, 1.—10.
10 Nedelja	3. pobink. Marjeta, kr.
11 Ponedeljek	Barnaba, apost.; Marcijan, muč.
12 Torek	Janez Fak., sp.; Flora, dev.
13 Sreda	Anton Padov., sp.; Akvilina, dev.
14 Četrtek	Bazilij, cerk. uč.; Elizej, prer.
15 Petek	Vid, Modest in Krescencija, muč.
16 Sobota	Franc Regij, spozn.; Jošt, opat
24	O velikem ribjem lovu. Luka 5, 1.—11.
17 Nedelja	4. pobink. Lavra, nuna.
18 Ponedeljek	Feliks in Fortunat, muč.
19 Torek	Julijana Falk., dev.; Gerv. in Prot.
20 Sreda	Silverij, pap.; Florentina, dev.
21 Četrtek	Alojzij, sp.; Alban, muč.
22 Petek	Ahacij in tov., muč.; Pavlin, škof.
23 Sobota	Eberhard, škof; Agripina, dev.
25	O farizejski pravičnosti. Mat. 5, 20.—24.
24 Nedelja	5. pobink. Janez Krstnik.
25 Ponedeljek	Viljem, op.; Prosper, šk.
26 Torek	Janez in Pavel, muč.; Rudolf, šk.
27 Sreda	Hema, vdova; Ladislav, škof.
28 Četrtek	Irenej, spoz.; Leon, pap.
29 Petek	Peter in Pavel, apostola.
30 Sobota	Spomin sv. Pavla apost.

Lunine mene.

☾ Zad. krajec	4. ob 13. uri 55 m.
☽ Mlaj	12. ob 3. uri 12 m.
☾ Prvi krajec	20. ob 7. uri 37 m.
☽ Šcip	27. ob 6. uri 8 m.

Nebesno znamenje in dolgost dneva

Solnce stoji dne 22. junija ob 23. uri 48 min. v znamenje Raka. Začetek poletja. Najdaljši dan in najkrajša noč. — Dan zraste od 15 22 min. do 15 ur 58 min. in se nato skrči na 15 ur 36 min.

O P O Z O R I L O.

Davki. — Desetega zapade v plačilo tretji obrok glavnih in dopolnilnih davčnih seznamov prve serije. Zneski morajo biti plačani najkasneje osemnajsti dan tega meseca.

Cepljenje. — V tem mesecu se objavijo naznanila o brezplačnem cepljenju otrok zoper koze.

Kratka navodila za kmete.

Na polju. — Da obvaruješ pozni krompir pred boleznimi na listju, poškropi ga z raztopino modre galice in apna.

V hlevu. — Živino krmi izdatno z ozirom na njeno delo.

Na travniku. — Za košnjo moramo imeti ugodno vreme. Kosijo se v tem mesecu pred vsem travniki, ki se kosijo letno trikrat.

Na vrtu. — Za zgodnjo zelenjadjjo obsadi proste lehe z zeleno, poletno endivijo. Ob suši zalivaj zelenjavo zvečer ob solnčnem zatonu.

V vinogradu. — Poškropi in požveplaj trte. Povezuj mladje, da ga veter ne polomi.

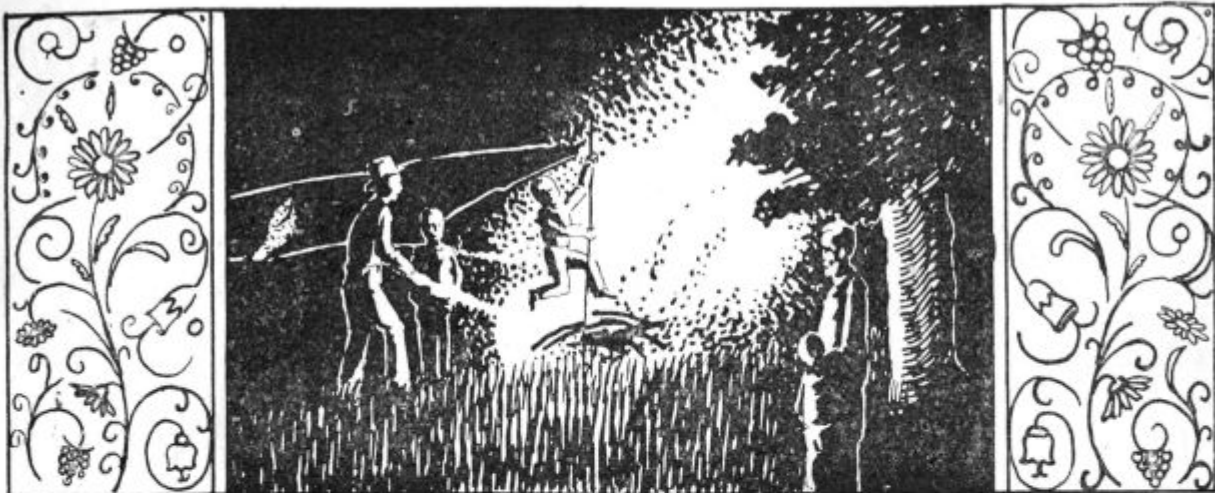
V sadovnjaku. — Razredči sadež, da si zagotoviš najboljši razvoj ostalega. Proti gosencam in moljem škropi s polodstotno raztopino svinčene arsenata v vodi.

V kleti. — Klet imej dobro zaprto in snažno. Zalivaj sode, da so vedno polni.

V čebelnjaku. — Pazi, da ti kak roj ne ubeži. Zanj imej že popolnoma opremljen panj.

Sviloreja. — Pazi na snago, menjaj pogostoma ležišča. Ne dotikaj se gosenic z rokami. Pokladaj jim redno in pogostoma svežega in nikdar ne mokrega murvinega listja. Pazi na pre naglo izpremembo temperature. Pripravi pravčasno zaprejalnišče in ne pobiraj svilodov nikdar pred desetimi dnevi, po tem ko so se svilorejke zapredle.

BELEŽKE

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....
7. ....
8. ....
9. ....
10. ....
11. ....
12. ....
13. ....
14. ....
15. ....
16. ....
17. ....
18. ....
19. ....
20. ....
21. ....
22. ....
23. ....
24. ....
25. ....
26. ....
27. ....
28. ....
29. ....
30. ....

JULIJ - MALI SRPAN

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji
26	Jezus nasiti 4000 mož. Mark 8, 1.—9.
1 Nedelja	6. pobink. Presv. Reš. Kri.
2 Ponedeljek	Obisk. Mar. Dev.; Oton, šk.
3 Torek	Helijodor, šk.; Bertram, šk.
4 Sreda	Urh, šk.; Berta, dev.
5 Četrtek	Ciril in Metod, sl. apost.
6 Petek	Izaija, prerok; Dominika, muč.
7 Sobota	Vilibald, škof; Pulherija, dev.
27	O lažnivih prerokih. Mat. 7, 15.—21.
8 Nedelja	7. pobink. Kilijan, škof.
9 Ponedeljek	Anatolija, dev.; Veronika, dev.
10 Torek	Amalija, dev.; Felicita, muč.
11 Sreda	Pij, pap.; Savin, muč.
12 Četrtek	Mohor in Fortunat, muč.
13 Petek	Marjeta, dev. muč.; Anaklet, pap.
14 Sobota	Bonaventura, cer. uč.; Just, m.
28	O krivičnem hišniku. Luka 16, 1.—9.
15 Nedelja	8. pobink. Henrik, ces.
16 Ponedeljek	Skap. Devica Marija Karmelska
17 Torek	Aleš, spoz.; Generozij, muč.
18 Sreda	Kamil Lel., sp.; Friderik, šk.
19 Četrtek	Vincencij Pavl., sp.; Makrina
20 Petek	Marjeta, dev. muč.; Elija, prer.
21 Sobota	Danijel, prerok; Olga, dev.
29	Jezus se joče nad Jeruzalemom. Luka 19, 41.—47.
22 Nedelja	9. pobink. Marija Magd., sp.
23 Ponedeljek	Apolinar, šk.; Liborij, šk.
24 Torek	Kristina, dev. muč.; Roman, muč.
25 Sreda	Jakob, apost.; Krištof, muč.
26 Četrtek	Ana, mati M. D.; Valens, muč.
27 Petek	Pantaleon, muč.; Natalija, muč.
28 Sobota	Inocencij, pap.; Viktor, muč.
30	O farizeju in cestinarju. Luk. 18, 9.—14.
29 Nedelja	10. pobink. Marta, dev.
30 Ponedeljek	Abdon in Senen, muč.; Julita, m.
31 Torek	Ignacij Lojola, spozn.
Lunine mene.	
☾ Zad. krajec	3. ob 21. uri 28 m.
☽ Mlaj	11. ob 18. uri 6 m.
☾ Prvi krajec	19. ob 19. uri 53 m.
☽ Šcip	26. ob 13. uri 9 m.
Nebesno znamenje in dolgost dneva	
Solnce stopi dne 23. Julija ob 14. uri 42 minut v znamenje Leva. Dan se skrči od 15 ur 55 minut na 14 ur 46 min., torej za 49 min.	

O P O Z O R I L O.

Premično bogastvo. Hišni in zemljiški davek. — Petnajsteža zapade rok za predložitev rekurza glede dvojnosti, glede pomot, glede nepravilnih vpisov v sezname na podlagi nepravilnih ugotovitev in odločitev za vpis; — Zadnježa zapade rok za predložitev poprav dohodkov iz premičnega bogastva (glej opombo v maju).

Pristojbine mrtve roke. — Dvajsetega zapade rok plačila druge polovice pristojbine mrtve roke (glej opombo v januarju).

Samski davek. — Petnajsteža zapade rok plačila samskega davka od strani delodajalcev za uslužbence pri registrskem uradu (glej opombo v januarju).

Kratka navodila za kmete.

Na polju. — Krompir izoravaj ob suhem vremenu. Požanji žito, ko je slama popolnoma porumelena. Podorji strnišče, da se zemlja ne presuši. Osej činkvantin, ajdo, repo. Osipaj turščico.

V hlevu. — Nakrmi vprežno živino dobro in v redu vsaj zvečer in zjutraj.

Na travniku. — Košnja se nadaljuje.

Na vrtu. — Seje se ozimna vrtnina.

V vinogradu. — Nadaljuj s škropljenjem in žveplanjem.

V sadovnjaku. — Podpri preobložene veje, nadaljuj boj zoper mrčes, zatiraj uši s tobačnim izvlečkom in kvasijevimi trskami, gosenice in ličinke pa s svinčenim arzenatom.

V čebelnjaku. — Ne trčaj medu, dokler ni vsaj polovica satnikov pokrita z njim. O vročini zasenci panje. Daj čebelam mnogo vode na razpolago v bližini čebelnjaka. Rojenje preprečuj, ker pozni roji niso priporočljivi.

BELEŽKE

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....
7. ....
8. ....
9. ....
10. ....
11. ....
12. ....
13. ....
14. ....
15. ....
16. ....
17. ....
18. ....
19. ....
20. ....
21. ....
22. ....
23. ....
24. ....
25. ....
26. ....
27. ....
28. ....
29. ....
30. ....
31. ....

AVGUST - VELIKI SRPAN

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji.
1 Sreda	Vezi Petra ap.; Makab. bratje.
2 Četrtek	Porcijunkula; Alfonz Lig. ☉
3 Petek	Najdba sv. Štefana; Lidija, vd.
4 Sobota	Dominik, spozn.; Agabij, škof.*
31	Jezus ozdravi gluhtonemega. Mark 7, 31.—37.
5 Nedelja	11. pobink. Marija D. Snežna
6 Pondeljek	Gospodova spreob.; Sikst, pap.
7 Torek	Kajetan, spozn.; Donat, šk. muč.
8 Sreda	Cirijak, Larg in Smaragd, muč.
9 Četrtek	Roman, muč.; Emigdij, šk.
10 Petek	Lavrencij, muč.; Hugon, škof. ☉
11 Sobota	Tiburcij, muč.; Suzana, dev.
32	O usmiljenem Samaritanu. Luka 10, 25.—27.
12 Nedelja	12. pobink. Klara, dev.
13 Pondeljek	Hipolit, muč.; Radegunda, kr.
14 Torek	Evzebij, duh. spozn.; Anastazija.
15 Sreda	Vnebovzetje Marije Device
16 Četrtek	Rok, sp.; Joahim, oče M. D.
17 Petek	Hijacint, spozn.; Sibila, dev.
18 Sobota	* Helena, kralj.; Agapit, muč. ☉
33	Jezus ozdravi deset gobavih. Luka 17, 11.—19.
19 Nedelja	13. pobink. Ludovik Tol., šk.
20 Pondeljek	Bernard, op.; Štefan, kr.
21 Torek	Ivana Šant, vd.; Adolf, spoz.
22 Sreda	Timotej, muč.; Hipolit, muč.
23 Četrtek	Filip Ben., spozn.; Viktor, šk.
24 Petek	Jernej, apost.; Ptolemej, šk. ☉
25 Sobota	Ludovik, kralj.; Patricija, dev.
34	O božji previdnosti. Mat. 6, 24.—33.
26 Nedelja	14. pobink. Cefirin, pap.
27 Pondeljek	Jož. Kal., spozn.; Natalija, dev.
28 Torek	Avguštin, šk.; Hermes, muč.
29 Sreda	Obglavlj. sv. Janeza Krstnika.
30 Četrtek	Roza Lim., dev.; Feliks, muč.
31 Petek	Rajmund, spozn.; Izabela, dev. ☉

Lunine mene.

☾ Zad. krajec 2. ob 7. uri 27 m.
 ● Mlaj 10. ob 9. uri 46 m.
 ☽ Prvi krajec 18. ob 5. uri 35 m.
 ☽ Ščip 24. ob 20. uri 37 m.
 ☾ Zad. krajec: 31. ob 20. uri 40 m.

Nebesno znamenje in dolgost dneva:

☀ Solnce stopi dne 23. avgusta ob 21. uri 32 minut v znamenje Device.
 ☽ Don se skrči od 14 ur 44 min. na 13 ur 22 min., torej za 1 uro 22 min.

O P O Z O R I L O.

Davki. — Od desetega do vštetelega osemnajstega se mora plačati četrti obrok tako glavnega kakor dopolnilnih davčnih seznamov.

Vino. — Do petnajstega morajo naznaniti preostanek svojega vina in sicer tako pridelovalci kakor tudi trgovci na debelo.

Kratka navodila za kmete.

Na njivi. — Poruj strnišča in izoraj njive globoko, da tako pripraviš tla za ozimino. Zatiraj turšično snet s tem, da izruješ in sežgeš napadena stebila.

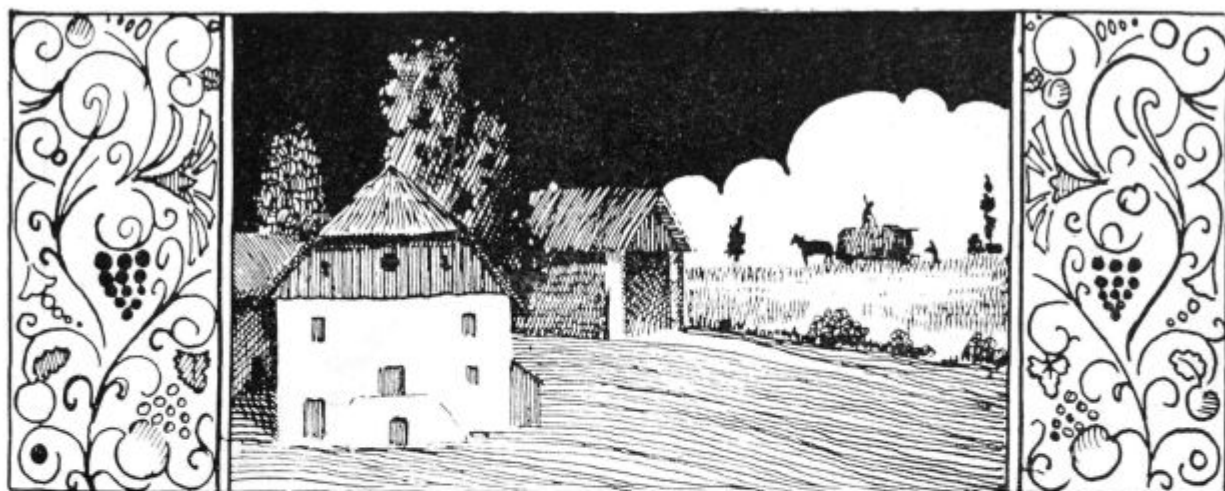
V hlevu. — Napajaj močno vroče živali šele potem, ko so se popolnoma ohladile.

Na vrtu. — Sejaj jesensko korenje, motovilec, zimsko špinačo, prej pa zemljo dobro pognoji. Zatiraj gosenice na zelju. Rastline okopavaj posebno o vročini in suši.

V vinogradu. — Zatiraj plevel. Kjer opaziš na grozdih črva-kiseljaka, poškopri jih z vodo zredčenega tobačnega izvlečka.

V sadovnjaku. — Obiraj poletno sadje previdno in skrbno, da ne poškoduješ drevja. Odpadlo in črvivo sadje poberi in odstrani, da ne izlezejo iz njega molji, ki zlezejo potem na drevje in tam prezimijo.

V čebelnjaku. — Pelji čebele na gozdno ali močvirnato pašo. Preskrbi si dobre matice.

BELEŽKE

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....
7. ....
8. ....
9. ....
10. ....
11. ....
12. ....
13. ....
14. ....
15. ....
16. ....
17. ....
18. ....
19. ....
20. ....
21. ....
22. ....
23. ....
24. ....
25. ....
26. ....
27. ....
28. ....
29. ....
30. ....
31. ....

SEPTEMBER - KIMAVEC

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji.
1 Sobota	Egidij, opat; Verena, dev. muč.
35	Jezus obudi mladeniča v Najmu. Luka 7. 11.—16.
2 Nedelja	15. pobink. (Ang.), Štefan, kr.
3 Ponedeljek	Evfemija, Tekla, Doroteja, muč.
4 Torek	Rozalija, dev.; Ida, kr.
5 Sreda	Lavrencij, škof; Viktorin, škof
6 Četrtek	Hermogen, muč.; Magnus, muč.
7 Petek	Bronislava, nuna; Regina, d. m.
8 Sobota	Rojstvo Device Marije.
36	Jezus ozdravi vodeničnega. Luka 14, 1.—11.
9 Nedelja	16. pobink. Korbinjan, šk. ☉
10 Ponedeljek	Nikolaj Tol., sp.; Pulherija dev.
11 Torek	Prot in Hijacint, muč.
12 Sreda	Ime Marijino; Gvidon, spozn.
13 Četrtek	Virgilij, muč.; Notburga, dev.
14 Petek	Povišanje sv. križa; Maternij, šk.
15 Sobota	* Spom. 7 žal. M. B.; Nikomed, m.
37	O največji zapovedi. Mat. 22, 34.—46.
16 Nedelja	17. pob. (7 žal. M.) Ljudmila ☽
17 Ponedeljek	Lambert, muč. šk.; Hildegarda, op.
18 Torek	Jožef Kup., spoz.; Tomaž, šk.
19 Sreda	Kvatre. Januarij, šk. muč.
20 Četrtek	Evstahij, muč.; Suzana muč.
21 Petek	Kvatre. Matevž, apost.
22 Sobota	Kvatre. Mavricij in tov., muč.
38	Jezus ozdravi mrtvoudnega. Mat. 9, 1.—8.
23 Nedelja	18. pobink. Tekla, dev. muč. ☽
24 Ponedeljek	Mar. Dev. reš. ujet.; Rupert, op.
25 Torek	Firmin, šk. muč.; Kleofa, spozn.
26 Sreda	Ciprijan in Justina, muč.
27 Četrtek	Kozma in Damijan, muč.
28 Petek	Venceslav, kralj; Marcijal, muč.
29 Sobota	Mihael, nadang.; Evtihij, muč.
39	Prilika o kraljevi ženitnini. Mat. 22, 1.—14.
30 Nedelja	19. pobink. Jeronim, sp. ☽

Lunine mene.

☉ Mlaj	9. ob 1. uri 20 m.
☾ Prvi krajec	16. ob 13. uri 26 m.
☽ Ščip	23. ob 5. uri 19 m.
☾ Zad. krajec	30. ob 13. uri 39 m.

Nebesno znamenje in dolgost dneva:

Solnce stopi dne 25 septembra ob 18. uri 45 min. v znamenje Tehnice. Začetek jeseni. Noč in dan sta enako dolga.
Dan se skrči od 15 ur 19 min. na 11 ur 49 min., torej za 1 uro 30 min.

O P O Z O R I L O.

Davki. — V prvi polovici meseca se objavijo dopolnilni sezname tretje kategorije direktnih davkov in naklad.

Ljudska šola. — Uradni občinski predstojnik (podeštaj) objavi razglas glede obveznega pouka in izdela seznam otrok, ki so dopolnili šesto leto. Starši morajo vpisati take otroke v šolo in predložiti rojstni list in izpričevalo o cepljenju koz (brez kolka).

Kratka navodila za kmete.

Na polju. — Izoravaj in spravljaj krompir. V goratih krajih se seje ozimina (pšenica, rž, ječmen). Skrbi sploh, da se ozimina pred zimo dodobra obraste. Za setev pripravi zemljo pravilno in posejaj izključno le zdravo, čisto, izbrano, kaljivo, debelo, težko, polno in zrelo zrnje.

Na travniku. — Kosi otavo.

V vinogradu. — Ne trgaj grozdja prezgodaj.

V sadovnjaku. — Obiraj sadje le o lepem vremenu. Začni pravočasno s sušenjem sadja. Prezračuj shrambe, v katerih hočeš shraniti zimsko sadje.

V kleti. — Pripravi potrebno posodo za trgatev in stiskalnice.

V čebelnjaku. — Ko se je končala jesenska paša na ajdi in žepku, misli na uzimovanje. Skrbi, da bodo imele čebele dovolj medu za zimo v panju. Zoži žrelo radi os in sršenov.

BELEŽKE

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....
7. ....
8. ....
9. ....
10. ....
11. ....
12. ....
13. ....
14. ....
15. ....
16. ....
17. ....
18. ....
19. ....
20. ....
21. ....
22. ....
23. ....
24. ....
25. ....
26. ....
27. ....
28. ....
29. ....
30. ....

OKTOBER - VINOTOK

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji.
1	Pondeljek Remigij, šk.; Areta, muč.
2	Torek Leodegar, šk.; Teofil, spoz.
3	Sreda Kandid, muč.; Evald, muč.
4	Četrtek Frančišek Ser., sp.; Edvin, kralj
5	Petek Placid in tov., muč.; Gala, vd.
6	Sobota Bruno, spozn.; Fida, muč.
40	Jezus ozdravi kraljevega sina. Jan. 4, 46.—55.
7	Nedelja 20. pob. (Rožn. ven.) Justina
8	Pondeljek Brigita, vd.; Simeon sp.
9	Torek Dionizij, šk. muč.; Abraham, p.
10	Sreda Franč. Borg., sp.; Gereon muč.
11	Četrtek Nikazij, šk.; Firmin, škof
12	Petek X Maksimilijan, m.; Serafin, sp.
13	Sobota Edvard, kralj; Koloman, muč.
41	Prilika o kraljevem računu. Mat. 18, 25.—35.
14	Nedelja 21. pobink. Kalist, pap.
15	Pondeljek Terezija, dev.; Brunon, šk.
16	Torek Gal, op.; Maksima, dev.
17	Sreda Hedvika, kraljica; Viktor, škof.
18	Četrtek Luka, evang.; Just, muč.
19	Petek Peter Alk., spozn.; Elbin, opat.
20	Sobota Janez Kancijan, sp.; Felicijan, m.
42	Dajte cesarju, kar je cesarjevega. Mat. 22, 15.—21.
21	Nedelja 22. pob. (Posv. cerk.) Uršula.
22	Pondeljek Koreula, dev. m.; Marija Sal.
23	Torek Severin, šk.; Peter Pashazij, sp.
24	Sreda Rafael, nadangel; Kristina, m.
25	Četrtek Krizant in Krišpin, muč.
26	Petek Evarist, pap. muč.; Marcel, muč.
27	Sobota Frumencij, škof; Sabina, muč.
43	Jezus obudi Jajrovo hčer. Mat. 9, 18.—26.
28	Nedelja 23. pobink. Kristus kralj.
29	Pondeljek Narcis, šk.; Hijacint, muč.
30	Torek Klavdij, muč.; Marcel, muč.
31	Sreda Volbenk, šk.; Lucila, dev.
<p>Lunine mene.</p> <p>● Mlaj 8. ob 16, uri 5 m. ☽ Prvi krajec 15. ob 20, uri 29 m. ☾ Ščip 22. ob 16, uri 1 m. ☾ Zad. krajec 30. ob 9, uri 22 m.</p>	
<p>Nebesno znamenje in dolgost dneva:</p> <p>☀ Solnce stopi dne 24. oktobra ob 3. uri 56 min. v znamenje Škorpiona. ☀ Dan se skrči od 11 ur 45 minut na 10 ur 15 minut, torej za 1 uro 30 min.</p>	

O P O Z O R I L O.

Davki. — Od desetega do osemnajstega treba plačati peti obrok direktnih državnih davkov in občinskih in trgovskih davčnih naklad.

Hišni davek. — Davčni urad sprejema do petnajstega dne poprave glede zmanjšanih oziroma zvišanih dohodkov iz hiš.

Vino. — Do petnajstega je zadnji čas naznaniti vinski pridelek letošnje letine.

Kratka navodila za kmete.

Na polju. — Spravi pozni krompir in turščico in pripravi takoj zemljo za setev ozimine. Setev opravi v prvi polovici meseca, ko si zemljo dobro pognojil.

V hlevu. — Prehod od zelene krme k suhi izvrši polagoma. Pokladaj živini vsak dan manj zelene, zato pa od dne do dne več suhe krme.

Na travniku. — Spravi otavčič, če ga imaš. Pognoji travnike z gnojnico, a uporabljaj tudi umetna gnojila: Thomasovo žlindro, superfosfat in kalijevo sol.

Na vrtu. — Poberi doraslo pozno zelenjad in spravljaj jo le ob lepem vremenu v shrambo. Pospravi z vrta fižolovke in shrani jih pod kakim ostrešjem.

V sadovnjaku. — Ne otrešaj in ne klati poznega sadja, marveč obiraj ga skrbno. Po končanem obiranju sadja pripravi tla za nove nasade. V tem mesecu je najprimernejši čas za nastavljanje lepilnih pasov po deblih sadnega drevja.

V čebelnjaku. — Pičle zaloge izpopolni z medom. Slabiče združi.

BELEŽKE

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....
7. ....
8. ....
9. ....
10. ....
11. ....
12. ....
13. ....
14. ....
15. ....
16. ....
17. ....
18. ....
19. ....
20. ....
21. ....
22. ....
23. ....
24. ....
25. ....
26. ....
27. ....
28. ....
29. ....
30. ....
31. ....

NOVEMBER - LISTOPAD

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji
1 Četrtek	God vseh svetnikov
2 Petek	* Vseh ver. duš dan. Just.
3 Sobota	Viktorin. škof.; Hubert, škof.
44 Jezus pomiri vihar na morju. Mat. 8. 23.—27.	
4 Nedelja	24. pobink. Karl Bor., šk.
5 Ponedeljek	Caharija, oče Jan. K.; Vitalij, m.
6 Torek	Lenart, op.; Sever, šk.
7 Sreda	Engelbert; Prosdocim, škof
8 Četrtek	Bogomir, škof; Deodat, muč.
9 Petek	Teodor, muč.; Orest, muč.
10 Sobota	Andrej Avel., sp.; Trifon, muč.
45 Prilika o dobrem semenu. Ma. 13. 24.—30.	
11 Nedelja	25. pobink. Martin, šk.
12 Ponedeljek	Martin, pap. muč.; Livin, šk. muč.
13 Torek	Stanislav Kost., sp.; Didak, spoz.
14 Sreda	Jozafat K., šk. muč.; Serapij
15 Četrtek	Leopold, vojv., sp.; Jedert, dev.
16 Petek	Edmund, škof; Otmar, opat.
17 Sobota	Gregorij, škof; Viktorija, muč.
46 O gorčicnem semenu. Mat. 13. 31.—35.	
18 Nedelja	26. pobink. Odon, op.
19 Ponedeljek	Elizabeta, kr.; Poncijan, pap. m.
20 Torek	Feliks, spoz.; Edmund, kr.
21 Sreda	Darovanje M. D.; Kolomban.
22 Četrtek	Cecilija, dev. muč.; Maver, muč.
23 Petek	Klemen, pap.; Felicita, muč.
24 Sobota	Janez od križa, sp.; Hrizogon.
47 O razdejanju Jeruzalema in sodbi. Mat. 24. 15.—35.	
25 Nedelja	27. pobink. Katarina, d. muč.
26 Ponedeljek	Konrad, šk.; Silvester, op.
27 Torek	Virgilij, šk.; Ahacij, šk.
28 Sreda	Eberhard, šk.; Jakob, spoz.
29 Četrtek	Saturnin, muč.; Gregorij, pap.,
30 Petek	Andrej, apost.; Justina.

O P O Z O R I L O.

Premično bogastvo. Hišni in zemljiški davek. — Do petnajstega se mora predložiti naznanilo o nepostavnem vpisu v dopolnilne sezname druge serije.

Tehtnice in uteži. — Najkasneje 30. t. m. se morajo trgovci, ki so odprli nanovo trgovino in ki morajo imeti overovljene tehtnice in uteži, prijaviti na občinskem uradu in predložiti omejene priprave v overovljenje.

Kratka navodila za kmete.

Na polju. — Pospravi pozni jesenski pridelek. Njive, ki so namenjene za pomladansko setev, moraš globoko preorati. Ne puščaj čez zimo nobene njive nezorane. Hlevski gnoj razvozi, raztrosi in podorji.

Na travniku. — Pobranaj z mahom prerasle travnike in pognoji jim s superfosfatom in kalijevo soljo.

V sadovnjaku. — Zasajaj v prvi polovici tega meseca sadno drevje. Snaži in pretrebi starejše sadno drevje. Za pobelitev debel je skrajni čas.

V kleti. — Skrbimo za primerno toploto, da mošt docela povre in se učisti. Sode zapolni do vrha in jih zamašuj z lesenimi kipelnimi vehami.

V čebelnjaku. — Zavaruj čebele pred mrazom in nezgodami s tem, da zamažeš vse razpokline panja s kitom. Mišim v čebelnjaku nastavi past, da ne bodo vznemirjale čebel v zimskem počitku.

Lunine mene.

☾ Mlaj	7. ob 5. uri 44 m.
☽ Prvi krajec	14. ob 3. uri 59 m.
☾ Ščip	21. ob 5. uri 26 m.
☾ Zad. krajec	29. ob 6. uri 39 m.

Nebesno znamenje in dolgost dneva:

Solnce stopi dne 23. novembra ob 0. uri 44 minut v znamenje **Strelca.**

Dan se skrči od 10 ur 13 min. na 9 ur 5 minut, torej za 1 uro 8 min.

BELEŽKE

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....
7. ....
8. ....
9. ....
10. ....
11. ....
12. ....
13. ....
14. ....
15. ....
16. ....
17. ....
18. ....
19. ....
20. ....
21. ....
22. ....
23. ....
24. ....
25. ....
26. ....
27. ....
28. ....
29. ....
30. ....

DECEMBER - GRUDEN

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji
1 Sobota	Natalija, spozn.; Eligij, škof
48	O poslednji sodbi. Luka 21, 25.—33.
2 Nedelja	1. adventna. Bibijana, muč.
3 Ponedeljek	Frančišek Ksav., sp.; Lucij, šk.
4 Torek	Barbara, dev. m.; Peter Zlat., c. u.
5 Sreda	Saba, opat; Krišpin, muč.
6 Četrtek	Miklavž, škof; Apolinarij, šk. ☉
7 Petek	Ambrozij, šk.; Agaton, muč.
8 Sobota	Brezmad. spočetje Mar. D.
49	Janez Krstnik v ječi. Mat. 11, 2.—10.
9 Nedelja	2. adventna. Peter For., šk.
10 Ponedeljek	Lavret. M. B.; Melhijad, p. muč.
11 Torek	Damazij, pap.; Trazon, op.
12 Sreda	Sinezij, muč.; Epimah, muč.
13 Četrtek	Lucija, dev. muč.; Otilija, dev. ☽
14 Petek	Spiridijon, opat; Nikazij, šk.
15 Sobota	Jernej, škof; Kristina, dekla
50	Janez Krstnik pričuje o Kristusu. Jan. 1, 19.—28.
16 Nedelja	3. adventna. Evzebij, šk. m.
17 Ponedeljek	Lazar, šk.; Vivina, dev.
18 Torek	Gracijan, šk.; Vunebald, op.
19 Sreda	Kvatre. Nemezij, muč.
20 Četrtek	Liberat, muč.; Peter P. sp. ☽
21 Petek	Kvatre. Tomaž, apost.
22 Sobota	Kvatre. Demetrij in Honorat.
51	Janez Krstnik poklican v prerokovanje. Luka 3, 1.—6.
23 Nedelja	4. adventna. Viktorija, dev.
24 Ponedeljek	* Adam in Eva; Irmina, dev.
25 Torek	Božič. Rojst. Gospodovo.
26 Sreda	Štefan, muč.; Arhelaj, škof.
27 Četrtek	Janez Evangelist; Fabijola, vd.
28 Petek	Nedolžni otročiči; Kastor, muč.
29 Sobota	Tomaž, škof; Trofin, muč. ☽
52	Simeon in Ana oznanjata Gospoda. Luka 2, 33.—40.
30 Nedelja	Ned. pr. N. letom. David, kr.
31 Ponedeljek	* Silvester, pap.; Pavlina, muč.

O P O Z O R I L O.

Davki. — Direktnim državnim davkom in občinskimi in deželnim nakladam zapade zadnji obrok dne desetega tega meseca. Kdor ga ni plačal v dobi osmih dni, plača šestodstotno globo.

Dohodki iz premičnega bogastva za zavode in bitja, obdavčena na podlagi računskih zaključkov. Predložiti se mora pred zadnjim dnem tega meseca, če je bil potrjen računski zaključek pred najmanj tremi meseci.

Licence. — Prenočišča, kavarne, gostilne i. t. d. morajo zaprositi za obnovitev licence za bodoče leto. V ta namen položijo prenehajočo licenco na občinskem uradu.

Kratka navodila za kmete.

Na polju. — Če si zemljo preoral, osnaži poljsko orodje in hrani ga v suhem prostoru. Pokvarjeno orodje popravi.

V hlevu. — Pazi, da so hlevi topli, da je zrak v njih zdrav in čist.

Na travniku. — Velja isto, kar za november.

V vinogradu. — Če ni hudega mraza, obrezavaj trte. Če je zemlja suha, okopavaj in gnoji trte.

V sadovnjaku. — Gnoji sadnemu drevju. Brez gnoja ni sadja.

Lunine mene,

- Mlaj 6. ob 18. uri 25 m.
- ☾ Prvi krajec 13. ob 11. uri 32 m.
- ☽ Ščip 20. ob 21. uri 53 m.
- ☾ Zad. krajec 29. ob 5. uri 8 m.

Nebesno znamenje in dolgotrajnost dneva:

Solnce stopi dne 22. dec. ob 13. uri 49 min. v znamenje **Kozoroga**. Začet. zimc. Najkrajši dan, najdaljša noč. Dan se skrči od 9 ur 4 m. na 8 ur 46 min. In zraste nato na 8 ur 30 min.

BELEŽKE

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....
7. ....
8. ....
9. ....
10. ....
11. ....
12. ....
13. ....
14. ....
15. ....
16. ....
17. ....
18. ....
19. ....
20. ....
21. ....
22. ....
23. ....
24. ....
25. ....
26. ....
27. ....
28. ....
29. ....
30. ....
31. ....

STARI PRIMOŽ

Povest — Spisal Tone Čemažar

1.

Biló je sredi žgočega poletja. Čelikovi so delali v senožeti, ki se je razpenjala preko strme, prisolnčne rebri. Prejšnjega dne so bili pokosili travo. Po navadi so grabili seno šele tretji dan. To pot pa je solnce tako žgalo in ga sušilo, da ga je kazalo pograbití že pred večerom.

Hiteli so, zakaj pripeklica in sopara nista obetala dobrega. Že dolgo ni bilo dežja. Če začne, bo morda trajal. Čelik in žena sta delala zagrabke in pehala seno od grmov, da se je na planem laže sušilo. Otroci so stresali redi in debelo grašico. Pomagal je tudi stari oče.

Sedemdesetletni starec, s plešo in sivimi zalizci, je počasi stopaje hodil po senožeti. Na eni nogi je imel navezane krempeže. Kadarkoli se je prestopil na drugo, mu je spodrsnilo. Ujeti se je moral na grablje, ki jih je zasadil v trda, izsušena tla.

Opoldne je preko najsolnčnejšega dela senožeti ležal en sam zagrabek. Obrnili so ga še enkrat, da se dodobra presuši. Nato so posedli v rupo, ki jo je senčil košat gaber, da pojužinajo in se odpočijejo.

Ob deblu je stala deža s kuhanimi hruškami, ki jih je pokrivala rjava, sladka voda. Mladí Čelik jo je nagnil na obraz in pil. Med tem ga je vprašal oče:

«Boš ti molil, Andrejc?»

Sin mu ni odgovoril. Brcnil je putrih, ki mu je bil na poti, podal je dežo ženi. Ta je pila in ogledovala postarani, debeluški obraz v rvjaskasti vodi kot v zrcalu. Starec pa se je pokrižal, zmolil očenaš, se priporočil svetemu Primožu, svojemu patronu. Nato je utihnil.

Suhi kruh in grenko skuto so jedli molče, počasi, ne da bi se ozrli drug po drugem. Primoža je jed še huje užejala, s strastnimi pogledi se je oziral po deži.

«Pijte», mu je vrgla Mica.

«Saj ne morem držati deže.»

«Pa pijte vodo iz putriha», je revsnil sin, polagal na kruh suho skuto, ki se mu je stresala po sključenih kolenih.

Starec ga je ošvignil s srditim pogledom, a je molčal. Hlastnil je po veji, ki mu je visela nizko nad glavo, in vrezal mladiko. Očedil jo je listja, ji prirezal konico, se primaknil k deži in nabodel nanjo vrsto kuhanih tepk. Bile so napojene, da je teklo od njih. Žmel jih je med zobmi in srkal vodo, tako si je ugasil žejo.

Tedaj ni več čutil lakote. Potegnul se je više v senco gabra, pol sedel in pol pležal, roké je položil na kolena. S polzaprtimi vekami je gledal na nasprotni hrib, kjer je ležalo Smrečje v mreži temnih dreves in klancev. Tam so že legale sence preko rebri.

Bilo je vse tiho. Dečka, Drejče in Tonče, sta se sita dvakrat prevalila po senu, a je Andrejc zarezal nad njima, naj bosta mirna. Potuhnila sta se, zlezla v veje gabra in se zibala na njih. Andrejc je legel vznak, potegnul klobuk na oči, si del roke pod glavo in zaspal. Mica je sedela sključena in nekaj mislila.

Po senu so skakale kobilice. Murni so prepevali, kakor da izzivajo solnce, ki je stalo nad dolino kakor nad precepom. Kačji pastir je letal nad spečim Andrejcem, nato je izginil proti vrhu hriba. Od nekod so bile prilezle mravlje, iskale drobtiníc in jih

odnašale neznano kam. V zraku je plesal roj mušic in obletaval nekaj nevidnega.

Primož je bil truden, a ni mogel zadremati. Opazoval je mravljo, ki se je trušila s krušno mrvico. Ozrl se je na nebo, na katerem je bil en sam oblaček. Ko je znova pogledal po njem, je bil že izginil. Zaman ga je iskal po obzorju. Prikazal se je nov, v bližini solnca, a je izginil tudi ta. Soparica je bila težja od minute do minute. Debele kaplje so mu stale na čelu in na nosu, mokre so mu bile tudi roke.

Toda čutil je, da to znojenje ne prihaja le od vročine, ampak tudi od neke slabosti, ki ga je bila obšla. Na to ni rad mislil, kot v svojem življenju ni rad mislil na smrt. Biló mu je, kot da ga je spreletel mraz, stresnil se je. Nato se je ozrl na sina, ki je smrčal, da so se mu tresli košati brki. Debele kaplje znoja so mu risale po obrazu in po vratu umazane sledi.

Ob tem pogledu mu je nekaj mračnega zasenčilo oči. Predenj so stopile slike preteklosti, ki se niso dale odgnati. V sedemdesetih letih svojega življenja je vsako poletje sedel na istem mestu in počival. Že mati ga je bila prinesla na svojih prsih in ga je položila v senco. In vsako leto mu je prineslo kaj novega. Bili so žalostni in veseli dogodki, vse do najnovejših, najbridkejših. In vse je šlo preko njega. Nikoli ni bil tako slab, da bi deže ne bil mogel dvigniti k ustom. Ali se res že bliža konec?

Zdelo se mu je, da ni toliko telesna slabost, ki ga navdaja s skrbjo; bilo je nekaj, kar mu je pronicalo iz duše in ga je tlačilo. Slutnje, v katere nikoli ni verjel. Da bi zamoril grenke občutke, je trdó zamižal. Izginilo mu je solnce in sin — zadremal je.

Senca se je bila premaknila na vzhod in ga razgalila solncu, ko se je prebudil. Ves v znoju se je preplašen ozrl okrog sebe. Dečka sta se podila po senu in ga valila nizdol. Mica je pospravljala posodo. Andrejc je stal naslonjen na grablje in se razgledoval.

«No, oče, zdaj pa le», se je ozrl.

Primož se je hotel dvigniti, a so mu odpovedale moči. Moj Bog, saj ne bo zmogel. Ni mu bilo radi sina, biló mu je radi sena, radi dela, ki ga je opravljal vsako poletje več nego šestdeset let. S skrbjo se je ozrl na nebo. Nad obzorjem je visel temen oblak.

Strah pred nevihto, ki se je v petdesetih letih, odkar je bil gospodar na domu, usidral v njem, se mu je v tistem trenutku potrojil. Že dolgo ni bil več gospodar, a je še vedno s slednjim vlakencem svojega bistva visel na zemlji. Pomrazilo ga je, dalo mu je novih moči.

Dvignil se je dà, saj je stal na nogah. Opotekal se je, temno se mu je delalo pred očmi, a je čutil, da bo vzdržal do večera. Hotel je vzdržati. Pa naj se zgodi, kar se hoče...

2.

Robidnica je bila zavita v meglo poletnega dežja. Rodil se je bil iz sopare dveh tednov, iz toče in iz nevihte, ni prenehal. Po klancih je tekla voda, nosila listje, se nabirala v hudournike. Preko pobočij so se vlačili plašči megle in se na vrhuncih gričev stapljali s sivino neba. Skozi turbni mrak sobote so peli curki, se precejali skozi listje, polzeli po šipah, kot bi risali nevidni tresoči se prsti ozke črte.

Primož je ležal v kamri na postelji. Telo mu je bilo nepremično, pogreznjeno v kotanjo blazine, ki mu je že mesece nihče ni zrahljal. Neka čudna utrujenost je ležala na njem ko móra, kri se mu je leno, z bolečino pretekala po žilah. Zdaj pa zdaj je odprl veke, uprl oči v polmrak, a jih je znova zaklopil. Začumel je v rahlo spanje; le za toliko, da so se mu porodile žive sanje, ki so ga zbolele, mu zblodile dušo. Zaječal je in trudoma zopet odprl oči.

Nevidni prsti na šipah so risali črto za črto. Na koncu slednje črte je ko utež visela velika, umazana kaplja. Bila jih je cela vrsta. Buljil je vanje, zdelo se mu je, da imajo neki pomen, a ni ga mogel razvozlati. Biló

mu je, kakor da mu sivi dan ko gora leži na telesu. Rad bi se bil premaknil — nemogoče. Zastokal je, vzdihnil, se prijel z rokama stranic, vzbočil prsi. Nato je znova ležal mirno, zakopan v misli kot v dušečo ga pernico.

Oh, dà, vse dni svojega življenja nikoli ni bil legel. Prejšnji dan, ko je v soparici pomagal v senožeti, ga je bila prvič obšla omotica. Odkod se je bila vzela? Iz sinove besede, ki je bila sirova in nepremišljena? In vendar je delal pod grozečimi oblaki, napejal poslednje moči. Pod večer bi se bil skoraj zgrudil. Sam je dolgo v noč obsedel v senožeti, sam se je vračal domov. Padel je pod pot, zdelo se mu je, da bo tam umrl. Težko se je skobacal na stezo, se privlekel domov. Ni večerjal, sirova Andrejčeva beseda ga je spremila v posteljo.

«O», je zastokal ob spominu, stisnil zobe, «dva sina imaš, Andrejc... da bi bilo tebi tako kot je meni...»

Ob vratih je nekaj zaropotalo, prestrašil se je lastnega glasù. Snaha mu je prinesla mleka. Vzel ga je in izpil nekaj požirkov. Več ni mogel, saj ni imelo okusa.

«Bog Ionaj, Mica!»

Bil ji je hvaležen. Zdelo se mu je, da ga je poživilo. Ne le telesno, tudi duševno. Vsaj za nekaj časa... Nato so ga znova obhajale misli in ga dušile. Zganil je z glavo, da bi jih odpodil. Spovračale so se kot obadi in ga obletavale. Bile so kot pošasti, sredi njih je stal Andrejc.

«Neža je vsa drugačna», je vzdihnil. «Da se je tako daleč omožila!»

In že je videl pred seboj dečka in deklico, Drejčka in Nežico, ki se lasata, a on vpije: «Daj jo, Drejček! Zgrabi jo in vrzi!» Rajna Anula, njegova žena, pa je stala na pragu in ga je karala: «Ne ščuvaj ga, že tako je ves divji.» Prijel je fanta za roko in ga je nagnal na pašo. «Pojdi, potep!» Drejček mu je iztegnil jezik, a on se mu je smejal. «Le počakaj, mi že prideš v roke!» Pa je ostalo le pri besedi. In če je s paše prijokal domov, da so ga natepli, je zgrabil brezovko: «In ti, si se jim pustil? Pustil si se jim?» Bil je tepen, da je bevskal kot psiček. Ko je posušil solze, je vpil: «Ubijem vas!» In se mu je smejal. V nedeljo ga je vzel v krčmo in mu je nalil kozarec: «Pij!» Drejček je bil še mlad, a je izpil do dna. Zvečer je bil bolj pijan ko oče. Mati se je zdrizala od groze: «Primož kaj boš naredil iz fanta!» Drejček pa je silil s pestmi v mater in blebetal: «Tiho, stara, tu sem jaz gospodar!» Anula je jokala, a Primož se je še vedno smejal...

Da, da. Proč, misli! — Zavel je veter, dež je udaril s tako silo v okna, da so zazvenele šipe. Zdelo se je, da je nekdo potr-

kal nanje. Primož se je zganil in nekaj časa brez sape buljil v okno. Kaj je zaropotalo? Eh, nič! Preko oči se mu je potegnila megla in v tej megli je nastajal njegov obraz. Zdelo se mu je, da se gleda v zrcalu.

«Oče, tako glavo imate ko sveti Peter», mu je nekoč dejal vnuček. Hehe! To mu je nekam dobro delo. «Pa tvoj oče — kakšno glavo ima tvoj oče?» ga je vprašal. Deček je ljubil humor in je rekel nekaj zelo neumnega. «Sramuj se», mu je vrgla mati. Primož pa je gledal snaho in si je mislil: «Saj je prav, da ga ima rada. Tudi mene je rajna Anula rada imela, z vsemi napakami.»

Mižal je in bi bil rad v vročici videl svoj obraz, a se mu je zamešal nekam v meglo. Videl pa je obraz svojega sina. Bil je zabrekkel, z rdečim nosom in izbuljenimi obmi, umazanimi brki so mu zakrivali usta. In zakaj ta človek nikoli ne pogleda koga v obraz?

In tedaj se mu je zazdelo, da ta obraz ni sinov, ampak njegov. In vendar ni bil njegov, ampak sinov, le da se je njemu s silo prilepil. Strgal bi ga bil s sebe, a se ni mogel ganiti. Ni mogel odpreti ust ne oči. Tisto tuje na njem pa ga je tlačilo ko mora, mu sesalo kri ko pijavka. Še dihati ga ni pustilo. Imel je čisto jasen občutek, da bo umrl...

Polagoma je obraz izginil, megla pred očmi se mu je zgostila v temo. Zasnul je v težko spanje brez sanj, ki je bilo slično globoki omotici...

Dež je tolkel na šipe.

3.

Spal je, vendar je razločno slišal, da so se odprla vrata v kamro. Toda to se mu je zdelo tako daljno, kakor da se njega ne tiče. Ni videl Mice, ki je z zabuhlim obrazom stala na pragu. Njen obraz v tistem trenutku ni izražal brezbrizne toposti, videti je bila razburjena.

«Oče, vstanite!» ga je poklicala. «Ali ne slišite? Hej!»

Primož se je zganil in počasi odprl oči. Strmel je z odprtimi usti, kakor da se trudoma prebuja iz omotice, in sanj, ki se jih ni spominjal. Polagoma je razločil mrak sobotnega večera. Okrenil je glavo. Odprta vrata, na pragu ženska postava.

Nič več ni deževalo. Nevidni, tresoči se prsti niso več trkali na šipe. Skozi razpoke oblakov so posijali prameni večernega solnca.

«Ali ste umrli ali kaj?» je Mica pristopila k postelji.

«Kaj je?» je dahnil komaj slišno.

«Kaj je? Andrejc se je napil. Zdaj zdaj pride.»

«Andrejc?» je Primož s težavo pomislil.

Sprva se ni mogel določno zavedati, zakaj gre. Toda že mu je stopila pred oči postava sina, ki stoji pijan na vratih, se z rokama oprijemlje rožancev in sirovo hrešči... Ta prizor, ki se mu je obnovil v duhu iz prejšnjih dni, ga je na mah tako strašno vznemiril, da se je dvignil na komolce. Nenadoma pa je zastokal in se znova zgrudil na blazino.

«O, ti moj Bog! Saj ne morem nikamor.»

Vsakokrat, kadar se je Andrejc napil, je v krčmi razsajal radi očeta. Dolžil ga je, da je dal svoji hčeri, njegovi sestri Neži, preveliko doto. Da njemu nič ni ostalo in da mu še denar krade in mu ga skriva, a on ga mora rediti. Vpitje se je razlegalo po vasi in gorje mu, ki bi se mu bil upal ugovarjati. Doma so se tresli pred njegovo vrnitvijo. Mica je poslala starejšega sina, Drejčeta, na prežo. Ko je zagledal očeta, ki se je pijan prigugal iz krčme, je pritekel pravit. In nato je Primož vsakokrat ušel skozi zadnja vrata. Šel je k sosеду, posedel toliko časa, da se je

mladi izdivjal in zaspal. Šele nato se je zopet upal v hišo.

To se je ponavljalo teden za tednom, odkar so bile Primoža zapustile moči, da se sinu ni mogel postaviti po robu. Vsa vas in on bi se bili čudili, če bi bilo drugače. «Kaj bi pa vam naredil?» so ga vpraševali ljudje. «Enkrat me je natepel, da so me dva meseca bolele kosti, ne bo me več», jim je odgovarjal. «Tak sin, saj vam ni podoben», so menili. Primož pa je molčal in si mislil: «Nekoč sem bil v pijanosti vrgel soseda, da si je zlomil nogo.» Morda so bili ljudje na to že pozabili.

V duši se mu je nabirala usedlina naveščenosti in onemoglega srda. Nekaterikrat mu je grenko priklopelo do vrha. V takih trenutkih bi bil popadel sekiro ali karkoli in udaril pijanega sina po glavi: «Ná, tu imáš!» Samemu sebi se je sramoval priznati, da je nekoč že gojil tako misel. Nalašč je bil vzel teslo s seboj v kamro. «Kadar pride...», si je mislil. Toda ko mu je povedala Mica, da prihaja, ga je obšel tak strah, da se je dvignil in se rajši umaknil.

Enaka groza in strah sta ga prevzela tudi to pot. Groza pred samim seboj, strah pred sinom. Vsaka žilica v njem je trepetala, vsaka kaplja krvi ga je žgala ko ogenj.

«Usmili se me, Bog, in sladka Mati božja», je zastokal.

Še enkrat se je poizkusil dvigniti, a ni šlo. Potegnil je nase odejo, kakor da se hoče zavarovati. Iz cap mu je gledal tako

bridek, tako prepaden in razoran obraz, da ga je bilo žalost videti.

«Oče, hitite, če hočete... Kmalu bo tu.»

«Saj vidiš, da ne morem nikamor... Nikamor ne grem, ker ne morem...»

«Da ne porečete, da vam nisem povedala», se je našobila snaha.

«Bolán sem. Po duhovnika mi pošljite!»

«Nocoj?» se je zavzela snaha.

«O, ti moj Bog, Oče nebeški», je Primoža iznenada obšla taka slabost, da je v trenutku pozabil na sina in na duhovnika. Postalo mu je vse eno, kaj se z njim zgodi. In je sklenil, da se ne gane iz postelje. Le kot v megli je pomislil na teslo, ki je je bil nekoč pripravil za sina. Tedaj mu je bilo, kakor da je njegovo telo eno samo veliko teslo. Če se ga sin le dotakne, se bo samo po sebi zganilo in ga ubilo.

Obležal je nepremičen, top, pol odprte oči so mu strmele v strop. Notranjost mu je bila razburkana, budnejša ko kedaj prej. Telo pa mu je bilo kot mrtvo.

Snaha ga je s skrbjo opazovala. Bilo je videti, da se je popolnoma zdramila iz svoje nebrižnosti.

«Ali ste res bolni?» se je premaknila.

Primož je molčal. Zdelo se je, da prisluškuje.

«Če le morete, pojdite. Zadržala ga bom pred hišo.»

Starec je molčal. Bilo mu je celo prijetno, ko je kljuboval temu prigovarjanju. Mica je odšla. Med drevje, ki je bilo mokro od dežja, v okna je legal prvi večerni mrak.

4.

Nekaj časa je bilo vse tiho. V hiši in izven nje.. Biló je slišati le oddaljene glasove. Po klancu je gnal nekdo živino na vodo in pokal z bičem. Priganjajoči glas, bobneči koraki, ki so se polagoma izgubili.

Ti oddaljeni glasovi so bili Primoža bridko zdramili. Okrenil je glavo proti oknu in poslušnil. Lovil je posamezne, nejasne odjeke in jih družil v jasno predstavo. Po hoji in po glasu je lahko ločil soseda od soseda. Ta je Mejač. Ta je Slivarjev Tone. In nato težki, škorkljajoči koraki, ki jih je pregasila težka kletev. Bil je Andrejč.

Primož je nehote zgrabil z rokama za odejo in se napol odkril. Sklep, da počaka sina na postelji, da se dá, če treba, tudi ubiti, se mu je v trenutku omajal. In vendar se ni segral niti poizkusiti, da bi se dvignil. Moral bi se obleči, a za to je bilo že prepozno.

Težki koraki so zavili okoli vogala, slišati je bilo Mico, neko nerazločno godrnjanje, klic otroka. Vse to se je moralo goditi

nekje v veži. Šele, ko so se odprla vrata v izbo, je bilo razločno slišati Andrejca.

«K njemu pojdem», je vpil. «Bomo videli, ali pojdem ali ne?»

«Pusti ga, ker je bolán», ga je prosila žena. «Prosil me je, naj mu gremo po duhovnika.»

Težki koraki so se bližali kamri.

«Kaj poreko ljudje!» je zajavkala žena.

«Da bi le bolán ne bil!»

«Ljudje naj me... Pusti me, hudič! Ná!»

Mica je zakričala, da jo je bilo slišati pred hišo in po vsem klancu.

«Mene že ne boš tepel», je jokala. «Mene že ne!»

«Prav ti je, zakaj me pa nisi pustila! Prav ti je...»

Primož je bil sedel na postelji in poslušal z odprtimi usti. Sam ni vedel, odkod je nenadoma prišla vanj taka moč. Očividno mu je bil strah za trenutek premagal bolezen... Ko je sin odloputnil vrata na stežaj in se oprijel rožancev, da ni padel, je zagledal očeta stoječega ob postelji v sami strajci.

Z eno roko se je oprijemal stene in se tresel ko listje v vetru.

Zagledal je sina, že je iztegnil proti nje-mu roko s krčevitimi prsti, kot bi s tem do-povedoval, da se bo branil do zadnje kap-ljice krvi. Ves obraz mu je bil nabran v bo-lestne gube. Iz globin prsi se mu je s posled-njo muko porajal glas, besede so se mu hre-šče usipale čez brezzobe čeljusti.

«Proč pojdi, ne dotikaj se me! Ne do-tikaj se me,» je ponavljal. «Ne dotikaj se me!»

Andrejc je hotel spregovoriti, a mu je beseda zastala v grlu. Oče je bil tako gro-zen, prizor ga je kljub pijanosti tako prevzel, da je omahnil v svoji notranjosti. Ni imel poguma, da bi izrekel psovko ali dvignil roko.

Primož tega ni takoj opazil, bil je preveč razburjen. Težko se je držal na nogah, a ni nehal sršeti v sina.

«Prekleti, kar te je!» je hropel. «Le udari me, le dotakni se me!»

Andrejc se je odtrgal od rožancev, a se je zamajal, da se je moral osloniti na steno. Telo mu je bilo še vedno pijano, a duh mu je bil tedaj treznejši. Očetov odpor do njega ga je obliil ko curek ledene vode.

«Kaj pa vam hočem?» je vprašal mrač-no. «Pijan sem, to je vse. Pogovoriti se z vami vendar smem, ne?»

Primož se je začudil. Strah, ki ga je doslej držal na nogah, ga je popustil....

Prestopil se je in se sesedel na skrinjo, ki je zastokala pod težo.

Primož se je začudil. Strah, ki ga je do-tlej držal na nogah, ga je popustil, skoraj bi se bil zgrudil. Oprijemaje se je zlezel v po-steljo in vtaknil suhe noge pod odejo. Težko je sopal, zagrinjala ga je omotica.

Med tem se je bil zgostil mrak, nastala je skoraj tema. Sinova senca se je dvigala iznad skrinje in se risala na sivem ozadju stene. Sedel je sključeno, z obema rokama se je držal pokrova, gledal v tla in naporno dihal.

«Oče, ali imate še kaj denarja?» je sled-njič spregovoril mrzlo.

«Nič več», je Primož od začudenja za-tegnil. «Saj veš že davnaj, da nič več.»

«Ali vam ni morda kdo dolžan?»

«Kdo naj mi bo dolžan? Nihče več mi ni dolžan, kot jaz nikomur nisem dolžan.»

Sin je dvignil glavo, jezne oči so mu za-bolščale v kot, v katerem je stala postelja.

«Lažete! Krivec vam je dolžan.»

Primož se je zganil kakor da ga je zboldel z iglo. To je bil že star dolg, mislil je, da le on edini še ve zanj. In Krivec. Kako je Andrejc zanj izvedel? Strmel je v mrak, v senčne obrise sinove glave, a mu ni odgo-voril.

«Jutri vam bo vse izplačal. Povedal mi je v krčmi.»

Tako torej? V krčmi? Vest o tem denarju ga je tako razburila, da bi bil najrajši vstal, se oblekel in stopil do soseda. Na tisti denar je mislil še tisto noč v vročici. Zdaj, ko ga je opomnilo, da bo treba umreti, bolj ko kdaj prej.

«To bo za pogreb in za maše», se je oglasil.

«Za pogreb in za maše bomo že mi skr-beli», je rekel sin. «Zdaj rabimo denar za nujnejše stvari. Naša hiša gre po zlù.»

«Če gre po zlù», se je grenko dvignilo v Primožu, «si tega sam kriv.»

«Sam? Kajpak, vse jaz! Neži ste izpla-čali dote za pol premoženja... a jaz naj vse redim... Z vami ni mogoče govoriti... že vi-dim...»

Andrejca je popadla nova besnost. Ho-tel se je dvigniti, a je naredil samo korak, že se je z vso težo zopet sesedel na skrinjo.

«Ko si ti dobil hišo, ni bilo niti goldi-narja dolga na nji», je rekel oče povsem mirno, da bi ne dražil sina. Kaj rad bi mu bil oče očital radi pijanosti, a si ni upal.

Nastal je dolg molk. Iz izbe je bilo slišati govorjenje otrok. Dečka sta nekaj vpra-ševala mater, ki jima ni odgovarjala. Oče in sin sta mislila vsak svoje težke misli.

Nenadoma se je Andrejc dvignil in ti-paje ob steni dosegel vrata. Odprl jih je in padel v izbo. Tistega večera ga ni bilo več slišati.

Strah pred sinom in vest o denarju sta bila Primoža strašno izmučila. In vendar je hkrati čutil, da sta ga nekako ozdravila. Zaspal je, spal nekoliko nemirno, a se ni prebudil do jutra. Vso noč se je kopal v znoju.

Ko se je prebudil, se je čutil napol pre-rojenega. Žilava kmečka nprav je srečno pre-magala prvi napad slabosti. To ga je naredilo veselega. Le v želodcu mu je bilo pleh-ko, prazno, zajutrkoval je s tekom. Mica in Andrej, ki je bil izredno mračen, sta se pomembno spogledala.

Odpravljaj se je k maši. Pred časom, ko drugi še niso mislili na to. Ko je bil nared, ga je obšla nova slabost, čudna vročina mu je šla po telesu. Posedel je, da mu je neko-liko odleglo. Nato je odprl skrinjo in izpil kozarček brinjevca, v katerem se je močil pelin. Zaklenil je skrinjo, ključ si je natak-nil za pas; opiraje se na palico je odšel iz hiše.

Ni krenil k cerkvi. Saj je bilo še pre-zgodaj. Zavil je po vasi in se oglasil pri Krivcu.

«Po maši sem hotel priti k tebi», je re-kel sosed. «Pa stopi ti k meni, da ti odšte-jem.»

Med pridigo in med mašo se je hudič vmešaval v Primoževo molitev. Mislil je le na denar. In na sina. Ko je stopil iz cerkve, je nalašč zavil za vogal, med gróbove, da je Andrej med tem odšel z ostalimi možmi. Sedé na cerkvenem zidu je spregovoril ne-kaj besed s starim cerkovnikom. Nato je stopil h Krivcu, ki mu je naštel denar.

«Ne pravi Andrejcu o tem», je položil prst na usta.

«Saj nisem baba.»

Primožu se ni mudilo domov. Tako po-časi še nikoli ni hodil po klancu, a vendar mu še nikoli ni bil tako kratek.

Družina je že sedela pri kosilu. Ko je vstopil, ga je sin ošinil s pogledom izpod čela, a ni črhnul ne dobre ne slabe. Primož je sto-pil naravnost v kamro, odklenil skrinjo, po-ložil denar pod obleko in se vrnil v izbo.

Čutil je omotico v glavi in v nogah. Ali je bil tako razburjen ali pa se je samo varal, da ga je popustila slabost. Najrajši bi bil legel, a je občutil lakoto. Sedel je na vogal mize in se oziral po svoji žlici.

«Ali vam je izplačal?» ga je vprašal sin.

«Kdo?»

Primož bi se bil najrajši izognil laži. Bil je v zadregi. Še dobro, da je iskal žlico. Segel je z roko okoli sklede, zdaj po eni, zdaj po drugi strani. Mica je pogledala moža, a je molčala.

«Kdo neki?» je Andrej rasel iz neje-volje. «Kdo pa vam je bil dolžan?»

Starec je molčal.

Ne, žlice ni bilo. Že se je kdaj zgodilo, da je ni našel na mizi. A tedaj se je Mica dvignila in mu jo je poiskala. Zdaj pa je molče zajemala in ni več pogledala ne njega ne moža.

Iz starčevega srca se je dvignilo nekaj grenkega in se mu zadrnilo v grlu. Če bi se mu bilo to zgodilo kdaj prej, bi se bil molče dvignil in odšel. Iz denarja, ki je ležal v skrinji, mu je rasla zavest moči.

«No», je hrknil iz nejevolje in pomračil čelo.

«Kaj — no?» je Andrej dvignil pogled.

Sirovi izraz na sinovem obrazu ga je preplašil. Dvignil se je molče, pogledal po oknih, stopil v vežo in pobrskal po žličniku. Žlice ni bilo.

«Kje je moja žlica?» je obstal na pragu.

«Žgance sem mešala z njo, pa se mi je zlomila», je vrgla Mica.

Primož je znova požrl nekaj grenkega. Če bi se bila žlica res zlomila, saj bi lahko jedel z drugo, dasi mu je bila njegova naj-ljubša. Toda za tem je tičalo nekaj drugega. Še Mica, ki je bila sicer dobra — dà, ona se je pač bala svojega moža... Stal je in gledal. Ni vedel, kaj naj stori, da se ne osmeši. In da potolaži samega sebe. Ne, zdaj ni potreboval več jedi, potreboval je tolažbe.

Tedaj je Tonče obliznil svojo žlico in jo je podal staremu očetu.

«Nate!»

Andrej je oplazil sina s pogledom kot z bičem.

«Le imej jo», se je Primožu do ganjeno-sti tresel glas. V resnici, to ga je bilo neiz-merno potolažilo. «Le jej ti, saj nisem več lačen.»

Otrok je jedel z grenkim nasmehom na ustnih, s tiho sramoto v srcu.

Primož je stopil v kamro, a se je vrnil že čez nekaj minut. Ne da bi se še enkrat ozrl po navzočih, je stopil iz hiše.

Južinali so tiho, neznanska tesnoba jim je ležala na obrazih... Še preden so se dvig-nili od mize, se je vrnil Primož s steklenico vina, krajcem belega kruha in kosom mesa. Sedel je na vogal mize, pil in jedel.

Čelik in žena ga nista pogledala narav-nost, a sta vendar vse videla. Drejče se je igral s polivki na mizi, razmazoval jih je s prstom v čudovite podobe. Tonče pa je po-žiral z očmi starega očeta, nenadoma se je zasmel.

«Pojdite v kamro», je rekel.

«Da boš tiho», ga je oče udaril po ustih. Deček je zajokal.

«Kaj ti je pa naredil?» je revsnila Mica.

«Ti se brigaj za svoje stvari», jo je Andrej otrnil z besedo. Nato se je okrenil do očeta. «Gospodski smo postali.»

«To lahko jem brez žlice», je odgovoril Primož.

«Torej ste vendar dobili denar?»

«Če sem ga dobil, je bil moj», se je star-

cu zaletelo vino, da je ves pordel v obraz in mu je jemalo sapo. «Vsaj privoščil bi mi.»

«Le pijte», je rekel Andrej pikro. «Le jejte! Pa pojdete tudi spat h krčmarju.»

«Pa pojdem», se je starec iznenada čutil močnega. «Pa pojdem, če ne bo drugače.»

Andrej se je dvignil, odšel iz izbe in zaloputnil za seboj vrata.

6.

Primož je poobedoval, posedel nekaj minut, strašna teža mu je legla na dušo. Dvignil se je, stopil v kamro, da bi shranil drobiž, ki ga je bil dobil iz bankovca.

Odklepal je skrinjo, a mu ključ ni šel v ključavnico. Ne in ne zaman se je trudil. Kakor da v luknjici čepi škrat, ki mu ga vselej izpodnese. Čakaj, bomo videli! Nič.

Stal je nekaj trenutkov, spomnil se je na Tončkove besede in na udarec po ustih. Iz megle raznolikih možnosti se je izmotala neka misel, ki mu je šinila v glavo. Trikrat jo je obrnil in tedaj se mu je zazdela že docela verjetna.

Pokleknil je na tla, se oprl na roke in pogledal v ključavnico. Tista stran skrinje je bila v senci, bilo je težko razložiti, kaj tiči v luknjici. Napel je oči — dà, kos železa. Kos železa! Poizkusil ga je prijeti z roko, tičal je pregloboko. Kakor da je zagvozdjen, še premaknil se ni.

«Okrasti so me hoteli», mu je šinilo v glavo.

Tresoč se po vsem telesu je sedel na skrinjo, položil roke na kolena in mislil. V izbi je bilo vse tiho, v veži je bilo vse tiho in pred hišo, še korakov ni bilo slišati.

V starcu se je prevračalo in pretakalo kot v kotlu vrele vode. Sinovi udarci pred leti ga niso bili tako hudo zadeli, kot zdaj dejstvo, da so ga hoteli okrasti. Biló mu je, kot da se mu je nenadoma odkrila polna hiša sovražnikov. Vsaka misel, ki se mu je zdaj porodila, je bila črna ko noč, razpletal jo je na dolgo in na široko. In na koncu vsake je trpko, jezno stresnil z glavo.

«Nak, tega pa ne», se je nenadoma oglasil in se udaril po kolenih.

In je znova mislil. Ko se mu je neka misel stotič zapletla in obvisela v zraku, jo je zgrabil kot v letu. Ni je hotel več izpustiti.

«Pojdem», je dahnil iz bridkosti, iz jeze, iz vsega, kar se mu je zadnja leta grenkega zgodilo pri tej hiši. «Pojdem in pojdem!»

Pri tem je imel občutek, kakor da s tem nekoga kaznuje. Ne sebe, sina, ki je grdo počenjal z njim.

Jed in pijača sta ga bila okrepila, a zdaj je nenadoma občutil novo omotico. Odtrgal se je od skrinje, poizkusil, če bo mogel hoditi.

Ob steni se je okrenil — dà, da, saj čisto lahko hodi. Čutil je dovolj moči.

Stopil je v izbo. Stene so bile mračne, zakaj nebo je bilo oblačno, a njemu so se zdele mračnejše kot kedaj prej. Pred hišo so se igrali otroci in se potili v soparici. Mica je sedela za mizo in dremala.

Ko je šel Primož mimo nje in stopil v vežo, je le za trenutek trudno odprla oči. Šele, ko se je starec vrnil s Krivcem, se je prebudila in začudena razprla veke.

«Boš videl, če se bo dala odpreti», je Primož mimogrede govoril sosedu. «Ne vem, kateri hudič mi je lomil v skrinjo.»

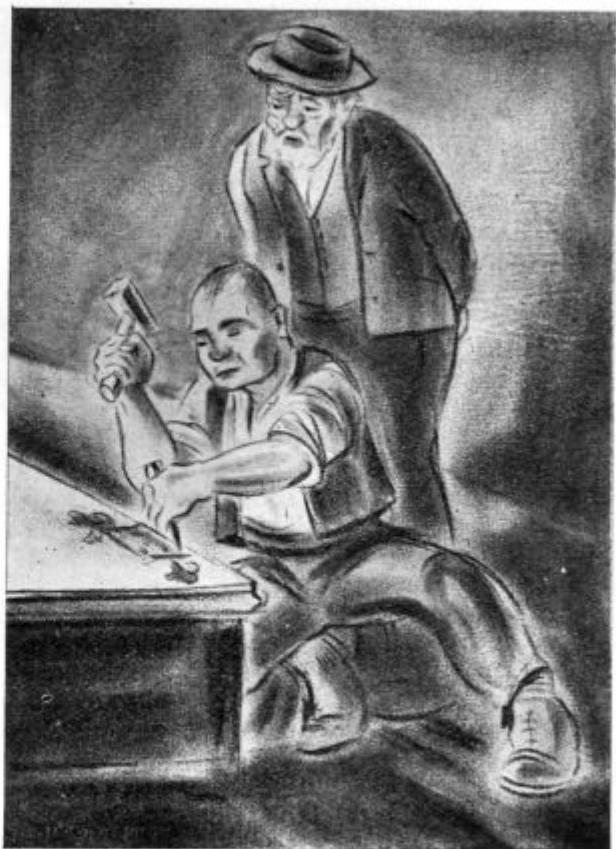
Izginila sta v kamro.

«To sramoto nam dela», se je namrdnila snaha.

V kamri je padlo kladivo na tla in zalopotalo.

«Ključ se je odlomil», je pojasnil Krivec.

«Odpri kakor moreš», je prosil Primož.

«Teško pojde. Tečaje bo treba odbiti.»

«Teško pojde. Tečaje bo treba odbiti.»

«Četudi razsekaš skrinjo. Saj jaz je ne bom več potreboval.»

Mica je prisluškovala. Kaj misli? Vzdihnila je. Starca ni ljubila ne sovražila. Do razmerja med očetom in sinom je bila brezbrizna. Če je tastu naredila kako krivico, mu jo je naredila le radi tega, ker je morala držati z možem. Zdaj pa je občutila, kakor da se nekaj temnega grozeče podira na hišo.

Iz kamre je bilo slišati zamolkle udarce, ki so pregrešno odmevali v nedeljski popoldan. Nekaj je odletelo.

«Prav», se je odhrkal Primož. «Koliko sem ti dolžan?»

Krivec je odšel skozi izbo, ponudil mimogrede Mici besedo, a ta mu ni odgovorila.

Ni trajalo dolgo, ko je prišel iz kamre Primož. Na sebi je imel debelo, sukнено obleko, a na nogah škornje. V roki je nesel veliko, rdečo culo, a pod pazduho mu je tičal dežnik. Rahel, neopredeljiv nasmeh mu je ležal na obrazu; bil je videti svež in pomlajen. Tiha odločnost mu je gorela iz oči.

Pogled mu je begal po stenah in po predmetih, kakor da nekaj išče, ali molče izprašuje vsakega teh mrtvih znancev, ki so mu nemi lepše govorili kot živa beseda ljudi. Na ustne mu je legel trpek izraz, brada mu je zatrepetala. Odtrgal je pogled od sten in se je ozrl po Mici.

Z njenega debelušnega obraza je bila za trenutek izginila brezbriznost; gledala ga je začudena, skoraj očitaje, a vendar nekam

uporno. Sramoval se je solze, ki mu je izenada pritekla po licu. Stopil je do vrat. Ko je že držal za kljuko, se je zopet okrenil in rekel pritišano:

«Zbogom!»

«Kam greste?» ga je vprašala snaha.

«Proč», je zganil z rameni in obrnil obraz v stran.

In nato nista rekla nobene več. Primož je stopil pred hišo, v krog igrajočih se otrok. Tonče je brozgal po blatu, noge so mu bile oškropljene do kolen. Oči pa so se mu smehljale, že je bil pozabil na očetov udarec in na bridkost.

«Oče, naredite mi voličke!»

Starec se je bil že prestopil, da bi odšel, ko mu je nenadoma zastal korak. Dà, res, obljubil mu je bil voličke. Take — lepo šekaste, z repkom in rogmi — kot jih je znal le on narediti. Ta deček se mu je bil priljubil; za trenutek se mu je zdelo, da mora ostati in izpolniti svojo obljubo. Radi njega, samo radi njega. In kako ga gleda. Vražji Tonče! Toda že ga je vgriznila nova bridkost in jeza ob spominu na trenutke, ki jih je bil doživel. Ne, on ni mogel več ostati. Niti minute več, četudi se bo malemu zgodila krivica.

«Kadar se vrnem, ti jih naredim», se mu je čudno skremžil obraz. «Kadar se vrnem...»

S težkimi, odločnimi koraki je izginil na klancu, ne da bi se bil še enkrat ozrl.

7.

Še nikoli se ni Primožu kam tako hudó mudilo, kot takrat iz vasi. Toda zdelo se mu je, da hiš, ki so stale raztresene ob poti, tistega dne ne bo konca. «Sam Bog bodi zahvaljen, da si mi dal moči», je šepetal sam pri sebi. Res se je čutil v primeri s prejšnjim dnem ves prenovljen v udih. Le duša mu je bila od minute do minute težja ko suknja, v katero se lovi dež.

Ne, ni se maral več ozreti po hiši. Tudi na koncu vasi ne. Še tako mu je bilo milo pri srcu. Dom je zapustil samo dvakrat v življenju, za dva, za tri dni, ko je šel na božjo pot. Še takrat ni vedel, kam naj se dene od silnega domotožja. Obenem s spomini na tiste kratke odsotnosti od doma, so ga bili objeli tudi spomini na mladost. In na vsa leta, prav do smrti njegove žene. Prizori radosti, ki so bili tako živi, kakor da jih je včeraj doživel. Dà, radosti! Od prestanih bridkosti so ostale le rahle sence. A vse je objemal z enako ljubeznijo. Zdelo se je, da se ne poslavlja le od doma, ampak tudi od spominov na preteklost.

Na njem je ležala sedanost in ga je grizla v dušo. Pomislil je na sina, ki ga bo

nocoj ta večer zaman iskal in vpraševal, kam je šel. Prav privoščil mu je, kakor da mu je s tem grdo zagodel. Ha, Andrejc! Da gre hiša po zlò — kaj to njemu pravi! Je mar on kriv? Ko je bil on, Primož, dobil hišo od očeta, je ležal dolg na nji. Pil je, dà, pil je tudi on, a je poznal mero. Ni samo odplačal dolga, hodil je po delu in si je sčasoma prihranil lepo vsoto denarja. Andrejc je dobil hišo čisto, a tudi nekaj denarja za poroko in druge potrebe. In zdaj... O!

Izpljunil je in se ozrl. Že je bil zavil okoli griča, vasi ni bilo več videti, le Vrh je gledal izza obronka. Vendar je postal in gledal nekaj časa po poti, po kateri je prišel... Tam gori je njihova senožet, prav pod vrhom hriba... Šel je dalje.

Ne, tedaj bi se ne bil več vrnil, za vse na svetu ne. Če je zdaj dobro pomislil, se mu je zdelo čudno, celo smešno, da ni prej zapustil domačije. Kaj ga je zadrževalo? Moj Bog, če natančno preudari — dom, ki mu je bil prirasel na srce in je čutil, da gre z njim navzdol. S svojimi šibkimi močmi ga je hotel obvarovati poloma. Samo radi njega je vzdržal sirovosti in žalitve, nad katerimi

se je zdajci zdrizal — in pa radi tega, ker je mislil, da se drugje ne da živeti. In zdaj... naj se zgodi z domom, kar se hoče, njemu je... vse eno. Andrejc naj gleda, divjak! Neža je bila iz drugačnega testa. Dà, ta punca — imela je pamet in srce svoje matere. Menda se z Jernejcem, ki je z njeno doto dokupil zemlje h koči, dobro razumeta. Ni vrag, da bi ga napodila... Saj ni tako prazen, saj ima bankovce v listnici, do smrti bo že... Moj Bog, Oče nebeški, kako je to težko!...

Misli mu niso težile samo duše, ko svinec so mu legale tudi v ude. Koraki so mu bili težki, kakor da nosi breme. Postal je pred znamenjem, ki je stalo na vrhu obronka, in se je pokrižal.

Za obronkom je ležala vasica. Vstopil je v krčmo, ki je stala ob klancu. Za veliko mizo je popivalo nekaj fantov. Primož je sedel k vintoli in si naročil žganja. Suhljata krčmarica je prinesla in rekla besedo, dve o dežju.

Dà, deževati je začelo. Primožu ni bilo do pogovora. Njegove misli so bile daleč. Izpil je, plačal in stopil na prag.

«Koliko je še do Znojil?» se je okrenil.

«Dve uri, za vas rajši delj», mu je rekla krčmarica. «Pot je grda, težko, da boste prišli do trde noči.»

«Pojdem v božjem imenu», je rekel Primož.

Pot se je vlekla navkreber. Od dežja izprani klanci so bili ko struge hudournikov. Noga se je spotikala ob kamenju.

Primož se je oziral proti vrhu. Bilo je še dobršen kos poti. Deževalo je čimdalje gosteje. Zdaj pa zdaj se je ozrl — nič drugega razen drevja, ki je stalo ko otrplo, in otožnih, tesnih grap, ki so se stekale v glavno dolino.

Počival bi bil, a se je bal, da ga uhitijo noč. Žganje ga je bilo čudno omamilo. Noge so mu bile sicer težje, a je čutil več poguma. Tudi tiha bridkost po domu, ki je bil že davnaj zatonil za griči, je izginila. Smehljal se je pred se.

Pot je postala zložnejša. Vila se je preko snožeti, ki so bile na gosto porasle z okleščenci gabrov in hrastov. Slednjič je zavila na prelazu med dvema gorama v gozd in se potopila v blato.

«V skrinjo ste mi hoteli vlomiti», je s pogledom na mokrih koreninah, ki so prepregale pot, razpredal svoje misli. «Vzeti mi, kar sem prigaral, a ti, Andrejc, bi me tepel... Ha!»

Zavedel se je, da govori na glas in se je preplašen ozrl. Pod nogami mu je zazvenel kamenit klanec, po katerem je tekla voda. Nebo ni kazalo, da bi se uvedrilo. Debele kaplje so mu škropile na obraz.

Prikazala se je goličava. Po obronkih so stale hiše in z mežavimi okni strmele v sivi

dan. Klanci so se vlekli ko v neskončnost med plotovi mimo vrtov. Pot je šla navzdol, v tesno grapo, ki sta jo stiskala dva bregova kot v precepu.

Primožu so klecale noge v kolenih, objela ga je nova trudnost, da bi se bil najrajši zgrudil. Prišel je do samotne krčme in vstopil.

Ne da bi odložil dežnik ali culo, je sedel in gledal skozi okno. Že je umiral dan, po pobočjih so se plazile sence in legale v izbo.

Izpil je prvo merico žganja, ukazal je drugo.

«Koliko je še do Znojil?»

«Tri četrt ure. Za vas celo uro, če ne več...»

«Še?»

«Še, še», je gostobesedil krčmar. Razlagal mu je, kod naj hodi. «Pot široka in peščenā, se bo že še videlo za silo», je končal.

Primož je plačal in šel.

Kakih deset minut od krčme, niže v grapi, so se razdelile poti. Starec je postal in pomislil. V nižavi je šumela narasla voda. Drugih glasov, razen padanja dežja, ni bilo čuti. Izmed dveh poti se mu je tista, ki je vodila na desno, zdela širja in lepša. Krenil je po nji.

Žganje mu je bilo dalo novih moči, ni čutil več tolikšne trudnosti, a mu je rahlo skalilo razsodnost. Iz podzavesti mu je prišepetavalo, da nekaj ni v redu. Zdaj pa zdaj je dvignil glavo, kakor da prisluškuje notranjemu glasu. Ni ga razumel. Le polagoma se mu je začelo dozdevati, da gre pot preveč na desno, v divji mrak grape. Ob straneh je raslo košato grmovje, ki se je obteženo od deževnih kapelj nagibalo globoko na pot. Potok je divje šumel.

Iznenada — novo razpotje. Postal je in gledal. Široka steza je šla v ovinku na levo in se izgubljala v grmovju ob vodi; ozek kolož, ki ga je bilo v temi komaj še razločiti, je kazal v ravni črti na sever. V Znojilah je bil dvakrat, prvič na Nežinem ženitovanju, a drugič enkrat pozneje. Obakrat je ubral drugo pot, le enkrat se je vračal tod. Pa takrat je bil v družbi in vinjen. Vedel je le za smer. Ozrl se je po grebenu gore na drugi strani potoka, postalo mu je jasno, da je zašel. Obšla ga je mrščavica, a se ni mogel odločiti, da bi se vrnil. Peščena steza, ki je kazala na levo, se mu je zdela, ni mogla biti daleč od prave smeri.

«Bog in sveti križ božji!» Odločil se je.

Prišel je do potoka, stopil čez ozko, zibajočo se brv, pod katero je šumela peneca se voda. Na drugi strani je našel le ozko stezo, ki se je spenjala preko strmega pobočja hriba. Le narahlo se je dvigala, bila je mehka pod nogami, pokrita z odpadlim

listjem prejšnje jeseni. Šla je na zapad. Hvala Bogu, šla je na zapad — ta je prava.

«Začudila se bo», je tipaje po stezi mislil na hčer. Po kaj da sem prišel, me bo vprašala. Po žlico, ji porečem. Doma so jo izgubili. Poznam jo, dala mi bo dve žlici. Hehe — a meni zadostuje ena... Njen mož je tuj človek, a kdo ve, če mi ne bo stokrat boljši, kot mi je bil lastni sin?...

Med drevjem in grmovjem je bila tako trda tema, da ni videl niti za ped pred seboj. Nenadoma se je zjasnilo, ne drevja ne grmovja ni bilo več. Stal je pred živim plotom. Steze ni bilo več, zaman jo je iskal. Otipal je leso, za njo se je razprostirala senožet ali kaj? Dà, bila je senožet.

Kaj pa zdaj? Pomračilo se mu je pred očmi, ozrl se je v smer, odkoder je bil prišel. Da bi se vračal, ni bilo govora. Če je tu senožet, tudi ljudje ne morejo biti daleč; morda najde za senožetjo novo stezo — glavno je, da je v pravi smeri.

Zlezel je čez leso, stopical nekaj časa po položni, mehki zemlji. Trava je bila že pokošena, a tla so bila mokra, da je zdaj pa zdaj skliznila noga. Senožet je bila čimdalje bolj strma, skoraj navpična, da se mu je zdelo, da pleza po slamnati strehi. V eni roki dežnik in cula, a z drugo je krčevito grabil v mokro grivo.

Iznenada ga je mrzlo strepetalo od glave do nog. Sam ni vedel, odkod se je vzelo, a bilo je tako podobno smrtni grozi. Postal je in pogledal pred se. Iz teme je bilo videti le nekaj tenj najbližjih dreves, a za njimi, se je zdelo, visi črn prepad. Globoko pod njim je šumela in grgrala voda.

Obšla ga je taka groza, da so se mu zatresla kolena in so mu zašklepetale čeljusti.

8.

Tisti večer sta bila Neža in Jernejc pozno povečerjala. Neža je pokleknila k oknu, gledala v temo in molila rožni venec. V kratkih odmorih med očenaši je bilo slišati šumenje dežja. Zdaj pa zdaj je zavel veter, da so kaplje udarile na šipe.

Iznenada je nekaj obupno zaječalo. Glas je bil prišel od zunaj, a je umrl, kakor hitro se je rodil.

Nežo je spreletela groza, zdrznila se je in se vsa plašna odmaknila od okna. Češčenamarija se ji je zapletla, a nato je tako hripavo zvišala glas, da je prebudilo moža, ki je dremal na klopi. Dvignil je glavo in se začuden ozrl po nji.

«Strah me je», mu je povedala po molitvi.

Jernejc se je nasmehnil v brke in trikrat zapored premeril izbo.

«Če ne sanjaš, si pa domišljaš», je slednjič rekel.

Okrenil se je in se krčevito oprijemal zemlje, a je čutil, kako izgublja moči.

Ne, naprej ni hotel več, ni maral skušati Boga. Okrenil se je in se krčevito oprijemal zemlje, a je čutil, kako izgublja moči. Samo še dve sto, tri sto korakov... Oče naš, kateri si v nebesih...

«Jezus, Marija — moj Bog nebeški!»

V globini je šumela in grgrala voda.

«Reci, kar hočeš, nekaj se je zgodilo.»

Mož ni verjel ne v strahove ne v slutnje, vendar so ga take besede nenavadno vznemirile. Biló mu je, kakor da mu s takimi besedami žena kliče nesrečo nad hišo.

«Kaj se je neki zgodilo!» se je otresel nejevoljno. «Pojdiva v posteljo!»

Legla sta molče in ugasila luč... V kamri je bila gosta tema, le okno se je medlo odražalo iz črnine. Deževne kaplje so padale na streho z gostimi, drobnimi udarci, kot bi teklo na tisoče nevidnih ur.

Neža je gledala v temo. Burne, plašne misli so ji čarale pisano vrsto pošastnih predstav. Da bi jih odgnala, je zaprla veke.

Nenadoma se je zdrznila.

«Ali si zaklenil vežna vrata?»

«Sem.»

To je ni pomirilo. Dvignila se je na kolence in poslušnila.

«Kaj je?» je zagodrnjal Jernejc.

«Kaj nisi slišal, da so se odprla vrata?»

Ne, on jih ni slišal. Nežin strah se mu je zdel tako smešen, da se mu ni zdelo vredno jeziti se ali ji odgovarjati. Tresel ga je droben smeh.

Žena ga je zgrabila z obema rokama kakor da hoče ustaviti njegovo drobno hihanje, ga prisiliti k pozornosti.

«Čuj», je bolj dahnila kot rekla.

To je pomagalo. Jernejc je posluhnil. Dà, res, nekdo je s težkimi koraki prebiral stopnice, ki so vodile iz veže na izbo in v kamro. Na vrhu stopnic je postal, kakor da razmišlja, kaj naj stori.

Neža je od groze vzkliknila, se skrila pod odejo in vsa trepetala. Tudi Jernejca je obšla rahla mrščavica. Pomislil je, če morda res ni bil zaklenil vrat in je nekdo prišel v hišo.

Vstal je, prižgal luč in odšel iz kamre. Na izbi ni bilo nikogar. Vežna vrata so bila zaklenjena.

Obšla ga je drhtavica, ni čutil nog, ko se je vračal v kamro. Radi žene se je delal mirnega. Zapahnil je vrata in ugasnil luč. Šele ko je legel v posteljo, mu je odleglo.

«Kaj je bilo?»

«Nič», je odgovoril na kratko.

Tišina. Le šumenje dežja. Pod vasjo je

lajal pes. Nič drugega. In vendar sta Jernejc in Neža napeto prisluškovala, pridrževala sapo.

Nenadoma sta zaslišala, da se je zunaj, na izbi, nekdo prestopil. Človek, ki je bil prej obstal nad stopnicami in ga ni bilo. Čisto razločno — enkrat, dvakrat, trikrat. Skrinja, ki je stala tik pod streho, se je cvrkutaje odprla. Zdelo se je, da je breztelesni neznanec nekaj položil vanjo in jo je zopet zaprl. Slišati je bilo le še nekaj težkih korakov, nato ni več, ne na stopnicah ne pred hišo.

Neža se je med tem oklepala Jernejca, ki je ležal kot otrpel. Pomislila je, če ni bila skrinja zaklenjena. Ni se mogla spomniti. Treslo jo je kot v mrzlici.

Šele čez dolgo se je upala zaječati.

«Strah me je!»

«Glej jo, ne bodi trapasta», se je Jernejcu vračal trezen razum. «Saj je bil le maček...»

«Ne, ne, ne!»

«Maček je bil», je rekel mož trdo, kakor da ji ukazuje, naj mu to verjame. «Kdo drugi bi bil? Ali mar misliš...»

Ni dokončal. Saj ni vedel, kaj naj reče. Vsaka beseda bi bila bedasta, ki bi je še samemu sebi ne bil verjel.

Na streho je šumel dež, veja je udarila v okno.

9.

Po dveh dneh neprestanega dežja se je nebo zvedrilo. Prišla je vrsta jasnih dni, v katerih je s poslednjim sijajem umiralo polletje.

Še ni bila pokošena vsa otava, ko se je nebo znova pooblačilo. Deževalo je tri dolge tedne. Včasih se je nebo spreletelo za nekaj ur, da so se narasle vode za silo utekle. Od juga pa so se vsevdilj kopičili oblaki, se obešali na vrhunce gora. Na zemljo je legel gost, siv mrak, ulili so se novi curki.

Trgali so se usadi, hudourniki so odnašali brvi, v nižinah so nastajala majhna jezerca.

«Nekdo je utonil», so začeli govoriti ljudje. «Dokler vode ne dajo trupla, se ne bodo unesle.»

Deževalo je brez prestanka.

Tiste dni je prišla v Robidnico stara Ščinkovka s košem na hrbtu. Bila je pol beračica, a pol prekupčevalka. Pobirala je ženske lase, ki jih je tlačila v vrečo; zanje je merila trakove na laketi, dajala šivanke in vlasnice. Prenašala je tudi novice in pozdrave od vasi do vasi.

Nebo se je bilo baš nekoliko spreletelo, ko je stopila v Čelikovo hišo. Dobila je pest las in Mici odmerila, kar ji je šlo, nato je vprašala:

«Ali se ni od vaše hiše ena omožila v Znojile?»

«Ali se ni od vaše hiše ena omožila v Znojile?»

«Pač», je rekla Mica. «Neža.»

Drobno jo je zaskalelo v srcu, ker se je spomnila na očeta. Ta ženska gotovo ve in bo raznašala sramoto od hiše do hiše, od vasi do vasi.

«Neža, dà», je rekla lasarica. «Pozdravlja vas. Pa obiščite jih kaj, ona ne more z doma, ker čaka na nekaj majhnega... Pa po očetu je zelo vpraševala...»

Ščinkovka se je ozrla na peč, a nato proti kamri, kakor da išče starega. Mici pa so poslednje besede divje šumele v glavi. Stisnilo jo je za srce in jo je tiščalo kot s kieščami. Oče ji nič ni bil, kljub temu jo je ob misli, da ga ni pri Neži, zbodla ostra bolečina. Sto vprašanj ji je razganjalo možgane. Ali se Neža mar norčuje? Kam pa je Primož šel, če ne k nji? Vse tri tedne in več

10.

Andreje je stopil iz hleva, si tlačil pipo in temno gledal pred se. Poslednje čase je bil mračnejši ko kdaj prej. Očetov nenadni odhod ga je bil nemilo zadel. Popival je in razgrajal; sovražiti je začel tudi ljudi, o katerih je vedel, da se mu na tihem posmehujejo. Psoval jih je, dokler ga niso natepli fantje neke noči, ko se je pijan vračal domov.

To ga je bilo nekoliko iztreznilo. Saj v jedru ni bil docela izprijen človek. Zdaj, ko ni bilo očeta, je imel več dela in skrbi. In zdelo se je, da se je z večjo strastjo oprijel gospodarstva. Radi odkrite mržnje do ljudi ni hodil v krčmo. Včasih je poslal Drejčeta po žganje. Nazadnje tudi tega ni bilo, ker mu po očetovem odhodu nihče več ni dajal na upanje. To iztreenje po sili mu je odprlo pogled v notranjost. Obdal se je s sramovanjem pred ljudmi in pred ženo; mračen in nekam zakrknjen je hodil okrog.

Odganjal je misel na očeta, vendar ga je venomer videval pred seboj. Pri Neži, ki ji je dal do to kot velik kmet, se šopiri in ga obrekuje. To ga je strašno bolelo in jezilo. Najrajši bi se bil dvignil in odšel ponj, a sta ga zadrževala ponos in samoljubje. Zdaj se mu smejejo, potlej bi se mu hahljali. Na tihem je želel, da bi oče zapravil ves denar in bi ga Jernejc nagnal od hiše. Ko bi zopet stopil na njegova vrata... ha! Smehljal se je v pipo.

«Andrejc», je spregovorila Mica po dolgem obotavljanju, «tako mislim, da bi se le treba ozreti po očetu.»

Mož je dvignil glavo in se je le nemalo začudil.

«Kaj ti blodi po glavi!»

«Kaj mi neki blodi?» se je otresla nejevoljno. «Star je že, lahko se mu je... lahko se je kje izgubil...»

ga je videvala pred očmi, kako sedi pri hčeri v Znojilah in toži čez Andrejca... Pomolčala je, hotela se je strašno zavzeti, a se je premislila iz previdnosti.

«Kdaj ste bili pri njih?»

«Pred dobrim tednom.»

«Pa saj je bil oče v Znojilah», se Mica ni mogla več premagovati.

«Kdaj? Prenočevala sem pri njih, a ga nisem videla. Kdaj je to bilo?»

«Oh», se je Mica zopet zbrala, a je vsa rdela v lica, «kako sem neumna — saj je to bilo že pred tremi tedni.»

Tišina. Ženski sta se gledali. In kakor da je lasarica nekaj zaslutila, je vprašala: «Ali ga ni doma?»

«Ne... zdaj ga ni doma», je Mica zamišljeno zategnila in odšla v vežo.

Vražja ženska, kaj si vsega ne izmisli!

«Ne bodi avša! Pri Neži se bo izgubil!»

«Če ga pa ni v Znojilah», je jeknila žena iz neke slutnje, ki se je je polasčala vedno huje.

Andreje jo je strmo gledal. Ne, ni je bilo mogoče razumeti. Zdaj še posebno ne. Proti svoji navadi jo je pogledal pozorneje v zbegane oči.

«Pa zakaj bi ga ne bilo pri Neži?»

«Zakaj ne?» je bila Mica razdražena kot še nikoli. «Verjemi, če ti pravim, da ga ni!»

Andrejeu je ugašala pipa v rokah; še nikoli mu ni bilo tako čudno pri srcu.

«Pa kje si to izvedela?» je vprašal zamolklo.

Povedala mu je.

Nekaj trenutkov sta bila tiho. Nato je Andreje spustil pipo na mizo, se dvignil in šel po izbi. Ustavil se je.

«Lažejo», je dejal počasi, a odločno. «Lažejo, ti rečem.»

In vendar ni bil prepričan, da lažejo. Čemu bi tudi lagali? Tesnoba mu je objela srce. Ne, že bi si ne bil upal ponoviti, da lažejo. Do očeta nikoli ni občutil ljubezni, tega ne, to čuvstvo je bilo njegovi trdi naravi neznano. Toda sirov je bil proti njemu le v pijanosti, tega se je v treznih trenutkih vselej sramoval. Danes ta dan bolj ko kedaj prej. Da je oče ušel, ga je bolelo le radi zasmeha ljudi in radi osebne koristi, niti sence kakega nežnega čuvstva. Šele tedaj, ko je izvedel, da ga ni pri sestri in je izginil na kakršenkoli način in kamorkoli, se mu je nekaj prebudilo pod črno vsedlino duše, mu stopilo v srce in ga pretreslo. Morda to ni bila ljubezen, ampak le temna zavest krivde.

«Zakaj si ga pustila od hiše?» je revsnil na ženo. «Saj mene ni bilo doma.»

Mica ga je gledala. Bolelo in jezilo jo

je, da hoče nanjo odvaliti vso krivdo. Pa se mu ni upala odgovarjati... Andrejc je hodil z naglimi koraki od stene do stene.

11.

Biló je že proti večeru, siv mrak je ležal nad dolino, ko je Andrejc ves premočen in upehan dospel v Znojile.

«Ti si, Andrejc?» se je začudila Neža. «Pa v takem vremenu!»

Brat ji je komaj slišno odzdravil, ji segel kar mimogrede v roko in sedel. Skoraj je ni pogledal, s pomračenim čelom je zastrel v skrlje pod nogami. No, dà, Andrejc je bil zmeraj čudaški, temu se Neža ni čudila.

«Ves se potiš», ga je gledala. «Pa si naglo hodil.»

«Tri ure sem rabil od doma.»

Dà, bil je nekam spremenjen. Te njegove oči! Iznenada je dvignil obraz.

«Ali očeta res ni bilo pri tebi?»

Sestra je ostrmela.

«Ne, ni ga bilo. Niti za minuto. Moj Bog, ali ga ni doma?»

«Štiri tedne je», je Andrejc zopet povetil glavo, «morda kak dan več, kar je odšel.»

«Jezus, Marija — kje pa je?»

Neža je pobledela, roko si je položila na prsi. Vrsta najneverjetnejših predstav ji je prešinila možgane.

Andrejc je skomizgnil z rameni.

«Kako se je to zgodilo?»

«Sporekli smo se bili nekaj, pa je povezal culo... Mene takrat ni bilo doma... Tako čuden je bil postal zadnje čase...»

Neža je gledala v brata, ki ji je umikal pogled. Kako naj ga sodi, kaj naj reče? Moj Bog! Obhajale so jo zle slutnje. Solza ji je silila v oči. Obrnila se je proč in pristavila k ognju ponev za kavo.

«Štiri tedne praviš?»

«Štiri, nekaj več...»

«Da v deževju ni zašel kje v vodo.»

«V kakšno vodo!» se je Andrejc razburjen dvignil in stopil do vrat. Bo že kje. Saj ni treba, da mislimo prav najhujše...»

«Moj Bog, saj sama tega ne želim.» Neža ni več skrivala solzá. «Toda... z Jernejcem sva slišala... spomin...»

Prazne marnje! Tega Andrejc ni rekel, dasi je imel na jeziku. V tistem trenutku se mu je zdelo vse mogoče. Stresnilo ga je, zopet je sedel. Tišina. Neža je smrkala in podtikala pod ponev.

«Kje pa imaš moža?» je vprašal Andrejc čez nekaj časa.

«Pri sosedu je. Nekaj hrastovih debel bodo splavili po potoku do žage. Saj se vrne še pred večerom...»

Andrejc je popil kavo za žejo, kruha ni pokusil. Neža je počenila pred ognjišče in

sklenila roke v naročje. Beseda jima ni tekla gladko, vendar sta govorila to in ono. In vedno znova sta se povračala na očeta. Kam neki je šel? Saj bližnjih ljudi ni imel. Le v Zagorju daljne sorodnike, s katerimi so se komaj poznali. Tja bi bilo treba pogledati... Toda obema je bilo, kakor da s tem drug drugega tolažita in odganjata zle slutnje.

V mraku se je vrnil Jernejc. Bil je premočen do pasu, kakor da je ves dan bredel po vodi. Ko je zagledal Andrejca, se mu je začudil le majčkeno malo. Sedel je na klop. Žena ni opazila njegove čudne prepadenosti in posebnega bleska njegovih oči, preveč je bila zaposlena z mislijo na očeta.

«Mrtveca smo našli... V potoku...»

Šele, ko mu je povedala, radi česa je prišel Andrejc, a je obsedel nem, brez besede, mu je natančneje pogledala v obraz.

«Kaj pa ti je, Jernejc?» se je zavzela.

«Mrtveca smo našli... v potoku...», je povedal počasi, zamolklo.

«Jezus, Marija!» je Neža sklenila roke. «Če pa je naš oče!»

Jernejc je zmajal z glavo.

«On ne more biti. Saj ga vendar poznam.»

«Ali si ga dobro videl?»

«Seveda sem ga videl. Saj sem ga jaz zagledal. Zdaj ga bodo potegnili iz vode. Ves je zapleten med rogovile in veje.»

Umolknil je in upiral pogled nekam v peč. Utopljenca ni videl v obraz, a žene ni hotel razburjati. Lahkó bi bil tudi njegov oče, ne bil bi ga spoznal. Zgrabila ga je slutnja, ki jo je zaman odganjal, ni ga izpustila. Legla mu je na obraz in v oči. Ododot se je

Na levem bregu potoka, ki je divje valil umazane valove in peneč se silil iz ozke struge, je stala kopica ljudi. Na tisti strani je bil svet zložen, prav ob vodi nekaka ravnica z visoko, nikoli pokošeno travo. Vse pobočje je bilo poraslo z gostim leščevjem, praprotjo in robido, ki se je na nekaterih mestih družila v goste, neprodorne kupole. Vmes so se vile kozje steze.

Na drugi strani potoka se je dvigala skoraj navpična stena skalnatih skladov, ki so tvorili naravne pragove. Iz razpok je raslo pritlikavo drevje in grmovje, ki ga je prepletala loza. Nad steno se je vlekla strma senožet, ograjena z živim plotom. Pod steno je ležal tolmun, ob suši miren ko oko, a ob povodnji zloben in razigran ko vrag.

Skupina mož se je ob svitu dveh svetiljk gnetla okoli velikega leskovega grma, ki je razpenjal veje daleč nad vodo. Narasli valovi so jih grabili, jih vlekli v loku za seboj, dokler se ti niso osvobodili in zopet omahnili navzgor, debele kaplje so škropnile na vse strani. Biló je videti, kakor da grm vesla.

Ob grmu, prav pod površino vode, je štrlelo nekaj, za komolec dolgih štremljev. Na njih je viselo nekaj, kar je imelo podobo sključenega človeškega telesa. Obleka se je bila zapletla, glavo je bilo stisnilo nekam med veje, ena roka in noge so bile proste. Valovi, ki so v presledkih srdito butali za grm in zopet odtekali, so nihali truplo, ki se je zdaj pa zdaj popolnoma pokrilo z vodo, a se je vsakokrat znova prikazal gol, sinjkast hrbet.

Na utopljenca je padala medla svetloba; dolge, pošastne sence so se izgubljale na vodi in v grmovju.

«No», je spregovoril stari, širokopleči kmet, «ali bomo mar gledali? Dva naj stopita v vodo, da ga dvigneta s štremljev, ostali ga bomo položili na plahto in ga prenesli.»

«Težko bo», je menil nekdo. «Prišel sem ga za roko, bojim se, da mu jo odtrgam.»

ko žarka luč odbijala na ženo in na Andrejca.

«Moj Bog, jaz si pa le mislim, da je to morda naš oče», je zajavkala Neža.

«Če bi bil padel v vodo», je rekel Jernej trdo, «bi ga bila zanesla navzdol, a ne za tri sto korakov navzgor... Saj smo onega našli nad mostičem...»

Med tem se je bil mrak zgostil v temo. Deževalo je brez prestanka, kaplje so gluho štropotale na okna.

12.

«Saj imamo plahto... No! V vodo!»

Suhljati fant se je prestopil, voda mu je segala do kolen.

«Ne tako. Do pasu, do pasu. Čakajte», je širokopleči kmet stopil v potok. «Držite me, da otipljem dno. Tako... sem že dober. Še eden. Pojdi ti, ki si že tako moker do kolen! Za ramo se me primi... Tako!»

Dva sta stala v vodi, ostali so se sklanjali z brega. Bilo je naporno delo. Truplo kakor da je priraslo h grmu. Zdaj so morali odnehati, da niso zdrknili v valove.

«Ne tako! Za obleko ga primite, tako je najbolje. Zdaj — vsi hkrati! Midva ga bova dvignila, ostali bodite pripravljeni... Ohe! Nič ni...»

Počivali so in se spogledovali. Deževalo je v drobnih curkih, a brez prestanka. Šum vode je odmeval od nasprotné stene.

«Poizkusimo znova. Čakajte», je širokopleči kmet segel pod utopljenca. «En štremlj sem odlomil, ta ne drži več. Zdaj!... O-he!»

Truplo je bilo prosto. Valovi so ga hoteli preobrniti in ga odnesti, a so ga zgrabile roke. Prevrgle so ga na plahto. Prenesli so ga na breg in ga položili na trato med grmovjem.

Utopljenec je ležal sključen — ni se dal izravnati — v črni, sukneni obleki, na nogah je imel škornje. Meso je bilo zabuhlo, polt sinjkasta s temnimi madeži. Telo je že razpadalo; šele nekaj minut je ležalo izven vode, že je zaudarjalo po mrliško.

«Taka groza!» je nekoga streslo do kosti.

Ostali so molče, premočeni gledali neznančev obraz. Bil je ves spremenjen, komaj še podoben človeku. Na enem licu mu je visel ostanek sive brade. Eno oko je bilo zaprto, a drugo je brez bleska strmelo nekam v medlo svetlobo, v sence.

«Dolgo je bil v vodi.»

«Brškone, odkar traja to deževje.»

«Ali ga kdo pozna?»

«Od blizu ni. Šlišali bi bili, da se je kdo izgubil. Kak berač bo.»

«Berači ne nosijo take obleke», se je stresnil širokopleči kmet, od katerega je curljala voda. Mislil je, kakor da se ne more spomniti, kje bi bil videl tega človeka. «Kdo ve, kdo je. Napravite, kar je treba. Domov moram, da se preoblečem.»

Odšel je. Mrliča so pogrnilo z rjuho, h

glavi so mu postavili svetiljko. Nato so se odkrili.

«Za dušo tega človeka, oče naš...»

V molitev se je mešalo grgranje razdivjanega potoka, ki je neviden bežal skozi temo.

13.

Jernejc in ostala dva do večerje niso spregovorili mnogo besed. Zdelo se je, da vse razganja ena in ista misel, ki so se je bali izreči. Po večerji Neža ni odmaknila pogleda od moža.

«Ali se vrneš k potoku?» ga je slednjič vprašala.

«Da», se je odločil iz težke slutnje. «Ali pojdeš z menoj?» je pogledal Andrejca.

«Pojdem.»

«Tudi jaz grem z vama», je zaprosila Neža.

«Po noči in v takem vremenu... in taka?» se je Jernejc začudil. Ko je opazil solzo v njenem očesu in tresoče se ustnice, ji ni več branil.

Prižgali so svetiljko in odšli.

Pot ni bila dolga. Ozek klanec, ki je zdaj pa zdaj prehajal v stezo, je šel v ovinkih, se zaril med grmovje, ki ga je kot temna streha oklepalo od obeh strani.

Vso pot skoraj niso spregovorili. Oči so jim bile usmerjene v ozek krog svetlobe, v plahutajoče sence. Zdaj pa zdaj se je kateri zdrznil, ko ga je iznenada udarila veja po obrazu. Mislili so le na eno — na očeta.

Srečali so premočenega kmeta, ki je v tem tipal domov. Za trenutek so se drug drugega prestrašili. Pozdravili so se.

«Ali ste ga rešili iz vode?» je vprašal Jernejc.

«Smo. Na jasi leži. Tak je, da Bog pomagaj. Naj mu sveti večna luč!»

Neža se je prekrižala. Nekaj trenutkov so bili tihi, le gledali so se.

«Ali ga poznate?»

«Ne», je kmet odgovoril počasi in zvedavo meril Andrejca. «Domačin ne more biti. In če bi tudi bil, bi ga bilo bržkone težko spoznati.»

«Če ga je kdo prej dobro poznal», je spregovorila Neža s spremenjenim glasom, «bo že vedel, kdo je...»

«Že, če ga je videl več nego enkrat.»

Premočenega kmeta je stresel mraz, šel je dalje.

Skozi grmovje se je zalesketal sij ognja. Zakurili so ga bili fantje, ki so stražili mrliča. Steza se je izgubila, zaprli so dežnike, da so mogli dalje. Robida jih je grabila za obleke, noge so se jim zapletale v srobot. Z vej so se osipale debele kaplje.

Dospeli so na jaso. Okoli velikega ognja so sedele temne postave. Fantje so pili žganje in si krajšali čas s pripovedovanjem. Kakih deset korakov dalje je ležal na tleh mrlič. Sence. Šum vode. To je bilo vse.

Neža je stopila do mrliča. Zdelo se je, da je hotela narediti nekaj odločnega, a je za trenutek obstala kot ukopana.

Andrejca je bil obstal na robu jase. Obšel ga je bil čuden strah pred naslednjim trenutkom. Pol v omotici je strmel v Nežo, ki se je bila nenadoma upognila in pobrala svetiljko. Odgrnila je rjuho in posvetila v

MILKO BAMBIČ

Gledala ga je nekaj trenutkov, na njenem obličju je zatrepetalo nekaj obupno bolestnega....

utopljenčev obraz. Gledala ga je nekaj trenutkov, na njenem obličju je zatrepetalo nekaj obupno bolestnega, nato ga je počasi zagrnila. Svetiljko je postavila nazaj k vzglavju.

Dotlej je zatirala občutke, a nenadoma ji je obraz zadrgetal, zrušila se je na kolena.

«O, moj oče, oče!»

Krik je prevpil valove, udaril v steno drugega brega in se vrnil kot medel odjek.

Andrej je občutil udarec v srce. Še pred trenutkom je upal, da je utopljenec tujec, ki ga nihče ne pozna. Nenadoma se je čutil tako majhnega, ponižanega, krivega pred vsemi, da bi se bil najrajši v tla vdrl. In morda je bilo prvič v življenju, ko se mu je dvignilo na površino vse, kar je bilo v njem v bistvu dobrega, skritega pod trdo skorjo.

Čelikovi niso radi kazali svojih občutkov, najmanj on — okrenil se je, stopil za grm, izginil v temi.

Jernejc je stal gologlav ob strani, od ganjenosti ga je peklo v očeh. Polagoma se je Neža umirila. Sključila se je na zemljo, sklenila roke v naročje in s povešeno glavo, rahlo hlipaje gledala mrliča. Ustnice so se ji premikale kot da moli.

Dež je bil prenehal. Le z vejá so se zdaj pa zdaj usule kaplje. Ogenj je svetlo gorel, risal sence, sipal pramene na spenjeno, besnečo vodo, ki je zamolklo grgrala, venomer grgrala...

Kraški križ

Kras.

Na Krasu vas —

kopica nizkih hiš.

Med hišami leseni križ,

na križu Bog trpi.

Rana v prsih pregluboka,

ker je lipov les segnil.

Manjka desna roka,

ker jo je burje srd odbil.

Črn madež srčna kri.

V solncu, v burji noč in dan stoji,

kot bi nas svaril...

France Miluškin.

Poletje

Po narodnem motivu

Ljubico mojo pa glav'ca boli,

ljubico mojo morijo skrbi.

Davi je vstala vsa bolna in bleda,

da mi zastala je v grlu beseda.

Ljubica, čuj me — tvoj fant te tolaži —

bol mi razloži in rano pokaži!

Čudno me ljubica gleda v oči,

lahek nasmeh ji čez lica beži.

Zdi se mi vendar, da bol nje poznam.

Z ljubeznijo v srcu se v polje podam.

Žita zorijo, omamen vonj cvetja —

i najina ljubezen je v srcu poletja.

France Miluškin.

Oče „Besnega Orlanda“

Ob štiristoletnici Ariostove smrti

Spisal Ivo Dren

Italija obhaja četrto stoletnico smeti enega svojih največjih pesnikov, Ludovika Ariosta. Njegovo glavno delo «Besni Orlando» (L'Orlando furioso) že štiri sto let zabava Italijo in svet. Predočimo si ob tej priliki na kratko Ariostovo življenje in delo.

Ludovico Ariosto.

Tizianov lesorez za izdajo l. 1532. «Besnega Orlanda».

Ludovico Ariosto se je rodil v Reggiju v Emiliji dne 8. septembra 1474. Bil je iz plemenite, a nepremožne rodbine. Ko mu je bilo dvanajst let, se je njegova družina preselila v Ferraro, kjer je vojvoda Ercole d'Este imenoval njegovega očeta za župana. Po očetovi volji se je Ludovico nerad posvetil pravnim naukom, nato pa po lastnem nagibu pesništvu. V lepi, bogati, sijajni, izobraženi Ferrari mu je življenje potekalo med prijetnimi zabavami in v lahkotnem ljubimkanju z lepimi Ferrarčankami. Lagodnemu uživanju življenja ga je l. 1500. nenadoma iztrgala očetova smrt, ki je šestindvajsetletnemu mladeniču naložila težko skrb za mater vdovo ter za celo kopico nepreskrbljenih bratov in sestrá. Sprva se je uslužil vojvodi Alfonsu d'Este, nato pa njegovemu bratu, kardinalu Ippolitu d'Este, ki ga je uporabljal za težavne posle in važna poslanstva, n. pr. v Bologno, Mantovo, Milano, Firenze in Večno mesto, a ga je precej skromno plačeval. Leta 1509 je Ariosto prisostvoval bojem med vojvodo Alfonsom in beneško republiko in se je baje sam polastil neke sovražne ladje. Ko je nekoč posređoval med Alfonsom in papežem Julijem II., je doživel v Večnem mestu tako slab sprejem, da je moral naglo zbežati, drugače bi ga bili počastili z neprostovoljno kopeljo v reki. Po-

zneje se je v vojvodovem imenu poklonil velikemu papežu Leonu X. Na povratku se je v Firencah sprijateljil s prekrasno, čednostno Aleksandro Benuccijevo. Čez leta se je z njo tudi poročil, a ker ni maral izgubiti nekaterih cerkvenih nadarbin, je morala ostati poroka tajna.

Leta 1516. je objavil svojo obširno junško pesnitev «Besni Orlando». Posvetil jo je svojemu gospodu, kardinalu Ippolitu. Tega pa ni posvetilo nič kaj navdušilo. Baje je vprašal pesnika: «Kje ste našli, gospod Ludovico, toliko bedarij?» Naslednje leto, ko je kardinal službeno odpotoval na Ogrsko in ga Ariosto radi šibkega zdravja ni maral spremljati, je po petnajstih letih naporenega službovanja ostal na cesti in izgubil vse dohodke. Čez leto se ga je usmilil vojvoda Alfonso ter mu poveril mesto predstojnika dvornih iger. L. 1522. ga je poslal upravljat nemirno, hrupno Garfagnano, kjer so se bili zalegli roparji in tolovaji. Kljub svoji dobroti in mehki se je kot upravitelj obnesel in je deželico z odločnostjo in pravičnostjo v par letih pomiril. Vrnivši se v Ferraro, si je kupil v mestu hišico in živel v njej mirno do svoje smrti. Pilil je svojega «Besnega Orlanda», ki ga v prvih dveh izdajah ni zadovoljeval, in dodal začetnim štiridesetim spevom novih šest. Včasih je še kam spremljal vojvodo Alfonsa. Na takih poteh se je seznanil z raznimi mogočniki, ki so ga tudi kot pesnika častili. Eno leto pred smrtjo je v Mantovi poklonil cesarju Karlu V. svojo pesnitev in dosegel diplomu ovenčanega pesnika.

Zdravje se mu je polagoma slabšalo. Lotila se ga je sušica. Hudo ga je potrl požar v dvornem gledišču, ki ga je bil dal on sam sezidati. Umril je 6. junija 1533. Njegov pogreb se je izvršil ponoči brez slovesnosti. Francoski general Miollis je dal prenesti l. 1801. njegovo truplo v ferrarsko javno knjižnico. Pred sto leti so mu postavili spomenik na Ariostovem trgu v Ferrari. O njegovi zunanosti se poroča, da je bil visoke rasti, črnih, kodrastih las, širokega čela, črnih, živahnih oči, orlovskega nosu, mršavih, olivnobarvnih lic in redke brade. Imel je dva nezakonska sina, ki ju je pozneje oba pozakoniil. Bral ni veliko; najljubši so mu bili štirje Latinci: Vergilij, Tibul, Horacij in Katul. Bil je zmeren v uživanju telesnih dobrot, redkobeseden, samotarski, žrtvujoč ljubljeno samoto le tedaj, ko so ga težke življenjske prilike silile, da se je uklanjal mogočnikom.

Razen nekaterih latinskih pesnitev je zložil Ariosto več italijanskih pesmi, zlasti sonetov, sedem satir, pet veseloiger in več krajših stvari. Njegova pesniška slava pa sloni predvsem na njegovem glavnem delu, «Besnem Orlando». Snov pesnitve ni italijanska, temveč zapadnoevropska, v glavnem francoska. Poteka iz obširnih starofrancoskih rimanih romanov, ki so se od 11. stoletja dalje širili po Evropi, opevajoč junaške čine cesarja Karla Velikega in njegovih vitezov. Med temi vitezi se najbolj odlikuje Roland (ital. Orlando). Prav tako so bili romani o bretonskem kralju Artusu in njegovih junakih «okrogle mize». Potujoči pevci (trubadurji) so v 12. in 13. stoletju zanesli te snovi v Italijo. Tu sta se oba kroga, karolinški in bretonski, mešala in iz njih so v 14. in 15. stoletju nastajale nove samostojne pesnitve. Najbolj znane so: Pulcijev «Veliki Morgante», Boiardov «Zaljubljeni Orlando» in Ariostov «Besni Orlando». Skoro istočasno s štiristoletnico Ariostove smrti se praznuje petstoletnica Boiardovega rojstva; Boiardo se je rodil l. 1434. Ariostovo in Boiardovo delo se medsebojno izpopolnjujeta, ker je Ariostov Orlando v marsičem nadaljevanje Boiardovega.

V Boiardovem «Zaljubljenem Orlando» (Orlando Innamorato) prideta Angelika, hči katajskega kralja Galafrona, in njen brat Argalija v tabor Karla Velikega izzivat njegove junake (paladine), obetajoč Angeliko tistemu, ki premaga Argalijo. Tudi Orlando se zaljubi v lepo poganko in se bojuje, da bi dosegel njeno roko. Po raznih bojih in pripetljajih Argalija in Angelika zbežita — vitezi pa za njima. Zasedujejo ju v osrčje Azije, dokler se po mnogih pustolovskih do-

godivščinah vsa družba ne vrne v Karlov tabor.

Tu se začne Ariostov «Besni Orlando». Karel izroči Angeliko v varstvo bavarskemu vojvodi in jo obljubi za ženo junaku, ki pobije največ Saracenov. Med bitko Angelika zbeži, vitezi se razkrope in se začno dvobojevati drug zoper drugega. Muhasta poganka, ki se ni vnela za nobenega najslavnejših kristjanskih in saracenskih junakov, se zaljubi v preprostega vojnika Medora, ki ga najde ranjenega na cesti. Orlando to tako potare, da od žalosti zblazni in počenja razne norosti. Da spet ozdravi, odjaše Astolfo na krilatemu konju Hipogriфу na luno po Orlandoovo pamet. Pesnitev se konča s krstom poganskega Ruggera, ki se nato poroči s kristjanko Bradamanto; to sta prastarša plemenite rodbine d'Este.

Delo se odlikuje po pisani, sočni, prekipavajoči mnogovrstnosti, podobni deročemu veletoku, ki mora slediti začrtano strugo in mu nikjer ni dano, da bi se neukročen razlil čez bregove. Staroklasični vzori so Ariosta usposobili, da je dal romantični srenjeveški snovi uravnovešeno, jasno, prikupno obliko, kakršne ni najti ne pri njegovih prednikih ne pri njegovih posnemalcih. Njegove blagozvočne oktave se ponašajo z bogatim, okretnim, blestečim toskanskim jezikom in dvigajo Ariosta v najvidnejšega predstavnika tedanjega preroda ali italijanske renesanse. Prav ob zatonu srednjeveškega viteštva je Ariosto umetniško zajel in človeštvu rešil vse, kar je bilo vredno, da ne propade z dobo samo. Njegovo delo je doživelo do danes na stotine izdaj in prevodov ter je izdatno pripomoglo, da se je Italija na meji med srednjim in novim vekom uveljavila v svetu z novim, čisto svojevrstnim pesniškim genijem.

Vranji krik

Predmestje v rjavem prahu migotá.
V vejé dreves so črni vrani sedli.
Zibaje se vreščé. Ko noč gorjá
njih kriki so na sivo mesto legli.

Ob oknu mlada žena se igrá
z rdečo nitjo, veže rožo v svilo.
Začuje vranji krik in vztrepeta.
Glej, zarje kri zavese je oblilo.

Omahne roka v slutnji. Misli nanj,
ki šel je v boj v daljave širne, gluhe.
Samota. Noč. Nič več varljivih sanj.
Potoki vročih solz tekó ji v rjuhe.

Njen pravi sovražnik

Grazia Deledda

Pisateljica (roj. 9. okt. 1875. v mestecu Nuoro na Sardiniji) je bila odlikovana l. 1926. z Nobelovo nagrado, ker je znala živo in nazorno popisovati življenje svojega domačega otoka in obravnavati globoko in toplo splošne človeške probleme.

Stara Marala je stopala po cesti proti vasi, da poproda, kar je imela v košu: jajca, salatne glave, zelenjavo, sadje, sir in nekaj oskublih kokoši. Odločila se je bila, da ne odda svojega blaga preveč po ceni. Vsaka stvar je že za pridelovalca draga, ona pa tudi ni imela kdo ve kake potrebe, da proda blago. Ni bila revna kakor kaka druga kmetica. Imela se je za boljšo, ker je razpolagala z drugačnimi, tajnimi dohodki.

Nenadoma se je ustavila. Zdelo se ji je, kakor bi bila slišala od nekod iz prepada ob cesti ali s pobočja psovke. A bil je le vetrič, ki je šuštel, skakaje s skale na skalo po brinjju in praprotnju.

Nadaljvala je svojo pot hitreje ko prej s težkim košem na glavi, upirajoč oči na cesto pred sabo. Ko je stopala po isti poti ponoči, si je večkrat domišljala, da so njene oči svetiljke, s katerimi si razsvetljuje pot. Opazovala je svoje lastne korake, pripravljena, da zbeži, kakor hitro bi se pojavila kaka nevarnost. Tako hodijo ljudje, ki imajo sovražnika.

Tudi Marala je menila, da ima sovražnika. Ni vedela ne kdo je ne kje je niti je li možki ali ženska. Vkljub temu ni dvomila o njem. Že ko je bila mlado dekle, jo je moral sovražiti.

Tedaj si je še lahko predstavljal, da ima kdo razloge za sovražno mišljenje. Mogoče je bil kak snubač, ki ga je bila zavrnila, kak nevoščljiv sosed ali sorodnik, ki se je čutil po njej oškodovanega. Gotovo jo je bil njen skrivnostni sovražnik že večkrat oškodoval. Drugače si ni znala razlagati zadeve. In ko je stopala po poti, je začela naštevati na prste svoje rjave, suhi veji podobne roke dejanja, ki mu jih je pripisovala.

Najprej, koliko je morala pretrpeti kot nevesta bogatega vaščana, ki je trgoval z drvni in ogljem. Ne bila bi ga vzela iz ljubezni. Predstavljal si je, da pride ljubezen v zakon z otroci in z udobnim življenjem.

A njen sovražnik je stopil k trgovcu in mu povedal o njenem razmerju do bratranca. Tako se ji je izjalovilo upanje, da bi postala žena bogatega trgovca.

Seveda je vedelo mnogo vaščanov za to razmerje, zato se tudi niso čudili, ko sta se pozneje tudi poročila. A kmalu nato je povzročil sovražnik novo zlo.

Bratranec je bil lep mladenič, ki je svojo ženo ljubil, a se ni rad ukvarjal s težkim delom. Marala ga je zanemarjala, začela slabo ravnati z njim, očitajoč mu vedno, da se prav radi njega ni mogla poročiti z bogatim trgovcem. Taki očitki mu nikakor niso večali veselja do kmečkega dela, pač pa so ga gonili v krčmo. Sledila so žalostna leta.

Vsekakor bi bila mogoče prenašala svojo nesrečo vdana v usodo, če bi ne bili širili vaščani najbolj nesmiselnih govoric: da pretepa moža, da ga vara in mu celo preti s smrtjo. Vsi so pomilovali «reveža», ki se je zabaval v krčmi in se tolažil z drugimi dekleti. Žena je pa žela le zasmeh in škodo.

***

Ko se je spomnila Marala sredi ceste vseh teh dogodkov, je zastokala od bolečine in srda.

«Edino on je trosil take govorice o meni», je mrmrala. «Edino on je nahujskal moža proti meni in zakrivil slednjič njegovo smrt. Če bi namreč ne bila nesloga med nama, bi mož ne bil popival in kap bi ga tudi ne bila zadela. Edini on mi je nakopal vso to nesrečo!»

***

Zopet so se vrnila njene misli k trgovcu. Tudi on se je bil poročil. Ko je ona postala vdova, je jezdil večkrat na svojem lepem sardinskem konju mimo njene hiše in se ustavljal pred njenimi vrati. Ali ji je hotel dvoriti, ali izraziti svoj prezir? Mogoče oboje. Ko ga je nekoč podila z zlobnimi besedami izpred hiše, je stopil, ne da bi se menil za njene besede, s konja in jo naprosil za razgovor. Bil je lepega vedenja, oblečen gospodski in za pasom je nosil s srebrom okovano pištolo. Sprejela ga je in on je večkrat zahajal k njej, ob vsakem času. Ali je bilo mogoče kaj slabega? Saj je bila prosta in je lahko sprejemala kogarkoli.

A sovražnik ni miroval. Ko je pojedla nekoč trgovčeva žena dinjo, težko tri kilograme in ko jo je začelo radi take nezmernosti ščipati po trebuhu, so prišli orožniki v Maralino hišo in iskali strup, s katerim naj bi bila stregla trgovčevi ženi po življenju.

Po tem dogodku se trgovec ni več prikazal. Marala je jokala, a kmalu je zopet začela delati in si začela služiti na različne načine svoj kruh. Sovražnik ji je pa dal odtle mir.

***

Po poti je priletela ženska. Ko je zagledala starko, je obstala in se prekrižala.

«Saj nisem vrag!» je dejala Marala s svojim nizkim, moškim glasom.

«Nikakor ne, Marala, celo srečna sem, da sem vas srečala! Bogu sem hvaležna za to srečno naključje in zato sem se prekrižala. Marala, samo vi me utegnete rešiti! Moj sin je pomožni natakar v hotelu in je poneveril svojemu gospodarju sto lir. Če danes ne poravnava škode, mora v ječo. Na vas sem mislila, Marala. Če bi mi hoteli posoditi na obresti...»

«Kaj mi bodo obresti? Dobra kristijan-ka sem in zato je moja dolžnost, da vam pomagam!»

«Da, saj vemo: vi ste svetnica. Dajte mi torej sto lir!»

Marala jo je gledala zaničljivo. Nič ni odgovorila.

«V soboto, ko se vrne moj mož iz gozda, vam vrnem sto dvajset lir», je zašepetala ženska.

«Pri sebi nimam denarja,» je zagodrnjala Marala, «pridite pozneje k meni, videti hočem, kaj se da napraviti za vas.»

Ženska je sklenila roke in gledala na koš, ki ga je nosila Marala.

«Stvari so, ki sem jih hotela prodati», je dejala Marala.

«Dajte jih meni,» je prosila ženska, «jaz jih prodam, sto lir dobim gotovo za nje.»

Marala, ki je upala, da izkupi kvečjemu osemdeset lir, je dejala nekam dostojanstveno:

«Prepričana sem, da bo znašal izkupiček

najmanj sto dvajset lir. Saj so kokoši same vredne šestdeset. Le potipajte jih, kako so zalite!»

Tako si je prihranila Marala mnogo truda, ker ji ni bilo treba ponujati stvari po vasi od hiše do hiše. Ko je bila izginila ženska za ovinkom, je slišala Marala razločno za sabo glas:

«Oderuštvo!»

Obrnila se je, a nobenega ni bilo videti. Spadaj v dolini so prali pastirji ovce v potoku, ker se je bližal čas, da jih ostrizejo. Kakih sto metrov pred sabo je videla ženo, trgajočo črešnje z drevesa. Tudi od nje ni utegnil prihajati glas. Prej še od skal fantastične oblike nad cesto, ki so se zdele s svojim zelenim mahovjem in šršastim grmovjem ko veliki vrage. Tam pod onimi skalami je stal sovražnik, ki je prežal leta in leta na njo in ki bi rad zopet znova planil na njo.

Groza se je je polotila, da so se ji začele misli mešati. Zdelo se ji je, da čuje med skalami glasove onih oseb, katerim je skrivaj posojala denar na oderuške obresti. Ali se ji je treba bati, da jo izdajo? Dovolj je bila previdna in posojala je denar le uglednejšim ljudem, ki so se sramovali dolgov.

Vsa obupana in trmasta je vpila Marala proti skalam:

«Kdo, za božjo voljo, si Ti?»

In odmev ji je odgovoril:

«Ti!»

Tako ji je imenovala vest prvič njenega pravega in edinega sovražnika.

Slavček

Slavček nad zemljo leti.
Kam? Kdo ve? Že ga več ni.
Vtonil je v zeleni gaj,
tam si vzel ga pisan maj
je na veje cvetne,
da bo pel in plakal,
vriskal in pretakal
svoje melodije zlate
zame, tudi zate
in za vse ljudi,
ki jih pesem veseli.

Fran Žgur.

Zimski dan

Sneži, sneži. Hreščé vejé dreves.
Na cesti fantje, ki pojó. Pojó.
Bel breg, poljé, belina do nebes.
Še fantje so belí, ki v svet gredo.

Deklé stoji ob oknu, zre v sivino.
Ko plamen črč pramén ji las drhti.
V slovo smehlja se, skriva bolečino.
Le sneg, le sneg pritišano ihti.

Fran Erjavec

Ob stoletnici njegovega rojstva

Ivan Zalar

Erjavčev grob — skeleča nedoumnost. Ko smo pred vojno včasih obstali pred njim, me je, čim bolj sem doraščal, tem silneje stresalo v duši nasprotje med življenjskim delom in življenjsko usodo duševno in telesno tako zdravega in jedrega moža. Ta grob, zakrivajoč triinpetdesetletnega moža, ugrabljenega šoli, družini, znanosti in slovstvu na vrhuncu njegovega razcvita, se mi

Franc Erjavec

je zdel nekaj silno krutega, nezdružljivega z življenjsko čilostjo, z umerjeno močjo, z duševnim bogastvom. Erjavčevega duha. Ta duh bo še dolgo blagodejno svetil mladini. Mimo njegovih zakladov ne more današnji rod in ne bodo mogli bodoči rodovi. Zato se spodobi, da se ob stoletnici Erjavčevega rojstva vsaj bežno ozremo na njegovo življenje in delo.

1.

Erjavec se je rodil 4. septembra 1834. v Ljubljani na Poljanah, kjer mu je bil oče paznik v mestni klavnici. O Erjavčevi materi poroča Levec, da je v svojih dekliških letih slovela kot krasotica in se je ruski car Aleksander I. v družbi svojega pribočnika pogovarjal z njo ob Ljubljani, ko je prala. Solnčna, a kratka otroška leta v očetovi hiši je popisal Erjavec v «Žabi»: «Ljubša kakor cvetlice in krompir, ljubša kakor jabolka in črešnje, dasi sem jih nerad zabil, mi je bila velika mlaka konec vrta, ki tudi v najhujši suši ni usahnila. To je bilo moje morje... Žabe vsake velikosti so gospodovale v njem,

vodni močeradi so kakor somi plavali sem ter tja, široki vodni hrošči v črnih frakih so se potapljali, vodni ščipalec je s kleščami prežal na mušice, ki so plesale nad vodo.» Tu je že v najnežnejši dobi sklenil tesno prijateljstvo z naravo, zlasti z drobnimi živimi bitji, ki jim je ohranil vneto naklonjenost vse svoje življenje. Iz tega blagodejnega sožitja z naravo se zdi, da izvira osnovni zvok globoke, umerjene vedrosti, ki brni iz večine Erjavčevih spisov in daje tudi njih obliki neobičajno mikavnost.

Oče mu je zgodaj umrl — ljubljanski mesarji so ga do smrti pobili — in mati se je pozneje drugič omožila. Tedaj sta skrbeli zanj stara mati in neka teta. V ljudski šoli ga je trla nemščina, ki ga je prisilila, da je tretji in četrti razred ponavljal. V gimnazijskih letih se je seznanil v Šiški s prirodopiscem Ferdinandom Schmidtom, ki je imel obsežne naravoslovne zbirke. V njih so zanimali Erjavca posebno polži in žuželke. Pri Schmidtu je spoznal tudi druge znamenite kranjske prirodopisce. Zadnja srednješolska leta se je v njem zbudilo veselje do leposlovja. Bil je z drugimi osmošolci sotrudnik in ustanovitelj dijaškega lista «Vaje». Po maturi (l. 1855.) se je posvetil na Dunaju kemiji in naravoslovju in je napravil čez štiri leta profesorski izpit. Služboval je prvo leto v Gumpendorfu na Dunaju in je bil ob enem prefekt Terezijanske akademije. Nato je poučeval enajst let na realki v Zagrebu (1860 do 1871). Iz Zagreba je bil premeščen na goriško realko, kjer je ostal do svoje smrti (1871 do 1887). Vmes je bil imenovan l. 1875. za rednega vseučiliškega profesorja v Zagrebu in je to mesto sprva sprejel, potem pa se mu je iz raznih vzrokov odpovedal.

Erjavec je vse svoje življenje neznansko rad potoval. Mikala ga je narava v najširšem pomenu. Njegovo bistvo, za vse dovtetno oko in njegovo pazno, tenkoslušno uho je neprestano zbiralo in razbiralo, iskalo in preiskovalo. Njegov duh se je z ljubeznijo zatapljal v vse : v kamenine, bilje in živali, pa tudi v človeka, prav posebno v našega domačega človeka. Iz vsega je neumorno ustvarjal pisano vezenino znanstvenih in leposlovnih spisov. Iz Zagreba si je ogledal vso Slavonijo in Srem, Belgrad in Prago, Salzburg, Strassburg in Paris, Švico, Bavarsko in Tirolsko. Za svojega goriškega bivanja je prehodil vso našo deželo, večino Julijskih Alp, vso Kraško planoto in dobršen del Furlanske nižine. Bil je tudi na Beneškem. Na svojih potovanjih je zbiral pred-

vsem znanstveno snov o mehkužcih in v svojih dragocenih beležkah «Iz popotne torbe» jezikovno gradivo za slovenski slovar.

Frančišek Levec, ki mu je bil na goriški realki stanovski tovariš, poudarja, da je bila Erjavčeva življenjska pot včasih tudi s trnjem nastlana. V drugem letu svojega goriškega službovanja se je Erjavcevo poročil z lepo gospodično Frfilovo, a že eno leto po poroki je ob nevihti udarila strela v Erjavčevo stanovanje in povzročila, da so se mladi gospe živci zrahljali. Pozneje mu je nenadoma umrl sedemletni sinko Milutin. Od ljubljenskih hčerk, Ljudmile in Milene, se je moral ločiti, ko sta odšli v škofovski zavod. Vendar je udarce usode moško prenašal. Kakor na Levca ga je vezalo ožje prijateljstvo na pesnika Simona Gregorčiča, kateremu je za prvi zvezek poezij pomagal s slovstvenimi nasveti.

Erjavčevo zunanjo podobo popisuje Levec takole: «Bil je naš Fran nad srednjo moško velikost, krepke postave, lepo vzra-

sljih udov, močnih prsi, širokih pleč. Glava mu je bila obilna, a ne čezpravilno, obraz lep, miren, obrobjen s črno brado in črnkastimi lasmi, ki so mu bili v poznejših letih s sivimi pretkani; oči je imel svetlorjave, mirne, krotke, a duhovite. Bil je lep mož, ki se je že po zunanji prikazni na prvi pogled prikupil človeku». In ta trdni, krepki možak je začel bolehati, ko je imel komaj pet križev za seboj in je bil na vrhuncu svojega slovstvenega dela. Dr. Kenda mu je ugotovil nakažena pljuča in bolan želodec. Erjavce je hiral nekaj časa, a ne on ne drugi niso mislili na kakšno neposredno nevarnost. Dne 12. januarja 1887. zvečer je do pol enajstih še pisal za Pleteršnikov slovar. Nato je legel kot navadno. Tedaj ga je napadel kašelj, bilo mu je slabše in slabše, dr. Anton Gregorčič je opravil, kar je bilo v duhovskem oziru mogoče, in o polnoči je Erjavce izdihnil svojo blago dušo. Njegovi rojaki so mu priredili veličasten pogreb z nad štiridesetimi krasnimi vencmi. Izguba je bila nenadomestljiva.

2.

Težko bi bilo odločiti, je li Erjavce večji kot leposlovec ali kot znanstvenik. Pesnik in učenjak sta se v njem včasih tako prepletala, da imajo mnogi njegovi znanstveni spisi leposlovno lice in cenó. V tem je bil Erjavce pri nas edinstvena osebnost, nedosežen in neposnemljiv. Ta način pisanja je nekaj čisto Erjavčevega. Že njegova prva povest iz življenja narave, slavna «Mravlja», nam predočuje pestro življenje mraveljskega sveta tako umetniško, kakor bi šlo za povestno slikanje vsega dejanja in nehanja v pravcati državici. Isti način je pisatelj uporabljal pozneje v «Velblodu», «Žabah», «Rastlinskih svatbah», «Raku» in drugod.

Potrebi, da bi se uveljavil kot čist pripovednik, je dal duška v lepem številu črtic in povestic, ki kažejo njegovo pisateljsko darovitost v zelo ugodni luči in njegov jezik na višku slovenske proze v dobi, ko so nastajale. V izboru snovi in v njih obdelavi se čuti vpliv zdrave Levstikove smeri: prikazovati v lepi knjigi širše plasti našega ljudstva, zlasti kmetskega in malomeščanskega, in okoriščati se z njegovo jedrovito ali šegavo govorico. Po začetniški črtici «Veliki petek», ki je za Erjavca nekam pregrozotna, je njegova pristna struna zazvenela l. 1858 v Glasniku s «Črticami iz življenja Schnackschnepperleina». V njih riše učenjaka čudaka, ki bi se rad proslavil z odkritjem kakšne nove žuželke, a se z raznimi nerodnostmi le smeši. Iz kmetskega življenja je zajeta novelica «Na stričevem domu» (Glasnik, 1860) o goslarju Pavlu, ki nesrečno ljubi stričevo Marijo in najde, ko ga ona odbije,

smrt v Savi; kmalu nato umreča tudi Marija in strti stric. «Avguštin Ocepek» (Glasnik, 1860) je ganljiva slika omejenega duševnega ubožca iz pisarne, dobrega, a tragikomično zasmehovanega. V «Zamorjenem cvetu» (Glasnik, 1861) graščakov sin Valentin dvakrat nesrečno ljubi, prvič nevesto, ki mu jo brat izneveri, drugič Regino, ki se poroči z neljubljenim lahkoživcem, Valentin pa obkramat pobegne v Ameriko. Najobširnejša Erjavčeva povest so «Huzarji na Polici» (Glasnik, 1863) s spretno očrtanimi prizori iz vaškega in grajskega življenja. «Zgubljen mož» je zgodba o nadarjenem, a zapitem mladeniču. Tihotapljenje tobaka čez hrvaško mejo je okvir Mohorjevi povesti «Hudo brezno ali gozdarjev rejeneč» (1864) s krasnimi slikami iz narave in gozdnega življenja in z burnimi tihotapskimi dogodljaji.

Znanstveno delo in drugi posli so ga nato za dve desetletji odvrnili od čistega leposlovja. Prav pod konec življenja pa je napisal za Mohorjevo družbo svojo najboljšo povest «Ni vse zlato, kar se sveti». Izšla je v Koledarju Družbe sv. Mohorja za l. 1887. V njej pripoveduje o Blažu Čerinu izpod visokega Kolka, ki tuhta in sanjari, kako bi naglo obogatel. Na svojem svetu zasledi zlatu podobno rudo. Odide z njo čez staro avstrijsko mejo v Italijo in jo ponuja najprej čedajskim in nato videmskim zlatarjem. Ker se rude vsi branijo, češ, da ni zlato, se končno obrne še do goriških zlatarjev. Kmalu pa izve od svojega nekdanjega sošolca in tedanjega profesorja, da je njegov

zaklad le malo vreden železni kršec. V leposlovju se je prva leta svojega pisateljevanja uveljavil tudi kot dober prevajalec Andersenovih pravljic, ki so izšle v Janežičevem

Kot znanstvenik se je Erjavec udeleževal najbolj v prirodopisju, pa tudi v narodopisju, jezikoslovju in v največ v slovenščini, precej v hrvaščini in nekaj v nemščini. V prejšnjem poglavju začetkoma navedeni živalski spisi: «Mravlja», «Velblod», «Žabe», «Rastlinske svatbe» in «Rak» imajo poleg leposlovne tudi svojo znanstveno ceno. Podobno je popisal v Slov. Glasniku «Vulkanske moči» (1858) in «Živali popotnice» (1860). V Slov. Večernicah je izdal spis «Odkod izvirajo gliste in kako se izpreminjajo» (1865), v Besedniku pa razpravo «Netopir» (1869) in «Krt». Obširno in poljudno je opisal živalstvo v snopičih celovške Mohorjeve družbe pod naslovom «Domače in tuje živali v podobah (1868 do 1873) ter «Naše škodljive živali v podobi in besedi» (1880 do 1883). Glavni predmet Erjavčevega znanstvenega zanimanja je bil vse življenje polž, ki mu je v Slov. Glasniku že l. 1859. posvetil večjo pozornost z leposlovno-znanstvenim potopisom «Kako se je Slinarju z Golovca po svetu godilo».

Erjavec se je znal v svojem znanstvenem pisateljevanju izborno prilagoditi občinstvu, za katero je pisal. Drugače so prikrojene njegove poljudne razprave o živalstvu za Mohorjevo družbo, drugače strože znanstveni sestavki, namenjeni izobraženemu občinstvu Zvona ali Ljubljanskega Zvona, in spet drugače docela znanstvene razprave za učenjake in strokovnjake. Ta lastnost ga je usposabljala za dobrega prireditelja prvih slovenskih prirodopisnih šolskih knjig. Sestavil je po Pokornem «Prirodopis živalstva» (1864), po Schödlerju «Živalstvo» (1875), po Fellöckerju «Rudninoslovje ali mineralologijo» (1867) in čez leta «Prirodopis rudništva ali mineralogijo» (1883), po Schödlerju «Kemijo» (1870) in po Woldřichu «Somatologijo» (1881).

Jezikovno važni so Erjavčevi zapiski «Iz popotne torbe» s premnogimi izrazi primorskih Slovencev za živali, rastline, orodja, obleke in s številnimi ljudskimi rečenicami. Ti zapiski in vsi drugi njegovi spisi so bili Pleteršniku pri sestavljanju njegovega velikega slovarja bogata zakladnica, ki je izdatno podprla njegovo delo. Jezikoslovno in kritično se je Erjavec udeleževal tudi s svojimi razboritimi pripombami k rokopisu za prvi zvezek Gregorčičevih «Poezij», ki jih je pesnik po večini upošteval. V slovstveno pomoč je bil tudi Funtku pri prevajanju Baumbachovega «Zlatoroga». Kakor

Cvetju. Da mu prezgodnja smrt ni iztrgala peresa iz roke, bi njegova pripovedna žila gotovo ne bila še usahnila. O tem pričajo razni osnutki v njegovi ostalini.

3.

ljudsko govorico je rad proučeval vse ljudsko dejanje in nehanje ter nam v svojih potopisih zapustil važne beležke o šegah in navadah naših prednikov, o tedanjih narodnih in družabnih razmerah. Življenje slovenskih romarjev nazorno opisuje spis «Ena noč na Kumu» (Slov. Glasnik, 1862). Družabno življenje liškega župnišča slika «Gostba v Mazinu» (Slov. Glasnik, 1868). Iz Erjavčevih izletov med naše ljudstvo je pognala nazorna slika društvene prireditve na kmetih «Na kraški zemlji» (Zvon, 1877). Hrvatske narodne, kulturne in družabne okolnosti sedemdesetih let predočuje najdaljši Erjavčev potopis «Med Savo in Dravo» (Zvon, 1878-9). Čisto narodopisnega značaja je «Božični večer na Kranjskem» (Soča, 1877). Šaljivo zbadljiv je prvi Erjavčev potopis «Pot iz Ljubljane v Šiško» (Slov. Glasnik, 1859), ki zasmehuje v neznatnosti izgubljaajoče se potopise tiste dobe.

Njegovo bivanje na Hrvatskem ze združeno s postankom nekaterih strogo znanstvenih razprav iz Erjavčevega področja. Za Izvestje zagrebške realke (1862) je spisal sestavek «O postanku i razvitku trakavica». V Književniku (1864) je objavil razpravo «O vlasticah ili trihinah». Slavonske mekužce je obdelal v Radu jugoslovanske akademije (31. knjiga, 1875) z razpravo «Slavonija u malakologičnom pogledu». Mekužcem tednjega avstrijskega Primorja je posvetil posebno razpravo v Izvestju goriške realke za l. 1877, pisano v nemščini: «Die malakologischen Verhältnisse der gefürsteten Grafschaft Görz im österreichischen Küstenlande».

***

Glavne Erjavčeve povestice in njegovi nedosežni opisi iz narave in prirodopisja so ohranili do danes svojo svežost in svojo ceno. Kakor pred vojno so tudi po vojni doraščajoči mladini najužjitnejša duševna hrana. Čitanke za nižje srednje šole brez Erjavčevih spisov si skoro ni mogoče misliti. Smrt ga je razmeroma zgodaj pozvala od nas, a ne tako zgodaj, da bi najboljši del njegovega bistva ne bil ostal za vedno med nami. Naša zemlja mu je dala premnogo pobud in snovi za njegova dela. Iz njih odseva veselje do narave in življenja. To veselje razodeva življenjsko čilost in moč. Učimo se iz njegovih spisov osvežujočega prijateljstva do narave, ki človeka tudi v težkih trenutkih blaži, teši in plemeniti.

Stari kmet

Svedski spisal Gunnar Berg

Zlatorumeno listje se usiplje na tla. Ponoči je zavladal mraz in drevesa se golé. Mokro rjavo visi zrak nad njivami, po katerih opravljajo ljudje še zadnja jesenska dela. Repo morajo izkopati, preden zamrzne zemlja, in poorali tudi še niso vsega. Poleg steze, po kateri hodim brez pravega smotra, stopa orač, preudarno in počasi, s težkimi, trdimi koraki. Hrbet mu je upognjen. Njegove oči iščejo staro brazdo, ki naj jo sedaj pokrije nova. Star mož je to, a postaven, zdi se kakor bi bil kmet sam. Na koncu njive postoji, pretegne se, pogleda preko njiv, dokler se mu oči ne ustavijo in odpoče pri čedni hiši. Pokima z glavo, pobere zopet vajeti, nažene konje in stopa po drugi brazdi s težkimi, trdimi, resnimi koraki. Cel kmet.

Stojim in gledam za njim. Toda, kogar vidim, je drugi, je mož, ki je bil nekoč tudi kmet, cel kmet. Mrtev je in v grobu že več let. Za čim je umrl? Domišljam si, da vem samo jaz. Nihče se ni zmenil, nihče ni mislil na kak morebiten vzrok. Dozdevno je umrl smrti, ki je bila prav tako naravna kakor jesen, ki prihaja po poletju, kakor zima, ki se mora umekniti novi pomladi. In prav za tem je umrl... o tem bom sedaj pripovedoval.

Imel je kmetijo proti jugu, pri jezerih, kjer so njive dobre in ravne. Proti bregu so bile sicer puste in nerodovitne, na nasprotni strani so postajale mastne in dajale so dobre pridelke. Bila je precej velika kmetija. Osem konj in dvajset krav je stalo v hlevu. Je li kmetijo podedoval ali se na njo priženil, mi ni znano, le toliko vem, da je bil vdan kmetiji z vso svojo pošteno kmečko dušo. V vsem se je opazala pridna, skrbna roka. Pri oranju so velike kamne izkopavali, manjše pobirali pri brananju in pridelki so rasli kakor je rasla groblja na poljskih obmejkih.

Ko sem prišel še mlad deček prvič h kmetu — pri njem sem prebil več let — se je vršilo še vse po starem. Spominjam se dolge vrste žanjcev ob žetvi in udarcev mlatičev na skednju v hladnih in sirovih jesenskih dneh. Klali, pekli, varili, metli, tkali in šivali so vse doma. Vse so sami napravili. Kupili so le gumbe k hlačam, slanike, ki so jih nasolili v kadeh, in druge stvari, ki ne rasejo na kmetih. Toda kmet je bil napreden, bistrega pogleda in kmalu so prhali po njegovem posestvu stroji: sejalnice, želnice, mlatilnice.

Bil je molčeč mož, a imel je krepko roko. Ni bilo slišati krika pri hiši, vse se je vršilo tiho, enakomerno. Kmeta niso vedno videvali, a povsod so ga čutili, v hlevu in v mlinu, na vrtu, kjer so brenčale čebele po sadnem drevju in jagodnatem gr-

movju, pred vsem pa na njivah in poljih. Ob mraku, ko so dnevno delo že končali, je stopal sam po svojem posestvu, z rokami na hrbtu, gledal po valovečih poljih, preiskoval zrna, odredjal potrebno za drugi dan, razmišljal in delal načrte za prihodnje dni. Nobelega mesta ni imel pri občini, ni se menil za to. Njegova kmetija je bila ves njegov svet, njegovo življenje. Ne vem, če so ga ljubili domači niti če je bil priljubljen pri sosedih. Kmetje ne pokažejo tako kmalu svojih čuvstev. Toda spoštovali in čislali so ga vsi, ne morda radi njegove hranilne knjižice, v kateri se je z vsakim letom večala sklepna vsota, pač pa radi njega samega kot osebe.

Mlad se je bil oženil in bili so trije odrasli sinovi pri hiši. Vsi so si morali zaslužiti svojo hrano z delom in dela ni nikdar manjkalo. Zarana so vstajali, pozno se odpravljali spat, vsaki dan, vse leto.

Leta so minevala. Kmetija je postajala lepša in večja. Drugi sin se je poročil in šel od hiše. Na njegovo mesto je prišel hlapec. Zopet so hitela leta. Starejši sin Peter si je pustil rasti polno brado in bil je videti skoraj toliko star ko oče.

«Ali se ne misliš poročiti, Peter?» so ga vpraševala sosednja dekleta, ko so ga srečavala, kajti v vsej občini ni bilo bolj zaželenega snubca. Saj on dobi tisto lepo kmetijo in mogoče še kaj več.

«Hm», je bil ves Petrov odgovor. Ni si mogel misliti, da se poroči, preden umre oče, oziroma preden mu zapusti posestvo, izgovorivši si za se preužitek. A o tem nista govorila, kajti oče je bil krepkejši ko kdaj prej, delal je ves ljubi dan, ukazoval in odločeval.

Vedno enako vprašanje deklet: «Ali se še ne misliš poročiti, Peter?» ga je jezilo. Začel se je čutiti postaranega in nekoč je izbruhnilo iz njega: «Oče, ali ne misliš, da bi se moral jaz kmalu poročiti?»

Oče ga je debelo pogledal. «Hm, saj res!» In črez čas: «Saj ti dobiš posestvo.»

«Ali ne misliš na to, da je že prišel čas, ko bi se morala ti in mati odpočiti?»

«Hm, seveda!»

Nič drugega nista govorila. A kmet je hodil ob mraku dlje časa ko navadno med polji in travniki. Sinove besede so počivale v njem in kalile, kakor je kalila ozimina, ki jo je bil pravkar posejal. Peter je govoril resnico. Čas je bil, da dobi posestvo. Dovolj je star in na kmetijo se tudi razume. Radi tega ni bil v skrbeh. Toda oddati, upokojiti se, preužitkar postati, ničesar več imeti, za

kar bi se človek trudil in ubijal... to je hudo! Kako lepo obeta letos rž! Peter je govoril resnico! Da bi le mraz pravočasno pritisnil, da ne zgnije rž... Peter, da... pustiti posestvo in vse njegovo življenje je bilo...

Neko nedeljo popoldne pred božičem sta sedela oče in sin sama v izbi. Nedeljski mir vsepovsod. V tišini so se slišali glasovi stenske ure ko trdi, usodni udarci. In izpregovoril je oče:

«No, povej, katero vzameš?»

Sin ga je začudeno pogledal. Saj je bil skoraj vse že pozabil. Polagoma je razumel.

«Nobene posebne še nimam. Mislim si, da dobim, katerokoli si želim.»

«Že, že», je pritrtil oče. «Torej le oženi se in posestvo bodi po novem letu tvoje.»

In Peter je dobil posestvo in se poročil. Ne iz ljubezni, a iz praktičnih razlogov, kajti kmetica je morala biti, ki bo začela tam, kjer je prenehala prejšnja. Sicer pa ni bilo nobenih velikih izprememb. Najmanjši sin je dobil svoj delež, a je ostal za hlapca pri hiši. Vse se je vršilo tiho, enakomerno. Nihče ni opazil posebnih izprememb, nihče, samo oče. Vedel je, da bo težko izročiti kmetijo drugim rokam. Radi tega se je tudi tako obotavljal. A nikdar bi si ne bil mislil, da bo to v resnici tako težko. Zdelo se mu je, da so mu prerezali življenjsko nit, prav tako mu je bilo pri srcu. Kmetija je bila njegovo življenje, skoraj štirideset let... sedaj je prišla v druge roke, v sinove... v dobre roke, seveda, toda v njegovih ni več. Prve mesece je še šlo. Za starše se je zidala nova hišica. Dela je bilo dovolj. Ko je pa sneg skopnel in so se pričela že pomladanska dela, je postajalo huje. Zidava ga ni več zanimala, vse njegove misli so bile pri delu na njivah in poljih. A on ni smel nič več ukrepati, svetovati. Sedaj je bil sin Peter, ki je urejeval in določal. Sedaj je hodil sin ob mraku po posestvu, z rokami na hrbtu, pregledoval, kar se je bilo črez dan napravilo, razmišljal in delal načrte za prihodnji dan. Zarsbelo je kmeta po prstih, ko je videl, kako je sin pregledoval seme, kako ga je tehtal v roki in kako ga je sesipal med prsti. Najrajši bi bil tudi on stopil tja in prav tako delal. A bil je ponosen. Če se je bil sam odpovedal gospodarstvu, se je pač moral s tem zadovoljiti.

Šel je v svojo sobo in vzel v roke še precej obrabljeno sveto pismo, da si poišče miru v besedah Gospodovih. A ni šlo. Nemir

ga je zopet gnal preko polj in njiv. Po ovinkih je hodil, radi delavcev, ki jih ni hotel srečavati. Vse je bilo, kakor je moralo biti. To ali ono bi bil on mogoče drugače napravil, toda tako, kakor je napravil Peter, je bilo tudi dobro. In to je bilo poglavitno. Več ko enkrat si je zaželel, naj bi bil Peter kaj narobe napravil tako, da bi bila njemu dana prilika poseči vmes. A Peter je razumel svojo stvar prav tako ko on.

Zunaj pred hišo je stal star brest. Stal je že, ko je on prevzemal kmetijo. Sedaj so ga hoteli posekati. Peter je pač rabil les za novo hišo in brest je bil njegova lastnina. Kmet je slišal skozi odprto okno, kako je škripala žaga. Šlo mu je skozi mozg in po kosteh. Vstal je in zaprl okno, da bi nič več ne slišal. A zaman. Zdelo se mu je, kakor bi mu žagala žaga njegove srčne korenike. Vzel je kapo in odhitel. Brez cilja, brez miru. Prišel je mimo mlina, kjer so brusili mlinске kamne. Bilo mu je, kakor bi sekali po njegovi glavi. Opotekal se je dalje, ne da bi bil opazil, kam ga pelje pot. Prišel je na tujo last in ni opazil tega. Hodil je in hodil. Tu je zadel ob nekaj, ustavil se in se ozrl. Stal je sredi pokopališča.

«Hm, ali sem sedaj doma...?»

Rekel si je, ne da bi bil pomislil, kaj je rekel. Ko je slišal svoje lastne besede, se je ustrašil. Postal je nekoliko in gledal za solncem, ki je pravkar zahajalo. Polagoma se je svetilo v njem. Da, bil je doma! Nemir ga je popustil. Ozrl se je in njegovo oko je iskalo star, preperel nagrobni kamen. Tu ga je že našel. Odkril se je, ko je stopal do kamna. S povešano glavo se je nekoliko pomudil, nato je pokimal počasi in otožno.

«Da, oče. Moje delo je dokončano. Izpočiti se hočem pri tebi. Tu je odslej moj prostor.»

Poletje se je poslovilo. Pridelek je dozorel, prinesli so ga na skedenj. Listje na drevesih je rumenelo, odpadalo, črnelo na zemlji in postajala prst. Stara kmetica se je bila že naselila v novi hiši, a njen mož je odšel na pokopališče k očetu. Umrl je. Nobene bolezní niso opazili pri njem. Mirno je hiral. Umrl je, ker je hotel umreti, ker se je čutil, da je odveč, ker mu je bilo jasno, da pride za poletjem jesen, da nastopi za jesenjo zima, ki se zopet mora umekniti pomladi. Radi tega je umrl, poštene smrti, pošten mož, pravi kmet.

Sreča - ptica

Ptičica sreča
visoko leti.
Kdo ima roko,
da jo vlovi?

Če si vlovil jo,
nesi jo v stan,
tam naj prepeva
noč ti in dan!

Fran Žgur

Alojz Gradnik

Stanko Malič

Lani je praznoval pesnik Alojz Gradnik petdesetletnico svojega rojstva in tridesetletnico svojega slovstvenega delovanja. To delovanje je vse priklilo iz najgloblje duševnosti, iz tajnih notranjih utripov pesnikove duše. Marsikatere prvine te duševnosti so pognale naravnost iz njegovih rodnih tal. Vrsta obsoških pesnikov in pisateljev, ki zajemajo snovi in motive iz svoje ožje domačije, se v njem vredno nadaljuje. Poleg Va-

Alojz Gradnik

lentina Staniča, Simona Gregorčiča, Josipa Pagliaruzzija, Ivana Preglja in drugih se bo v zgodovini slovenskega slovstva vselej imenovalo tudi ime Alojza Gradnika, pevca vinorodnih Brd.

Gradnik se je rodil dne 3. avgusta 1882. Medana je njegov rojstni kraj. Po domači ljudski šoli je obiskoval goriško gimnazijsko ter se nato posvetil pravoslovju. L. 1905. je dosegel na dunajskem vseučilišču doktorat in napravil nato državne izpite. Dobil je službo praktikanta in avskultanta pri goriškem sodišču. L. 1909. je postal sodnik. Ko je izbruhnila svetovna vojna, se je avstrijska slaba vest znesla tudi nad njegovo družino. Zaprli so njega, njegovega očeta in brata. Po daljšem preganjanju je zopet služboval kot sodnik. Po vojni je bil par let prideljen ministrstvu za vnanje zadeve v Beogradu. L. 1922. se je vrnil v sodnijsko službo in postal deželni sodni svetnik v Ljubljani, kjer živi še danes.

Kot pesnik se je posvetil skoro popolnoma liriki. Prve pesmi je objavljajal kot četrtošolec v dijaškem listu, ki ga je izdajal s Šantljem in B. Vošnjakom. Z dvajsetimi leti je postal sotrudnik Ljubljanskega Zvona, ki mu je ostal zvest do danes. Istočasno je stopil pred javnost v dijaškem zborniku «Na novih potih» in nato v Slovanu. Pozneje se je oglašal po raznih listih. V zreli moški dobi je objavil med vojno pesemsko zbirko «Padajoče zvezde» (1916), ki je izšla sedem let nato v drugi izdaji. Po vojni je še dvakrat zbral svoje pesniške utrinke v posebno knjigo. L. 1922. je izdal «Pot bolesti» in l. 1923. «De profundis».

Že iz teh naslovov brni osnovni zvok pesnikove lire: globoka, neizrazna, a neprestano v izraz stremeča bolest. V svojih najboljših pesmih izraža trpko bolečino življenja, dvome in blodnje krvi in duha, skeleče rane hrepenenja. To izpovedovanje osebne, moške bolečine se odeva v čisto, blagoglasno plemenito besedo, ki ljubi jasnost in nazornost. Posebno rad pesni Gradnik umerjene, slovesne, stroge sonete Prešernovega kova. Zelo iskren in izrazit je v slikanju ljubzenskih in pokrajinskih občutij. Med temi se odlikujejo «Motivi iz Brd» (1909) in «Motivi iz Istre» (1911). V teh pokrajinskih motivih se mogočno oglašajo vsa pisana bujnost njegove ožje domačije: vinogradi in sadovnjaki, kolonske hiše in njih stanovalci, trpljenje in zabave. Med vojno trepetajo v njegovih stihih vsa beda njegove teptane in razdejane rodne grude. Po vojni prevladujejo zvoki občeloške nesreče, izvirajoče iz najglobljega ustroja človeške narave:

Tako temná in daljna je resnica,
gorjup požirek je iz njenih čas.
A vendar iščem jo, kot slepec tipa
in išče pot k studencu in mu mrak
napoj ponu'a mlak in slanih srag.

(Ne joči, duša...)

Gradnik je tudi odličen prevajalec. Iz italijanščine je prevel Sema Benellija «Ljubzen treh kraljev» in «Okrutna šala» ter Mazzinijeve «Dolžnosti človeka». Iz angleščine je poslovenil Wildejeve «Pravljice» in pet knjig Rabindranata Tagoreja. Par del je presadil k nam iz francoščine, marsikaj iz srbohrvaščine in Gorkega «Drobne povesti» iz ruščine.

Svet brez premoga

Zemljelovci so izračunali, da je na našem svetu premoga še za kakih 1500 let, toda le, če ostane njegova letna uporaba na sedanji višini. Znano je pa dejstvo, da se uporaba premoga veča z vsakim letom, ker se proizvaja iz njega ne samo energija, ampak tudi barve, olja i. t. d. Premog se uporablja torej kot kurivo in kot sirovina. Radi tega se utegne prej omenjena doba znatno skrajšati in zaloge se še prej izčrpajo.

Kaj pomeni: svet brez premoga? Kuriti ne bomo mogli, kuhati ne, ne s plinom, ki ga dobivamo iz premoga, ne z drvni, kajti tudi gozdovi bodo do tedaj izginili. Kaj železnice, parniki? Kaj avtomobili, letala? Dogle usahnejo vsi petrolejski vrelci in doslej znane umetne gonilne tvarine izvirajo vse iz premoga. S čim si bomo svetili? Elektriko proizvodimo vendar po večini iz premoga. In tovarne? Brez premoga ne moremo obde-

Atlantropa ni noben plod razgrete domišljije, ni se rodila v glavi kakega pisatelja, marveč v možganih učenega tehnika Soergel-a. Njegov smeli načrt se zdi radi ogromnega obsega v resnici nekoliko fantastičen, a je skrbno izdelan, preračunjen in utemeljen do najmanjših podrobnosti. Atlantropa je ime novi celini, nastali po spojitvi Evrope z Afriko.

Misel, na kateri je zgrajen Soergel-ov načrt, je znižanje Sredozemskega morja s tem, da zaprejo njegove dotoke, in namakanje Sahare. Po Soergel-u in nekaterih zemljelovcih se je razprostirala tam, kjer je sedaj Sredozemsko morje, pred kakimi petdesetimi tisočletji po večini suha zemlja. Sredozemsko morje je nastalo, ko so se topile proti koncu zadnje ledene dobe ledene plasti v severnem delu Atlantskega oceana in so vdrle naraščajoče vode pri Gibraltarju

Zemljevid k Soergelovemu načrtu Panrope.

Črno: z znižanjem Sredozemskega morja za 200 m pridobljeni svet (660.000 km²). Črtkano: z namakanjem severno-afriške puščave pridobljeni svet za obdelovanje (6 milijonov km²).

lovati rude ne sirovega železa v jeklo in kovno železo, brez jekla pa ni ne strojev ne orodja, brez teh ni umnega gospodarstva, na katerem sloni vsa naša prehrana.

Kemiki in kemični inženirji proučujejo že sedaj, kako bi se dalo z majhno količino mnogo doseči, da zavlečejo na ta način izčrpljivost premogovnikov, in kako bi se dala ohraniti kulturna stopnja človeštva tudi brez premoga, oziroma kako bi se dal nadomestiti premog z drugimi proizvajalci energije.

Naj izpregovorimo na tem mestu nekaj besed o takih nadomestilih. Na prvem mestu navajamo tako zvano «Atlantropo», ki je v tesni zvezi z razrešitvijo svetovne krize.

v niže ležečo sredozemsko kotlino. Zapre naj se — po Soergel-u — nadaljnji dotok iz Atlantskega oceana pri gibraltarski ožini z zavezom — dotok znaša 88.000 km³ na sekundo — enak zavez naj se zgradi pri Dardanelah — tu znaša dotok iz Črnega morja 14.000 km³ na sekundo — nakar se bo nižala gladina Sredozemskega morja radi izhlapevanja vsako leto za poldrugi meter. Ob zavezu pri Gibraltarju bi se zgradila silotvornica, ki bi dajala toliko električne sile, da bi z njo lahko pričeli odvajati morskovo vodo po odstranitvi njenih solnih primesi v saharško nižino. Na ta način bi izpremenili 6 milijonov m² brezplodne morske puščave v rodovitno zemljo. Ko bi se znižala gladina Sredozemskega morja za 200 m, bi Jadran-

sko morje skoraj popolnoma izginilo. Sicilija bi se združila z Italijo, Sardinija s Korziko. Morju bi se pa na ta način iztrgalo 660.000 km² nove rodovitne zemlje. Vse vodne silotvornice ob zajezih bi dajale po Soergelovem računu 150 milijonov konjskih sil.

Zastonjska elektrika.

Udejstvitvev tega načrta bi pomenila za Evropo mnogoter dobiček. Novi svet bi lahko sprejel ves prebitek ljudi z evropske celine, pri gradnji zajezov bi dobili dela in jela vsi brezposelni, industriji bi se odprli novi kraji za sirovino in za izdelke. Silotvornice ob zajezih bi pa preskrbljale vse evropske države z brezplačno elektriko.

Da se pa ta načrt izvrši, treba po Soergel-ovem računu nič manj ko osem milijard dolarjev, približno 150 milijard lir, za katere bi morale skrbeti združene evropske države.

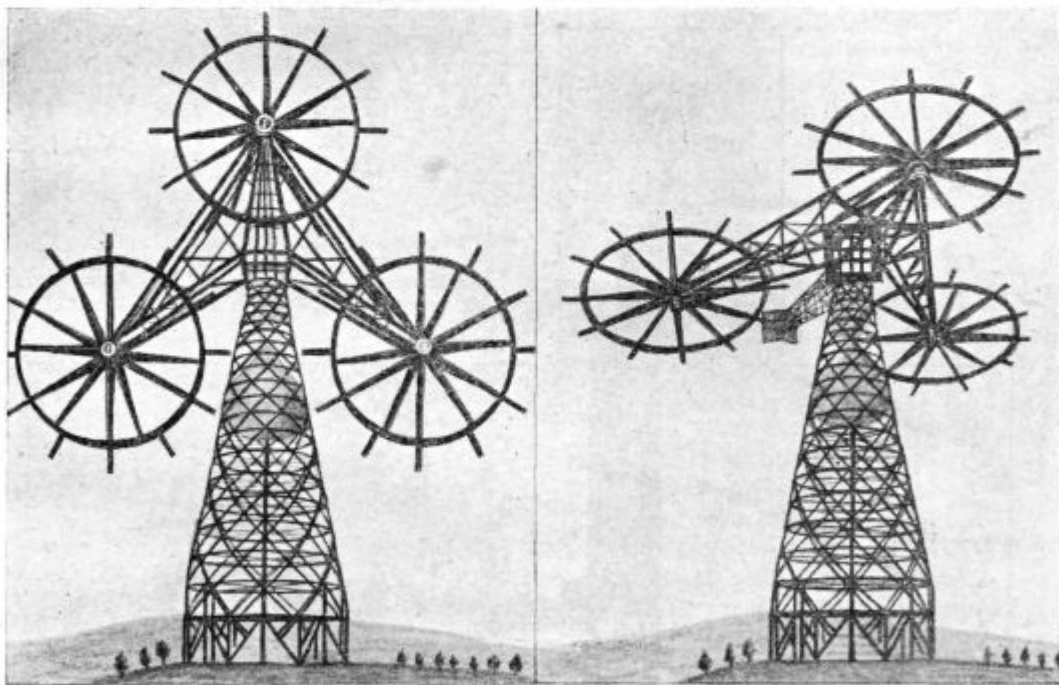
Kar se nam zdi sedaj še neizvršljivo, postane v sto letih lahko že dejstvo.

Vetrniki.

Elektriko dobivamo doslej iz premoga in iz vodne sile. V zadnjem času so se začeli zanimati za nov vir elektrike, za veter.

prikladnejše vetrovne razmere, treba zgraditi visok stolp in se nanj postavi vsa stojna naprava. Za stolp je izbral inženir posebno, polžasto zavito, predalasto zgradbo, ki združuje veliko trdnost z lahkoto in malenkostnim uporom zoper zračne toke. Na to zgradbo postavi tri vetrna kolesa. Vsako kolo meri v premeru 160 m. Kolesa goni veter. Ako bi postal veter premočan (15 do 20 m v sekundi), bi bil pritisk na stolp premočan, a tudi kolesa bi se prehitro obračala. Zato je uravnal inženir ves ustroj tako, da se vsa priprava prevrne v vodoravno smer, kakor hitro doseže veter določeno silo. Veter se zaganja sedaj le še v ozke robove koles. Ko preneha vihar, se postavijo kolesa radi svoje teže sama navpično.

Honnef je izdelal kolesa kot dinamo stroje in bo dobival že na mestu elektriko (5000 voltov napetosti). Tak veternik bo daljal 20.000 kw. Stroški so proračunjeni na 20 milijonov lir in pri amortizacijski dobi petnajstih let bi znašala cena kilowatske ure še ne stotinko. Z eno polovico električnega toka bi se vzdrževal vetrnik, druga polovica bi se lahko odstopila kmetom in rokodelcem brezplačno.

Vetrniki. Kolesa v navadni legi in ob premočnem vetru.

Veter je na zemski površini nestalen, ker povzroča radi odpora struje, toke in vrtince, v višini nad 100 m pa izginejo te nezaželene spremne prikazni, veter postane enakomeren.

To lastnost skuša inženir Honnef izkoristiti. Ker so v višini nekaj metrov naj-

Druga nadomestila.

Solnčna energija. — To silo izkoriščamo le v malenkostni meri. Uporabljajo jo skoraj same rastline za svojo zgradbo. Vsa ostala sila se izgublja. In vendar, koliko neizčrpne sile bi lahko dobili od solnca! Kemiki in fiziki se že trudijo, da izpremene solnčno

svetlobo naravnost v silo, ki bi se dala na najlagodnejši način in z najmanjšimi izgubami pretvoriti v elektriko.

Doslej so se fiziki zadovoljili s tem, da so izpremenili solnčno svetlobo v gorkoto. Ujeli so žarke v velika, krogasto razvrščena vdrta zrcala, v kojih žarišču je vzdian parni kotel, ki oddaja paro parnemu stroju v bližini. Tako pripravo so postavili v Los Angeles-u v Kaliforniji, kjer je premog izredno drag. Priprava izkorišča svetlobo ves dan, ker obrača omenjena zrcala vedno v smislu navideznega solnčnega premikanja.

Morski valevi. — Njihova energija se prikazuje posebno tam, kjer se zaganjajo ob skalnate bregove in so dovolj močni, da zgrabijo velike ladje in jih raztreščijo. V takih valovih tiče nepojmljive sile. Anglež Stevenson jih je skušal izmeriti in je dobil, da znaša njihov pritisk 15 do 35 ton na m².

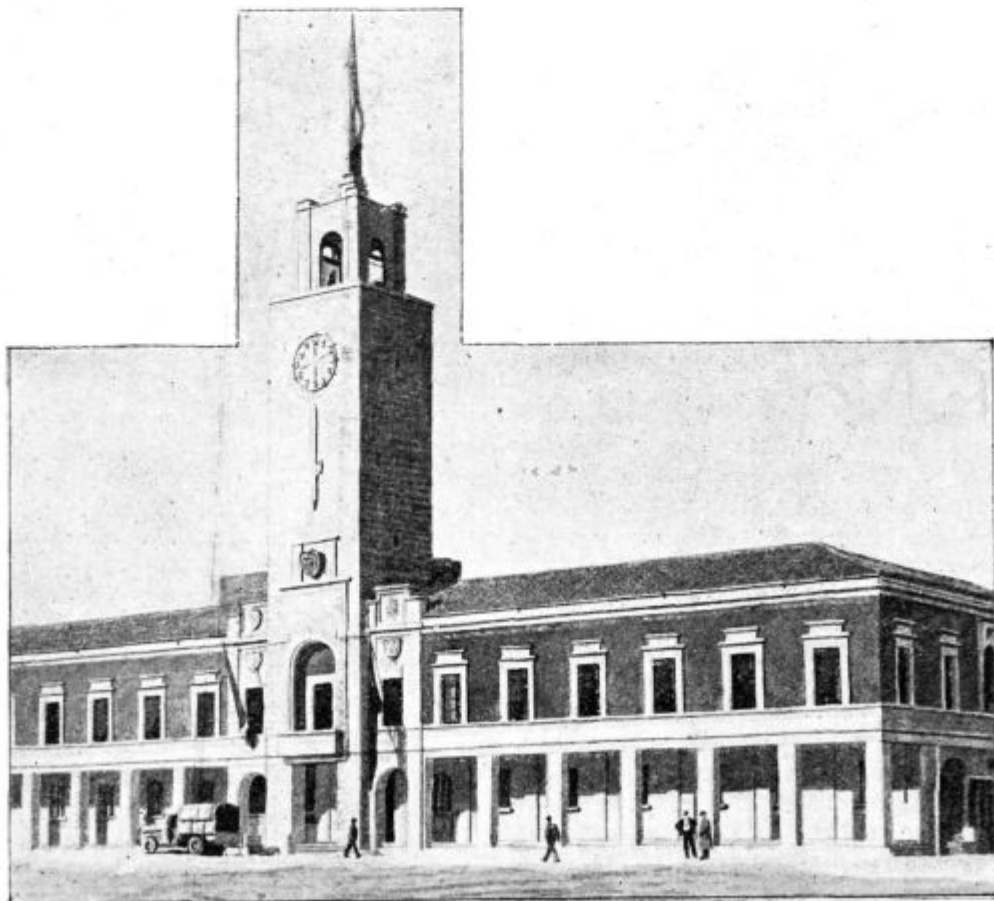
Plima in oseka. — Tudi v gibanju vodnih množin pri plimi in oseki so nakopičene silne energije. Bibavica je za solnčnimi žarki največji nam dostopni vir za energijo. Prvi poskusi, izkoristiti plimovanje segajo celo v 11. stoletje. Od tedaj naprej se je pojavilo nešteto načrtov, dobrih in slabih. Vse kaže, da dobimo že v prihodnjem desetletju naprave za izkoriščanje bibavice. V sto letih

bodo pa vsi sposobni morski zalivi že opremljeni s takimi napravami za preskrbo potrebne energije.

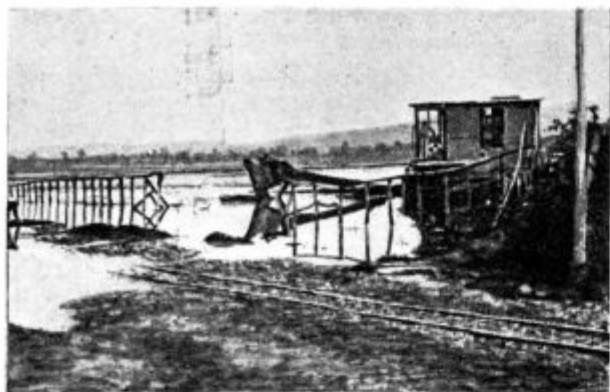
Tropično morje. — V globočini 1000 m ima morska voda skozi celo leto enakomerno temperaturo 4° — 5°. V tropičnih krajih se giblje gorkota morske površine med 26° in 30°. To razliko skušajo izkoristiti. Naj navedemo pri tem načrt francoskih inženirjev Claude-ja in Boucherot-a, ki računata s popolnim uspehom svojega «turbogeneratorja».

Razdrobitev atomov.

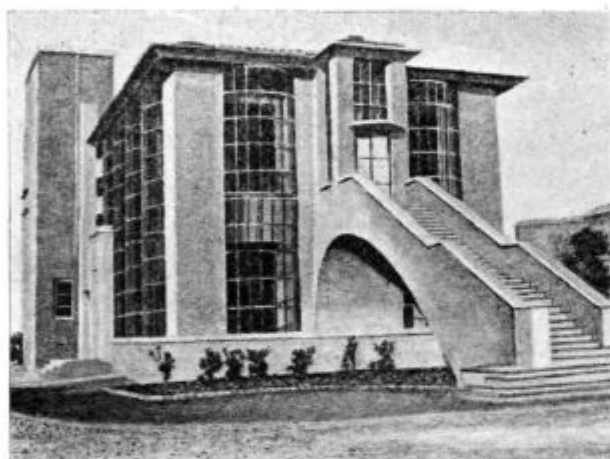
Najjačjo silo pa pričakujejo fiziki od atomov, ki jih umetno razdrobe. Slavni fizik Einstein je izračunal, da tiči v kaplji vode taka sila, da bi dajala skozi celo leto 200 konjskih sil. Pri atomih, teh najmanjših snovnih delcih, gre za vrednote, ki prekašajo milijonkrat vse druge. Za sdaj ne moremo še prodreti do njih, ne znamo jih še osvoboditi. Nekoč se učenjakom tudi to posreči. Tedaj se bi pa človeštvo posmehnilo vsem velikanskim vodnim in gorkotnim napravam, ki nas danes preskrbujejo z električno silo. Ogromne količine energije bodo tedaj človeštvu na razpolago. Kako jih bo uporabljalo, bo zaviselo od njega.

Littoria, Mestna hiša najmlajšega mesta. (525 kmetskih poslopij, 360 km cest, 410 km kanalov, 200 km odtočnih ceví, 650 zatvorníc, 8 mostov in 737 prehodov.)

Najmlajše mesto na svetu, Littoria, na mestu nekdanjega pontinskega močvirja. Osuševanje močvirja.

Littoria. Poštna palača, ena najmodernejših v Italiji.

Littoria, široka ulica.

Desetnica

Stoji, stoji tam sivi grad,
v njem mlad gospod, mladá gospá,
imáta že devet hčerá.
Po sivem gradu hodita,
za bele roke se vodita
in mílo prosita Boga,
da jima to po sinka dá.

Bog ni ju hotel uslišati,
že spet rodi se jima hči.
Brž botre vkup povabijo
in h krstu jo ponesejo.
So dali ji prelepo ime,
presladko ime Alenčica.

Ko mati kruha ji rezala,
se vselej mílo jokala.
Povpraša jo deseta hči:
«Kako je to, povejte mi,
da vi se vselej jokate,
ko meni kruha dajete?»
A mati ji odgovori:
«O, kaj bi se ne jokala,
ti v desetino bo iti.
Ojé, pa saj ne pojdeš ti,
naj rajši gre starejša hči.
starejša hči Marjetica.
Ta laže v svet hodila bo,
se laže psov branila bo.»

Je bila stara sedem let,
ko z neba angel prileti
in v rokah nosi prstan zlat.
ga Lenčici hiti podat.
Ta materi ga izroči:
«Specite brž popotnico,
Vmesite prstan zlat v njo,
Katega ga dobila bo,
naj v desetino brž hiti.»
Je spēkla mat' popotnico,
vmesila prstan zlat v njo,
v deset je kosov zrezala,
za vsako hčerko enega.
Potlej jih je povprašala,
katera prstan zlat ima.
So rekle vse: «O, jaz že ne.»
A le najmlajša hči molči
in prstan zlat v rokâh drži,
potlej tako spregovori:
«Le moj je, moj je prstan zlat,
mi v desetino je iti.
Pog te obvari, sivi grad,
Bog vas obvari, mati vi,
Bog vari vas, devet sestrá,
čez sedem let bom spet prišlá.»

nazaj jo z grada kličejo:
«Že mati omedlevajo.»
Oblekla se po romarsko,
začela jemati slovo

od matere in od sestra.
Je že poromala v poljé,
«Le naj medlijo v božje ime,
ne morem jim pomagati.»
«Obrni se za kratek čas,
da še te vidimo v obraz!»
«Zakaj bi se obračala
in vam srce predirala?»

Desetnica je šla naprej,
prišla je v velik, temen gozd,
a v njem jo črna noč zatmè.
Pod prvo je drevo prišla:
«Nocoj bom tu prenočvala.»
Drevo tako ji govori:
«O, pojdi proč, desetnica,
nocoj bo strašno treskalo.
Ko bode prvič treščilo,
bo precej v mene treščilo.»
Pod drugo je drevo prišla:
«Nocoj bom tu prenočvala.»
Drevo tako ji govori:
«O, pojdi proč, desetnica.
Nocoj hudó bo treskalo,
ko bode drugič treščilo,
bo precej v mene treščilo.»
Pod tretje je drevo prišla:
«Nocoj bom tu prenočvala.»
Drevo tako ji govori:
«Desetnica, zaspí, zaspí,
se huđega tí ne zgođí.»

Čez sedem let je spet prišla,
vse polno v gradu je ljudi,
možila se starejša hči.
A nihče več je ne pozna,
Spoznati ona se ne da;
«Kaj prosim vas, žlahtna gospá,
da prenočíte me do dne.»
«Sirota nisi brez uši
in ne za svatovske ljudi,
le pojdi, pojdi, v božje ime.»
Alenčica ji govori:
«Kaj pravim vam, žlahtná gospá,
bodíte dobrega srca,
se stisnila bom v temen kot,
da me še videti ne bo.»
Še huje se je branijo,
Alenčica se záberni,
krvavo solzo potoči:
«Bog vari vas, žlahtná gospá,
žlahtná gospá, mati moja.»
In mati pade, omedli,
pri priči dušo izpusti.

Alenčico so klicali:
«Povrni se, desetnica,
že svečo materi drže.»
«Naj jo drže v ime Boga,
saj sem jí prej povedala,
da bom čez sedem let prišla.
Sedem let me ni biló,
zdaj me nikoli več ne bó.»

Narodna pesem.

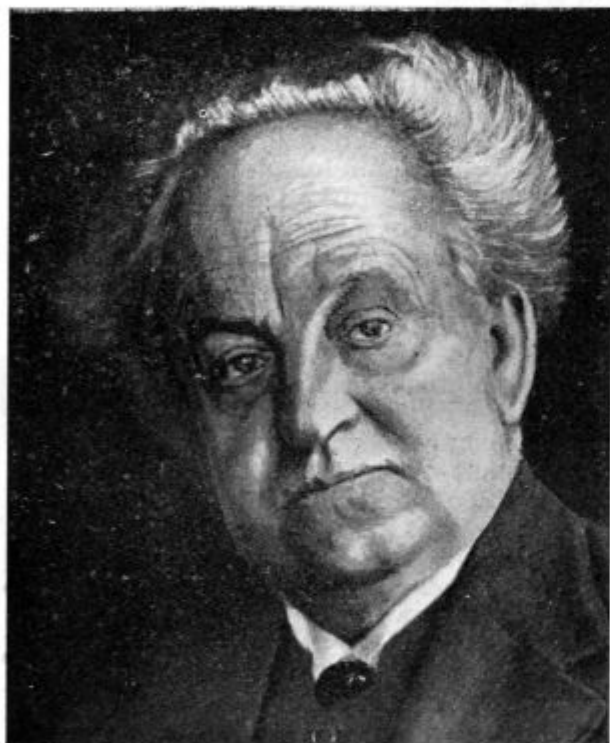
100 letnica Gustava Eiffela (roj. 15. dec. 1832.), graditelja
po njem imenovanega stolpa v Parizu in železnega
čgrodja kipa Svobode pred New-Yorkom.

Gerhart Hauptmann

M. Kačur

Čas je najboljši rešetar ljudi. To velja prav posebno v slovstvu. Ko se umetnik odmakne za sedemdeset let od svojega rojstva, kakor se je lani nemški dramatik Gerhart Hauptmann, se obzorje ob njem učisti in če že ne dokončna, je pa vsaj mirna beseda o njem laže mogoča nego prej.

G. Hauptmann se je rodil 15. novembra 1862. v Salzbrunnu v Šleziji. Šlezija mu je dala osebe, snovi in jezik za njegove drame. V Šleziji, večinoma v Schreiberhau-u pod Krkonoši, je prebil skoro vse svoje življenje.

Gerhart Hauptmann.

V slovstvu je Hauptmann glavni predstavnik nemškega naturalizma, t. j. tiste smeri, ki se pri ustvarjanju tesno oklepa narave, ki spoštuje naravo in jo skuša iz nekakega prirojenega resnicoljubja vso zajeti, z vsemi njenimi dobrimi in slabimi stranmi vred. Njegovi slovstveni učitelji so Francoz Zola, znan po svojih obširnih, snovno precej brezobzirnih romanih, v duše neumorno in drzno rijoči Rus Dostojevski ter švedski odrski naturalist Ibsen.

Hauptmannov pomen za nemški naturalizem tiči v tem, da so se njegovi naravni darovi srečali s težnjami dobe, v kateri je nastopil. Njegova nagonna čutnost, združena z duševnim poglobljanjem, a brez razumskih primesi, ga usposoblja, da bolj s

čuvstvom prodira v preproste, a zelo duševne ljudi. Obenem zna s čudovito točnostjo slikati osebe in njih okolje, njih razmere in obdajajočo naravo. Njegova umetnost je tesno vezana na prirodne prvine, kakor so trave, drevesa, vode in gore, pa tudi na ljudi, kolikor se v njih nagonih in strasteh zrcali priroda. Tako Hauptmann svet in stvari predvsem prikazuje in opisuje, a jih ne razlaga. Pesnik živi s svojimi osebami, a brez jasnega pregleda njihovih usod. Njegovo prisrčno, nekam trpno sočuvstvovanje z vsem, kar živi, vzbuja njegovo umetniško zanimanje za slabiče, ubožce in neboglence, za vse, ki so zatirani in tlačeni. Hauptmann ni sodnik obstoječega družabnega reda ne zasanjan prerok boljše bodočnosti, temveč oblikovalec posameznih resničnih trpinov in njihovih usod; ne oznanja splošne pravičnosti, temveč budi sočutje za posamezne nesrečnike.

Glavna stvar mu je vselej človek, in sicer človek njegove najbližje okolice: šlezijski tkalci in vozniki, učitelji in dninarji, dekle in posestniki, krošnjarji in trgovci, rokodelci in kmetje. Po mestih oblikuje prav tako ljudi iz svoje neposredne bližine: književnike, pastore in dijake, pijance in božjastnike. Prav značilno za to njegovo umetnost je njegovo zgodnje delo «Mirovni praznik». Člani razprte družine se zbero na sveči večer, da bi se pomirili; a komaj se sestanejo, že se začno nesporazumljenja, medsebojno draženje in drezanje in ko se razidejo, so si bolj tuji in sovražni nego spočetka. Nedosežna je Hauptmannova občutljivost za hišno in družinsko ozračje, mojstrsko njegovo klesanje posameznih oseb. Kar je bilo v tem mladostnem delu nekako v zametku, se je mnogo bujnega razrastlo v naslednjih, čisto šlezijskih dramah: v «Tkalcih», v «Vozniku Henšlu» in v «Rozi Berndtovi». Življenjska resničnost njegovih besed se tukaj neznansko stopnjuje, ker zajema pesnik iz bogastva svojih mladostnih vtisov in najzgodnejših izkušenj in ker govori o osebe v svojem domačem narečju.

Te igre se prištevajo h klasičnim primerom nemškega naturalističnega gledališča. Dopolnjujejo jih nekateri pripovedni spisi, kakor «Železniški stražnik Til» in «Apostol». V teh delih je zajet Hauptmannov najistinitejši obraz, mnogo istinitejši nego v začetnih delih «Pred solničnim vzhodom», «Samotni ljudje» in «Bobrov kožuh».

Manj naravna in zato manj prepričevalna postane Hauptmannova umetnost, ko jo skuša pesnik prilagoditi pod konec pretekle-

ga stoletja bolj romantični smeri mlajšega rodu, tako imenovani novoromantiki. Prehod k tej smeri znači «Haničin vnebohod», kjer se sicer vse domače okolje in svet okrog bolnega otroka riše z enako zvestobo do resničnosti kakor v «Tkalcih», a čeprav se Haničini prividi tolmačijo kot izrodki bolezni in mrzličnih sanj, sledijo vendar tudi prizori nagonke mistike in zanosnega dušnega sproščanja, ki jih pesniško dvignjeni jezik še izdatno stopnjuje. Še odločnejši je ta preokret v «Florjanu Geyerju». Ta zgodovinska igra je sicer izdelana še s prejšnjo, naturalistično tehniko, a že izbor zgodovinske snovi, odete v nekoliko starinski jezik, ima precej novoromantičnega v sebi. Ta uporni vitez, ki postane v kmetijskih bojih voditelj ljudstva, se zanj bori in zanj umre, pričara pred gledalčeve oči kos daljne nemške preteklosti.

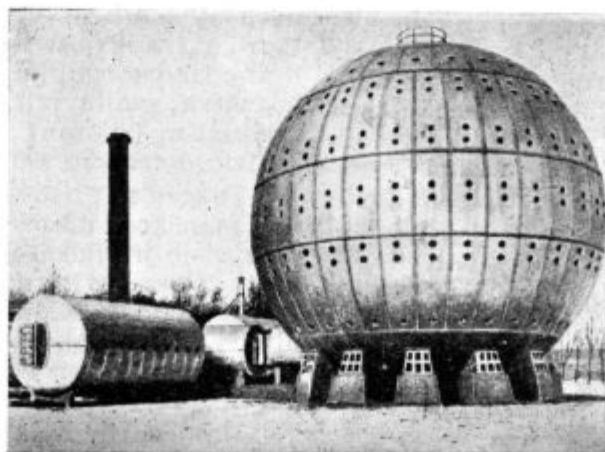
Sanjska igra «Elga» je že povsem novoromantična; od nekdanjega naturalizma je ostalo le še nekaj drobcev v risanju značajeve. Čista romantika veje iz bolj slovečega nego umetniško klenega «Potopljenega zvona», zajetega iz srednjeveškega pravljničnega ozračja, polnega simbolnih namigovanj, z osebami, ki so bolj prapodobe in prikazni nego resnični ljudje. Posamezne realistične prvine zvenijo kot motnje. Sladkobni romantični stih zagrinjajo vse delo v sivkasto, mehko, neotipljivo romantično meglo. Iz staronemških pripovedk je vzeta igra «Ubogi Henrik». V ritmični prozi je napisana igra «In Pippa pleše».

Vmes se pesnik še včasih vrača k svoji prvotni smeri, tako v «Mihaelu Kramerju» in v «Begu Gabrijela Šilinga». Večkrat se zdi, kakor da se Hauptmann ne more iztrgati svoji naravi in se le po sili in zunanje prilagaja novi šoli. V nekaterih njegovih delih je to nasprotje precej očitno, posebno v romanu «Norec v Kristu Emanuel Kvint»,

kjer v brezverski dobi pritajen romantik podleže nihilizmu, a se ga ne upa popolnoma okleniti. Glavna oseba romana skuša v šlezjskih gorah stopati zvesto po Jezusovih stopinjah, a zadene ob karikaturno slikana oblastva in propade. Umetniško bolj zaočkrožena je novela «Soanski krivoverec», ki spada k najboljšim Hauptmannovim pripovednim delom. V njej spoznamo sodobnega iskatelja božjega na ozadju temeljnih naravnih sil. Najbolje človeške skrivnosti niso jasno izgovorjene, a so vendar s čudovito oblikovalno silo zajete v to nazorno, vedro povest.

Poznejše Hauptmannove drame utrjujejo njegov sloves novoromantičnega pesnika. Rad sega zdaj v bližnjo, zdaj v daljno preteklost. Rad goji skrbno izgubljen verz, a se včasih vrača tudi k preprosti nevezani besedi. Posamezni prizori razodevajo veliko pesniško silo, a so često razvrščeni brez trdnih, nujnih notranjih vezí. V staro Grčijo je segel z «Odisejevim lokom». Bolj mistična je snov njegove «Zimske balade». Izmed iger navedemo še «Griseldo», «Belega Odrešenika» in dramatsko pesnitev «Indipohdi». Dva romana iz te dobe sta: «Otok velike matere» in «Wanda». Daljša epska pesnitev je «Till Eulenspiegel».

Hauptmannove zasluge za razvoj evropskega in svetovnega slovstva so našle l. 1912. visoko priznanje s podelitvijo Nobelove nagrade. Nekaj njegovih del je takih, da ohranijo še dolgo svojo pomembnost tudi izven pesnikove domovine. Hauptmann je bil pošten, močan iskalec novih poti in poleg vse oporečnosti nekaterih njegovih del je z drugimi vendar zmagovito prodril in častno uvrstil nemško Šlezijo med dežele, ki so se ob koncu preteklega stoletja živahno uveljavljale v dramatski in pripovedni umetnosti.

Zdravilišče v Cunninghamu (Zed. dr. Sev. Am.), kjer se uspešno zdravijo s kisikom nadušljivci in živčno bolni.

Spomini iz otroške dobe

F. S.

Procesija.

Neko nedeljsko jutro v prvem poletju se je zbral pred našo kletjo, ki stoji na samem, trop vaških otročaje. Jaz sem bil iztaknil doma kravji zvonec in ga prinesel s seboj. Zvonilo se je kakor za stavo, vsakdo je hotel izvabiti zvoncu močnejši glas. Jehinčeva Mica, ki je bila med nami najstarejša, je prinesla od nekod veliko vejo z zelenim vršičkom, jo držala pokonci in kričala: «Bandera, bandera! Procesijo napravimo!» Ona je že bila pri maši v farni cerkvi v bližnji vasi in videla procesijo. Takoj uredi sprevod. Mene z zvoncem postavi spredaj, za menoj razvrsti otročaje v pare, na čelo sprevodu pa se postavi sama z bandero in zapove: «Kadar Francek zazvoni, bomo vsi peli: I-i-i in pojdemo naprej.» Jaz sem zvonil, zbor je kričal I-i-i in šla je procesija z velikim vrščem in žvenkljanjem okoli kleti. Oj, kako je bilo to veselo!

Kar se oglasi z okna sosedne hiše stara Klančarica: «Mica, ali si znorela? Ali te ni sram, da počenjaš z otročaji take stvari?» Mica nas je kar na tistem zapustila. Konec je bilo naše tako lepe procesije.

Zaušnica.

Škajdrov stric se je moral hudo zameriti vaškim paglavcem. Kedaj in zakaj se je to zgodilo, se ne ve. Zamera pa je obstajala, kar priča dejstvo, da so otročaji kaj radi dražili strica z nagajivko: «Škajdrov stric se je najedel oblic!» Seveda je strica to jezilo in gorje mu, če je tedaj koga dobil v pest. Nekega dne gre stric po vasi. Takoj so ga otroci pozdravili z nagajivko. Ne boji len, ojunačim se tudi jaz in zakličem: «Škajdrov stlic najedel oblic!» Da bi bil rajši molčal! Drugi otroci so po čudnem pozdravu takoj zbežali in se poskrili; jaz pa, ki sem bil še majhen, nisem mogel tako hitro bežati. Stric me je dotekel in mi prismodil gorko zaušnico. Jaz v jok in domov. Brat, ki je bil že doma, pove materi, kaj se je zgodilo «Prav ti je», mi reče mati, «zakaj pa dražiš strica tako grdo. Prav za prav», se obrne do brata, «bi moral ti zaušnico dobiti,; ker si ga gotovo ti naučil te grdobje. Če bo še kdo vaju kdaj stricu nagajal, jih bo pa od mene dobil».

Ko sem videl, da zame ni ne usmiljenja ne pomilovanja, sem nehal jokati. V srcu pa sem kahal maščevanje, kako bom iz varnega kraja, z našega okna kričal na strica. Pa še ta tolažba mi ni ostala dolgo. Spomnil sem se namreč matrine pretnje in počasi pozabil strica in maščevanje.

Muzika.

Nekega dne se oglasi na vasi boben. Ko bi trenil pridrve tja otroci iz vseh kotov. Bože mili, kako čudovišče. Tu stoji nenavadno opravljen mož, cela muzika skupaj. V ustih orglice, v rokah harmonika, na hrbtu boben, okoli klobuka zvončki, na desnem ramenu pokrivače, na levem triangel. Z jezikom obdeluje orglice, z rokami harmoniko, ko strese glavo, se oglase zvončki, ko pocaba z levo nogo, zapoje boben, ko pobrca z desno, zaropčejo pokrivače, ko sune z levim komolcem, zazveni triangel. Ljuba duša, kaj hočeš še več?! To je bilo rajska muzika! Vsi vaški hlačniki, srajčniki in kikelce so bili zbrani okoli čudnega godca. Kakor zamaknjeni smo buljili oči, zijali z oprtimi usti in napenjali ušesa. Nikdo lačen, nikdo žejen. Nič ni bolel Tinčka nos, ki si ga je pobil, ko je sem tekel in padel; nič ni Ančke mrzilo oprsje, ki si ga je bila v naglici polila, ko je nesla vodo; tudi Rezika je nehala jokati, saj je sedaj zob ni več bolel.

Vsi srečni, vsi blaženi! Toda oh, mož preneha s svojo čarovnijo. Harmoniko dene pod pazduho, orglice v žep, odpre par jermenov in se odpravi dalje v sosedno vas. Žalostni smo gledali za njim in srčno želeli, da bi kmalu zopet prišel. Pa ga ni bilo več.

Pratika.

Moj brat je bil izmaknil doma staro pratiko in z njo prihitel na vas. «O, kaj imam! Polno svetnikov, polno lepih podob.» Okoli njega se takoj zbere mala četica. Staknili smo glave skupaj in strmeli v še neznanne krasote. V zgornjem delu pratike je bil vprizorjen križev pot. Brat, ki je hodil že v šolo in znal za silo čitati, nam je tolmačil posamezne postaje. Živo smo čuvstvovali z Jezusom in bili zelo žalostni, da je moral toliko trpeti in na križu umreti. Polni sovrastva in maščevalnosti smo bili do njegovih mučiteljev, do Judov. Vojake, ki so spremljali Odrešenika na Golgato, smo smatrali za Jude. Z buciko smo jim prebadali glave, prsi, stegna, češ: tu vam plačilo za strašno hudobijo.

Drugi dan smo se lotili svetnikov, rdečih in črnih. Natanko smo opazovali slike, ni nam ušla nobena značilnost; drug drugega smo opozarjali na posebnosti, na obleko in na druge pritikline. Tudi tisti, ki nismo znali čitati, smo po sliki poznali mnogo svetnikov. Saj smo vedeli, da sv. Peter ima ključ, sv. Jurij je s sulico na konju,

sv. Aleš sedi pod stopnicami, sv. Martina spremlja gos, sv. Gal nese vkradene panje, sv. Cecilija ima orgle, sv. Jedert preslico itd.

Zelo smo uživali gledajoč razne slike in bili poglobljeni v prijetno zabavo, ko smola prinese mimo starejšega brata. Videč naše izredno zanimanje in veselo razpoloženje, pristopi bliže, odvzame bratu pratiko in jo odnese seboj. O kako smo bili jezni na hudobneža, ki nam je na tako brutalen način preprečil pristno veselje in umetniški užitek!

Prvič k maši.

Dobil sem prve hlačke in prvi suknjič. Ali sem se moško držal. «Mati, sedaj pa pojdem k maši!» «Saj nimaš čevljev!» «Pa bos pojdem.» «Pa tudi klobuka nimaš. No, klobuk bi ti lahko posodil Ivan, ki v nedeljo ne more iti k maši.» Ivanov klobuk mi je bil silno po godu, ker je bil mehak in je imel širok, zelen trak. Bil mi je sicer nekoliko krevelik, pa so mi ga podložili in ni mi več silil čez ušesa.

Ponosno sem v nedeljo stopal po vasi. Svojih sovrstnikov, ki so zavidno zijali vame, še pogledal nisem. Ves zadovoljen sem capljaj za očetom v sosedno vas, kjer je bila farna cerkev. Pred cerkvijo me je oče poučil: «Preden stopiš v cerkev, se moraš odkriti.» Prestopivši cerkveni prag sem se pošteno odkril, a nato zopet posadil klobuk na glavo in šel po cerkvi za očetom do desnega stranskega oltarja. Tu vzame oče iz žepa rožni venec in poklekne na levo koleno. Tedaj opazi, da imam klobuk na glavi. «Vzemi klobuk z glave, saj sem ti rekel, da moraš biti v cerkvi odkrit.» Hudo po volji mi to ni bilo, saj bi bil rad kazal svoj lepi klobuk vsem ljudem.

V cerkvi je bilo zame vse novo. Ogledeval sem oltarje, križev pot, spovednice, klopi, orgle itd. in se pri tem vedno obračal. «V cerkvi moramo gledati vedno na oltar, ker tam je Bog,» pravi oče, ki je bil opazil moje kretnje. «Ali je tisti Bog, ki ima moder plašč?» «Ne, ta je svetnik, Bog je skrit za tistimi rumenimi vratci.» Tedaj je pozvonilo in pred oltar pride gospod kaplan v beli srajci; najprej bere iz bukev in potem dolgo nekaj pripoveduje. Vsedem se na tla k zidu in počasi zaspim. Kar zopet pozvoni in orgle zabučje. Prestrašen se zbudim, gledam, poslušam. O kako je bilo sedaj lepo! Zelo všeč mi je bilo, da so orglali, peli in zvončkljali. Skoraj je vse končalo.

Ali sem imel drugi dan sovrstnikom kaj pripovedovati. Samo tisto o klobuku v cerkvi sem zamolčal.

Huda pokora.

Na sosedovem zemljišču, ki je mejilo z našim, je rasla stara, košata hruška, katere

sad je dozorel šele v pozni jeseni. Ko nekega dne kolovratim tam okoli, zapazim pod drevesom dve lepi rumeni hruški. Skušnjavec me je zmotil, da sem hruški pobral in nesel domov. Da bi tega ne bil storil! Ne samo, da hruški sirovi nista bili užitni (bilo je to zimsko sadje, ki se da uživati le pečeno, kuhano ali posušeno, kar pa jaz dotedaj še nisem vedel), ampak prišlo je še hujše. O prihodnji veliki noči sem moral iti k spovedi — k prvi spovedi. Povedal sem, da sem sosedu hruške ukradel. Nič pa nisem povedal, ne koliko krušk, ne kako sem jih izmaknil. Tudi spovednik, mlad kaplan, ni bil v tem pogledu radoveden in ni vprašal o podrobnostih. In to nerazjasnjenje je imelo za me bridke posledice. Sodba se je glasila:

150 letnica najslavnejšega goslarja na svetu, Nicolo Paganini, roj. 27. okt. 1782. V igralski tehniki še danes nedosegljiv.

«Da ti Bog greh odpusti, moraš sosedu hruške povrniti.» Hujše pokore nisem mogel dobiti. Križ božji, kje naj jaz take hruške dobim in kako naj jih povrnem? Sosedu v hišo jih vendar ne morem nesti in reči: «Prinesel sem vam hruške, ki sem vam jih bil ukradel. Sicer bi to bilo še najpoštenejše, ali sram me je bilo, da bi tatvino tako očitno priznal.

Prestal sem hude muke in nikdar v življenju se nobenega greha nisem tako resnično in globoko kesal, kakor te kraje. Sto in stokrat sem se spomnil naloga, ki mi je tlačil mlado dušo. Bog se je slednjič spokorjenca usmilil in mi navdihnil rešilno misel. Spomnil sem se namreč, da imamo tudi mi eno mlado drevo iste vrste, ki je tudi že imelo sad. Težko sem pričakoval jeseni. Prvi dve hruški, ki sta na našem drevesu istotako dozoreli, sem utrgal in jih s sveto jezo in zaničevanjem vrgel pod sosedovo drevo prav tja, kjer sem jih bil pobral.

Čmrljev med.

Stari Maganje je kosil travo pod potjo. S sosedovim Tonijem sva gledala, kako zamaahuje. Bila je vročina, mož se je potil in postal žejen. «Toni, pojdi mi s to steklenico po sveže vode tje v vas k ročici.» «Ne grem, me bolj noga», se odreže Toni. Ta je sicer res pri hoji nekam čudno dvigal levo peto, ker se je bil nabodel na trn. A to ga ni prav nič zaviralo ne pri hoji ne pri tekanju. Maganje je vse to dobro vedel, a ni silil vanj. «Pa ti, Francek, bi šel po vodo?» vpraša mene. Jaz sem bil takoj pripravljen in mu prinesem vode.

Čez nekaj časa preneha Maganje s košnjo, se pripogne in pravi: «Jej, našel sem čmrljevo gnezdo; oj koliko medu!» Košček z medom napolnjenega satovja da meni, drugo použije sam. «M-m, kako je med sladek, ali bi ga tudi ti rad», vpraša Tonija. «O rad, rad!» Maganje vzame drug kos satovja, ki pa je bil napolnjen z neko belkasto snovjo da ga Toniju rekoč: «Kar vse hkratu deni v usta, požveči in požri!» Toni uboga, a se pri tem nekam kislo drži. «Ali je dobro, ali hočeš še?» «Ne maram, saj ta med ni za nič, je gorjup.» Maganja se namuzne in kosi dalje. Dal mu je bil satovje, v katerem so bile ličinke bodočih čmrljev. Toniju se je moralo nekaj zdeti, nekam nejevoljen se pobere v vas.

Stava.

Bližali so se božični prazniki, dnevi polni blažilne poezije. Otroci smo pridno iskali zelenega mahu in znašali skupaj razne za jaslice potrebne stvari. Večji dečki pa so tekmovali v tem, kdo pripravi boljšo «haglo» (baklo), ki bo najlepše svetila na

poti k polnočnici k fari v sosednjo vas. «Letos bo pa moja «hagla» najlepša», se pohvali Janez. «Figo, moja bo najlepša», mu odvrne moj brat. «Staviva!» «Pa staviva!» In staja na 12 orehov, pa ne piškavih in drobnih, ampak za 12 debelih, zdravih orehov, ki jih bo moral dati premaganec zmagovalcu.

Zdaj pa na delo. Brat poišče primerno poleno, ga podolgič na drobno razcepi in z beko poveže. Dognalo se je, da je Janez k bakli privezal še tesanih tresk, da bo dajala večji plamen. Moj brat je nato zvezal skupaj kar dve bakli in še tesanih tresk povrhu ter del sveženj sušit na «gliste» (podstropne prekle) v kuhinji. Svoje zmage je bil gotov, saj se mu je že sanjalo, da je njegova bakla prekosila Janezovo in vse druge in da je krustal dobljene orehe.

Nestrpno smo pričakovali praznikov. Slednjič je nastopila sveta noč. Oh, kako razočaranje! Nebo je bilo jasno, svetlo; kos lune in nebrojne zvezde so razsvetljevale noč. Kaka smola za naše tekmovalce! V svoji potrnosti in obupnosti sta spočetka kljub svetli noči hotela prižgati svoji bakli, a sta se vendar premislila, dobro vedoča, da bi se jima smejala vsa vas. Še tako ni manjkalo smeha in draženja. Moj brat je nagajivega Drejščeta pošteno namlatil, ker ga je vprašal, kako je kaj svetil k polnočnici in če so bili dobri orehi, ki jih je dobil na stavi. — Je vse zastonj, prava božična noč mora biti temna in plamenice morajo goreti.

Črešnje.

Dober streljaj od vasi, ob vznožju peščenega hribčka je stala bajtica stare Čampove tete Mince. Za kočo je bilo nekaj metrov ograjenega sveta, kjer sta rasli mladi črešnji bolj zgodnje vrste.

Nekega dne smo se sestali trije paglavci: Jože, Peter in jaz. «Jaz pa vem za zrele črešnje», pravi Jože. «Oh, ali res?» «Res, res; če gresta z menoj, vama jih pokažem». In pelje nas proti bajti Čampove Mince. Iz previdno-

150 letnica slavnega italijanskega slikarja. **Rafael Sanzio** iz Urbina, roj. 28. III. 1483. (veliki petek), umrl 6. IV. 1520. (tudi veliki petek).

sti smo zavili nekoliko na levo in se približali koči bolj od zadnje strani. Na bližnji čukli (visoki skalni) se ustavimo in oprezujemo. «Glej, kako so lepe rdeče, oh ali morajo biti dobre! Jaz bi jih šel kar trgati, če bi vedel, da ni Mince doma», pravi Jože. «O je ni doma ne, saj vidiš, da so vrata in obe okenci zaprti.» In škušnjavec je motil in motil, da smo slednjič sklenili: Jože in jaz pojdeva trgati črešnje, Peter pa bo stražil, če bi še odkod prikazala teta Minca. Potiho se bližava z Jožetom bajti, previdno preplaziva ograjo in hočeva k črešnjam. Kar prihiti Minca z veliko šibo kričeč: «A, lumpa grdobna, tata nemarna, jaz vama pokažem moje črešnje krasti», in švrk! švrk! po zadnjem delu mojega telesa, ker se nisem mogel tako hitro prekopicniti čez ograjo. Jože je sicer šibi ušel, a na rogovilasti veji ograje si je hlačke raztrgal, da mu je stegno golo pobliskavalo. Minca je še vpila nad nama, a ko sva ji junaško pokazala jezik, naju je nagnala s kamenjem.

Na varnem mestu smo se ustavili in ugotovili uspeh svojega podjetja. Najbolje jo je odnesel Peter, ki se je držal bolj v strani; tudi jaz sem kmalu pozabil na skeleče udarce; najslabše jo je skupil Jože, ki ga radi raztrganih hlač gotovo doma oštejejo, če ne bo še kaj hujšega.

Do te Mince in njenih črešenj smo pa imeli odtedaj obzir.

Birma.

«V cerkvi je bilo naznanjeno, da bo v K. birma. Letos mora tudi naš Francek k birmi. Treba mu bo napraviti potrebne obleke in črevlje», je rekla mati. Kako sem bil vesel te novice! Birma, kolači, nova obleka, juhe! Prezgodaj sem se veselil, prišlo je razočaranje. Črevljarju, ki mi je šival črevlje,

sem zabičeval in zabičeval, da mi mora napraviti črevlje «na cvilh», kakor jih imajo odrasli bratje t. j. da se prišije podplat navznotraj zavihanemu usnju in ne «na ostavo», ko gre šiv le od zunaj naokoli. Črevljar mi je vse obljubil, a čreveljčke mi je sešil «na ostavo». Nič ni pomagal ves jok, vsa jeza in žalost.

Pa še ni bilo dovolj. Krojača sem lepo prosil, naj mi napravi dolge hlače in spodaj «zvonaste», kakršne so nosili fantje. Tudi on mi je obljuboval, a narejene hlačke so bile kratke in ozke, suknjica pa precej predolga. Ko sem jokal in tarnal, so me tolažili: «Molči, molči, boš vsaj imel hlačke od zdolaj vedno cele, ker ne boš drsal z njimi po tleh; suknjico bo pa že tako nosil Toni (starejši brat)». Tako zdaj še to: suknjico bo nosil Toni. Ali mi ni bilo obupati, Samemu sebi sem se smilil, če sem pomislil, kako bom neroden in grd v črevljih na ostavo, v kratkih in ozkih hlačicah in v predolgi suknjici.

In k temu je prišla še ena skrb: kdo bo moj birmanski boter. Že mi je hudobec šepetal grdo misel: če ti določijo še grdega botra, kar spuntaj se in ne hodi k birmi. Na srečo se to ni zgodilo. Povedali so mi, da mi bo za botra gospod kurat, moj stric, ki bo držal v birmi tudi mojega prijatelja Mešala (Mihaela). Ker pa bo od na dan birme drugod zaposlen in se ne bo mogel z nama ukvarjati, ga bo namestoval Mešelov oče, vaški krčmar, postaven in lepo rejen mož. Te novice so me zelo potolažile in ublažile vse druge bridkosti radi birmske oprave.

Ko smo šli po birmi v gostilno na kosilo, kjer sem dobro jedel in celo vino pil, ko sem dobil cel venec sladkih kolačev in še velik srebrn tolar, sem že pozabil na črevlje na ostavo, na prekratke in preozke klačke in na predolgo suknjico.

Božična

S prejasnega neba
sveti zvezd nebroj
v to svetlo noč nocoj!

Z nebeških visočin
krilatcev poje roj
v to svetlo noč nocoj.

Pozabi vsa gorja,
še ti, kristjan, zapoj
v to svetlo noč nocoj!

Je v hlevcu rojen sin —
naj v dušah bo pokoj
v to svetlo noč nocoj!

France Miluškin.

Hude borbe pred sto leti

I. D.

Naši predniki so bili pred sto leti precej bojeviti. Med njimi je tedaj besnel abecedni boj. Bil je dolg in ljut. Imel je svoje žrtve in junake. Njegov izid je imel važne posledice.

Prvi dve slovenski tiskani knjigi, abecednik in katekizem, sta iz l. 1550. Priredil ju je Primož Trubar z nemškimi črkami. Toda že pet let nato je izdal Trubar pod vplivom učenega italijanskega humanista Petra Pavla Vergerija, bivšega modruškega in koprškega škofa, isti dve knjižici v latinici, ki je nato ostala v slovenski knjigi do današnjih dni. Trubarjevo pisavo je izpopolnil najprej Vipavec Sebastjan Krelj, nato pa Adam Bohorič s svojo slovnico «Zimske urice» (1584). Tako prikrojena Bohoričeva abeceda se je imenovala bohoričica, ki se je nato rabila dve stoletji in pol.

V začetku devetnajstega stoletja se je zazdela bohoričica nekaterim jezikoslovcem zastarela. Že v osemnajstem stoletju so si dovolili oče Marko Pohlin (v Kranjski Gramatiki, 1768) in razni drugi slovničarji marsikakšno črkopisno samovoljnost. Zdaj pa se je oglasil Jernej Kopitar, ki je v svoji slovenski slovnici (1809) zahteval, da imej vzorna abeceda za vsak glas enotno črko brez znamenj pod njo ali nad njo, tako da bi bilo treba dodati latinici za slovanske jezike nekaj novih črk.

Kopitarjeve misli so našle vnete privržence med tedanjimi janzenisti, n. pr. v Matježu Ravnikarju, profesorju bogoslovja v Ljubljani in poznejšem tržaškem škofu. Ravnikar se je zavzemal za izčiščenje slovenskega jezika in je dosegel, da se je slovenščina uvedla na ljubljanskem liceju. Profesor te nove stolice je postal Franc Ser. Metelko iz Škocjana pri Dobravi na Dolenjskem. Leta 1820. so se Kopitar, češki učenjak Dobrovsky, Metelko in Ravnikar sestali na Dunaju ter se posvetovali o novi vzorni abecedi. Popolnega edinstva niso dosegli. Vendar je Metelko sestavil nato poseben črkopis, ki naj bi izpodrinil bohoričico in je po njem dobil ime metelčica. Ta je bila v glavnem še zmerom latinica, pomnožena z nekaterimi novimi, tudi cirilskimi črkami. Po Kopitarjevi odobritvi je sprejel Metelko svojo novo abecedo l. 1825. v svojo slovensko slovnico ter jo začel s svojimi privrženci širiti po šolah in nabožnih knjigah.

Tedaj se je izobrazila Slovenija v par letih razklala na dva sovražna si tabora. Metelkovci so tiskali svoje knjige v metelčici. Mnogim drugim piscem in bravcem pa se je zdel Metelkov pravopis premalo eno-

ten, preoddaljen od dotedanjega razvoja slovenščine. Ta krog se je ni samo ogibal, temveč jo je začel kmalu tudi napadati in smešiti. V tem boju sta trčila drug ob drugega dva velika Gorenjca: jezikoslovec Kopitar in pesnik Prešeren. Nasprotje med njima je bilo mnogo globlje. Izhrulo se je ob ubogi metelčici. V tretjem zvezku Kranjske Čbelice je objavil Prešeren sonet:

Črkasta pravda.

Al prav se piše kama ali kalfa,
Se šola novočrkarjev srdita
Z ljudmi prepira starega kopita;
Kdo njih pa pravo trdi, to se praša.
Po pameti je taka sodba naša:
Ak je od kaffe kama boljga žita,
In boljš' obdelana, in bolj polita,
Naj se ne piše kalfa, ampak kama.
Ak pa po črki boljši jed ne bode,
In zavolj črke ne trpi nič škode,
Obhaja taka misel nas Slovence,
Da pravdajo se ti moške znabiti,
Za kar so se nekdanji Abderiti
V sloveči pravdi od oslove sence.

Češki pesnik in pisatelj František Ladislav Čelakovsky je v svojem poročilu v prvih treh bukvicah Čbelice pohvalil ta Prešernov sonet in obsodil metelčico. Isto je storil Matija Čop v svojem nemškem prevodu poročila Čelakovskega, ki ga je objavil v ljubljanskem Ilirskem listu. Zdaj je bil ogenj v strehi. Metelčičarji so naperili v Ilirskem listu ogorčen napad zoper Čbeličarje in so na vse kriplje branili metelčico. Zagrmel je tudi Kopitar z Dunaja, a zadel je v Čopu ob močnega nasprotnika. Strasti so se razvnele in razgalile borbe, ki se niso vsi pokazali v najlepši luči. Peresnemu prekljanju je naredila konec vlada, ki je 6. novembra 1833. prepovedala rabo metelčice v šolah. Metelko se je zaman trudil, da bi jo obudil k novemu življenju. Prešeren ji je zložil zbadljiv grobni napis:

Kdor ne zna napisati brati,
Sem obrne naj oči!
V njem zapisano stoji:
Spod Metelčica leži,
Ker ji vsi homeopati
Niso mogli pomagati.
Nje smrt bla je žlica kaše.
Tri molite očenaše.

Brez tako ostrih bojev in brez takega hrupa je ista leta zaživela in shirala na Štajerskem njena sestra danjčica. Sestavil jo je slovstveno zelo marljivi radgonski kaplan Peter Danjko ter jo objavil v svoji slovenski slovnici, ki je izšla eno leto pred Metelkovo (1824). Ker je upošteval preveč le svoje domače vzhodno-štajersko narečje, se njegove jezikovne novosti niso obnesle. Čeprav so nekateri Štajercji, kakor Anton Šerf in Kolo-

man Kvas, uporabljali njegovo abecedo in jo celo uvajali v šole, jo je vendar zadela ista usoda kakor metelčico. Pokopal jo je Anton Murko s svojo izborno slovensko slovnico in slovarjem v stari, častitljivi bohoričici. Leta 1838. je oblastvo tudi danjčico prepovedalo.

Medtem je zamislil Kajkavec Ljudevit Gaj leta 1830. nov črkopis za Hrvate in Slovence, sloneč na češki abecedi. Dasi se je morala boriti tudi ta z raznimi nasprotniki, je vendar polagoma prodirala in zmagovala. Početnik ilirskega gibanja Stanko Vraz je izdal l. 1839. prvo slovensko knjigo v gajici pod naslovom «Narodne pesmi ilirske». Trajno so Slovenci sprejeli gajico nekaj let pozneje, ko je v «Novicah» izpodrinila dote-

danjo bohoričico. Kakor vidimo, so se posluževali torej Slovenci v teku svoje slovstvene zgodovine od Trubarja do danes v glavnem dveh abeced, bohoričice od Trubarja do Prešerna in «Novic» ter gajice od Prešerna in «Novic» do danes. Metelčica in danjčica sta bila dva neuspela poizkusa, od katerih je zlasti prvi razburil duhove in razčistil tudi razna druga vprašanja. Bohoričica in gajica slonita obe na latinskem pismu. Razlika med njima je predvsem v znakih, za posebne slovanske glasove, n. pr. za šumnike, ki so jih bohoričarji pisali z dvema črkama: zh, fh, sh, mi pa jih pišemo z eno: č, š, ž. Malenkosti — bi skomizgnil človek. In vendar so pred sto leti živo razburjale naše pradede.

Odkod je škrjanček?

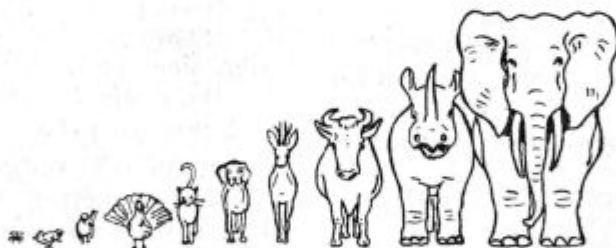
Svatopluk Čech¹⁾

1. Ko Jezus je z učenci
po zemlji potoval,
je gozda hlad dišeči
nekoč jih vse obdal.
In pesmico najlepšo,
ki jo je v grlu imel,
jim vsak je gozdni ptiček
na pot zažvrgolel.
2. Penica, drozd, sinica
so Kristu slavnostno
presladki svoj hozana
drobili nad glavó.
Apostoli zavzeti
ko v rajskomilem snu
prisluškovali psalmom
so ptičjega rodú.
3. Nato dospejo v polja
brezkončni kolobar,
kjer z neba brez oblakov
puhti poletni žar.
Grbačijo kot gube
razori rjava tla
in potnega obraza
orač svoj plug ravna.
4. In sveti Peter pravi:
«Kako je tiho tod!
A lovcu ptičja godba
skoz gozd igra na pot;
pastirje sanjajoče
nad virom v prosti čas,
iz vej košatih, senčnih
zabava ptičji glas.
5. In kdor na rožnem vrtu
si išče oddihljaj,
ga slavec z milim spevom
prenese skoro v raj. —
Le tod seljak marljivi
za plugom težkih nog
brezupno, nemo rije
v prostranstva gluhi krog.»
6. Gospod molče pristopi
k možu, ki spet zaril
je spehan plug v ledino,
da pot ga je oblil.
Ta rosa z lic otožnih
čez gube lesketa,
pod plužno desko kane
v razrita, suha tla.
7. Gospod molče se skloni
do oškropljene prsti,
pobere jo iz brazde,
jo v roki podrži.
Skrivnostno šepetaje
v nebo zaupno zre,
nato z božanskim usmevom
presveto dlan odpre.
8. In glej na sveti dlani
iz gline zadržtel
mu stvor je nežen, droben,
krilat in zarjavel.
In ptiček v prostem letu
perot razpne v nebo;
kot biseri z višine
iz grla pesmi vro.

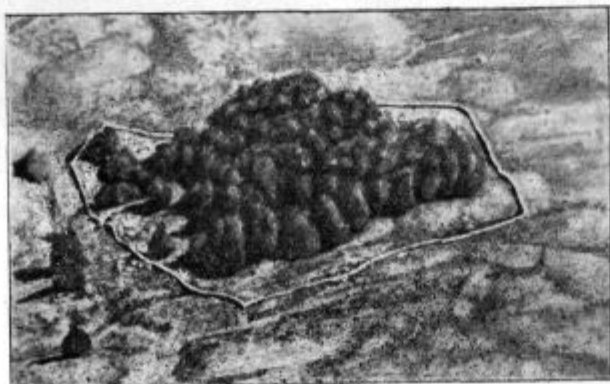
¹⁾ Svatoopluk Čech (1846—1908) je češki pesnik in pisatelj. Med pesnitvami se odlikujejo: V senci lipe, Dagmar, Lešetinski kovač, Vaclav Živsa, Evropa. Napisal je mnogo lepih povesti in humoresk, n. pr. Zleti gospoda Broučka na mesec in v penajsto stoletje. Važni so njegovi potopisi in spomini.

9. Vse više trepetaje
se dviga pod obok,
sladkó v ravan odmeva
njegove pesmi zvok:
z razkošjem tihim srca
na mah je vsa prevzel,
celo kmetič radostno
za plug je spet prijel.
10. Apostolov skupina
z žarečimi očmi
za pevcem proti nebu
zadivljena strmi.
V sinjini ptiček tone,
zamira nežni spev,
že komaj, komaj čuje
z neba se tih odmev.
11. Tedaj z usmevom rajskim
Gospod spregovori:
«Ta pevec, Peter, kmetu
v tolažbo naj živi.
Ko zasadi spomladi
v ledino talo plug,
naj mu iz prve brazde
vzleti ta pevski drug.
12. Ta spev pri težkem delu
kot jasen opomin
oblake bo razganjal
oznanjal mu z višin,
da tudi nanj z ljubavjo
očetno misli Bog,
ki širni svet objema
v krog svojih svetih rok.
13. Ta ptiček, dete brazde,
kot gruda bo odet,
a kot najslajšim pevcem
naj se mu čudi svet;
naj dviga se najviše
med vsemi: to bo znak,
da vseč Bogu je delo,
ki zanj rodi se vsak.»

Prevel I. D.

Iz muhe slon. Njena postopna izprememba.

Zadnji ostanki slavnih libanovskih ceder (v ograjenem prostoru).

Moja ljuba mati

Ogrski spisal Evgen Marothy

Med pestrimi fizički prvega razreda pomeni Jurček kvečjemu poprovo zrno. Njegove noge se sežejo le tedaj do tal, če se postavi na nje.

Jurček Semič bi rad nastopal kot cel mož. Velikanske korake dela s svojimi prevelikimi škornji in sope kakor kak postrežček. Knjige nosi pod pazduho brez torbice kakor veliki dijaki. Precej truda, ko mora vsako toliko priskočiti levici na pomoč desnica, ki je sicer določena, da uporabljaja žepno ruto, seveda če bi jo imela. Prsi boči navzven. Toda paziti istočasno na škornje, na knjige, na prsi in posebno še na dostojnost nosu, je vsekakor večja naloga, kakor bi se moglo pričakovati od tako majhnega dečka.

Jurček Semič napravi po možnosti vse, kar zahteva šola od njega. Drugo vprašanje je, napravi li šola vse, česar pričakuje Jurček od nje. Ne smem tajiti, da opazujem že delj časa z nekako sumnjo njegovo vedenje. Že prvi teden se odlikuje s tem, da prihaja vsako jutro prepozno v šolo.

«Gospod učitelj, zakesnel sem.»

«Vidim, toda zakaj si zakasnel?»

«Gospod učitelj, šel sem prepozno od doma.»

Kaj naj napravim s tako rastlino?

Nekoč me sprejme razred z upornim hruščem.

«Gospod učitelj, gospod učitelj, prosim!»

«No, kaj pa je?»

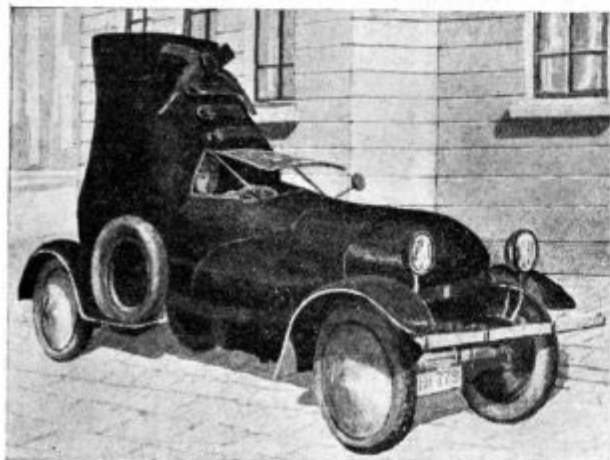
«Semič nima srajce.»

«Semič, ali je res?»

«Da, gospod učitelj!»

«Zakaj nimaš srajce?»

Jurček Semič zardi, nasmehne se in tiha sramežljivost trepeče na njegovem

Potujoči črevelj. Reklamski avtomobil za ameriško tovarno čreveljev.

obrazu. Nato odgovori boječe s pridušenim glasom:

«Pozabil sem jo obleči.»

Nova naloga za učitelja. Ali je to zagrešek proti morali, če nima pod ostalo obleko srajce? Skoraj si je težko predstavljati. Toda razred mrmra in zahteva pravičnosti.

«Semič!»

«Da, gospod učitelj!»

«Da mi ne prideš več brez srajce v šolo!»

«Da, gospod učitelj!»

Med poukom pokličem Semiča, naj bere dalje.

Jurček vstane, se odkašlja, išče po svoji knjigi in ne najde mesta.

«Pokaži mi knjigo!»

Jurček Semič prinese s težkimi koraki svojo zeleno vezano knjigo.

Ni sicer slaba knjiga, le leta 1862. je bila tiskana.

«Odkod imaš knjigo?»

«Iz miznice so mi jo dali doma», meni Jurček in dostavi še:

«Tudi druge so take.»

«In je še več knjig v miznici?»

«Precej.»

«Odslej se boš moral učiti iz rednih knjig, sicer padeš.»

«Da, gospod učitelj!»

Nekoč so prišli učenci z novo pritožbo.

«Semič diši vedno po čebuli.»

«Gospod učitelj, prosim,» vzklikne Jurček z rdečim obrazom, «jaz jem tako rad čebulo.»

In ves skrušen sede na svoje mesto, kakor bi se zavedal, da ga je škodljiva strast zapletla v svoje mreže.

To je bilo za učitelja novo vprašanje. Če bi ga bil hotel rešiti, bi bil moral iti nazaj prav do Pestalozzi-ja.

In vendar ni bil zadnji poskus, ki je ogražal Jurčkovo šolanje.

«Gospod učitelj!»

«Kaj zopet hočete?»

«Semič je prišel danes v šolo z ženskim plaščem.»

«Samo za šalo!» se je nasmehnil Jurček Semič ves v zadregi in pogledal na plašč, ki je visel na bližnjem obešalu.

«Moj dragec, šola vendar ni za šale.»

«Prosim, gospod učitelj, jaz nisem vedel, da je prepovedano.»

«Jurček, tega vendar ni treba prepovedovati, to ti pove že zdrav človeški razum.»

Kmalu sem čul novo pritožbo zoper Se-

miča. Med računstvom je bil zaspal. Zaspal! Medtem ko je predaval učitelj Predlak. Kdo je vendar ta Semič, ki moti dan za dnem mir v razredu? Prihaja prepozno, pride brez srajce, je čebulo in slednjič zaspil še med poukom. Tako ne more več dalje.

Pokličem ga pred se in ga pošteno oštejem. Jurček Semič povese oči in ne zine besede.

Kak zakrknjen grešnik! Takemu ni pomoči! Ne more se krotiti, vedno in povsod bi rad vzbujal pozornost.

Nekoč pride z velikanskimi škornji v šolo. Kakor so izpovedali sošolci, jim je že pred vrati pojasnil, da je danes Rinaldo Rinaldini. Učence lomil smeh, da je težavno poučevati.

***

Semič je bil vsegakriv celega razreda. Bil je najslabši, najlahkomiselnejši, ki ni imel pojma o šolski disciplini, na kratko, bil je škodljiv živelj, ki okuži cele rodove, če ga ne spravijo pravočasno iz šole.

Ubogí Jurček Semič.

Bilo je že proti koncu leta. Otroci so pisali zadnjo pismeno nalogo: «Moja mati».

Jurček Semič se je tudi sklonil na svojo knjižico in začel pisati nalogo z obema lahoma hkratu. Vmes je večkrat vzdihnil. Nato se je zagledal skozi okno. Zopet je napisal nekaj besed. Na njegovem porednem obrazčku se je menjavala žalost s solničnim svitom. Kako težka naloga! Pisati o kom, ki

nam je najbližji na svetu! In pisal je in pisal. Nato pa ni mogel več. Odložil je pero, pokrnil s svojimi zamazanimi rokami obraz in sedel tiho na svojem mestu kakor z raztrgano, sivo obleko odeta velika, velika, bleščeča solza.

Vzel sem mu zvezek in bral:

«Moja ljuba mati!

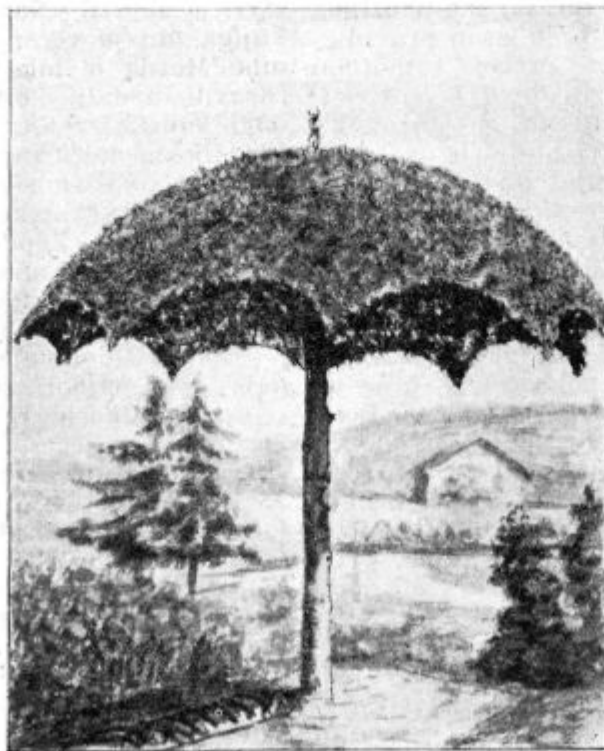
Moja ljuba mati je zelo dobra ženska. Vedno dela. Tudi ponoči. Da mi lahko da kruha. Morala bi mi kupiti tudi knjige in obleko. Toda za to ji ne preostaja denar. Rabimo, kar imamo.

Moja ljuba mati je vedno žalostna. Poljubim ji roke, ko grem v šolo. Večkrat ne morem takoj oditi, vrnem se s ceste do okna. Pogledam skozi okno, da se prepričam, če je še tam... ker me srce boli in rad vem, če je še tam...»

Jurček Semič. Tako se motijo ljudje nad nami večkrat tja do groba. A ne boj se! Nekdo si je zapisal, kolikokrat si prišel iz pozabljenosti brez srajce v šolo, ker nisi imel drugega pregrinjala, kolikokrat si zajtrkoval čebulo, ker nisi imel ne kruha ne mleka ne kave, kolikokrat si v raztresenosti zamudil prvo uro, ker te je zadrževala bojazen za svojo mater, kolikokrat si se smejal, ko so ti bile solze bližje in kolikokrat si se jokal nad stvarmi, nad katerimi se navadno jočejo le odrasli ljudje.

Vse to si je nekdo točno zapisal.

In veruj mi, Jurček, to so moji najsvežiji zapiski!

Jelka, ki jo je izurjen vrtnar v Parizu pustil rasti v obliki dežnika,

Walter Scott

Fr. Gaber

Lani je minilo sto let, odkar je umrl najslavnejši škotski romanopisec in eden najznamenitejših evropskih pisateljev, Walter Scott. Ustanovil in izpopolnil je svojevrstno obliko zgodovinskega romana, ki se je razširil po vseh evropskih slovstvih. Njegova dela se še danes berejo in prevajajo. Viden vpliv je imel po Josipu Jurčiču tudi na slovensko pripovedno slovstvo.

Walter Scott

Scott se je rodil v Edinburgu 15. avgusta 1771. Bil je iz dobre meščanske družine. Njegov oče je bil resen, preudaren pravnik. Mladost mu je potekla precej samotno. Hrupne družbe lahkoživih tovarišev ni rad iskal. Rajši je sam kolovratil po gozdovih in travnikih, polegal in sanjari na travi ali se pod drevesi zatapljal v stare škotske legende. S štiri in dvajsetimi leti se je v Greyfriarsu seznanil z »deklico v zelenem plašču«, ki ji je na poti od cerkve do doma dal zavetišča pod svojim dežnikom in jo je pozneje še večkrat spremil brez dežnika do cerkve in nazaj. Bila je to Mary Stuar, ki se je Scottu vtisnila globoko v srce, a se je čez malo zaročila z bogatim bankirjem Forbesom. Razočaranje je miadeniča hudo zadelo, a čez četrto stoletje je zabeležil o tem doživljaju: »Prva ljubezen, ki jo človek najgloblje občuti, se redkokdaj dobro konča. To so majhne tajne medigre, ki zapustijo v vsakem srcu romantične spomine. Toda spomin na te nežne doživljaje ohrani v nas vselej, tudi v pozni starosti in v naglem hlastanju razgibanega, delavnega življenja, živo sočuvstvovanje za vsako pravo ljubavno prigodo.« Že naslednje leto se je Scott seznanil z gospodično Carpenter, ki je postala pozneje njegova žena.

Nekaj časa je bil uradnik v Selkirku, nato pa v svojem rodnem mestu Edinburgu. V mladosti se je najrajši zatapljal v staro zgodovino svoje domovine in ta ljubezen, ki se je včasih prevračala v strast, mu je ostala vse življenje. Iz te ljubezni so pognale njegove prve pesmi, ki so bile često prepesnitve ali samostojne obnovitve starih škotskih balad. Najlepše med njimi so: »Pesem poslednjega potujočega pevca« (1805), »Marmion« (1808), »Žena z jezera« (1810) in »Križarjeva vrnitev.«

Pozneje je pisal predvsem v nevezani besedi. Že njegov prvi zgodovinski roman »Waverley« je vzbudil precej pozornosti. Še bolj je zaslovelo njegovo ime z naslednjimi romani. Razen slave mu je prineslo pisateljevanje tudi nekaj bogastva. Kupil si je lepo posestvo v Abbotsfordu in prebil tam nekaj let udobnega življenja. Ko je zadnja leta s svojim podpisom jamčil za tiskano Ballantyne, ki je zapadla polomu, je prišel tudi sam v težke nepravilike. Ta polom je požrl skoro vse njegovo imetje, ki si ga je bil s trdim in dolgim pisateljskim delom nabral. Tedaj mu je velikodušno priskočil na pomoč bogati bankir William Forbes, ki mu je bil v mladosti odpeljal njegovo prvo ljubezen, »deklico v zelenem plašču« pred oltar. Dolgovi so ga obenem prisilili, da je po daljšem presledku prijel spet odločneje za pero. Leta 1827. je objavil »Napoleonovo življenje«. Ta knjiga mu je večer življenja precej zagrenila. Morda je bila napisana v premajhni časovni razdalji, komaj šest let po Napoleonovi smrti. Izzvala je ostre sodbe, češ, da je velikega moža zajela in prikazala prekrižno in pristransko. Njegovo neprestano zatapljanje v škotsko zgodovino mu je narokovalo (1830) »Zgodovino Škotske«. Znova se je lotil tudi romana. Duševni napor mu je polagoma izpodjedal tudi telesne moči. Umrl je 21. septembra 1832.

Razen že omenjenega »Waverleya« spadajo med najbolj znane njegove romane: »Guy Mannering«, »Škotski puritanci«, »Edinburške ječe«, »Lucija Lammermoorska«, »Quentin Durward«, »Kenilworth«, »Stara umrljivost«, »Rob Roy«, »Zalo dekle iz Perth« i. dr. Srednji vek na višku barvitosti nam kaže izborni roman »Ivanhoe«, ki pričara pred naše oči Anglijo trinajstega stoletja, ko se je ob neskončnih težavah pričlenjalo stapljanje anglosaških domačinov z normanskimi zavojevalci; to je doba viteškega kralja Riharda Levjesrčnega, oholih viteških redov, drznega Robina Hooda in njegovih tovarišev. Kakor v tem je tudi v vseh drugih Scottovih delih z umetniško

nazornostjo opisana burna preteklost pisateljeve domovine. Zgodovinske osebe vstajajo iz grobov polnokrvne in jasno otipljive, kakor da jih čas ni nikdar odplaval z zemeljskega površja. Scott je nenavadno spreten opisovalc in pripovednik. Tok njegovih povesti žubori izredno bistro in razgibano. Ljubeznivo kramljaje razgrinja pred čitateljem kraje, pri katerih se domišlija radostno mudi. Pisatelj sam živi z likom in značajem, ki ga kleše, in budi v našem srcu živo zanimanje za nevsakdanjo usodo svojih oseb. Čar njegove pripovedne umetnosti je stkan iz neprisiljene nazornosti, iz pestro menjavajočih se prizorov davnine in iz oživljajočega, zdravega humorja. Njegova dela značijo za svojo dobo višek širokopoteznega evropskega pripovedništva.

Zato ni čuda, če so imeli spisi Walterja Scotta velikanski vpliv na razvoj evropskega romana v preteklem stoletju. Premnogi pisatelji so ga bolj ali manj zavedno posnemali. In to ne samo v njegovi domovini. V Franciji se je pisatelj «Človeške komedije», Honoré de Balzac, učil tudi pri njem. Pri njem je dobival navdihe Aleksander Dumas za svoje obširne zgodovinske romané iz francoske prošlosti. Med Nemci je stopal po njegovi sledi Willibald Aleksis. V Italiji je Barbieri di Parma prevedel večino njegovih romanov, ki so se nekaj let slastno požirali. Alessandro Manzoni se ni obotavljal priznati, da je izšel njegov nesmrtni roman

«Zaročenca» iz Scottove slovstvene šole. Scott je v Milanu čestital svojemu mlajšemu tovarišu in odkrito priznal, da je v Italiji učenec prekosil učitelja, z izjavo: «Tedaj sta ‚Zaročenca‘ moj najlepši roman.»

Pri nas je dal Walter Scott Jurčičevemu geniju najmočnejšo pobudo. Ko se je Josip Jurčič z osemnajstimi leti (1862) seznanil v srednji šoli s Scottovimi romani v nemškem prevodu, je tičal noč in dan v njih in so se mu tako priljubili, da se je pod njihovim vtisom odločil za pripovedništvo po Scottovem vzoru. Najbolj poljudni in najbolj priljubljeni Jurčičev roman «Deseti brat» ima mnogo podobnosti s Scottovim «Starinarjem», kakor izpričujejo nekatere slovstvene razprave o tem vprašanju. Naš realistični romantik Ivan Tavčar je videl v Scottu svojega visokega zglednika, ki mu je vsaj od daleč svetil pri zasnovi in izvršbi nekaterih zgodovinskih povesti, vse tja do znamenite «Visoške kronike».

Moderne struje so pahnile sicer Scottovo šolo nekoliko v ozadje in omejile branje njegovih romanov. Popolnoma izpodrinili ga pa ne morejo in ga še dolgo ne bodo mogle. To potrjuje pri nas tudi nedavni prevod romana «Ivanhoe», ki ga je Vladimir Levstik priredil za založbo «Modra ptica.» Prvovrstna slovstvena dela imajo pač to posebnost, da jim rja časa ne more zlahka do živega. Scottovih romanov se še ni prijela.

Čaka nestrno kosila s krulečim želodcem naš krulec.

Nenavadne slaščice

De gustibus non est disputandum, pravi latinski pregovor. O okusu se res ne da prepirati, vsak ima svoj okus. Temu ugajajo ostrige, drugemu okisan slanik. Ta zauživa s slastjo mravlje, drugi ocvrta ptičja gnezda. Kitajcem je slaščica gnilo jajce, Eskimu pol prebavljena vsebina jelenovega želodca.

S tem spisom seznanimo naše bravce z nekaterimi nenavadnimi slaščicami. Čim dle potujemo, tem več srečujemo takih polslastic.

Ostanimo najprej v Evropi. Holandska narodna jed je «Zeebanket», slanik, ki ga prodajajo po vseh ulicah kakor pri nas pečene kostanje pozimi in sladoled poleti. Prodajalec sleče vpričo kupca slanika, iztrebi ga, doda mu nekaj čebule ali kumare, kupec prime sirovo ribo za rep, vrže glavo nazaj, da mu kar zdrkne polzka riba po grlu. Tudi Japoncem so sirove ribe zelookusne, a jih ne trebijo, ker cenijo drobovje bolj ko ostalo meso. A ne samo pri ribah, tudi pri divjačini jim gre črevo poleg srca, jeter in obisti najbolj v slast.

Stopimo v bližnjo Afriko. Egiptovsko domorodno prebivalstvo prekaša v pripravljanju rib severne Evrope. Po vsakoletnih poplavih reke Nila ostane v zalivih, luknjah in kotanjah mnogo rib, ki se sveže vse hkratu ne dajo uporabiti kot hrana. Zato jih ljudje skrbno poberejo, vteknejo v večje ali manjše luknje in zadelajo te luknje s peskom. Čez štiri, čez pet mesecev, ko so ribe že popolnoma zgnile, spravijo to zmes na dan. To zmes uživa ne samo revnejše prebivalstvo, marveč jo prodajajo po mestnih ulicah kot slaščico.

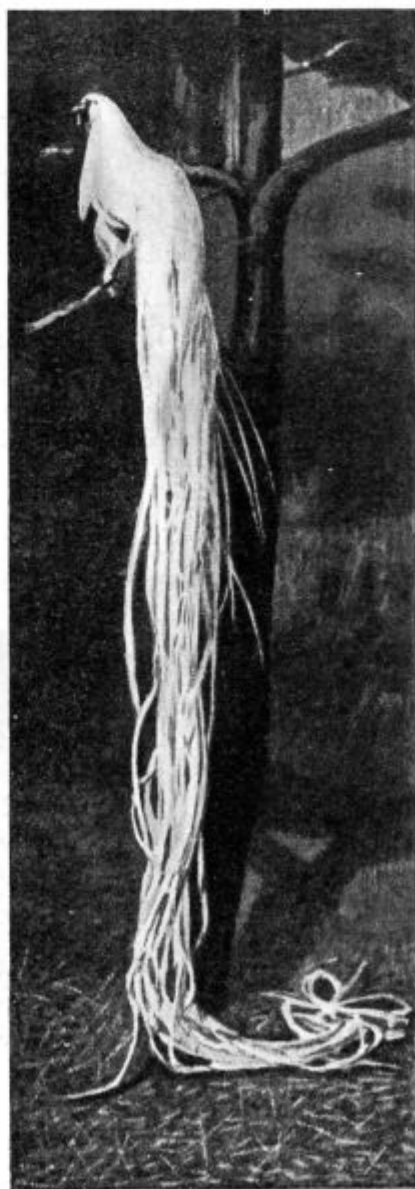
Afričani imajo sploh posebne nazore o okusu. Vsi ljubijo močno začinjene jedi. Znani raziskovavec profesor Graham poroča o neki svatbi v Tunisu. Pirovanja se je tudi sam udeležil. Niti grižljaja ni mogel zaužiti. «Kafki», razsekani koščki mesa, so imeli vsak po 20 do 30 poprovih zrn, in «kuskus», narodna jed iz koštrunovine, belega boba, čebule in paradižnikov, je vsebovala toliko paprike, belega in rdečega in črnega popra, da bi se Evropecu po taki jedi gotovo vneli jezik, nebo in grlo.

Hotentoti pobirajo jajca kobilic in kuhajo iz njih nekako ko kava rjavkasto juho. Isto tako na jugu cvrejo na ricinovem olju kobilice kakor tudi meso kače surukuku. Nekaterim afriškim plemenom je najbolj priljubljena posladica matica termitov. Ta matica je precej velika in debela, ker je nartcana z neštetim jajčjim zarodom. Zauživajo jo sirovo ali praženo.

Tudi Azija se ponaša s posebnimi jedmi. Arabci love leteče kobilice, posuše jih, zme-

ljejo z ročnimi mlini v prah, ki ga uporabljajo kot moko. Afganci ne morejo videti pečenega mladega praseta. Že pogled na tako pečenko jim obrne želodec. V slast jim pa gre «pilav», narodna jed iz začinjenega riža, tolste koštrunovine, paradižnikov in kumar. «Pilav» si je znal utreti pot tudi na evropsko celino med Bolgare, Turke in Albance. V Bolgariji stavijo jed v luščine paprike ali jo zavijejo v trtno listje in jo dajo peč peku.

Angleškim kolonijalnim četam je znano, da zauživajo Indijci nekaterih pokrajin z vsó slastjo kače, ki jih le nekoliko osmode nad ognjem. V vzhodni Aziji, klasični deželi čaja, so še pred nedavnim časom jedli čajeve liste,

Petelin iz zapadne Japonske s skoraj pet metrov dolgim repom.

ki so jih razphali v možnarjih, poparili, dodali jim riž, ingver, sol, oranžne lupine, zgneti vse skupaj v cmoke in kuhali te cmoke na mleku. Ta jed se je ohranila pri Tibetancih.

Japonci ljubijo sirove ribe, posebno jim diše najdražje in najfinejše ribe. Posebno jeguljo imajo radi, ki jo uživajo s praprotjo, bambusovimi koreninami in poganjki pomladanskih krizantem.

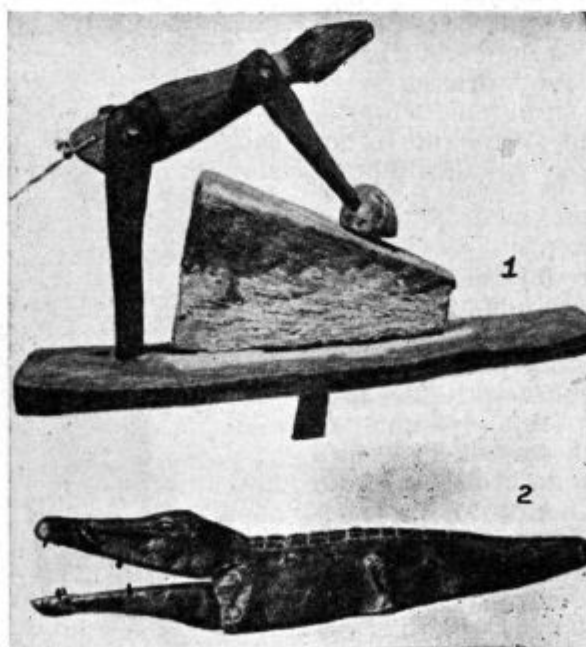
Japonskih in kitajskih slaščic je nešteto. Nekatera se imenujejo «mak tisočletja», «nebeški cveti», «poletna slast», toda jedi same na sebi niso tako poetične ko njihova imena. Na tem mestu omenimo «trepane». To je neka morska žival. Mislimo si gnil krompir, posejan z ostanki lupin, polipov in morskimi travami. Kitajec to suši in prekaja in mu je poleg gnilih jajec in gnezd salangan, neke lastovičje vrste, najljubša jed. Japonke zauživajo gliste in so trdno prepričane, da si z njimi ohranijo svoj zveneči glas, oziroma da si tak glas pridobe.

Oglejmo se še nekoliko po Ameriki. V vzhodnih lukah Severne Amerike tvorijo posebno tolsti netopirji najslajšo točko vsakega jedilnika. Indijanci Otomati zauživajo v

deževni dobi velike količine tolste, rumeno-zelene, z majhnimi živalcami prepojene ilovice. Njihovi sosedje mešajo v krušno testo žaganje posebne topoli. Indijanci kuhajo skržate, nabirajo gosenice nekega nočnega metulja z imenom «pandora», suše jih in jih hranijo za zimski čas. Eskimi imajo pa posebne vrste poslastic. Grenlandci uživajo, ne da bi jim kaj škodil, kita, ki je že pred dvema letoma poginil, ki je dvakrat zmrznil in se dvakrat otalil. Na Herschlovem otoku jedo Eskimi ribe najrajši poleti, ko razkroji solnce meso in privabi gniloba črve in črviče, da vse mrgoli po razkrojenem mesu.

Meksikanci postrežejo gostu, ki ga imajo radi, s črno mušjo zalego, kuhano na morski vodi. Indio, prebivalci Meksike, stisnejo iz te zalege razvijajoče se črvičke ko maslo. To slaščico imenujejo «puksi».

Ne verjamemo, da smo dali s tem popisom našim gospodinjam kako novo misel za izpremembo jedilnika. Vidimo pa iz te razprave, kako raznovrsten je svetovni jedilnik in da imajo celo najpreprostejši in najrevnejši narodi svoje slaščice, ki jih znajo pripraviti z vso premetenostjo in pretkanostjo.

Štiritisoč let stari igrački, najdeni v egipčanskih grobovih. Prva predstavlja gibajočega se sužnja, ki mesi testo, druga krokodila z gibljivim žrelom.

Zgodovina človeštva

Francoski spisal Anatole France

Anatole France (prav Jacques Anatole Thibault, roj. l. 1844. v Parisu, umrl l. 1824. v Toursu) je bil odlikovan leta 1921. z Nobelovo nagrado.

Ko je postal mladi princ, učenec doktorja Zeb-a, po smrti svojega očeta perzijski vladar, je sklical vse učenjake svoje države in jim govoril:

«Moj učitelj, doktor Zeb, me je učil, da bi bila dejanja vladarjev mnogo manj zmotna, če bi se vsakokrat opirala na kak primer iz preteklosti. Zato bi jaz rad proučeval letopise narodov. Ukazujem vam, da sestavite svetovno zgodovino in ne izpustite pri tem nič bistvenega!»

Učenjaki so obljubili, da izvrše vladarjevo povelje, in se lotili takoj dela. Po preteku tridesetih let so prišli zopet pred kralja, sledilo jim je dvanajst kamel, od katerih je nosila vsaka pet sto knjig.

Najstarejši med učenjaki se je vrgel pred prestolom na tla in govoril tako le:

«Veličanstvo! Učenjaki države si štejejo v čast, da polagajo Vašemu Veličanstvu pred noge svetovno zgodovino, ki smo jo sestavili na ukaz Vašega Veličanstva... Obsega šest tisoč knjig in vsebuje vse, kar smo utegnili zbrati o šegah in navadah posameznih narodov in o usodi in izpremembah raznih vlad. Sprejeli smo vanjo vse stare, na srečo še dobro ohranjene in shranjene letopise, opremili jih s premnogimi opombami in dostavki o zemljepisu, časoslovju in diplomatiki.»

Kralj je odgovoril:

«Gospodje, za vaš izredni trud sem vam hvaležen. Toda mene zaposlujejo vladni posli. Sploh sem se pa tudi v času, ko ste sestavljali zgodovino, nekoliko postaral. Pred desetimi leti sem že prekoračil, kakor pravijo pesniki, sredino življenja. Recimo, da bi mi bila usojena visoka starost, bi vkljub temu ne imel dovolj časa, da bi prebral tako ogromno delo. Hranil ga bom torej v kraljevi zbirki. Prosim vas pa, gospodje, za izveček iz tega dela.»

Perzijski učenjaki so delali zopet dvajset let in prinesli skrajšano zgodovino človeštva, to pot na treh kamelah na dvor. Šest tisoč knjig se je bilo skrčilo na tisoč pet sto.

«Veličanstvo,» je izjavil najstarejši med njimi z glasom, ki sta mu ga starost in delo oslabil, «tu je naš novi spis. Prepričani smo, da nismo izpustili nič bistvenega.»

«Mogoče,» je dejal kralj, «a tudi te zgodovine ne bom bral. Prestar sem, ne morem se več ukvarjati s tako dolgotrajnim poslom. Skrčite še enkrat in sicer nemudoma!»

Učenjaki so se podvizali tako, da so se vrnili že po desetih letih z eno samo kamelo, ki so ji bili naprtili samo pet sto knjig.

«Veseli smo, da nam je uspela sestava ročne knjige,» je omenil najstarejši med učenjaki.

«Še vedno ni dovolj kratka, gospodje!» je odgovoril kralj. «Moji dnevi potekajo skrajšajte zopet zgodovino človeštva in pohitite, če hočete, da se z njo seznanim še pred svojo smrtjo!»

Čez pet let se je najstarejši zopet oglašil v palači. Hodil je po berglah in vodil na vajetih oslička, ki je nosil debelo knjigo na hrbtu.

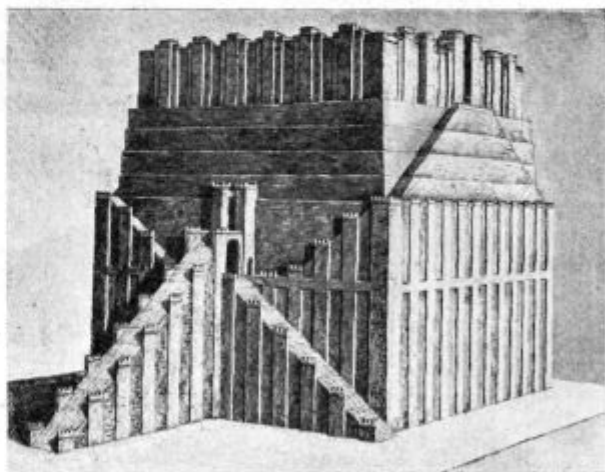
«Hitite!» mu je dejal častnik. «Kralj umira!»

V resnici, kralj je umiral. Z ugaslimi očmi je pogledal starešino, njegovo veliko knjigo in vzdihnil:

«Umreti bom torej morai, ne da bi poznal zgodovino človeštva!»

«Veličanstvo,» je dejal nato starešina, ki je bil prav tako blizu smrti ko kralj, «naj povzamem na kratko zgodovino človeštva za Vaše Veličanstvo z nekaj besedami: Ljudje so se rodili, so trpeli in umrli.»

Tako je zvedel kralj perzijske države za zgodovino človeštva v trenutku, ko se je poslovil od zemskega življenja.

Tako si predstavlja današnja veda zgradbo babilonskega stolpa.

Björnstjerne Björnson

Miha Luznik

Zmajhno zamudo se spominjamo v naš jezik še malo prevedenega norveškega pesnika in dramatika Björnsona, čigar ime se je lani, ob stoletnici njegovega rojstva, često izgovarjalo. Ta mož obvladuje v drugi polovici preteklega stoletja vse javno in slovstveno življenje na Norveškem, kot slovstvenik pa ima tudi evropski in svetoven pomen.

Björnstjerne Björnson

Björnson se je rodil 8. decembra 1832. iz stare kmetijske rodbine v kraju Kvikne med visokimi gorami Dovre Fjelda (2306 m), kjer mu je bil oče pastor ubožne župnije, vso zimo pokopane v snegu, često po medvedih obiskovane. Ljudsko šolo je obiskoval v Moldenu, srednjo pa v Kristjaniji (sedaj Oslo). Boljša šola nego knjige in učitelji mu je bilo življenje, stik z zdravim preprostim ljudstvom in prebiranje starih skandinavskih «sag», t. j. pripovedek in legend iz dobe od dvanajstega do štirinajstega stoletja, ki so bile pesniški izraz narodove prošlosti in

duše. Z eden in dvajsetimi leti (1853) je sklenil, da se posveti pisateljevanju. S prvimi kritičnimi spisi je obsodil dotedanje prazne norveške pesniške oblike in zahteval temeljit preobrat. Postal je gledališki kritik v Kristjaniji in se zavzemal za ustanovitev narodnega gledališča. V decembru l. 1857. je sledil Ibsenu kot ravnatelj gledališča v Bergenu. Dve leti nato je urejeval «Aftenblad» v Kristjaniji, a je radi svoje bojevitosti to mesto kmalu izgubil.

Iz te dobe je prva njegova drama «Med bitkami» (1856), zajeta iz starih «sag», kakor naslednje leto «Šepava Hulda». Dve leti nato je zložil norveško narodno himno «Da, mi ljubimo to zemljo!» in je spisal kmetško novelo «Arne». V romanu iz kmetške prošlosti «Synnöve Solbakten» (1857), ki ga je založba «Modra ptica» nedavno napovedala v slovenskem prevodu, se vrstijo okrog svetlolaše, mile Synnöve trdi, zaprti, redkobesedni ljudje kakor Torbjörn, Knut, Aslak in drugi, pravi sinovi norveške grude, pokoreči se preprosto najvišjim življenjskim zahtevam. Lepa vrsta izbornih domačih tipov je prikazana v «Kratkih povestih» (1860).

Naslednja leta je Björnson potoval po Nemčiji in Italiji in v marsičem izčistil svoje nazore. Njegovo narodno čuvstvo se je okrepilo. Po svojem povratku v domovino je bil l. 1864. kakor Ibsen tudi on ogorčen, da so bratski skandinavski narodi pustili Dansko na cedilu, ko se je morala sama brezupno boriti zoper nasilnega Bismarka. Vendar mu to ni zakalilo pogleda in l. 1870. se je z Nemci veselil njih narodnega ujedinjenja. Njegova dela iz teh let zvenijo kakor odmevi ranjene duše, tako njegova v Italiji nastala epskolirska pesnitev «Bergliot» (1862), drama «Kralj Sverre» (1861) o tragični veličini usod, lomečih se v trčenju političnih nasprotij, in dramska trilogija «Sigurd Slembe» (1864), zajeta iz dvanajstega stoletja norveške zgodovine, kažoča junaka, ki bi rad ustavil nov red, a podleže v boju zoper obstoječe razmere.

Vrnivši se v domovino, se je dobro desetletje uveljavljal kot borben, impulziven pesnik, dramatik, govornik, tribun, časnikar in strankar. Služil je predvsem svobodoljubni in narodni misli. Vrhunec norveške narodne drame znači njegova «Marija Stuart i Scotland». Ustvaril je narodno veseloigro «Novoporočenca» (1865). Povest «Hči ribičev» (1868) kaže mlado umetnico, ki si sama utre pot in premaga malenkostne domače razmere. Isto leto je izdal zbirko političnih pesmi «Jaz hočem braniti svojo

zemljo» (Jeg vil voerge mit Land) in «Spev norveškega mornarja», ki je na mah ponarodnel. V vrsti romanc «Arnljot Gelline» opeva po vzoru «sag» tolovaja iz l. 1130., ki se spreobrne in se nato bojuje za svojo domovino. V «Pesmih in spevih» iz l. 1870. izpoveduje: «Jaz ne čutim sovraštva, jaz ne čutim srda zoper nikogar na zemlji.» Njegova domovina ga je pa čutila. Ko je pridigal ljubezen med narodi, so ga začeli ne le Ibsen in Munch, temveč tudi njegovi prijatelji napadati kot izdajalca izgubljenega Šlezvika. Iz sedemdesetih let je drama «Križar Sigurd» (1872). Isto leto so začela izhajati Björnsonova zbrana dela. Brž nato je izšla povest «Svatbena koračnica» (1873). Domačim razporom in obsodbam se je umaknil v Italijo, kjer je svoje notranje bolezni umetniško obdelal v žaloigri «Urednik» (1874; junak umre radi napada v listu). V tujini se je umiril. S povestjo «Kaptejn Mansana» se je vrnil k veri v človeško dobroto. Z dramo «Polom» (1875), ki jo je Ibsen napadel s protidramo «Stebri družbe», se je prenovil in se približal Evropi; junak igre je trgovec Tjälde, ki se na robu poloma ne prepusti usodi, temveč se začne odločno reševati iz svojega težavnega položaja.

Po dveh letih se je pesnik vrnil iz Italije ter si kupil posestvo v Aulestadu v Gudbrandsdalju. Tu se je zatapljal v modroslovje, ki ga je oddaljevalo od vere in polnilo z navdušenjem za resnico in za razvoj človeške misli. To se pozna tudi njegovim delom tega razdobja. Drama «Kralji» (1877) napada monarhijo. Komedija «Leonarda» (1879), v kateri se nas Agathe dojmi kot duhovna sestra Ibsenove Nore, je naperjena zoper puhlo, v zunanjih obredih izživljajoče se verstvo. Povest «Prah» (1882) obsoja slab vpliv podedovanih vraž na mlade duše. «Psalmi» so pesniška izpoved njegove nove vere. Šaloigra «Novi sestav» bi rada vzgajala nevednega, nazadnjaškega kmeta, ki je poln predsodkov in težko dostopen napredku. S komedijo «Rokavica» (1883), ki zahteva od moža pred zakonom in v zakonu enako čistost, kakor jo je mož vaju zahtevati od žene, je Björnson izzval viharne napade in nasprotovanja.

V delih, kjer prevladuje pesnikova borbenost v službi nazorov, ki ga prav takrat navdajajo, trpi včasih pesniška cena. Vendar se mu v presledkih posrečijo tudi umetniško zelo uspele stvari, n. pr. komedija «Zemljepis in ljubezen» (1885), kjer je v profesorju Tygesenu narisal samega sebe. Globoko človeška je drama «Preko moči» o pastoru Sangu, živečem v skrajnostih, kjer človeške moči odpovedujejo. Podobna je «Zastave nad mestom in morjem» (1884). Pesniško zelo klena je tudi knjiga «Na božjih potih» (1889). Pristna poezija je razsejana po

njegovih manjših povestih: «Nove povesti» (1893), «Materine roke» (1892), «Dan» (1893), «Absalonovi lasje» (1892). Družabne težnje so poudarjene v dramah: «Laboremus» (1901), «Storhove» (1902) «Posestvo Dag» (1904). Visoka duhovitost in življenjska resničnost se dotikata v drami «Paul Lange in Tora Parsberg» (1898).

Zadnji dve desetletji je imel Björnson velikanski vpliv na vse javno življenje svoje domovine. Njegova dolgoletna želja, da bi se Norveška osamosvojila ter se odtrgala od Švedske, se mu je pet let pred smrtjo končno izpolnila. Leta 1905. je postala Norveška samostojna država, največ po Björnsonovi zaslugi. Nekakšna večna mladost je spremljala Björnsona do konca njegovega življenja. Ta čilost se kaže še v njegovem poznem romanu «Mary» (1906) in v poslednji njegovi komediji «Ko novo vino vre» (1909). Ko si je v Franciji skušal utrditi zdravje, je umrl v Parizu 26. aprila 1910. Norveška časti v njem enega svojih največjih sinov, ki se je krepko uveljavil v zgodovini evropske misli in slovstvene umetnosti.

Najmanjša mestna hiša na svetu in sicer v Kaliforniji z vodnim stolpom in občinsko igralnico.

Prepoznano

Pred dvajsetimi leti je bila Antarktida t. j. ozemlje ob južnem tečaju še popolnoma nepreiskano in najmanj znano na vsem svetu. Južni tečaj je prepletala in ovijala domišljija kakor svoje dni neznanu notranjost Grenlandije. Za ledenimi zagrajami se dviga ogromno gorovje in za tem gorovjem sanja, nedostopno in popolnoma odrezano od ostalega sveta, čudovito življenje. Praljudje, pravljичne živali iz davne preteklosti, zadnje velikanske predpotopne gaščerice žive tu v tropičnem podnebnju sredi rastlinstva, kakršno poznamo dandanes le še po okameninah. Zemljelovci seveda so si bili ustvarili že davno drugačno sliko o ozemlju ob južnem tečaju. Ledene zavire niso mogle biti nič drugega ko iztoki velikanskih ledenikov in so pričevale precej jasno o dejstvu, da pokriva južni tečaj ogromna plast ledu. Kakor v Grenlandiji so našle različne odprave visoko, skalnato obkrajno gorovje in v nasprotju s severnim tečajem se je zdelo, da leži južni tečaj sredi ogromne, z ledom pokrite celine, najbrž na kakem pogorju.

Dva moža sta se odpravila v decembru leta 1911., da prodreta slednjič do pravljичne točke, ki se okoli nje vrti južna os našega planeta. Amundsen, najznamenitejši in najuspešnejši norveški tečajni raziskovavec, in angleški ladijski poveljnik Scott, ki je bil pristal v januarju leta 1910. s svojo ladjo «Terra Nova» v Rossovem zalivu. Ko sta se bili srečali obe ladji, sta zvedela raziskovavca, da tekmujeta, in ko sta se odpravila v južno tečajnem poletju — naši zimi — sta vedela, da gre za uspeh. Amundsen je zmagal. Ko je dosegel Scott južni tečaj je našel tam norveško zastavo, ki jo je bil Amundsen nasadil štiri tedne pred njim.

Veliko razočaranje je zlomilo energijo in pogum petih junaških mož. «Veliki Bog! In na ta grozni kraj smo se privlekli s takimi naporji in za nagrado nimamo niti zavesti, da smo bili prvi!» Tako je zapisal Scott v svoj dnevnik. «Strašno razočaranje, a nič me tako ne boli ko pogled na moje uboge, zveste tovariše! Vsi naporji, vse pomanjkanje, vse muke — čemu?» In radi tega čemu so poginili in to je zgodba najbolj junaške in najbolj žalostne smrti, kar jih je kdaj videlo tečajno raziskovanje.

Scott je bil temeljito pripravil svojo odpravo. Opremljen je bil z vsemi potrebnimi pripomočki, celo tri motorne sani je vzel s seboj za prevoz prtljage. Pri sebi je imel sibirske konjiče, ki jih je uporabljal najprej kot nosače, pozneje je z njihovim mesom krmil pse, ki jih je bil tudi vzel s seboj, saj so psi pri vožnjah po tečajnem ozemlju neob-

hodno potrebni kot vprežne živali. Toda Scott je imel smolo. Motorne sani so odpovedale, še preden so začele delovati, prve sani so se vdrle v led in izginile v morju, ostale so se prehitro vnele, ker se pri njihovi zgradbi ni zadostno upošteval tečajni mraz. Morali so jih ostaviti s počenimi cilindri. Vsekakor se je bil Scott v oktobru 1. 1911. že zadostno pripravil za svoje potovanje proti tečaju. Zapustil je svoje zimovišče in si napravil prva skladišča.

Težavna pot.

Konjički so padali drug za drugim, polamljali si kosti, da so jih morali pobiti. S sanmi, ki so jih vlekli vpreženi psi, je korakal Scott proti visoki planoti ob tečaju. Strašni viharji zadržujejo večkrat potujočo družbo. Slednjič, bilo je sredi decembra, vidijo prve gore. Vpričo Mount-a Hope-ja, gore upanja, pošlje Scott ves pasji oddelek nazaj. Raziskovavci in njihovi pomočniki vlačijo sami svoje sani. Utrudljiva je pot zdaj preko mehkega snega, zdaj preko sreža. Razpoke v ledu stalno ogražajo potnike. Po treh tednih dosežejo višino 3100 metrov. Do tu jih spremlja pomožno moštvo. S svojimi tovariši: dr.jem Wilsonom, znanstvenim voditeljem, krovnim častnikom Evans-om, konjiškim stotnikom Oates-om in pomorskim poročnikom Bowers-om, se odpravi Scott dne 4. januarja leta 1912., da premaga južni tečaj. Še kakih 230 kilometrov poti ima pred sabo in ni daleč od točke, ki jo je bil dosegel nesrečni Shackleton v januarju leta 1908.

Medpotoma ne mislijo na nič drugega ko na to, kako nasade angleško zastavo na najbolj južni točki naše Zemlje, navdušujejo se in vznemirja jih edina misel: Bomo li mi prvi? Pot je težavna. Pritisnil je mraz, da se je strdil sneg v trda zrna in skoraj onemogočil nadaljno pot s sanmi, pa se zopet ujužnilo, da so se vdirali možje do kolen v snegu. A vsak večer se manjša in krajša razdalja.

Prepoznano!

Dne 16. januarja uzro nenadoma črno zastavo in zapuščeno taborišče. Norvežani so jih bili prehiteli. Vsem je na misli: Prepoznano!

Scott piše v svoj dnevnik: «Groza me je vrnitve!» Dva dni pozneje so dosegli tečaj in se takoj odpravili nazaj. 1500 kilometrov jih loči od rešilnega zimovišča. 1250 km prepotuje pet razočarancev v strašnem mrazu, snežnih metežih in viharjih, vlačijo se od skladišča do skladišča. Večkrat počivajo cele dneve. Porcije postajajo vedno bolj pičle.

Evans postane prva žrtev. Premrejo mu prsti in noge, slabi od dne do dne in neko

noč izdihne. Ostali štirje so se bili rešili bremen potovati z na smrt bolnim tovarišem. Stotniku Oates-u zmrznejo noge. Čez nekaj dni se le s težavo opoteka za drugimi. Grozno trpi, zaostati hoče, a Scott ga pregovori, naj gre z njim vsaj še pol dneva. Zvečer zleze v svojo spalno vrečo z edino željo, da bi se ne vzbudil več. Pride jutro, on še živi. Ve, da ga njegovi tovariši ne zapuste, ve pa tudi, da jim postane neznošno breme in neznošna ovira.

Pa gre ta edinstveni mož s pošalico v snežni vihar — in nihče ga ne vidi več. Še trije so ostali: poročnik Bowers, dr. Wilson in Scott. Tri in trideset kilometrov jih še loči od skladišča, dobro založenega z žive-

zem in potrebščinami, 240 km od zimovišča. Mrāza je 40° in brž drugi dan izbruhne grozen vihar. Dvajset kilometrov od skladišča. Ob lepem vremenu pol dneva hoda. Tako blizu je rešitev. Toda vsi trije so že popolnoma onemogli, izstradani so, pol zmrzli, gorivo jim je pošlo, snega ne morejo topiti, od žeje umirajo. Čez osem dni leže še vedno — z ozeblimi nogami — na istem mestu.

«Sklenili smo, da umremo naravne smrti; s svojimi stvarmi ali tudi brez njih se bomo skušali priplaziti do skladišča.»

Tu, na njihovem zadnjem taborišču, jih je našel osem mesecev pozneje nadomestni oddelek njihove lastne odprave. Dnevnik si

je bil spravil Scott pod glavo. Na njegovi zadnji strani je zapisal: «Pošljite ta dnevnik moji ženi!» Besedico «ženi» je prečrtal in zapisal nad njo: vdovi. Na saneh je bilo petnajst kilogramov raznega kamenja, ki so ga vlačili borilci za južni tečaj v kljub onemoglosti sto in sto kilometrov daleč. Zavedali so se do zadnjega izdihljaja svojih znanstvenih nalog.

L. K.

500 kilometrov v 100 urah

5000 kilometrov v 100 urah

Prometna sredstva zmanjšujejo svet. Pred sto leti so prednamci napravili 500 km v 100 urah, sedaj napravijo njihovi potomci desetkrat tako dolgo pot v istem času.

Tehnične skrivnosti starih narodov

A. K.

Moderni človek gleda rad z nekakim ponosnim zaničevanjem na minule čase, ko sta preživljali veda in tehnika po njegovem mnenju še svoja otroška leta. Za zadnjih petdeset let ugotovimo lahko tak napredek v vseh strokah, s kakršnim se ne more meriti nobena izmed minulih kulturnih dob. Ne bomo na tem mestu navajali vseh pomembnih in važnih izumov in znanstvenih odkritij nepreračunljive vrednosti. Dejstvo pa je in ostane, da ne more današnji človek vkljub visoki izobrazbi razrešiti nekaterih tehničnih in kemičnih tajnosti, ki so bile znane zastopnikom davno minulih časov.

V razvalinah starih asteških mest v Meksiki so dobili velike posode. Na prvi pogled so se videle, kakor bi bile napravljene iz zglajenega železa. Ponašale so se tudi s trdnostjo te kovine. Njihova malenkostna teža je pa izključevala, da bi bile iz železa. Ko so jih kemično preiskali, so dognali, da gre za spojino železa z glinasto snovjo, ki je še sedaj ne poznamo.

Odtle se je že nešteto strokovnjakov trudilo, da napravi enako, ali vsaj podobno spojino, od katere so si obetali za industrijo neprecenljivo korist. Še leta 1897. je razpisala neka angleška tovarna za kovinske predmete nagrado v znesku 3000 funtov, kdor bi prišel tovarniški tajnosti «meksikanskega železa» do dna. Vse zaman. Naši kemiki ne morejo rešiti tega vprašanja, mogoče bo pripomoglo kdaj naključje do odkritja.

Istotako niso še ugotovili, kako so mogli izdelovati Stari Rimljani nerazbitno steklo. Za časa cesarja Tiberija je živel v glavnem mestu rimske svetovne države steklar, ki je izdeloval prozorno steklo, ki ni bilo prav nič krhko. Predmete iz takega stekla je človek vrgel ob tla, ne da bi se razdrobili. Niti najhujša vročina jim ni škodila.

Neki pisatelj iz tedanje dobe nam poroča, zakaj se je tajnost za vedno izgubila. Ko je čul cesar Tiberij o redki umetnosti omenjenega steklarja, si je dal napraviti za svojo palačo celo vrsto takih nerazbitnih predmetov. Ko jih je bil umetnik oddal in se je cesar sam prepričal o nenavadni trdnosti teh predmetov, so ubogega steklarja zavrtno umorili, da bi ne izdal komu drugemu svoje tajnosti. Doslej ni še nikomur uspelo, da bi odvzel steklu njegovo krhkost.

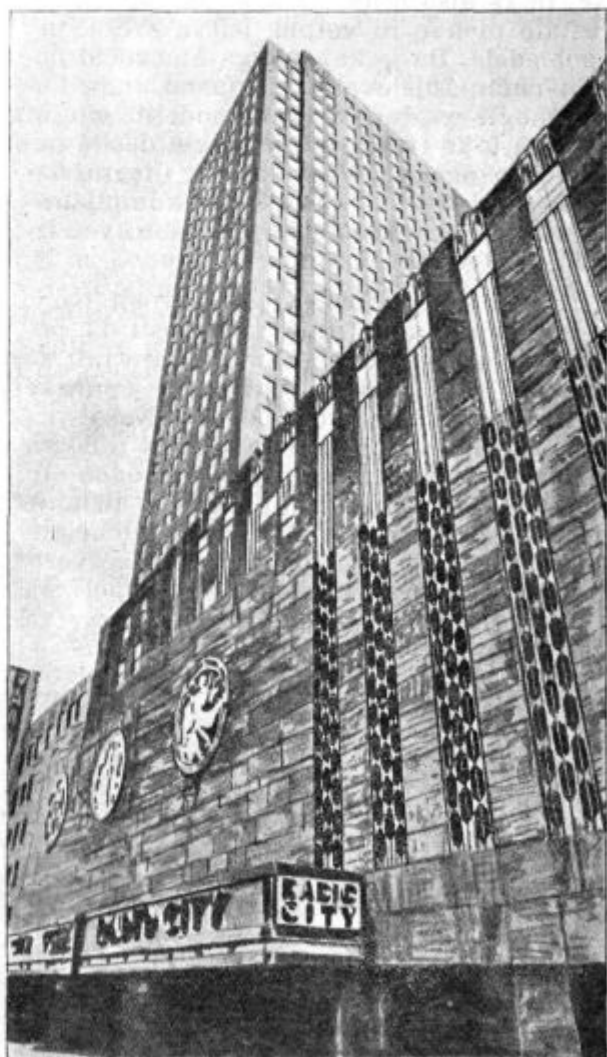
Kako težko se da preprečiti, da ne rjave železni deli pri stavbah, strojih in orodju posebno v tropičnih krajih, o tem bi znali marsikaj povedati inženirji. V vlažnogorkem zraku vročega podnebja pomaga celo več-

kratno mazanje z oljnato zmesjo le za malo časa.

Zares trajnega, zanesljivega sredstva zoper rjo ne poznamo do današnjih dni.

In vendar so znali Stari Indijci že pred tisočletji obvarovati železo za vedno vsake rje. Pri indijskem mestu Delhi-ju se dviguje velik železen steber, ki so ga postavili, kakor so ugotovili učenjaki, nekako tisoč let pred Kr. r. Ta tako zvani kutubski steber je popolnoma neobčutljiv za kakršnokoli vreme. Ko so spoznali prvič to neobičajno lastnost železnega stebra, so vsi domnevali, da je napravljen steber iz kemično čistega železa, ki — kakor znano — sploh ne rjavi.

A kmalu so se pojavili upravičeni dvomi. Kemično čistega železa ne nahajamo nikjer v naravi. Izdelati se da po današnjem

Osmo svetovno čudo v New-Yorku. V poslopju je poleg uprave radijske družbe več gledališč, kinov, opera in kakih dvajset restavracij.

stanju tehnike le z električnim tokom in le v majhnih količinah. Odtod naj bi bili torej dobili Stari Indijci celih 6000 kg te redke kovine? Tako namreč cenijo težo kutubskega stebra.

Da rešijo zadevo, so odbili temu prastaremu spomeniku nekaj koščkov in jih preiskali. Ugotovili so, da železo nikakor ni kemično čisto, marveč vsebuje še druge snovi, ki se pa niso dale razkrojiti. Do danes niso mogli še dognati, česa so bili primešali v tedanji dobi železu kutubskega stebra, da so zabranili vsako rjavenje. Kdor bi utegnil rešiti to tajnost, bi si lahko zaslužil v najkrajšem času ogromnega premoženja.

Odpravimo se iz čudežne indijske dežele v Stari Egipt. Tu so dobili v nekaterih izmed najstarejših piramid pisano blago, v katero so zavijali kraljevske mumije in katero je — kar se da tudi dokazati — 4000 do 4500 let staro. Te tkanine so prebile dobe, v katerih so se porajali narodi in svetovne države, in se niso prav nič izpremenile. Blago je ostalo mehko in voljno, barva sveža, nič ni pobelдела. Da je kaj takega omogočal poseben način izdelovanja, je jasno, toda kako so mogli egipčanski tkalci podeliti svojim izdelkom tako trpežnost, je ostala doslej nerazrešljiva uganka. Vsekakor ne utegne naša tekstilna industrija vkljub kompliciranim strojem in raznoterim barvilom več izdelati take večne tkanine.

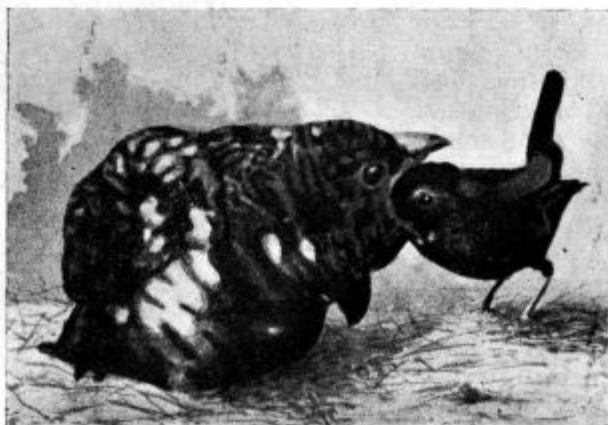
Ker govorimo že o neminljivosti barv, naj se spomnimo druge umetnosti iz podobne stroke: priprave barv, s katerimi so ustvarjali stari mojstri italijanske, španske in nizozemske šole svoje podobe. Naša moderna barvna kemija je napravila v mnogih ozirih naravnost čudesa in je neskončno napredovala od skromnih poskusov tedanje dobe, ko so ustvarjali Botticelli, Michelangelo in Raffael svoje neminljive umotvore. A vendar ne more danes nikomur uspeti, da bi napravil zares trajne oljnate barve za

slikanje. Ko se divimo podobam tistih starih mojstrov in njihovim do današnjega časa še vedno svetlim in svežim barvam in ko gledamo podobe iz novejše dobe, ki razmeroma hitro poblede, si moramo zopet priznati, da je tudi preteklost ustvarjala vkljub svojim nepopolnim pomočkom mnogo boljšega kakor pa naša sedanja toliko hvalisana doba.

Kakor z barvami je tudi z violini. Tudi umetnosti, ki so jo uporabljali Stradivarij, Amati in Guarieri pri izdelovanju gosli, ni mogel dosle še nihče doumeti. Vedno znova krožijo prav v sedanjih dneh po listih vesti, da je tajnost kremonske umetnosti slednjič le odkrita, a vedno se izkažejo take vesti kot predčasne. Tisti maloštevilni instrumenti izpod rok slavnih kremonskih mojstrov se ponašajo z nedosegljivo zvočnostjo in skoraj nedosegljivo ceno.

V sirskega mestu Damasku so izdelovali tako zvane damaščanke. Že v prastari dobi je slovela po vsem svetu orožarska umetnost tega mesta. Posebno ostrine mečev in bodala so prišle na vse svetovne trge. Nikjer drugje niso umeli orožarji izdelovati tako upogljivega in vendar tako trdega jekla, ki so ga krasile na površju iz svetejših in temnejših črt sestavljene, neminljive risbe. Glede risb je uspelo mnogim orožarjem, da so popolnoma dosegli orientalsko spretnost in umetnost, a njihovo orožje je le na zunaj sličilo pravim damaščankam, glede trpežnosti jih niti od daleč ni moglo doseči. Kako so kalili orožarji iz Damaska svoja jeklena rezila, ostane za nas — nerazrešena uganka.

Če bi danes vstal kak Stari Indijec ali Egiptčan iz groba in bi mu mi hiteli ponosno kazat brnečega ogromnega ptiča, ki plove po zraku in prenaša ljudi, bi nam morda odgovoril, da zaduši kolikor toliko naš ponos: «Našega nezarjavljivega železa in naše neminljive, večne tkanine ne morete posneti!» In mi, ki se štejemo za otroke te velike, moderne dobe, ne moremo ugovarjati.

Kraljiček pita mlado kukavico iz svojega gnezda.

Na žarečem otoku

Rafael Šebenik

Gospodinja je razgrebla žerjavico in položila nanjo hrastov panjič. Jaz sem se primeknil k ognjišču in se zamislil:

Vsaki dan je postajalo mrzleje in mrzleje. Solnce se je prikazalo poredkoma na nebu, navadno so se vlačile le goste megle po zemlji. Treba si bo poiskati primerne prostora za prezimovanje, sicer mu preti nevarnost, da ga prehitijo zimsko neurje in življenje je vendar tako lepo, lepo!

Dolgo je taval sem ter tja, plezal navzgor, zašel previsoko, vrnil se zopet in, ko se je prepričal, da je njegov trud brezuspešen, se je odločil za globoko razpoko, ki naj mu nudi dovolj varnosti pred mrazom in mokroto. Pripravil si je udobno ležišče, pogledal še nekajkrat na prosto, toda od zapadnih hribov sem je tako neprijetno-mrzlo pihalo, da ni kazalo izpostavljati se nevarnosti. Vrnil se je v brlog, zleknil se na ležišče, stisnil se tesno skupaj in kmalu trdno zaspal.

Sanjal je. Zdelo se mu je, da sliši neke čudne glasove. Drrr, drrr, drrr, drrr. Odnehalo je za kratek hip, a kmalu zopet nadaljevalo svoj drrr, drrr, drrr. Zemlja se je zamajala, preletel ga je čuden občutek kakor, da se vse giblje. Nenadoma je strašno zahreščalo in potem je bil zopet mir.

Obrnil se je na svojem ležišču. Močne sanje so ga zapustile, zaspal je zopet in spal mirno dalje. Koliko časa? Sam ni vedel, a najbrž dolgo, dolgo. Te neprijetne sanje! Zopet je začel tisti nesrečni drrr, drrr, drrr, včasih bliže, včasih bolj oddaljeno in petkrat je tako neznansko treščilo, da bi ga bilo skoraj vrglo z ležišča. Zdelo se mu je, da leti po zraku. Zemlja je zopet nekam butnila in potem obstala za nekaj časa. Še je treskalo okoli njega, a bolj oddaljeno, zato se je umiril in zopet zaspal.

Še je sanjal. Zemlja se je zopet vzdignila, ponovno nekam zadela, slišati je bilo neko čudno drdranje, vse se je gibalo in treslo. Pred njim je nekaj zamukalo, potem se je vse skupaj ustavilo. Dolgo je mirovala zemlja, a on je trdno spal. Nič ga ni zanimalo niti tedaj ne, ko se je zemlja dvigala više in više, nato nekam padla.

Ne da bi bil odprl oči, je začel iztezati premrle ude. Bil je še na pol nezavesten, a nekaj prijetnega mu je izpreletavalo suho truplo. Obrnil se je in zopet zaspal, a ne za dolgo. Oni prijetni čut se je ponavljal, da je slednjič odprl oči. Tema ga je obdajala, a polagoma se ji je privadil in spoznal, da tiči še vedno v svojem brlogu. Dvignil se je, pomencal si še vedno zaspane oči, iztegnil

otrpel ude in imel je občutek, da se mu je začela kri hitreje pretakati po životu. Tako prijetno toplo je bilo! Treba bo torej pogledati na prosto, saj je spal že dovolj dolgo in v želodcu se mu je začelo tudi nekaj oglašati.

Izstopil je. Čudno, nikjer na nebu ni videl solnca bil je polumrak. Odkod torej ta prijetna toplota?

Ogledal si je bližnjo okolico. Znana mu je bila vsaka dolina, vsak hribček, koder je nekoč hodil, išoč si primene hrane. Hodil je v krogu, krog vedno bolj širil, a zaman je bilo vse iskanje, nikjer ni našel nič užitnega. Bilo je pa tako prijetno toplo, le žal, da toplota ne potolaži krulečega želodca. Treba se bo torej napotiti navzgor, kjer je bilo včasih divjačine na izbero in jo je lahko obvladoval s svojim preprostim, a dobrim orožjem.

Nenadoma je ostrmel. Prišel je bil na rob, povzpел se črezenj in zagledal pred seboj prostrano ravnino čudne barve, kakršne še ni videl. Bilo mu je ko hribovcu, ki zagleda prvič v življenju ravnino. Čutil se je, odkod ta gola, prazna ravnina. Imel je dobre oči, a kakor daleč mu je segal vid, nikjer živega bitja, čeprav ni ušla njegovemu bistremu očesu nikdar niti najmanjša živalca. Vrnil se je, mimogrede pogledal v duplino, kjer se je bil naspal, a iskati tu hrane, bi bilo res brezuspešno.

Obrnil se je v nasprotno smer in zopet prejšnji podobna gola, gladka ravnina. Napotil se je drugam. To neprestano kolovratenje ga je utrudilo, da je legel na zemljo. Oddehniti se je moral. Bilo je tako prijetno toplo, še pretoplo! Kmalu se je dvignil. Spoznal je bil namreč, da ne prihaja toplota od nevidnega solnca, ampak izvira naravnost izpod njegovih nog. Vrnil se je v svojo duplino, a prestrašeno odskočil, kajti bruhnila mu je naproti vročina, da ga je kar nazaj vrglo.

Želodec se je oglašal vedno huje. Kako ga potolažiti? Preiskal je bil že vso okolico. Zaman.

Toplota je rasla, postajala neprijetna. Iskal je hladnejšega prostora. Morda bo hladneje na oni le gladki, pusti ravnini? Šel je tja, a vročina je bila tam še hujša. Pred njim se je začel dvigati oblak, čuden oblak, ki se je tu pa tam zablščal kakor ob času bližajoče se nevihte. Morda mu prinese bližnja ploha zaželenega hladu? Ničevo upanje! To niso bili oblaki, bil je dim. Pobliskavalo je zdaj pa zdaj in vročina je bila prav pe-

klenska. Rešiti se treba vsekakor. Peklo ga je, da je moral dvigniti zdaj eno zdaj drugo nogo. Vedno svetlejše, da mu je jemalo vid. Stopil je na rob, da pogleda v globino, a strahoma je opazil pod sabo — žareče morje. Obupno se je umeknil, hitel na nasprotni rob, — isto žareče morje! Ni pomoči, ni rešitve! Mudil se je na otoku, obdanem krog in krog z žarečim morjem!

Skakal je, da si vsaj za hip ohladi stopala. Brezumno je začel begati po otoku in si s tem le višal toploto. Onemogel se je zgrudil. Ko se je doteknil zemlje, mu je bilo, kakor bi ga bila pičila strupena kača. Planil je pokoncu, begal sem ter tja, zgrudil se, vstal, begal in slednjič obležal.

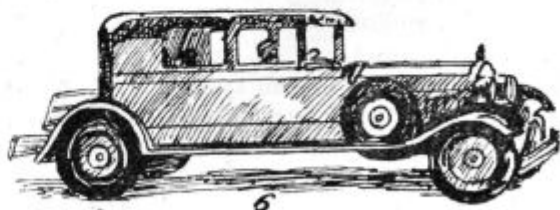
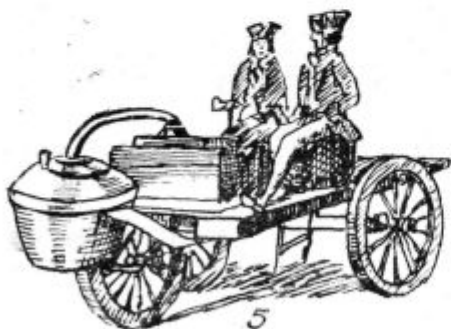
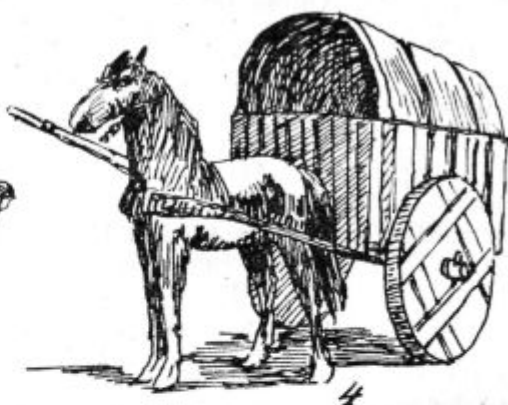
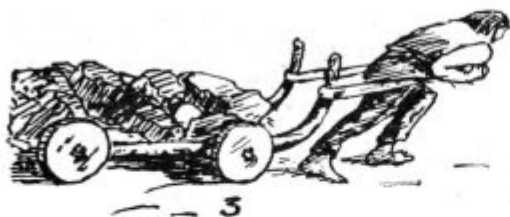
Tedaj se mu je začelo nekaj približevati, nekaj dolgega kakor kako mogočno deblo.

Kaj je to? Smrt, smrt! Zbral je vse svoje moči, planil proti robu in skočil v globino, v žareče morje. Csss... je bilo slišati in žareči otok se je tako iznebil zadnjega prebivalca...

Prava podoba obupanega človeka! Prav takrat, ko se mu bliža rešitev, izgubi razsodnost in se vrže v gotovo smrt.

***

Nekam otožno sem se dvignil od ognjišča. Opazoval sem namreč panj, ki ga je bila gospodinja položila na žerjavico. Izpod luba je prilezel pajek, toplota ga je bila prebudila iz zimskega otrpnjenja. Opazoval sem njegovo beganje. Ko je obležal, sem si hitro odlomil šibo ter mu jo pomolil, da zleze po njej na varno, a prestrašil se je in skočil v žerjavico, v smrt.

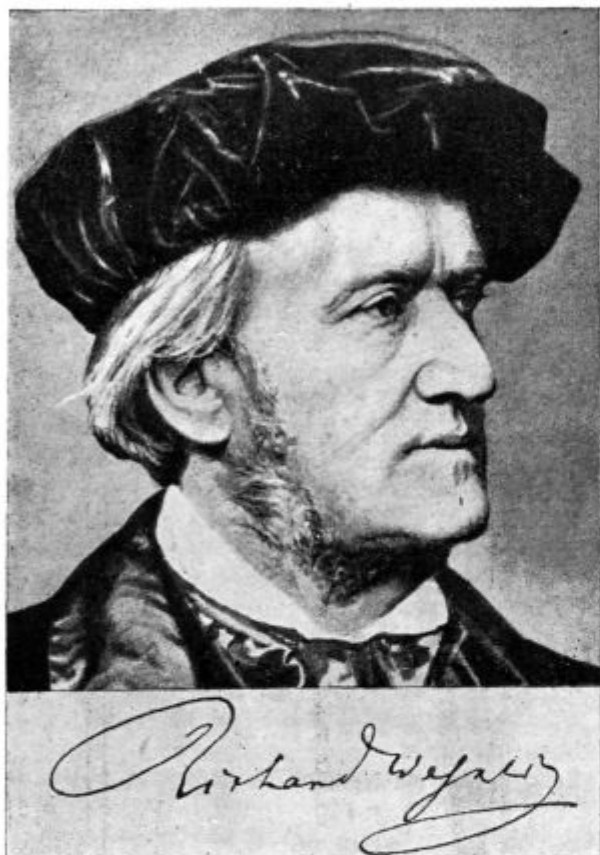

Od veje do avtomobila. Razvoj vozil.

IZ GLASBENEGA SVETA

RIHARD WAGNER

Trnjeva je pot slave. Polno bridkih razočaranj je življenje slavnih mož. Tako obsodena pa niso bila nikdar človeška dela, kakor so bile umetnine velikega nemškega skladatelja Riharda Wagnerja, nikdar ni bil

tako preganjan umetnik. Pohvalo od strani kritike in zasluženno priznanje je želel Wagner šele na koncu svojega delovanja.

Wagner, največji dramatični skladatelj 19. stoletja in istočasno tudi pesnik, je bil rojen na Lipskem leta 1813. V mladih letih se je bavil s pesništvom, glasba mu je bila le postranska stvar. Šele pozneje, ko je bil že na vseučilišču študent filozofije, se je lotil resnega glasbenega študija.

Prve njegove opere je občinstvo izžvižgalo. V Magdeburgu, kjer je bil nastavljen kot glasbni vodja gledališča, je spisal novo opero, ki tudi ni imela uspeha. Pri drugi predstavi sta se strelca igralca za kulisami, radi česar so odpovedali predstavo.

V Königsbergu, kjer je bil gledališki dirigent, se je poročil z gledališko igralko Mino Planer. Radi družinskih razmer — žena mu je postala nezvesta — je zapustil Königsberg in odšel v Rigo, kjer se je lotil

opere «Rienzi». Leta 1839. je izgubil svojo službo in se odpravil s svojo ženo, ki se je bila spokorjena vrnila k njemu, po morju čez London v Paris. Z malimi denarnimi sredstvi in z velikimi nadami je prišel v središče francoske umetnosti, kjer so ga sicer prijazno sprejeli, kjer se mu pa ni posrečilo priti na površje, ker so ga kmalu povsod zavračali.

Začeli so hudi časi. Ker ni imel nikakih sredstev, je bil primoran opravljati za umetnika poniževalna dela. Prepisoval je glaske, prirejal skladbe za zalagatelje itd.

V času triletnega bivanja v Parizu je Wagner dokončal opero «Rienzi» in zložil novo «Leteči Holandec», za katero ga je bilo navdahnilo potovanje iz Rige v London po razburkanem morju.

Ko so sprejeli njegovo opero «Rienzi» v Draždanih, se je vrnil v Nemčijo. Bilo je ob času silne politične napetosti. Wagner se je pridružil upornikom in pisal različne puntarske članke. Udeležil se je tudi dejanski ljudske ustaje v Draždanih. Moral je nato bežati z drugim priimkom v Švico, ker so ga že zasledovali s tiralico.

Nekaj časa je bival v Zurihu. Sestavljal je polemične članke teoretične vsebine in nadaljeval opero «Ring der Nibelungen».

Ni mu dalo miru in zopet je poskusil srečo v Parizu. Priredil je z velikim uspehom tri koncerte. Nato se je vršila na ukaz Napoleona III. predstava opere «Tannhäuser». Tej je sledila po časopisju gonja proti Nemcu in prekucuhu Wagnerju. Tri predstave so se vršile ob divjem razsajanju občinstva. Kritika je imenovala Wagnerja zbesnelega

Palača Vendramin - Calergi, kjer je Wagner umrl.

norca in ugotovila, da take glasbene neumnosti še ni slišal svet.

Leta 1860. se je smel vrniti Wagner v Nemčijo. Po štirih letih, ko je bil že ves obupan in blizu samomora, je prišlo odrešenje. Bavarski kralj Ludvik II., ljubitelj glasbe, je postal njegov zaščitnik. Konec je bilo preganjanja in klatenja po svetu. Njegova dela so si pridobivala polagoma vedno več prijateljev.

Dvorske splotke so ga še enkrat pognale v svet. Obrnil se je v Švico in živel po smrti svoje žene Mine s Kozimo, ločeno ženo prijatelja Bülowa in hčerko Liszta, slavnega virtuozna na klavirju.

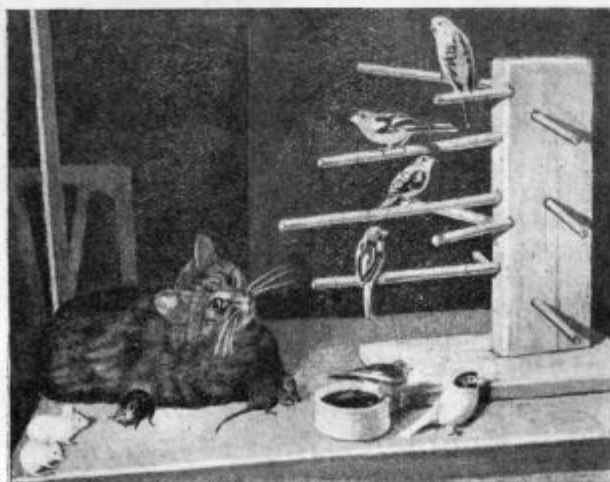
Leta 1871. je sklenil sezidati narodno gledališče, kjer naj bi se predstavljale njegove opere. Izbral si je za to mesto Bayreuth na Bavarskem, kjer je imel tudi svojo vilo «Wahnfried». Ob pomoči kralja in različnih wagnerjanskih društev mu je to tudi uspelo in otvoritvena predstava se je vršila leta 1876. Prisostvovali so ji dva cesarja, en kralj in mnogoštevilne množice iz vseh krajev sveta.

Mož, ki so mu bila še pred kratko dobo zaprta gledališča in ki ga je kritika psovala in odklanjala, je postal junak svojega naroda. Umrl je 13. februarja leta 1883.

E. Komel.

Čuden bor blizu Magdeburga. Veter in dež sta izprala zemljo in pesek med koreninami.

Neverjetno prijateljstvo. Prizor iz mačje razstave v Berlinu. Mačka, ptiči, bele in sive miši v nerazdružljivi slogi.

Skrivalnice

Janez Rožencvet

Ko so se šli otroci v tretje skrivati, je mižala v kotu na dvorišču Poharjeva Majda, Drago je pa pri vežnih vratih pazil, da ni kukala, in čakal, da so se drugi poskrili. Potem je zaklical »Zdaj!« in stekel v vežo, da se še sam skrije med Petričeva vrata. Tam sta bila že Jurček in Vojko. Ko so se vsi trije stiskali in prerivali med vrati, so tako butali vanje, da se je prikazala gospa Petričeva. Huda je bila in precej so morali izpred vrat.

Jurček in Vojko sta skočila v temen kot pod stopnice, Drago pa ni našel skrivališča. Povsodi je že kdo čepel in ga odganjal, a Majda je že capljala po veži. Hitro steče po hodniku okoli ogla do stopnic, ki so vodile navzdol do velikih železnih vrat. Ta vrata so bila sicer zmerom zaklenjena, ali sedaj so bila odklenjena in samo priprta. Drago smukne skozi nje.

Prišel je v veliko klet, kjer je stala na sredi široka, pokrita kad. H kadi so bile pristavljene stopničice.

«Tu notri me Majda ne bo z lepa našla!» — je dejal, stopil na stopničice, odmaknil pokrov in skočil v kad. Namesto na trdo dno je priletel v nekaj mehkega, kar je dišalo po marmeladi. Do ust se je pogreznil in ko je pokusil, je bila res marmelada. Kar pozabil je, da se gre skrivalnice, na vsa usta jo je začel požirati.

Majda je našla za zabojem v veži najprvo Tončka, ki je bil neprevidno pokukal, če je šla Majda že mimo, pod stopnicami Jurčka in Vojka in za njima po vrsti druge. Samo Draga ni našla. Že vse dvorišče, drvarnice in vso hišo je preiskala. Nazadnje je prišla še v klet in pogledala v kad. Ker se Drago ni oglasil, je skočila za njim, a pokusila je marmelado in tudi pozabila, da se gre skrivalnice.

Zdaj ni bilo nazaj ne Majde ne Draga. Šel jih je iskat Tonček, ko še njega ni bilo, Jurček, za njim Vojko, Micika, Zvonko in tako naprej. Vsem se je enako godilo. V marmeladi so vsi pozabili, da se gredo skrivalnice in ni jih bilo nazaj. Zadnja je ostala sama Rozika, ki se je že jokala, ampak v marmeladi se je precej nehala.

Po hiši in dvorišču je bil zdaj mir, kakor še nikoli. Mame so bile vesele, da so otroci tako pridni. Ko so skuhale večerjo, se jim je pa le čudno zdelo, da ni nikogar slišati.

Šle so gledat in videle, da otrok nikjer ni. Iskale in klicale so jih pa druga drugo izpraševale, če kaj ve. Vsaka je rekla, da so se poldne otroci še skrivalnice igrali in vpili, potem je bilo kmalu vse tiho.

Morda so šli na cesto, na drugo dvorišče ali h komedijam?! Šle so tja gledat; vrnile so se brez otrok in vse v skrbeh. Tolažile so se še, da je šel vsak svojemu očetu naproti. Vendar očetje so prišli sami domov in se niso dotaknili večerje, ko so izvedeli, za kaj gre.

Ni kazalo drugače, kakor brž policiji naznaniti, kaj se je zgodilo.

Na policiji so zgublence popisali, kako jim je ime, koliko so stari, kakšne lase in cči imajo in kako so oblečeni. Sešteli so imena in videli, da pogrešajo v hiši 21 otrok; toliko kakor je prstov na rokah in nogah in še enega povrh. Gospod na policiji je telefoniral vsem stražnicam in naročil, naj stražniki na ulicah prav posebno pazijo na otroke, vsakega zgubljenca pa precej njemu pošljejo.

Vendar so stražniki oni večer našli samo enega izgubljenega otroka, a ta je bil iz drugega konca mesta in njegov očka ga je prišel že čez četrt ure iskat.

Po mestu se je razvedelo, da je zmanjkalo iz ene hiše 21 otrok in polno ljudi je pomagalo očetom pri iskanju. Če bi se bilo zgubilo 21 šivank, bi jih bili gotovo 20 našli, kolikor so iskali. Vse ulice so prehodili, vse hiše in dvorišča do zadnjega kota desetkrat pretaknili, le na ono klet, ki je bila po navadi zmerom zaprta, se ni nihče spomnil.

Doma so jokale mame, sestre in bratje, jokale so tete in sosede, ki so prihajale povpraševati, če so se otroci že našli. Taka žalost in skrb je bila vso noč po hiši, da se ne da dopovedati.

Zjutraj je hišnica pometala stopnice in hodnike. Zraven je jokala, čeprav se je že dostikrat jezila radi otrok, ki bi najrajši vso hišo preobrnili. Prišla je do kleti in se čudila, da so vrata samo priprta. Stopi v klet in zasliši iz kadi strašno smrčanje in grčanje.

Vsa preplašena se obrne, zaloputne vrata za seboj in začne na hodniku na pomoč klicati:

«Joj, joj, pomagajte! V kleti je strašen zmaj, ki je otroke požrl, ali pa so skriti razbojniki, ki so jih ugrabili!»

Ljudje so prihiteli, prisluškovali pred vrati in ker si niso upali notri, so šli po stražnika.

Stražnik, ki se ne boji ne zmaja ne razbojnikov, je stopil v klet, udaril s palico po kadi in zakričal: «V imenu postave ven!»

Pa ni bilo nič. Samo grčanje in smrčanje se je slišalo.

«V imenu postave ven in z menoj!» zakliče spet stražnik in udari še enkrat s palico po kadi, da je kar zagrmelo. Ljudje so se strahoma tiščali pri vratih. Mislili so, zdaj, zdaj bodo zagledali zmaja. Pa spet ni bilo nič.

«No, bomo videli!» — reče stražnik, stopi na stopničice in posveti z žepno svetiljko v kad. Dolgo sveti in gleda, potem seže z roko notri in privleže na dan veliko žabo, vso z zlatorjavim blatom namazano. Seže v drugič, privleče drugo, v tretjič tretjo in tako naprej, dokler ne potegne iz kadi 21 takih žab.

«Tukaj imate svoje izgublence!» — reče ljudem, si oblizne roke, salutira in odide na policijo javit, kje in kako so se otroci našli.

Ljudje so zavriskali, popadli 21 žab in jih znesli na dvorišče. Starši, ki so vso noč jokali od žalosti, so zdaj jokali od veselja.

Ali, ko je hotel vsak svojega vzeti, je bila velika zadrega, čigav je kdo. Nič se niso razločevali, ker se jih je marmelada tako na debelo držala, in vsi so enako smrčali in grčali. Na glavah ni bilo razločiti ne nosa ne oči ne ust ne ušes in brisanje ni pomagalo nič. Ljudje so se še sami prav namazali in raznesli marmelado po vsi hiši, po kljukah in po zidu. Kdor je prišel blizu, se ga je prijela marmelada.

Polno ljudi se je bilo nabralo na dvorišču in vsevprek so ugibali, kaj bi. Nekdo je svetoval, naj bi jih kar prekuhali.

Tedaj je prišla mimo ženska, ki je prignala v mesto koza na semenj. Nič ni vedela o zgubljenih otrocih. Ko je slišala toliko vika, je stopila na dvorišče vpraševati, kaj je. Pravili so ji, kako se je zgodilo. Za njenim hrbtom se je pa tačas koza stegnila k prvemu otroku in ga začela lizati po glavi. Ker je bilo sladko in dobro, ga je s tako vnemo oblizovala, da se je kmalu pokazal obraz.

«Jej, to je moj Jurček», je nenadoma vzkliknila ena izmed mam. Vzela je otroka v naročje in stekla z njim v hišo.

Zdaj so šele ljudje zapazili, kaj je naredila koza, ki je prej niso imeli za mar. Brž so jo pustili še k drugim otrokom in oblizala je do čistega vseh enaindvajset. Kogar je dovolj oblizala, ga je njegova mama odnesla domov, a njegov očka je dal ženski liro.

Zdaj ni nihče več jokal. Veseli so bili očetje, mame, otroci, koza, ženska in ljudje, ki so se razšli in povedali po mestu, kako so zgubljene otroke vendarle srečno našli. Očetje so morali v službo, mame so pa doma otroke kopale in prale obleke. Tepen ni bil nihče in vse se je zdelo dobro.

Popoldne se je pa vrnil gospodar one kleti. Strašno je bil hud, ko je izvedel in videl, kaj se je bilo zgodilo z njegovo lepo marmelado, ker je pozabivši pustil odprto klet. Zahteval je, naj mu marmelado plačajo. In prav je imel; kdor je škodo storil, jo mora tudi povrniti.

Otroci so do dna izpraznili svoje hranilnike. Dosti denarja je bilo v njih, vendar marmelada je veljala toliko, da so morali še očetje ves denar določiti. Bridko je bilo otrokom, bridko je bilo očkom.

Pa bi se bili otroci zaradi denarja že potolažili. Vedeli so, da pridejo tete in strici, ki jim izgubo povrnejo in hranilnike zopet napolnijo. Bolj je bilo nerodno, da so se sosedni otroci toliko iz njih norčevali, ker jih je bila koza oblizala.

Grdo je, koga zasmehovati in hudo je, zasmehovan biti; vendar si ni znal nihče pomagati, dokler se ni Drago prave domislil. Drago je bil ješč in močan fant.

Ko je šel k peku po žemlje in so iz drugih hiš otroci vpili za njim: «Glejte, glejte, tega je koza oblizala!» — se je obrnil in moško odrezal: «Naj me je, saj vam je gotovo žal, da me niste vi!»

In je še dejal, da zanaprej vsakogar pretepe, kdor bo kaj jezik brusil. Tako so dali mir, stvar se je pozabila in otroci iz cele ulice so bili spet prijatelji.

Samo v ušesih je od takrat otrokom malo marmelade ostalo. Zato včasih ne slišijo, če jih kdo kliče. In očkom ni nihče denarja povrnil, pa ga zato še danes nimajo.

Srečno novo leto! (v 28 jezikih, in sicer v arabskem, hebrejskem, armenskem, georgijskem, letskem, litavskem, ogrskem, finskem, japonskem, kitajskem, angleškem, danskem, švedskem, holandskem, nemškem, francoskem, italijanskem, španskem, portugalskem, rumunskem, ruskem, bulgarskem, srbskem, hrvaškem, grškem, češkem, polskem in slovenskem jeziku.)

Čudežne živali in čudežna palica

Biló je in ni biló, kakor je božja volja, nekoč sta živela mož in žena. Bila sta tako uboga, da še imena nista imela, kaj li lonec, da bi si v njem skuhala kosilo. Njuno edino imetje je bila stara kura.

Nekega dne sta bila lačna, tako strašno lačna, da se jima je še solnce videlo črno. Sklenila sta tedaj, da bosta zaklala kuro in jo spekla. Mož je tekel po eni strani kočē, a žena po drugi, tako sta kuro ujela.

Četudi je bila stara, jima je znesla zlato jajce.

Putá pa je vedela, koliko ji je bila ura. V sili je zakokodakala, in četudi je bila stara, jima je znesla zlato jajce. Zlato jajce! Mož je pogledal ženo, a žena moža, pa sta rekla:

«Če nama bo vsak dan znesla zlato jajce, čemu bi jo ubila!»

In sta jo izpustila.

Čez noč pa je kura izginila. Ni je bilo v kurniku ne pod streho ne ob plotu. Še najmanjšega peresca jima ni pustila, kaj li zlatega jajca.

Mož je gledal ženo, a žena moža, dolgo nista katere rekla. Nato je mož vzel drenovko, pljunil in krenil na pot. Šel je po svetu, da najde kuro.

«Ne vrnem se prej, da jo najdem», je še od daleč zaklical ženi.

Dolgo je hodil, dolgo romal in potoval — pravljica je naglo povedana, a kajti časa traja, da se zgodi — slednjič je dospel do samotne kočē. V nji je živela stara, stara žena z enim samim zobom v čeljustih. Vprašala ga je, odkod prihaja in kam je namenjen. A mož ji je povedal zgodbo o kuri in jo baral, če jo je morda videla.

«Ne, nisem je videla», mu je rekla. «Ne z levim ne z desnim očesom. Če ti je samo za zlato jajce, ti darujem konja. Ako le zarezgetaš, dobiš vsako jed, ki si je le poželiš.»

Mož je bil zadovoljen in pokimal z glavo. Žena, stara žena, ga je peljala v hlev — če je bila tista koliba vredna tega imena — in mu je darovala strašno grdo kljuse. Starec je lezel nanj, dvakrat se je prevalil na hrbet, šele v tretje je obvisel v sedlu.

Odpravil se je na pot.

Prijezdil in pricincal je v vas — Porogljivci se je imenovala — ljudje so zagledali jezdeca, na vrat in na nos so drli iz hiš in se mu rogali radi klavrne mrhe.

«Le smejte se do mile volje, kar vam je drago», jim je rekel, «le rezgetati se nikarī. Če se boste rezgetali, dobite jedi, ki si jih poželite.»

Nihče mu ni verjel — kako tudi? Besede niso bile za nikamor. Dečki so se mu še huje smejali in se mu rogali, za šalo so tudi zarezgetali. Glej, nenadoma je stalo pred njimi toliko različnih jedi, da se je vsa vas najedla in še je ostalo.

Vaščani so imeli glavo na pravem mestu, hitro so vse razumeli. Spogledali so se in si pomežiknili. Povabili so starca v najlepšo hišo, posadili v najlepšo izbo, bogato pogostili, še vina ni manjkalo. Ko je mož legel, da bi se spočil, so mu zamenjali mrho za konja, ki je bil na las in nohet tako klavrno kljuse.

Mož se je naspal, se zahvalil kot se spodobi, zajahal kljuse in hitel k svoji ženi. Ni pa opazil, da sedi na drugem konju.

Prišel je domov, razjahal in hotel ženi v prvi sapi pokazati svojo umetnijo. Rezgetal je in rezgetal, da ga je grlo bolelo, a konj je stal ko hrastov štor, še fige ni dal, kaj li zaželene jedi.

Z rokama in z jezikom ji je hudo očital, da ga je prevarila.

Bil je hud in sram ga je biló pred ženo. Zajahal je konja in ga peljal nazaj k starki, ki mu ga je bila podarila. Ko je dospel, ji je z rokama in z jezikom hudó očital, da ga je prevarila.

«Ne, nisem te prevarila», je rekla starka. «Toda — naj bo, dam ti kozo. Če porečeš, me-

keke', ji bodo padali iz nosnic in iz gobca rumeni cekini.»

Starec je bil močno zadovoljen. Vzel je kožo, se zahvalil kot se tiče in odšel. Vodil jo je na povodcu, a koza je odskakovala. Pot ga je zopet privedla skozi isto vas — skozi Porogljivce — kjer so mu bili zamenjali kljuse. In se mu je isto zgodilo ko prej z mrho. Koza je bila strašno suha in smešna, ljudje so drli iz hiš in so ga zasmehovali. Starec jim je rekel, da naj se mu le smejejo, naj se le rogajo, da ga to nič ne boli, le zameketajo naj nikari. Če zameketajo, bodo padali kozi iz nosnic in iz gobca rumeni cekini. Pa so zameketali, a koza je sipala cekine, ljudje so jih pobirali. še stegli so se zanje. Prav tako. Moža pa so kot prvič povabili v hišo in ga pogostili, a ko je spal, so mu zamenjali kožo. Ko se je naspal in prebudil, je vsel kožo in odšel domov. Zopet je hotel pokazati ženi svojo umetnijo, a vse meketanje mu nič ni pomagalo. Koza je strigla z ušesi, a bila je navadna koza, česar pa on ni vedel, in mu ni dala cekinov.

Palica pa — smuk iz starčevih rok, planila je med nje...

«Kakšna ženska pa je to?» se je starec za razhudimal. «Zakaj me vedno prevari!» In se je zopet vrnil k starki in ji bridko očital.

Da bi se ga že iznebila, mu je dala starka palico in mu je rekla:

«Tu imaš palico. Če ti kdorkoli stori kako krivico in zineš: ‚pik, pok‘ — ga bo palica tako dolgo tepla, dokler ji ne porečeš, naj neha.»

Vesel in oborožen s palico je prišel starec v Porogljivce, v vas, kjer so mu bili zamenjali kljuse in kožo. Zdaj ni bilo na njem nič smeha vrednega, a ljudje so ga poznali že od prej, zgrnili so se okrog njega in se mu rogali. Posvaril jih je rekoč:

«Smejte se, a pazite dobro, ne recite moji palici ‚pik-pok‘, sicer vam jih bo naložila, da bo joj in gorjé.»

Porogljivčani so bili zviti, a ne zadosti pametni — starcu niso verjeli, dasi jim je že dvakrat govoril resnico. Smejali so se mu na ves glas, na vse grlo, izgovorili čarobni besedici ‚pik-pok‘ kar tako za šalo. Palica pa — smuk iz starčevih rok, planila je med nje in udrihala ‚pik-pok‘ po glavah in po plečih, kamor je naneslo. Tolkla jih je tako neusmiljeno, bila brez prenehanja, da so Porogljivčani tujega moža lepo prosili, naj reče palici, da je zadosti; obljubili so mu kljuse in kožo, ki so mu ju bili vzeli in še kaj povrhu. Starec pa je molčal — naj jih palica le šeška! Šele, ko so mu kljuse in kožo res vrnil, in je videl, da sta prava, je rekel palici, naj neha. In ona je nehala, stepeni vaščani pa se mu niso več smejali.

Starec se je s konjem, kožo in palico vrnil domov. Z ženo sta še dolgo srečno živela. Če sta si le poželega jedi, sta zarezgetala, že je stala skleda na mizi; če sta rabila denarja, sta zameketala. Pa nista bila skopa in sta tudi drugim dajala. O kuri pa ni bilo več ne duha ne sluha, pa saj je tudi nista več potrebovala.

Kabardinski narodni motiv.

Mamici, mamici!

Ptička lastavička na prizidku cvrči

Niko, Nikica že spi.

Nad njim — prav nad posteljico —

Bog zvezdo je prižgal,

se nagnil mu nad uho, potihó mu dejal:

«Nikica, komu boš dal

to zvezdo blestečo —

ljubezen gorečo?

Li solncu, li vetru, ki krog kolovrati?»

Nikica se narahlo prebudi, spregovori:

«Ne solncu ne vetru, ki krog kolovrati —

mamici, mamici zlati...»

Fran Žgur.

Odkod kulturne rastline?

Med najvažnejše rastline, s katerimi se preživlja človek, štejejo: riž, pšenico, krompir, kokosnik, kruhovec, datelj, banano in sojo kot živila, kavo, čaj, vino in tobak kot nasladila. Brez teh si ne moremo misliti človeškega življenja. Vsaj z eno izmed nešteti rastlin prihaja človek, ki živi v severnih ali južnih krajih, vsak dan v dotiko. Skušajmo si odgovoriti na vprašanje, odkod so prišle navedene rastline. Tobak in krompir iz Amerike, kava iz Arabije, čaj iz Kitajskega, datelj iz Afrike. Tako je splošno mnenje. Kaj pa riž in pšenica? Odgovor na to vprašanje je že težji in prav tako težek ko pri vprašanju, odkod vino in banana.

Najmanj dvoma je pri **rži**. Zdi se, da je evropska rastlina. Že v najstarejših časih so jo poznali v Srednji Evropi. Že v mostiščih, predzgodovinskih stavbah na kolih, nahajamo ržena zrna, toda le severno od Alp. Klasična književnost starih Grkov in Rimljanov ni poznala rži tja do dobe, ko se je pojavilo krščanstvo. Rimski pisatelj Plinij omenja rž kot kulturno rastlino Tavrincev, ligurskega plemena ob gorenjem Padu.

Če primerjamo pšenico z ržo, se skoraj ne moremo otresti domneve, da je **pšenica** sumljiv inozemec. Doslej se še niso mogli zediniti učenjaki, kje je rasla pšenica v divjem stanju. V starem veku je bil Egipt žitnica sveta. Potomci starih narodov, posebno Romanov, so ostali še do današnjega dne zvesti pšeničnemu kruhu. Nekateri raziskovalci so izsledili divjo pšenico baje na otoku Kreti, drugi zopet menijo, da je rasla prva pšenica na Siciliji. Na vsak način je postala pšenica važna kulturna rastlina na svetu. V južni Avstraliji se vozi lahko človek dneve in dneve med neizmernimi zlatimi pšeničnimi polji. Prav tako velikanske nasade nahajamo v Argentini, Kanadi, Rusiji. Rastlina se je prilagodila potemtakem najrazličnejšim živlenskimi razmeram, postala je v pravem pomenu besede svetovljan. A vkljub nepreglednim planjavam ki se na njih obdeluje pšenica, se ni povzpela do tega, da bi bila postala človeštvu «vsakdanji kruh». V tem oziru jo prekaša **riž**.

Z rižem se hrani največ ljudi. Rižojedcev cenijo eno milijardo, več ko dvakrat toliko ljudi, kakor jih živi v Evropi. Dejstvo je, da uživa ves vzhodni del Azije, posebno v gorkejših krajih, riž, pripravljen seveda na različne načine — Japonci in Malajci znajo pripraviti riž na najmanj sto načinov. V Evropi se pa ni mogel udomaćiti, čeprav uspeva zelo dobro v Italiji, Španiji in na Balkanu. Riž potrebuje namreč poletno temperaturo povprečnih 23° C. Stari Grki so ga prinesli z indijskega pohoda

Aleksandra Velikega. V Španijo je prišel z zmoglavimi Arabci, ki so ga zasadili tudi v Siciliji, odkoder je prišel v ostalo Italijo.

Kulturna zgodovina banane je kaj čudno poglavje. **Banana** naj bi bila svetopisemsko «drevo spoznanja», radi česar ji je dala veda ime: musa paradisiaca. Njen veliki široki list, ki ga uporabljajo temnopolti narodi večkrat kot predpasnik, naj bi bil svetopisemski smokvin list. Seveda zahteva taka razlaga domnevek, da so Izraelci poznali banano, kar je vsekako možno, kajti banana rase in je rasla že od nekdanj okrog Babilona. Banana je značilno indijska rastlina. Banana je ena izmed najstarejših kulturnih rastlin, saj je svojo naravo popolnoma predru-gačila, postala je nesemenska. Neka stara legenda pravi, da rajsko drevo ne rase iz semena. V resnici se razmnožujejo vse banane iz kore-ninskih paganjkov. Njeno pradomovino treba iskati v južno-vzhodni Aziji. Odtod je pričela svoj pohod na vse strani: na Kitajsko, na polineške otoke, kjer je postala neogibno potrebna, v Afriko in pred vsem v vročo Ameriko, kakor so jo bili prinesli Španci in kjer je postala sedaj najvažnejša kulturna rastlina. Zapadno-indijske banane so si kot izvozno blago osvojile svetovni trg.

N polineških otokih sta izpodrinila banano glede pomena **kruhovec** in kokosnik. Medtem ko se je kruhovec omejil na otoke Južnega morja, je postal **kokosnik** domačin v vseh južnih deželah. Severno-ameriška poluotok Florida je postal dežela kokosnih palm. Na milijone dreves rase tam ob obalah, ker uspeva palma najrajši na solno-peščenih tleh ob morskem bregu. Zadostovalo je nekaj vreč kokosniških orehov, ki so jih pred dvema rodovoma zasejali na tem poluotoku. Najsevernejša točka, na kateri rasto palme še na prostem, je na bermudskih in kanarskih otokih. Posamezna drevesa uspevajo tudi na Siciliji in pri Dubrovniku.

O **dateljevi** palmi se lahko trdi, da je največji osvajalec med drevesi, ker se zadovoljuje tudi z najslabšimi tlemi in prebije tudi do -20° C, če le ne traja mráz predolgo. Ni se moglo dognati, je li njena pradomovina Severna Afrika ali Severna Indija; vsekakor je postala značilno drevo vseh vzhodnih dežel, v kolikor so peščene. Divji datelj rase le še v Perziji. Povsod drugod se ga je polastil človek. Njegovi poganjki cvetejo že po štirih letih in donašajo sadove skozi dolgo dobo dveh sto let. Ni čuda, da kroži med Arabci o tem plodovitem drevesu tale pripovedka: Pri stvarjenju človeka je ostalo v Stvarnikovih rokah še nekaj tvarine; iz te je ustvaril datelj.

Preidimo h **krompirju**. Do začetka 17. stoletja je bil krompir še tujec v Evropi. Njegova

prava domovina je bilo hladno, megleno pobrežje v Tihem oceanu nasproti Robinsonovemu otoku. Aravkanci mu pravijo «papa» in ga prav tako cenijo ko Irci, ki so nastrastnejši «krompirjevci». Nič ni gotovega, kdo je prinesel krompir iz države Peru v Evropo. Da bi ga bil pripeljal leta 1581. Francis Drake na ladji s svilenimi jadri in da bi ga bila jedla prva kraljica Elizabeta na nalašč v ta namen prirejeni pojedini, so le pravljice, ki so pa bile svoje dni toliko verjetne, da so postavili Drake-ju celo spomenik. Vsekakor je bil leta 1585. krompir že na Irskem, odkoder je prehajal polagoma v vse hladnejše dežele sveta.

Naj izpregovorimo na tem mestu nekaj besed o **soji**, tej novi ljudski hrani. Sojo poznamo šele iz najnovejše dobe. Njena domovina je Vzhodna Azija, kjer je velikanskega pomena za človeško prehrano že od davnih časov. Soja nima skoraj prav nič škroba in se v tem razločuje od drugega sočivja, zato ima pa toliko več beljakovin, maščobe in lecitina, najdragoocenejše tvarine v rumenjaku. Glede količine beljakovin in maščobe prekaša vsa živalska živila, celo meso, jajca in mleko. Azijci pripravljajo iz soje juhe, omake in močnate jedi, ki jim pravijo «brezkostno meso». Mleko iz soje je materinemu mleku bližje ko kravje, zato prija zelo dojenčkom.

Da ni našla soja že prej poti v Evropo, tiči v tem, da jedi iz soje ne prija na sploh evropskemu okusu. Šele kot dobavateljica za olje in gnoj si je utrla pot tudi k nam. Njen uvoz iz Mandžurije se je povzpел v kratki dobi nekaj let na dva milijona ton. V Evropi pridelujejo iz nje edino le olje v industrijske svrhe, kar ostane v stiskalnicah, se uporabi kot krma.

Doslej se ni obnesel poskus, pripraviti sojo tudi za uživanje. Japonsko kitajski okus je v tem oziru popolnoma drugačen ko naš. Šele ogrskemu kemiku Berczeller-ju je uspelo, odstraniti neprijetne in lahko hlapljive snovi iz soje in ohraniti vkljub temu njeno naravno sestavo. Iz tako prirejene soje se zmelje moka. Primešana rženi moki pospeši kvašenje, poveča količino testa, opremi hleb z lepo skorjo in ohrani kruh dle časa svež. En kilogram te moke se da primerjati s približno štirimi kilogrami brezkostrnega mesa ali 58 jajci ali s 6½ litri neposnetega mleka, stane pa mnogo, mnogo manj.

Med ljudstvo, v širše množice si utira pot le počasi. V glavnih mestih uporabljajo moko že davno bolnišnice in sladčičarne. Tudi ljudske kuhinje pripravljajo že dobre in tečne jedi po smešno nizki ceni.

Po vseh državah se trudijo, da bi vzgojili tako rastlino, ki bi lahko popolnoma dozorela že v štirih mesecih. Poskusi so se obnesli pri Zellerndorfu na Spodnjem Avstrijskem. Poskusi pa lahko uspejo že v kratkem tudi drugod in ljudstvu bo dano enakovredno, ob enem pa toliko cenejše nadomestilo za meso, mleko, jajca in maslo.

K nasladilom spadajo, kakor omenjeno že v uvodu: kava, čaj, vino in tobak. Kava ima mnogo prijateljev, ima pa tudi mnogo nasprotnikov. Prav na Vzhodu je mnogo arabskih in turških samosilnikov večkrat popolnoma prepovedalo uživanje kave in še dandanes zavračajo mnogi narodi kavo, tako Kitajci, ki jo prezirajo, in Španci, ki je med vsemi Evropci še najmanj popijejo. Kava ne izvira iz Arabije, kakor bi kdo sodil po imenu: mokha, pač pa iz Afrike. Abesinsko gorovje je njena prava domovina in gozdovi, kjer rase kavovec v divjem stanju, se imenujejo «kafa» po gorskih kmetih, ki jim pravijo Abesinci «kafečo». Kavovca uživajo le v Evropi tako, kakor nam je znano. Abesinski «kafečo» pražijo zrna na olju ali maslu in pomačajo v maščobo koruzne storže. V Arabiji kuhajo mesnata odevala posameznih zrn, v Perziji pražijo zrna in jih žvečijo, v Vzhodni Indiji dostavljajo zavrelku iz sirovih zrn med, na otokih Javi in Sumatri kuhajo kavine liste in Brazilijanci sami, ki izvažajo največ kave, je ne cenijo in imajo rajši čaj «mate», pripravljen iz listov tako zvanega božjega drevca.

Čaj uživajo že iz pradavnih časov na Kitajskem, kjer je vsekakor njegova domovina. Na Japonsko je prišel v devetem stoletju, Evropci so se seznanili z njim v sedemnajstem stoletju. Prava ljudska pijača je ostal čaj edino le na Holandskem, Angleškem in Ruskem.

Brezdvomno je prišel tobak iz Amerike. Po neki nepotrjeni govorici je dobil Kolumb. l. 1492. prve kadivce na Kubi, ki so pušili tobak, zaviti v koruzne liste, da so se ubranili moskitov, mušic. Zapadno-indijski domačinci so pravili «tabago» pipi in ne rastlini. Čudno je, da so naši kamenite pipe v keltskih grobovih v Severni Nemčiji in na Kitajskem, kar pričuje, da so že tedaj nekaj kadili, mogoče kake drevesne liste.

Najnovejše raziskovanje je dognalo, da so prišle zlahtne trte iz Perzije in Kavkaza v bujne gozdove ob Črnem morju. Tam rase še sedaj trta, ki daje tako temen sok, da uporabljajo na Kavkazu dotično vino kot pijačo in črnilo. Trta se je tudi že povsod udomačila, kjer je našla poglobitnejše pogoje za svoj razvoj in svoje uspevanje.

Dve, tri o breskvah

Piše dr. Vladimir Orel

Današnje gmotne razmere ne dovoljujejo, da bi se bavili s sadjarstvom kot postranskim opravilom in prepustili drevo usodi, da nam da, kolikor hoče dati, marveč mora človek poseči vmes s svojim umom in pripraviti drevo do tega, da mu da toliko sadu, kolikor mu ga lahko da po svojih močeh brez škode za lastni obstoj. Mi zahtevamo od drevesa, da nam ne samo obrodi nekaj breskev, ampak da nam rodi vsako leto več sadja in sicer v razmerju, kakor se mu širi oblika in debelijo veje.

Navodila začetnikom.

Vsako drevo stane danes precej. Ako nam obrodi samo nekaj kg breskev, imamo očitno izgubo. Ako upoštevamo in poračunimo, da zavzame drevo — kar je pravilno — 25 m² površine, da smo morali zemljo prekopati, sadike, ki smo jih morali kupiti, vsaditi, predstavlja vsako drevo za nas naloženo glavnicu najmanj 30 L. Naj stane vzdrževanje drevesa samo 7 L na leto, če računamo svoje delo, gnojenje, uporabo škropil itd., pridemo do približno 10 L za vzdrževanje, ker moramo prišteti še obresti glavnice in upoštevati neplodnost skozi 3—4 leta. Če nam rodi drevo 10 kg, smo s tem krili šele svoj letni potrošek. Seveda, ker smo sami obdelovali, nam je bila plačana dnina. Iz tega primera napravimo zaključek, da se ne smemo zadovoljiti z majhnimi prihodi iz drevesa, ampak moramo gledati na to, da privedemo drevo do najizdatnejše plodnosti. Kakor znano je plodnost tem večja, čim večji vrh dobiva drevo. Pri nas je zelo razširjeno mnenje, da je življenje breskev le kratko. Radi tega sklepajo, da se ne izplača nalagati trud in denar v podjetje, ki jim ne bo koristilo.

Pred vojno smo imeli že lepe nasade breskev v naši deželi, a prišle so med nje bolezní in pologoma so izginjala drevesa, ki so rodila toliko dobrega in okusnega sadu. Nekaj golih dreves z značilnim vršičkom zakotovičenih listov je bila vsa predvojna zapuščina. Večina sadjarjev se pred vojno ni brigala, da bi pobijala sovražnike tega drevesa. Različne bolezni niso bile še dodobra proučene in sredstva za uspešen boj premalo znana. Še danes ne vemo, kako bi pobijali gumozo ali smoliko, ki nam uničuje kakor pred vojno dan za dnem naša drevesa. Nimamo splošno učinkujočega sredstva ter se moramo zadovoljiti z nasvetom, da je ne povzročimo sami z dejanjem, o katerem vemo, da povzroča izločanje gume. Tudi mnogo žuželk je na breskvah, ki jim do danes še ne moremo do živega. Dobro, da niso še toli razširjene, da bi resno ogražale obstoj celih nasadov. Po vojni smo pa začeli uporabljati različna uspešna sredstva zoper škodljivce in že radi tega je dana možnost, da si ohranimo nasade delj časa.

Od petega leta bi moralo dati drevo že toliko sadu, da krijemo z izkupičkom razen stroškov obdelovanja tudi stroške nasada. S sedmim, kjer so razmere ugodnejše, že s šestim letom imamo poln pridelek t. j. drevo nam da največjo količino sadu. Seveda je to bolj teoretično, ker v resnici ne spravimo vsakega drevesa v tej dobi do polnega pridelka. V notranjosti države je dana ta količina pri enem stotu na drevo povprečno, ker so drevesa, ki dado več ko en stot, to pa po 10. letu. Te številke treba vzeti relativno. So sadovnjaki, ki dosežejo radi lege in dobrote zemlje te množine, dočim ne pride drevo drugod niti do polovice razvoja in pridelka. Pridelek zavisi torej od plodovitosti drevesa, plodovitost pa od splošnega ravnanja, ki ga je deležno drevo. Da privedemo v sadovnjaku drevesa do takega razvoja, treba upoštevati pri negi nebroj okolnosti. Če nam da 100 dreves prilično 100 stotov sadu, nam prinese drevo, ki ras z zemljo stane okoli 30 L, v enem letu 100 L, s čimer so plačani vsi stroški nasada in dotedanji stroški za vzdrževanje.

Da izkoristimo to dobičkonosno panogo kmetijstva in dosežemo zaželene uspehe, treba biti vzoren sadjar, ki uporablja v svojem sadovnjaku ne samo vse nasvete, ki jih priporočujejo moderna preizkušnja, ampak mora imeti tudi svoje srce pri svojem delu. Boj proti naravnim silam dokončamo uspešno ne zgolj z materialnimi sredstvi, treba k temu še stalnosti in vztrajnosti, ki ju ne moremo kupiti v trgovini, ki pa klijeta iz ljubezni do stvari, do zemlje, do narave.

Praden posadimo breskve v dobro izkopano zemljo, si moramo biti na jasnem, ali vsadimo divjake ali cepljenke. Odvisno je od denarne razpoložljivosti sadjarja. Za divjake govori dejstvo, da pokaže na licu mesta cepljeno drevo takoj, če mu ugaja lega in zemlja in je zdravo. Smolika je najbolj zavratna bolezen breskev in pri nas posebno razširjena. Ako sadiko, ki smo jo spoznali za bolno, takoj nadomestimo z drugo, imamo le malenkostno škodo pri divjaku, ker smo ga sami vzgojili iz koščice, medtem ko imamo že večjo škodo pri cepljenki, za katero smo morali odšteti denar. Cepljenke so v tem oziru izbirčne. Če pridejo iz boljše v slabšo zemljo, ne rasto s tisto silo kakor poganjki divjaka, ki napravi, cepljen prejšnje leto, v kratkem času lep vrh.

Mnogo zavisi tudi od načina saditve. Ako denemo nežne korenike v kepasto grudo, nam rastlinica lahko usahne. Tako nežni stvarci treba zemljo dobro porahljati. Ne gatite ji v začetku vseh možnih gnojil! Kakor bi dali novorojenčku pečenko in liter vina mesto mleka. Rajši pripravite dobro zemljo, zalivajte ji pridno, če je suha. To je začetna hrana. Pozneje treba seveda pomagati s solitrom ali straniščnico, to pa previdno. Šele drugo leto, ko so se korenike že utrdile, se pognojí. Če je sadika zdrava, čeprav ni prav bujno vzrasla, naj nas

ne vznemirja, ker nadomesti gotovo drugo leto, kar je bilo zamujenega. Pri mladi cepljenki ne zabite odrezati ali odščipniti divjih poganjkov (divjih očes), ki štrlijo iz debelc.

Števila govore.

Kdor si hoče napraviti sadovnjak, da mu bo donasal koristi, mora vedeti, katere vrste so na domačem trgu najbolj cenjene. Pri sadjarstvu ne odločuje samo tehnična stran, ne zado- stuje, da imamo vzoren sadovnjak, napravljen po vseh pravilih, gledati moramo tudi na to, kako prodamo to sadje najboljše. Tu treba pa- ziti, katere vrste so najbolj iskane na svetovnih tržiščih. Goriški trg je še premalo razvit glede te trgovine, da bi mogli izvajati zaključke. V zadnjih letih videvamo, da ima «mayflower» vedno nekaj višjo ceno ko «amsden» in «triumf». Medtem ko so plačevali za «majski cvet» «mayflower» l. 1931. srednjega po 2.20 L, za «amsden» in «triumf» povprečno po 1.70 L, se je cena l. 1932. precej znižala, in sicer za «maj- ski cvet» povprečno na 1.23 L, dočim sta «ams- den» in «triumf» zlezla na 0.90 do 1.00 L. Iz tega vidimo, da dosežajo prve breskve t. j. «majski cvet» vedno nekaj višjo ceno, ker jih je manj in ker so prve. Nadaljni vzrok njihovi višji ceni je tudi, da v Italiji na splošno ni mnogo nasa- dov te vrste. Dokaz so tale števila: (v naslednji koloni)

L. 1929. se je v	juniju	izvozilo	24.679	stotov breskev,
" " " " "	juliju	"	47.965	" "
" " " " "	avgustu	"	181.701	" "
" " " " "	septemb.	"	67.635	" "
" " " " "	oktobru	"	7.565	" "
L. 1930. se je v	juniju	izvozilo	15.436	stotov breskev,
" " " " "	juliju	"	82.752	" "
" " " " "	avgustu	"	234.209	" "
" " " " "	septemb.	"	61.561	" "
" " " " "	oktobru	"	2.106	" "
L. 1931. se je v	juniju	izvozilo	12.225	stotov breskev,
" " " " "	juliju	"	110.326	" "
" " " " "	avgustu	"	351.399	" "
" " " " "	septemb.	"	160.903	" "
" " " " "	oktobru	"	8.096	" "

Ta števila nas pouče, da je največji izvoz v avgustu. Malenkosten je v juniju. Tudi to viša ceno «majskemu cvetu». Da je teh breskev malo, si razlagamo z dejstvom, da ne uspeva ta breskev povsod. Ker je to prva breskev, je pre- cej vodena kakor so vodene tudi prve črešnje. V brdastih legah uspeva in dozoreva dobro. Ker je zgodnja, se koščica ne utegne niti popolnoma zaliti in utrditi. V nižjih legah in na mokrot- nem svetu ne uspeva, če uspe, ni sposobna radi vodenosti za prevoz.

Italija pridelala največ breskev. Ker je do- mača uporaba precejšnja, ne izvažajo vsega pri- delka. Vsekakor je zanimivo vedeti, kako se je v naši državi razmahnilo breskvarstvo (razpre- delnica spodaj).

Leta 1924. se je izvozilo	93.201	stotov	
" 1926. " " "	218.204	"	
" 1927. " " "	219.684	"	
" 1928. " " "	220.759	"	
" 1929. " " "	329.545	"	
" 1930. " " "	394.064	"	
" 1931. " " "	642.949	"	
" 1932. " " "	646.125	"	
za skupno vrednost L	52.818.276		
" " " " "	46.097.200		
" " " " "	57.045.000		
" " " " "	63.671.500		
" " " " "	77.958.200		
" " " " "	103.412.000		
" " " " "	74.965.800		

Ledenice.

Da se izvažajo v septembru in oktobru raz- meroma precej breskev, tiči v tem, da niso vse breskve sveže potrpane, ampak so med njimi tudi take, ki jih trgovci pošiljajo na trg iz lede- nic. Obstajajo namreč ledenice za sadje. Mraz, kakor je obče znano, prepreča dozorevanje. Tem- peratura vpliva na vdihovanje zraku. Ako po- stavimo utrpan sad v hladilnico, lahko poča- kamo nekoliko in ga nesemo na trg, ko mu bo recimo cena ugodnejša. Na ta način dosežemo višje cene in preprečimo, da bi morali prodati blago za vsako ceno, saj je znano, da mora cena pasti pri mnogem blagu in majhnem povpraše- vanju. Drugo vprašanje je, se li priporoča lede- nica za majhne količine.

V prvi vrsti morajo biti hladilnice za to urejene, voditi jih morajo strokovnjaki. Pri majhnih količinah je razlika v višji ceni pre- cej majhna. Ako upoštevamo, da je v hladilni- cah blago bolj podvrženo gnilobi, da stane pre- voz in najemnina celice v hladilnici, lahko trdimo, da doseže težko večjih koristi, kdor ne dela bolj na veliko. Vsekakor ni mogoče popol- noma odsvetovati. Kar se tiče uredbe ledenic, je moderna tehnika tako napredovala, da ima

Verona v splošnih skladiščih prostora za tisoče vagonov sadja, ki se v posebej za to pripravlje- nih vagonih pošilja na daljna tržišča, da vzdrži sadje pri večdnevem prevozu vzlic poletni vro- čini in se tako ohrani.

Trgovina z breskvami se razvija bolj tam, kjer je trgovina s tem sadjem osredotočena. Ker prodaja vsak na svojo roko, ne more imeti ve- liko uspeha, ker se obračajo trgovci iz inozem- stva le tja, kjer imajo blaga v večji količini na razpolago in različne vrste in različne velikosti na izbero. Pri trgovini na debelo je manj stroš- kov za prevoz in opravljanje, kakor če jih pošiljamo posamezno v majhnih množinah.

Da breskve dobro prodamo, moramo imeti dobre zveze z inozemskimi trgi, biti moramo poučeni o cenah in paziti moramo, da ne pride preveč blaga v eno mesto t. j. organizirati treba razdelitev blaga, saj mora cena pasti, kakor hitro se nabere preveč blaga v enem mestu. V takem slučaju si pomagajo večji trgovci tako, da sta- vijo sadje za nekaj časa v ledenice in počakajo boljših cen. Najboljše urejene ledenice so v Nemčiji. Američani so že prej poznali koristi ledenic, saj so že pred vojno prevažali zmrzlo meso v Evropo.

Ledenice so urejene po celicah, dobro zaprtih, da ne prihaja vanje topel zrak. Stroji obstoje iz kompresorjev, ki dobavljajo vsaki celici po cevi do -20° mrzli zrak. S prezračniki se zrak vedno preminja. Prav tako treba skrbeti za zadostno vlažnost. S centralno kurjavo se celice zopet ogrejejo, da ne pride sadje ven zmrzlo. Druge cevi uvajajo po potrebi kisik, ozon, etilen in sol. Nadalje je vsaka celica opremljena z različnimi aparati za izhlapevanje prevelike vlažnosti s toplomeri, tlakomeri, psihrometri in igrometri za zračno vlažnost. Pri vlaganju vrtnin in sadja v ledenice treba paziti na stanje zrelosti dotične vrste. Po okolnosti, kdaj pride sadje do cilja, mora sadjar pobirati sadje, ne sme trgati ne prezrelih, a tudi nezrelih breskev.

Prevozu sadja služijo ohlajeni ali zamrzli vagoni. Prvi se ohladi s posebnimi aparati navznoter za določeno dobo, drugi so pa opremljeni z ledom ali s posebnimi stroji kakor ledenice pri mesarjih. Na ta način ohranimo sadje na prevozu hladno. Kdor bi hotel ohraniti sadje delj časa t. j. mesece v stanju zamrzelosti, naj ve, da niso vse vrste za to sposobne. Preden se odpošlje sadje, mora vsekakor stati nekaj časa v ledenici. Najbolje je, da ga postavimo v ledenico že v zabojih.

Trgatev.

Naj ponovim: sadje se ohrani v ledenici pri primerni temperaturi (-2° C), primerni zračni vlagi (84% na igrometru), a mora biti dotična sadna vrsta taka, da se da ohraniti. Tudi različnost zemlje, starost drevesa, klimatične razmere med dozorevanjem, stanje zrelosti in čas trgatve vplivajo zelo na ohranitev sadja v ledenici. S tem sem hotel opozoriti sadjarje na važno okolnost, ki jo precej zanemarjajo, oziroma ki jo premalo uvažujejo t. j. na čas, kdaj naj pobirajo sadje. Ne pobirajmo prezelenega sadja! Prezgodaj pobrano sadje tehta manj in izgubi še več na teži v ledenici. Nezrelo sadje bolj izhlapeva in manj vdihava ko zrelo. Ako pobereмо torej sadje prezeleno odnosno premalo zrelo, se dozorevanje izpremeni lahko v gnitje, ki ga povzročata glivica monilia. Razen glivic povzročajo gnulobo tudi notranji vzroki. Tudi neprestan dež dovaja sadeže, da gnijejo. Sadeži z rjavimi pegami, od solnčnih žarkov ožgane breskve, potem take z vodenim ali rjavim jedrom vplivajo na ohranitev, prej ali slej zgine tako sadje v ledenici. A tudi prezrelega sadja ne smemo devati v ledenico. Takoj bi začel gniti, ker je dozorevanje že dokončano.

Sadje treba pobirati previdno, ne smemo ga raniti, ne smemo ga staviti na trdo pletene koše, ker bi se sicer poznali na njem takoj od tisti pletenic. Najbolj pripravi so koši, oviti s slamo, stružino ali s kako vrečo. Ko odtrgamo breskev, je ne smemo prijeti z dvema ali tremi prsti, ker je pritisk v tem slučaju večji kakor, če jo primemo s celo roko, poznali se bodo od-

tiski prstov in na teh mestih počrneva polagoma sadež in ni več sposoben za nadaljno odpremo in tem manj za ledenico. Breskve pripeljemo na trg na prožnem vozu z dobrimi vzmetmi, zaboji oziroma koši naj bodo dobro obloženi z mehko podlago: stružino, vrečami, slamo itd., da se sadje medpotoma ne rani. Ne smemo puščati pobranih breskev na solncu niti jih odložiti po razgretih ali drugače toplih prostorih. Tudi ni priporočljivo, da bi kopičili breskve v velikih kupih, ker bi s tem spodnjim vrstam odjemali zrak. Trgajmo sadje, če možno, v jutranjih in večernih hladnih urah. Zračenje je dober pripomoček za vzdrževanje sadja. Ne smemo pobirati sadja, mokrega od dežja ali rose, ker je skorja breskve tedaj zmehčana in laže kvarljiva. Ne gatimo preveč sadja v en koš, gorenje plasti tišče s svojo težo na dolenje, radi česar se spodnje pokvarijo.

Radi tega naj bodo posode bolj široke in manj globoke, da prideta noter dve oziroma kvečjemu tri vrste, druga nad drugo. Ne premetujmo breskev iz posode v posodo! Ako nimamo pripravnih košev, napravimo si zaboje, obložene od spodaj z vrečami, slamo ali stružino, da leži sadje na mehkem.

Odprava.

Prebiranje sadja se vrši v senčnatem, hladnem in zračnem prostoru. Breskve, prinesene iz sadovnjadka v koših ali zabojih, se nalahko stresajo na široko, s slamo ali vrečami obloženo mizo.

Pri prebiranju se izločijo najprej breskve, ki so bolne, ki imajo pokvečene oblike (dvojače, zahrjene in sl.), nadalje preveč zrele in tako zvani «škart». Vse druge prebiramo po velikosti na oko v koše ali zaboje.

Ministrski odlok od 14. marca 1933. določa glede velikosti šest kategorij breskev po obsegu sadeža in sicer od 16—28 cm. Za zgodnje vrste je določena podkategorija z obsegom najmanj 14 cm. Take breskve se pa morajo izvažati le do konca julija in se zaznamujejo s črko «E». Izvoz manjših breskev je prepovedan, da se tako izključi slabo blago. Debelost se meri na najširšem krogu. V vsakem zaboju morajo biti breskve samo ene debelostne vrste.

Glede kakovosti se zahteva, da so breskve zdrave, debele, lepe, redne oblike, prave zrelostne stopnje, brez madežev, plesni ali gumoze in ne preveč ožgane. Take breskve spadajo v prvo vrsto (Ia). Glede mere si lahko vsak sam napravi iz lepenke kroge za vsako vrsto*) posebej in ugotovi, kam spada dotična breskev. Breskve morajo biti zrele, pravi dotična odredba u označa kot pravilno zrelost spremenitev barve. Breskve morajo biti čiščene. Navada je, da breskve krtačimo (posebno «triumf», ki ima losti dlake). Treba paziti, da ne ranimo breskve.

*) Debelostne vrste: od 16—18 cm (D), od 18—20 cm (C), od 20—22½ cm (B), od 22½—25 cm (A), od 25—28 cm (A A X) in od 28 cm navzgor (A A A).

Najbolje bi bilo, če bi devali breskve v vagon nedotaknjene, a trgovska navada zahteva, naj ugajajo breskve tudi očesu, zato jih čistijo s krtačenjem. Večina dela to na roko, so pa tudi stroji na električni pogon, ki izčistijo v nekaj urah za cel vagon breskev. Taki stroji so opremljeni z vrtečimi se ščetkami. Pri večjih trgovcih, ki odpošiljajo po več vagonov na dan, se breskve najprej prebirajo na kakovost t. j. odberejo se gnile, bolne, take z madeži itd., druge grede v stroj za čiščenje in od tu v stroj za prebiranje. Ta stroj, tudi na električni pogon, vodi breskve na gibljivem pasu do jame, ki se ujema z njihovo debelostjo in skozi katero padajo v spodaj stoječi zaboj, da so tako v enem zaboju zbrane breskve enake debelosti. Zaboječek, ki se vanj polagajo breskve, se okraši s papirjem, da napravi ugoden vtis. To se izplača pri debelih breskvah, ki so dražje. Vseh olupšav zaboječkov ne bom opisoval, ker imamo v našem središču vse polno delavk, zaposlenih že leta in leta pri tukajšnjih trgovinah s sadjem, ki napolnijo z vsem okusom vsak zaboječek bodisi z raznobarnim papirjem ali s čipkastimi ovitki. Vsem je znano goriško sadje, da prednjači po svojem izbranem okusu, okusna oprema je le dobro priporočilo.

Res je, breskev uspeva v vsaki zemlji, samo da ni preveč vlažna ali pusta, ne preveč močna ali peščena. Napraviti sadovnjak v taki zemlji, bi pomenilo več stroškov, ne bi se izplačalo gnojiti in ji prilivati vode. Na zemlji, ki ima toliko vlažnosti, da je ne moremo odpraviti niti z odvajanjem, napade breskve smolika, ako ne začno že prej gniti korenike. V zemlji, naplavljeni v davni dobi, uspevajo breskve ugodneje, ker je zemlja rahla in dobra.

Priporočljive vrste.

Iz gorenjih statističnih podatkov razvidimo, da izvažamo v juniju breskev šele 1—2% od celotne količine. Radi tega se priporoča, uporabiti zgodnje vrste, med njimi v prvi vrsti «majski cvet», vsaj kar se tiče tukajšnjega podnebja.

Vrsta «sneed» se ni izkazala. Okus slab, meso podvrženo pri vsakem dotiku madežem, sad mnogo manjši od «majskega cveta». Druga zgodnja vrsta «viktor» je zelo rodovitna, rase bujno, a ne vzdrži daljšega potovanja. Po svoji zunanosti je lepši od «sneeda». S tretjo breskvijo enake zgodnosti, z vrsto «wheeler», se vrše šele poskusi. Točne sodbe še ne moremo dati. V Liguriji, kjer to vrsto zelo hvalijo, je popolnoma drugačno podnebje ko pri nas. Tam so uvedli to vrsto prav radi tega, ker ni imel «majski cvet» mnogo sadu, ker se je bilo že brstje in cvetje osulo. Po sedanjih izkušnjah je «majski cvet» prikladen za naše kraje, ker je rodoviten in dobro obdrži cvet in sad. Ne rodi sicer toliko ko «triumf», toda kar je cvetja pravilno razpoloženega, ostane in napravi precej debel sad, ki vzdrži vzlic zgodnosti in nekolike vodenosti dobro prevoz. Kdor misli saditi zgodnje vrste,

mu je priporočati za sedaj še edini «majski cvet».

K zgodnjim vrstam prištevamo vse breskve, ki dozore do konca julija, v prvi vrsti «amsden», ki je ameriškega izvora. Sad je srednje velik, dozoreva v prvi polovici julija, ima vse polno podvrsti, od katerih imajo nekatere droben, druge srednji, tretje zopet precej debel plod. Okus in oblika sta pri vseh enaka.

Nekaj dni kasneje dozori breskev «aleksander», ki sliči «amsdenu». Nekateri ga imenujejo «Bella di Roma precoce», medtem ko dozori prava «Bella di Roma» šele sredi avgusta. Vsa ta različna imena breskev ne izpreminjajo vsebine, ker se širijo breskve, ki se res obnesejo, polagoma povsod. «Amsden» je bila pri nas domača že pred vojno in še danes povprašujejo po njej. Kdor jo nasadi ali katero njenih podvrst, se gotovo ne bo kesal.

Poglavitno je, da ne mešamo v sadovnjakih vse polno vrst breskev. V sadovnjaku bodi ena ali dve vrsti, to pa radi tega, da imamo lahko sami toliko blaga, da ga izročimo trgovcu, ki ima odpraviti cel vagon v inozemstvo, s čimer se stroški prevoza znatno znižajo. Ako imamo toliko blaga hkratu, je prodaja mnogo lažja. Ako imamo malo vrst, odpravimo delo bolj zaporedoma. Ako imamo recimo dve vrsti, ki si sledita kakor «majski cvet» in «amsden» v enem mesecu, smo pobrali in izvozili breskve in začnemo po trgatvi že lahko počasi obrezovati in gnojiti. Ako pa imamo več vrst, nas zamudi pobiranje in vsakodnevna vožnja na trg precej.

V isti dobi ko «amsden» dozoreva tudi vrsta «uneda», ki ima okus po muškatu, takoj za to pa »triumf«, ki je v resnici najbolj rodovitno drevo med breskvami. Mesto teh zgodnjih vrst si lahko nasadimo poznejše vrste, kakor «elberta» in «halle» ali «mathews beauty», ki se poleg «bucoincavato» in «tardiva di Massolombarda» ne odlikujejo samo po debelosti, ampak tudi po okusu. Takim vrstam treba namakati zemljo, ker trpi drevo v suhem poletju od suše in z njim sad, ki potrebuje prav pri zoritvi bolj ko kdaj prej vode. Poleg tega je toča velik strah sadjarjev, ki dajejo radi tega prednost zgodnjim vrstam.

Sklepne besede glede zadnjega (1933.) pridelka.

Pridelek breskev se je zadnje čase tako pomnožil, poraba radi krize pa tako znižala, da postane gojenje tudi tega sadeža počasi neprihodno, ako pojde tako naprej. Nočem nikomur jemati navdušenja, opozoriti hočem le na dejstvo, kako potiska naraščajoča množina cene navzdol. Cene zavise od toliko okolnosti, naštevaje istih pa ne spada v okvir tega članka. Vsekakor smo videli letos že pri «majskem cvetu» nizko ceno. Prvih breskev ne marajo preveč jesti radi istočasnih črešenj, pa tudi blago je bilo radi neprestane moče podvrženo kvari na prevozu. Kako leto torej niti statistični podatki ne drže. Tudi pri kmetijstvu zavisi mnogo

od sreče, ker ne vemo, kakšna vrsta bo konsumentom, ki imajo še denar, ugajala in kdaj pritisne vročina, da se poveča tudi razprodaja breskev. Gorenje nasvete treba vzeti relativno

kakor vsako stvar na svetu. Nizke cene vsem kmetским pridelkom jemljejo res podnet tudi breskvarstvu, a s tem še ni rečeno, da ostanejo cene vedno tako nizke.

Vstali, hej, dvorjani!

Vstali, hej, dvorjani —
rdeči tulipani,
lilije, nevestke bele,
v vetercu so zadržtele...
Šmarnice cveto deviške,
a spominčice ko miške
plahe h kapucinčkom zro —

vse lepó je, vse svetló!
Svetega je Petra ključek
božje nam odprl nebo;
zemlja pisan si klobuček
stavi na glavó...
Zemljica, nevestka bela,
rdeča, zdrava in vesela!

Fran Žgur.

Uspavanka

Nana, nina, nena!
Koklja ena,
petelina dva.
Angel božji
ob vznožji
zibke se smehlja...

Nina, nena, nana!
Zibka, v zibki Dana.
Kdo je k njej prišel?
Koklja ne in ne grebenček,
angel bel ji nese venček,
okrasí zibél...
Nina, nena, nana,
Sladko spavaj, Dana!

Fran Žgur.

Nikica po obedu

Čas, ko konec je obeda
čaša prazna, prazna skleda.
Nikec, nagajivček, blizi,
daleč kobaca po mizi;
da ne pade nam na tla,
skrbno čuva mamica....
In z ročico prime žlico,
ne z desnico, le z levico.
Žlica, joj, pa je velika

in se Nikici spotika;
pa zato jo vrže v kot,
kamor hodi spat kokot,
kamor mucek brkast sede
in potihó prejo prede...
Tam na oknu je osredek,
a v osredku je medvedek;
mirno gleda te reči,
a vse rajši plesal bi.

Fran Žgur.

Nov sovražnik

V skalnatem gorovju severno-ameriške države Kolorado je živel majhen hroščič. Hranil se je z listi divjih pasjih zelišč. Po njegovem

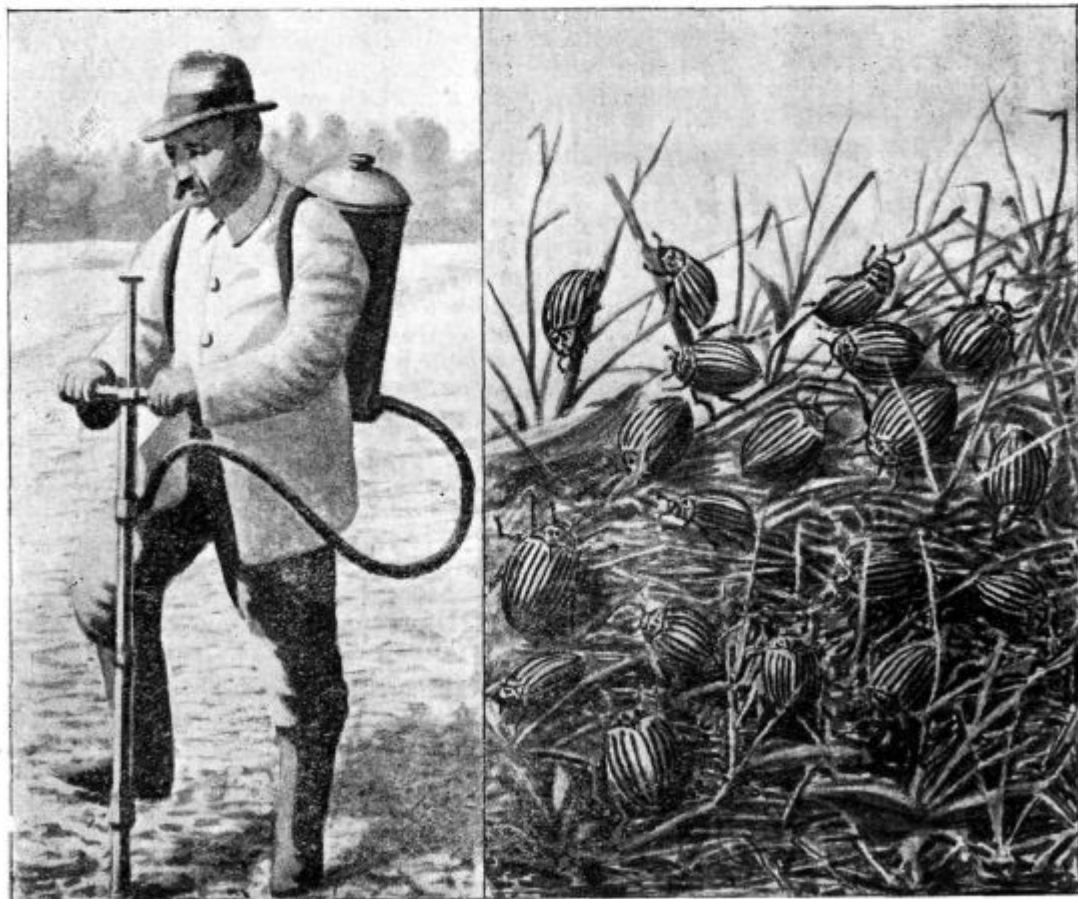
nahajališču so ga imenovali koloradovec, znanstveniki ga imenujejo po njegovih desetih črnih vzdolžnih črtah leptinotarsa decemlineata». Hrošč je bil še pred kakimi osemdesetimi leti tako redek, da so se postavljale in ponašale vse one prirodoslovne zbirke, ki so ga imele.

Ob polovici prejšnjega stoletja je prišel ta hrošč v dotiko s krompirjevimi nasadi. Krompir se je tedaj širil po ameriških naselnikih (farmerjih) od vzhoda proti zapadu. Tu v državi Kolorado je dobil hrošč nenadoma obilo hrane, saj spada krompir med pasja zelišča. Kakor kak neustavljiv veletok se je valil koloradovec, lazeč in leteč proti vzhodu črez severno ameriško celino in je dosegel leta 1872. morje. V razmeroma kratkem času je napravil 3200 km dolgo pot in ogolil vsa polja na površini, ki je čvetkrat večja ko Italija. A niti ob Atlantskem oceanu se ni ustavil škodljivec. L. 1877. se je pojavil prvič v Evropi in sicer v Nemčiji, kjer so ga pa na srečo zatrli.

L. 1922. se je koloradovec zopet pojavil v Evropi, to pot na Francoskem, in sicer v polukrogu 250 km² okoli mesta Bordeaux-a (izg. Bordo). Najbrž so ga zanesle ameriške čete, ki so se navadno izkrcavale v tem mestu. Prepozno

Kako daleč se je že razširil hrošč v Franciji?

S posebno brizgalno okužujejo z žveplnim ogljikom zemljo, da uničijo škodljivce. Pošastno zborovanje hroščev. Koliko samic je med njimi.

so ga bili opapili, zato je bil tudi ves odpor prepozen. Na popolno iztrebitev ni bilo več misliti. Omejili so se le na to, da ovirajo njegovo razširjenje. Z ognjem, s plini, s strupi so se nava-

Na zunaj ni opazati, da bi bil koloradovec tako nevaren. Po velikosti je nekaj večji ko naša polonica. Peruti so rumene, o njegovih desetih črtah smo že govorili. Glava nosi trioglat

Koloradovec. Posamezne oblike njegovega razvoja.
Pod listi jajčka, a) ličinka, b) mešič in c) hrošč.

lili nanj, a brez uspeha, ker leži vedno en rod v zemlji in skrbi tako za zarejo. Tako vidimo hrošča na njegovem pohodu proti vzhodu. Z grozljivo naglico se približuje sosednim državam.

črn madež. Na vratnem ščitu je poleg enajstih nepravilnih črnih pik v sredi še znamenje v obliki velike črke: V. Spomladi pride hrošč iz zemlje, kjer je prezimil 70 cm globoko. Dvakrat, v ugodnih razmerah tudi trikrat na leto

položi samica svoja rumeno-rdeča jajčka po trideset na enem kupu na spodnjo plat krompirjevih listov. Vsakokrat odloži samica 700 do 800 jajčk. Najkasnejše po enem tednu izlezejo ličinke, ki se takoj lotijo listov. Ličinke imajo na obeh straneh ob truplu črne pike. Nato se izpremene ličinke v zemlji, 20 cm globoko, v umazano rdeče mešice in po dveh tednih pride na dan nov hrošč.

Oglejmo si nekoliko grozno plodovitost tega hrošča. Če se razvije povprečno le 500 jajčk in če je od teh ličink le 250 samic, narase potomstvo ene same samice v teku enega poletja na 31.500.000. Približno 30.000 m² krompirjevih nasadov lahko ogole otroci, vnuki in pravnuki ene same samice. Po računu francoskega poljedelskega ministra so pa številke v resnici še grozljivejše.

Da se hrošč tako naglo širi, tiči v tem, da preleti, če mu premanjkuje hrana, 20 do 30 km na dan, izkoriščajoč med poletom moč zračnih tokov. Poleg tega živi hrošč precej dolgo in prebije lakoto tedne in tedne.

Vse kulturne države se ubranjujejo tega hrošča najprej s tem, da zabranjujejo in omejujejo dovoz rastlinskih pridelkov iz krajev, ki jih je hrošč že okužil. V začetku se hrošča še lahko ubranimo. V Nemčiji so ga zatrli na ta način. Pionirji so izkopali globoke jarke okoli ograjenega polja. S sirovim bencolom so polivali zemljo in v globoko jamo nametane rastline, ki so jih pokrili nato s prstjo. Leto pozneje so posadili le nekaj vrst rastlin, ki so bile pa bolj skopci za živalce, ki so se morebiti rešile splošnega pogina. Komaj so pognali listi, so jih vojaki že vsak dan pregledovali. Samo štiri hrošče in nekaj jajčjih gnezd so dobili. Štiri hrošči malenkost. Toda naj bi bili med njimi le dve samici, bi pomenilo to 63.000.000 potomcev v enem letu.

V tem boju mora biti vsak na svojem mestu. Veda je brez moči, če ji ne pomaga vsakdo. Vsak naj se dobro seznaní s tem škodljivcem. Kdor ga kje zaloti, naj to takoj naznani oblasti. Vsaka minuta je dragocena. Le majhna nahajališča se dajo temeljito izčistiti.

Čarovniški sadjar

Štirideset stopenj pod ničlo. Hud mraz brije preko ruske pokrajine, da jemlje sapo. Sani polze po poti mimo brezkončnih poljan. Tu, nenadoma: ob cestnem robu širok pas čudnega grmičevja. Sani se ustavijo. Star kmet s kučmo preko ušes cepeta z visokimi škornji po snegu.

«Povejte mi, dobri mož, saj to vendar niso...»

«Da, se zasmaje zadovoljno starina, pogodili ste, to so breskve. Sredi najhujšega mraza. In mraz jim nikakor ne škoduje!»

Tu, sredi Ukrajine, se pričinja Mičurinova država, država čarovnika.

Pri nas pozna — izven pravih izvedencev — le malo ljudi njegovo ime. A v Ameriki vedo, da deluje na Ruskem veleum, ki nima na svetu enakega. Amerika je že skušala pridobiti Mičurina z ogromno plačo. A Mičurin je ostal rajši doma.

Malokdaj je narava človeka obdarila ko Ivana Vladimiroviča Mičurina. Osemdeset in štiri leta ima, vkljub temu ne misli na počitek. Njegova strast so rastline.

Pred petdesetimi in osmimi leti, ob času torej, ko ni bilo ratlinošlovstvo kdo ve kako razvito, si je Mičurin postavil nalogo, s katero se še dandanes bavi: pridelati hoče sadje, ki mu tudi v srednji in severni Evropi ne more mraz do živega in je enake kakovosti ko sadje iz južne Rusije ali Zapadne Evrope. Strokovnjaki so se tedaj smejali njegovi domišljiji in takim utopističnim blodnjam.

Začel je z majhno drevesnico in enim samim pomagáčem. Danes rase v Mičurinsku sto tisoč najbolj čudnih sadnih dreves, med njimi

take vrste, da bi si o teh še pred nekaj leti ne upal sanjati noben strokovni rastlinoslovec.

Mičurin si je zabil v glavo, da se da divje in mrazu kljubujoče, zato pa tudi skoraj neužitno sadje kakor grozdje, hruške, jabolka, križati z zapadno-evropskimi vrstami, ki so pa zopet zelo občutljive za mraz. Deset let je delal poskuse in šele po tej dobi je zaznamoval svoj prvi uspeh. Potem je pa napredoval z orjaškimi koraki. Hibrida, kakor se glasi znanstvena označba za take rastlinske bastarde, je sledila hibridi. Križal je jerebiko in hruško, glog in jerebiko, bučo in dinjo, gozdno jagodo in malino, črešnjo in krhliko.

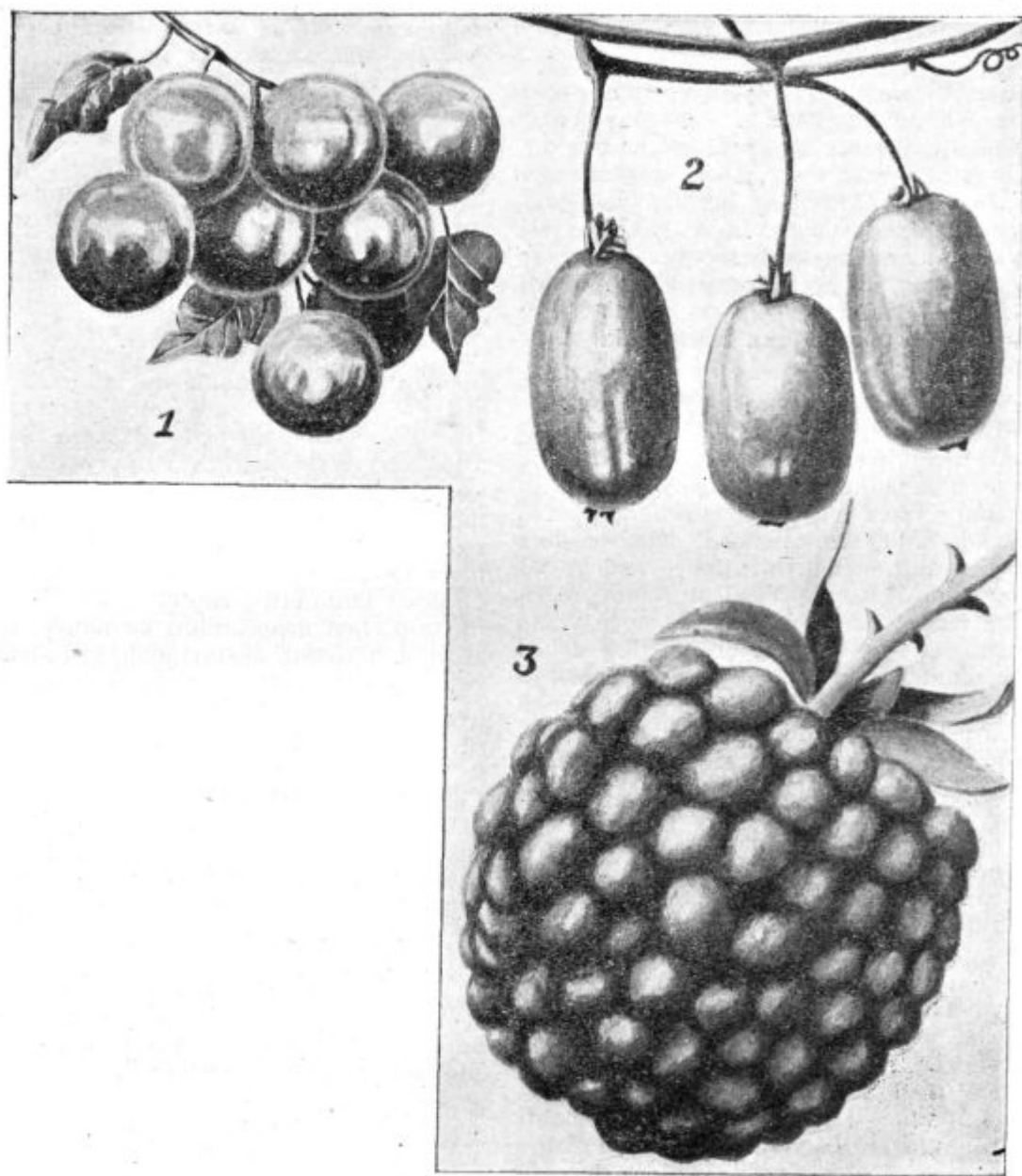
Danes rasejo v Mičurinsku maline, sedem centimetrov velike, rdeče, kresno grozdjiče, ki doseže velikost črešenj, velike črne kosmulje, češmin brez jedra, najhujšemu mrazu kljubujoče pomaranče in breskve, večletni paradižniki, rdečemesnata jabolka in tisoč drugovrstnih rastlin.

Mičurin se loteva vseh mogočih nalog. Kako zadržati sneg na žitnem polju? Če ne gre drugače, poskusimo vzgojiti črešnje na nizkem grmičevju. Na ta način pobijemo dve muhi z enim udarcem: veter ne more dreves prevrniti in ljudem ni treba lestev pri trgatvi. Divji grm, sposoben za križanje, se kmalu dobi. In črez nekaj let so stali v Mičurinsku cele vrste črešnjevih grmov, ki so rodile poleg vsega še zelo okusen sad. Na isti način je pridelal Mičurin jagode na grmih in zabranil tako, da bi gnile jagode pri dotiki z vlažnimi tlemi.

V krajih, kjer je mnogo zajcev, propade pozimi vse polno sadnih dreves, ker jim ogledajo lačne živali vso skorjo. Mičurin, čarovnik v rastlinstvu, si je znal takoj pomagati. Križal je sadna drevesa z neko vrsto, koje skorja je

prekaša tako po okusu kakor po zunanosti vse druge jabolčne vrste na vsem svetu.

Mičurin pa nikakor ne miruje. Vedno si stavi nove naloge, kakor bi ne bilo zanj nobene meje. Sedaj se ukvarja z žitom. Z vso

1) Rdeče grozdjiče (v nar. velikosti), 2) Mičurinovo grozdje in 3) Nove maline do 7 cm velike.

grenka ko žolč. Noben zajec ki je kdaj pokusil tako skorjo, se je ni več lotil.

V letu 1932. se je ponašal Mičurin s posebno mnogimi uspehi. Nič manj ko 103 nove vrste so to pot prvič obrodile: jabolka, hruške, češplje, črešnje in jagode. Med njimi je posebno omembe vredno jabolko, bastard, ki je uspel Mičurinu leta 1921. po trikratnem križanju. Sad

resnostjo trdi, da mora pridelati žitna zrna, ki bodo tako velika ko fižoli.

Tudi Amerika se je ponašala pred leti s podobnim čarovnikom. Bil je to Luther Burbank, ki je umrl leta 1926. Njemu je uspelo križanje paradižnika s krompirjem. To novo rastlino je imenoval «pomato».

Paberki o novem civilnem procesu

Dr. F. G.

Italijanski pravdni red je bil vpeljan v naši deželi že s 1. julijem 1929., a se vendar opaža, da se naše ljudstvo še ni skoraj nič spoznalo z njim. Umestno torej, da seznanimo z njim svoje bravce. Za vsakega, ki mora braniti svoje pravice pred sodnijo, je dobro, da ve, kako se vrši ta obramba, marsikakega nespornostnega se izogne, marsikak napačen korak opusti. Pisati izogne, marsikak napačen korak opusti. Pisati ski, ker je med obema taka razlika, da ju ne gre mešati.

Italijanska pravda se razlikuje od avstrijske, po kateri se je poprej vršilo civilno pravo v naši deželi, v temeljnih principih. Prejšnja pravda je bila ustna t. j. vse obravnavanje in razpravljanje med spornimi strankami pred sodnikom, ki naj bi temu razložilo dejanski stan, stališče pravnih strank in njihove razloge ter mu tako omogočilo, napraviti si jasno prepričanje, na čigavi strani je pravica, se je vršilo ustno. Stranke so z živo besedo povedale druga drugi in sodniku vse, kar jih je težilo. Spisi, ki so jih predložili sodniku pred razpravo, so imeli le namen pripraviti to razpravo. Nova t. j. italijanska pravda je pa docela pismena, to pomeni, da se razpravljanje med strankami ne vrši ustno, temveč pismeno, po spisih in sodnik ne čuje strank ne pravnih zastopnikov, temveč čita to, kar so napisali, in na podlagi tega sodi. Posledica te razlike je ta, da se ital. pravda ne more vršiti drugače ko v etapah, medtem ko je bila prejšnja zelo osredotočena. Sodnik je slišal stranke, nato takoj odločil, kakšni dokazi so potrebni, jih izvršil, ako stvar še ni bila zadosti pojasnjena, je dokaze popolnil, nato pa izdal sodbo, v kateri je rešil hkratu vse zahteve in ugovore. V dveh, treh razpravah, včasih tudi v eni sami, je bila zadeva rešena. Ital. sodnik mora strankam, ko prečita njihove spise, pismeno sporočiti svojo odločbo, in sicer s sodbo. Ako je dopustil dokaze, morajo stranke, ko so bili ti dokazi izvedeni, zopet pismeno izjaviti svoje trditve in mnenja glede izvršenih dokazov in predlagati nova dokazila, ki se jim morda zde potrebna. Sodnik mora nato zopet pismeno rešiti te predloge. Takih etap je lahko več.

Nadaljna razlika med obema procesoma se nanaša na stališče sodnika v pravdi, na njegovo sodelovanje in vpliv na razvoj pravde. V prejšnji pravdi je veljalo tako zvano oficijozno postopanje. Ko je dobila sodnija tožbo, se je postopanje sprožilo in teklo po navadi samo naprej

ko ura do sodbe. V pravdi pa je imel sodnik velik, odločilen vpliv v vsakem oziru.

V ital. pravdi odloča edino le volja stranke, sodnik ne ukrene ničesar brez poprejšnjega predloga stranke. Sodnik ne vpliva v nikakem oziru na potek postopanja, ki se vrši le toliko časa, dokler ga stranke ženejo.

Razlika med obema postopkoma se pokaže že pri prvem činu, ki sproži pravdo, tako zvani tožbi. Tožba je imela in zaslužila to ime samo v prejšnjem postopanju, v ital. se pa drugače imenuje: poziv ali citacija. V tožbi se je namreč tožitelj obrnil pismeno na sodnika, mu razložil krivico, ki se mu godi, in predlagal, naj nasprotnika obsodi. Sodnik je spejel tožbo in razpisal, ako je bila formalno pravilna, narok, ki je nanj povabil stranke, da mu razloži vsaka svoje stališče in ponudi potrebne dokaze. Ital. pravde pa tožitelj ne pričinja s prošnjo na sodnika, marveč se obrača naravnost do svojega nasprotnika, pozivljajoč ga, naj se predstavi na določeni dan in ob določeni uri pred sodnika v sodno razsojo spora, ki mu ga mora seveda zadostno obrazložiti in opredeliti. Ta poziv mora biti formalno pravilno sestavljen in dostavljen nasprotniku po nalašč za to postavljenih sodnih dostavljajih, imenovanih «ufficiale giudiziario». Stranka pozivlja, «citira», nasprotnika pred sodnika, odtod ime. Ker pa ne more biti sodnik vsak dan od jutra do večera na straži v uradu in čakati, da se mu predstavijo kake sporne stranke in ker mora biti po drugi strani zagotovljeno, da tak poziv ne bo zaman in da stranke v resnici dobe sodnika, ki bo sodil njihov spor, so pri vsaki sodnji določeni gotovi dnevi v tednu, ko mora biti sodnik na razpolago strankam.

Razlika v načinu, kako se pričinja pravda, in zlasti razlika v osebi, ki vabi stranke na sodnijo, morata imeti tudi različne posledice, ako se ne odzovejo pozivu. V mislih imamo posledice tako zvanega «kontumaca». V avstr. pravdi je bil sodnik oni, ki je vabil stranke pred se, in stranke so bile dolžne, sodnika ubogati. Sodnik tudi ni mogel tratiti časa s prenosi, če se kaki stranki ni zljubilo, odzvati se njegovemu vabilu, zato je taka neposlušnost imela za posledico, da se je smatralo, da odsotna stranka radi tega ni prišla, ker nima nobenega ugovora proti tožbi, in se je za to tudi smatralo za resnično, kar je trdila došla stranka. Ker je ta stranka trdila po navadi samo take okolnosti, da je imela ona prav, ako so bile resnične, je bilo naravno, da je bila odsotna stranka, ako je bila tožena, obsojena, ako je pa bila tožitelj, je izgubila svojo tožbo.

V ital. pravdnem postopanju pa je, kakor že omenjeno, tožitelj sam tisti, ki vabi nasprot-

nika pred sodnika. Radi tega pa toženec ni dolžan meni nič tebi nič ubogati. Zato nima odsotnost toženčeva v ital. pravdi tako usodnih posledic ko v avstr. Pravilen poziv ima sicer za posledico, da se z njim sproži pravda ne glede na to, se mu li toženec odzove ali ne. Toda toženec mora sodniku dokazati svojo pravico, čeprav se toženec ni odzval pozivu. To pomeni, da nima «kontumac» za toženca skoroda nikake neugodnosti. Tudi če je tožnik sam, bo toženec obsojen le, če poda tožnik sodniku zadostnih dokazov, da so resnične njegove trditve. Zato se tudi pravda, ki se vodi v odsotnosti toženca, ne zaključi definitivno (izvzet je slučaj, ko se opira tožba samo na listine) takoj pri prvem naroku in toženec, ki je zamudil ta ali tudi več narokov, se vedno lahko oglasi, dokler ni zaključena pravda z dokončno sodbo.

Bolj neprijetno je za tožnika. Ako ni prišel na narok, ki je bil nanj sam povabil svojega nasprotnika, ne more zahtevati od toženca, da trati čas brez potrebe radi njegove nemarnosti ali celo hudomušnosti. Zato ima toženec pravico v slučaju, da je kontumaciran tožnik, zahtevati, naj ga sodnija osvobodi od nadaljnega pravnega ali celo, naj ga oprostí od nasprotnikovih zahtev.

Primerno je opozoriti bravece tudi na razliko v razmerju med prizivnim postopanjem in postopanjem v prvi stopnji. V avstr. postopanju se je zaključila pravda s sodbo prvega sodnika in naloga prizivnega sodnika je bila samo presoditi postopanje prvega sodnika in njegovo odločbo ter razsoditi, je li njegova odločba pravilna glede navedb strank in dokazov, ki so mu jih bile one ponudile. Ital. pravda se pa ne zaključi s sodbo prvega sodnika, temveč se nadaljuje v drugi stopnji in prizivna sodnija se ne omejuje na sodbo prvega sodnika v mejah priziva, temveč ima isto nalogo ko prvi sodnik t. j. razsoditi, so li zahteve oziroma ugovori strank utemeljeni. Glede na posebni značaj avstr. prizivnega postopanja je bila vsaka novotarija v tem postopanju izključena, stranke niso mogle nič novega trditi niti ponuditi novih dokazov, kar se pa vse dopušča v prizivnem postopanju v ital. civilnem procesu. Edino tožnik je omejen v toliko, da ne sme v drugi stopnji postaviti novih zahtev. Toženec pa ni glede obrambnih sredstev nič omejen in sme uveljavljati tudi nove ugovore.

Opozoriti moramo bravece na to, da se naša naša razmotrivanja na postopanje pri tribunali in preturah, ne pa na postopanje pred mirovnimi sodniki ali «koncilijatorji». Za poslednje velja posebno skrajšano postopanje, ki je v bistvu ustno. Mirovni sodnik ne zahteva pismenih izjav od strank, marveč jih zasliši osebno, ker je njegova naloga v prvi vrsti ta, da pomiri, poravnava in sodi šele, če se mirna poravnava izkaže nemogoča.

Praden se bavimo s pričetkom ital. civilne pravde, omenjamo, da je vsakomur, ki ima prav-

do na tribunalu ali na preturi, resno svetovati, naj se ne brani sam, marveč naj se v vsakem slučaju obrne na odvetnika. Ako se kdo prikaže brez zastopnika pred tribunal, ga že predsednik pouči, da nima sam tja pristopa. Na preturi se pa vsakdo lahko zagovarja tudi osebno, toda sistem pravde je tak, da lajik sam prav nič ne opravi. V ustnem postopanju je sodnik izpraševal stranko in ji lahko dajal primerna navodila, da stavi potrebne predloge, v pismenem postopanju pa tega ne more. Stranka, tudi če se osebno brani, dobi od nasprotnika obrambni spis, največkrat tik pred zaključkom, ko ima iti pravda v razsojo, in si seveda ne zna pomagati. Od sodnika pa ni mogoče zahtevati, da prečita, kar je nasprotna stranka napisala zato, da ti razloži, kaj moraš ukreniti.

Potek pravde je torej v ital. postopanju tak le:

Pravda se sproži s pozivom, tožencu pravilno dostavljenim na tožnikovo zahtevo. Stranki se zglasita ob določeni uri v razpravni dvorani sodnije in sicer po zastopnikih na tribunalu, po zastopnikih ali pa osebno na preturi. V pozivu mora biti določen dan, ko se vrše pri dotični sodniji civilni naroki. V slučaju pomote velja poziv za prvi narok, ki se vrši po dnevu, določenem v pozivu. Da se narok v resnici vrši, je predpisana neka formalnost, ki jo lahko izvrši ta ali ona stranka. Toženec jo pa po navadi rad prepušča tožniku. Pravda se mora namreč vpisati v seznam pravn, t. zv. «ruolo». Na tribunalu je potrebna za to pisana prošnja, na preturi zadostuje predložitev poziva v pisarni. Oboje je združeno z gotovimi stroški. Če se je vpis opustil, ohrani poziv sicer nekatere civilno pravne učinke, ki jih tu ne moremo opisati, za resnični pričetek pravde pa je potreben nov poziv.

Ob določeni uri vstopi sodnik s kancelistom, ki prične oklicevati pravde. Prav za prav po navadi ni res, da pride sodnik ob določeni uri, ker se vrši njegov prihod redno eno uro pozneje. Vzrok temu je, da se mora čakati vsaka stranka eno uro, preden jo je smatrati za odsotno in se opravi narok brez nje. Če bi se torej oklicevale pravde točno, bi se morali naroki v zadevah, v katerih se ena stranka ni odzvala, ponoviti eno uro pozneje. Da se to prihrani, prične sodnik spleh z naroki eno uro pozneje.

V nadaljnjem postopanju so neke razlike med preturami in tribunali, ki jih označimo, v kolikor jih je občinstvu potrebno poznati. Najbolj vidna razlika je ta, da vidiš na preturi od začetka do konca za sodno mizo enega samega sodnika, na tribunalu pa vidiš v prvem delu samo predsednika, ki se mu pridružita pozneje še dva sodnika. Na preturi namreč sodi en sam sodnik, ki opravi vse, na tribunalu pa sodi zbor treh sodnikov. Zato je sestavljen narok na tribunalu iz dveh narokov, iz predsedniškega in iz zbornega naroka. Vsaka pravda pride najprej pred predsednika, k ima nalogo

pripraviti jo za sodbo, in se odkaže šele, ko je godna za razsojo, pred zborni narok.

Cilj vsakega pravnega postopanja je napraviti spor zrel za sodno rešitev. Ital. pravda doseže ta štadij, ko sta si stranki oziroma so si stranke, če jih je več, izmenjale vse potrebne obrambne spise in predložile vse listine, ki se jih hočejo poslužiti kot dokazil. Naroki služijo torej v prvi vrsti temu, da si stranke izmenjajo spise in da vpogledujejo nasprotniške listine (poslednje se vrši po večini z vročitvijo prepisov). To pripravljalno delo se vrši na tribunalu pri predsedniškem naroku. Dokler ni dokončano, se naroki odlagajo.

Prvi narok služi ugotovitvi strank. Stranka, ki je dala vpisati pravdo v seznam, je s tem že prijavila voljo pravdati se. Nasprotna stranka se mora oglasiti pri naroku. Ako je ni, se vrši pravda v njeni odsotnosti, dokler se ne prijavi. Ako je ena stranka izpolnila gotove pogoje t. j. ako je položila najmanj štiri dni prej v sodni pisarni vse listine, na katere se opira, ima pravico zahtevati, da se pravda zaključi že pri tem naroku. Sicer pa lahko vsaka stranka odnese narok. Stranki pa nimata pravice zahtevati več narokov ko pet. V teh petih narokih sta morali pripraviti svojo obrambo t. j. izročiti nasprotniku spise z vsemi potrebnimi predlogi in listinami. Nihče se ni držal v prejšnjih časih tega števila narokov, mnoge pravde so se prenašale skozi več let. V zadnjem času se pa namerava napraviti konec tem zlorabam. Pri šestem naroku (z vštetim prvim) se mora pravda izročiti v razsojo ali pa jo da predsednik črtati iz seznama, «ruola». Posledica je samo ta, da je potreben nov poziv, da se pravda zopet vpiše in zopet teče skozi pet narokov.

Izmenjava obrambnih spisov se vrši na ta način, da se izroči prepis nasprotni stranki, ki potrdi prejem na izvorniku. Vsi obrambni spisi in listine se potem sešijejo in ta sešitek se izroči na zadnje pri naroku sodnemu kanclistu. To pomeni, da se je pravda izročila v razsojo.

Pred tribunalom se vrši ta slovesnost pri zbornem naroku, pri katerem prečitajo zastopniki sodnikom predloge svojih strank, tako zvane «zaključke». Odvetniki imajo sicer pravico pri tem naroku ustno razpravljati, v prvi stopnji se skoraj nikdar ne poslužujejo te pravice, ker za to ni časa.

Tako dobe sodniki sešitke. V obrambnih spisih so formulirani «zaključki» strank, ki jih sodniki rešijo. Ako je pravda zadostno pojasnjena na podlagi predloženih listin in medsebojnih priznanj, se izda zaključna sodba, s katero se spor meritorno reši, bodisi da se zahtevnik ali protizahtevnik toženca popolnoma ali deloma prizna ali pa zavrne. Ako so predlagani dokazi, ki se zde sodnikom potrebni, se izda vmesna sodba, s katero se dopuščajo ti dokazi.

Sodba se objavi pri sodnem naroku, a se ne dostavi strankam. Stranke, ki imajo interes na

tem, morajo zahtevati prepis sodbe, za kar so določene posebne pristojbine in jo morajo dati dostaviti po sodnem dostavljaju nasprotniku, ki ima trideset dni časa, da se pritoži. V nekaterih slučajih, zlasti v eksekutivnem postopanju, so določeni krajši roki.

Sodbe postanejo po navadi izvršljive, ko mine rok za priziv, oziroma v slučaju priziva, ko jih potrdi prizivna sodnija. V zakonu so pa izrecno navedeni slučajji, ko zamore sodnija podeliti svoji sodbi provizorično izvršljivost ne glede na priziv ali kak drug pravni lek.

Dokazi se odreja s sodbo samo, kadar stranke ne soglašajo z njihovo dopustitvijo. Ako sta pa obe stranki sporazumljeni glede potrebnosti dokazov, jih odredi pretor, oziroma predsednik tribunala z navadno naredbo, «ordinanço», s čimer se postopanje znatno skrajša.

Dokazi se ne izvršujejo pri zgoraj omenjenih sodnih narokih, temveč pri posebnih narokih za katere so določeni pri preturah posebni dnevi, pri tribunalih jih pa odredi od slučaja do slučaja delegirani sodnik. Dokazi se namreč ne izvršujejo pred sodnim zborom, temveč po posebnih sodnikih, ki jih imenuje sodnija bodisi v sodbi ali v naredbi.

Ko so dopuščeni dokazi izvršeni, se pravda vrne v meritorni narok, kjer se celo postopanje ponovi od vpisa v seznam naprej, kakor smo zgoraj opisali, in konča zopet s sodbo, ki je ali interlokutorna ali definitivna.

V starem procesu smo poznali tudi vpostavitve v prejšnji stan, ki je zanj lahko zaprosil, kdor je brez lastne krivde zamudil kak narok ali rok. Take vpostavitve ital. pravdni red ne pozna. Kar je zamujeno, se ne da popraviti. Škoda pa ni bogsigavedi kako velika, ker ima kontumačno postopanje, kakor smo zgoraj videli, precej relativen pomen in poleg tega popravi lahko, kdor se ni udeležil pravde v prvi stopnji, večino zamud v prizivnem postopanju.

To je torej ital. pravda, orisana seveda le z zelo širokimi potezami v ta namen, da bodo imeli naši bravci neki pojem o njej. Za podrobnejši opis nam nedostaja prostora. Vsekakor upamo, da si bo znal, kdor pazno prečita gorenje vrstice, tolmačiti dogodke, ki jih opazuje v sodni dvorani in bo znal nadzorovati potek svoje pravde, ako bo imel kdaj to smolo, da se vanjo zaplete.

Radiotelefonija

Vlado Požobnikov

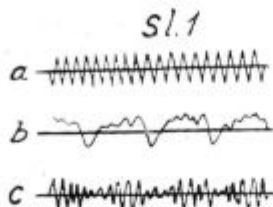
Kako deluje radio?

Kakor je potrebno, da nekdo govori, ako hočemo slišati govorjenje, tako je tudi potrebno, da deluje radio oddajalna postaja, ako hočemo

kaj slišati na prejemnem aparatu. A kako pride glas do nas?

V oddajni postaji imajo posebne aparate, ki proizvajajo zelo močne in nepretrgane valove, «nositelje» imenovane, katere izžareva antena zvezana z omenjenimi aparati. Ti elektromagnetični valovi so vsi enakomerni (sl. 1. a), in niso še nositelji glasu, a postanejo, ko začne delovati mikrofonski aparat, zvezan z oddajnimi aparati. Mikrofonski aparat namreč, pred katerim se govori, propušča sedaj več sedaj manj, električnega toka (sl. 1. b.), ki pride po žicah do oddajnih aparatov, kjer ojačen, modulira valove nositelje, ki postanejo glasbeni (sl. 1. c.).

Ti elektromagnetični valovi, katere prenaša skoraj netvarni «eter», se razširjajo z velikansko hitrostjo: približno 300.000 km na sekundo. Elektromagnetično valovanje pa sprejema antena sprejemnega aparata ter jo oddaja po žici v isti aparat.

Toda oddajnih postaj je mnogo in oddajajo tudi istočasno; kako bom torej sprejemal le eno, določeno oddajno postajo?

Da slišimo določeno oddajno postajo, moramo sprejemno postajo «uglasiti» z aparati, ki oddajajo valove z gotovo dolžino. Tako lahko določimo, da slišimo na pr. oddajno postajo iz Prage, ki ima valove dolge 488,6 m, nadalje postaje Bari (269,4 m), Palermo (537,6 m) i. t. d. Aparat delno uglasimo s tuljavo, s katero določimo valovni obseg. Tako lahko določimo, da bomo prejeli valove dolge od 300 do 500 m oziroma od 200 do 400 m. Toda, tuljava sama ne zadostuje; moramo še natančneje določiti, kako dolge valove hočemo sprejemati. Za to se poslužujemo vrtilnega kondenzatorja. Z njim natančno določimo postajo, katero hočemo poslušati.

Glavni deli sprejemnega aparata.

Antena.

Antena je dolga, dobro izolirana žica, ki lovi in zbira elektromagnetične valove.

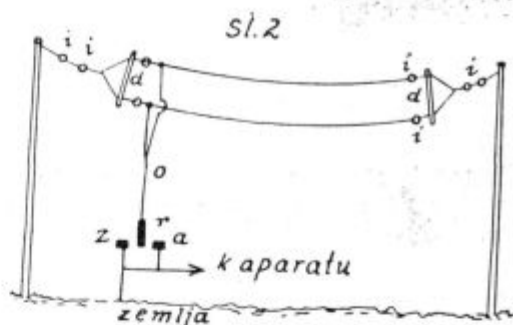
Ločimo tri vrste antene: zunanjo, notranjo, okvirno.

Zunanja antena je od 30 do 50 m. dolga žica, napeta na prostem med dvema stebroma ali med kakim drugim podstavkom.

Enožična antena pa ni praktična in je proti zakonu, ker mora biti dolga pri manjših aparatih najmanj 50 m. Bolje je torej rabiti dvožično anteno, ki naj bo napravljena kot na sl. 2.

Vsaka antenska žica naj bo dolga od 15 do 25 m. Jajčni izolatorji (i.) imajo namen, da do-

bro izolirajo žici, ki tvorita anteno. Drog (a),

ki je nanj pritrjena žica, naj ne bo krajši od 1 metra, a tudi ne daljši od 1,50 m. Paziti je treba zelo dobro, da je antenska odvodnica (o) dobro spojena z antensko žico, zato je najbolje, da spojitev pricininimo. Odvodnica naj bo dobro izolirana od hišnih zidov ter naj ne gre naravnost k aparatu, temveč naj jo prekine 1 m. od aparata antensko pretikalno, s katerim spojimo ob nevihti anteno z zemljo. To pa napravimo tako, da kovinsko ročico (r) premaknemo na žico, ki vodi v zemljo (z), s katero mora biti tudi aparat vedno spojen. Za zvezo z zemljo se lahko poslužimo tudi vodnih cevi.

Kar se tiče antenske žice, moram opomniti, da je dobra vsaka žica, tudi iz sirovega železa, če le ni predrobna (2-3 mm.)

Notranje in okvirne antene pa ne bom opisoval, ker služita le pri večcevnihih aparatih.

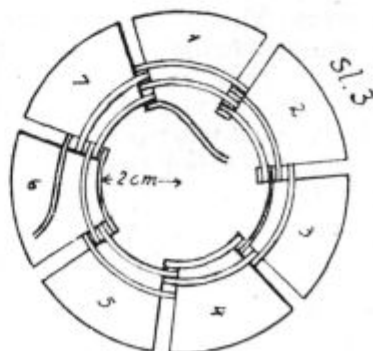
Tuljava.

Tuljava je zelo važen del aparata. Z njo, kot sem že omenil, zberemo «valovni obseg».

Delovanje tuljave sloni na principu samoindukcije. Imamo raznotrstne tuljave. Najnavadnejše so: valjaste in ploščate.

Ploščato tuljavo napravimo tako-le:

Vzemimo kos lepenke (n. pr. navadno razglednico), na katero začrtamo krog, čigar obseg razdelimo na liho število delov (7, 9, 11...). V notranjosti tega večjega kroga začrtamo še en manjši krog, do katerega moramo izrezati ozke pasove, med katere navijemo izolirano, bakreno žico. Slika 3. jasno predočuje tuljave.

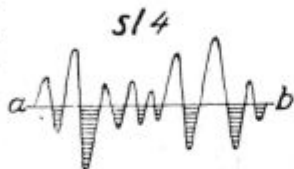
Valjasto tuljavo pa napravimo tako, da navijemo na valj iz lepenke z gotovim premerom

(navadno 7 cm.) izolirano, bakreno žico gotove dolžine.

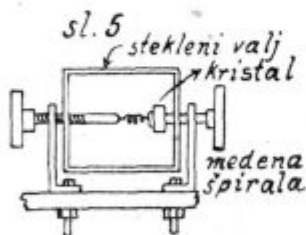
Večkrat rabimo pri sprejemnem aparatu dve tuljavi, od katerih ena lahko spreminja svojo lego nasproti drugi.

Kristal in elektronka.

Nihanje elektromagnetičnih valov, ki pride iz antene v aparat, je tako hitro, da bi mu, če bi prišlo naravnost v telefon, telefonska membrana ne mogla slediti radi svoje nepremičnosti in mi ne bi slišali nikakega glasu. Zato je potreben drugi aparat, ki naj regulira te valove tako, da jih lahko slišimo na telefonu. V to svrho nam služita kristal in elektronka. Ta dva aparata imata posebno usmerjevalno lastnost za elektromagnetične valove. Elektronka namreč in kristal, propušča ta elektromagnetične valove le enostransko. Na kratko: valovanje **«pod»** oziroma **«nad»** zarezo **«a»**, **«b»** je uničeno (sl. 4.). To nalogo imata torej kristal in elektronka.

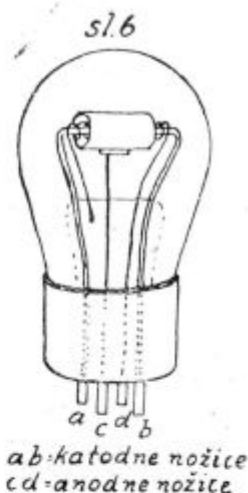
Kristal ni nič drugega, kot navaden kamenček iz svinčenega sijajnika. Najtrši in nekoliko črtkani kristali so najboljši. Pri nakupu ne smemo zbirati bliščečih se kristalov, ker vsebujejo navadno nekaj srebra, ki jih dela precej neobčutljive. Paziti moramo tudi, da se kristala ne dotikamo s prsti, ki so vedno nekoliko mastni. Tudi prah škoduje kristalu, zato naj bo vedno pokrit s steklenim valjčkom. Slika 5 nam predstavlja najnavadnejšo obliko držala s kristalom.

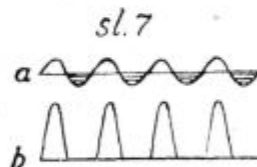
Drugi važnejši usmirjevalni aparat je elektronka ali cevka (sl. 6). Z elektronko začenja zgodovina radiotelefoniije in radiotelegrafije. Elektronka je podobna na zunaj navadni žarnici, znotraj pa je prevlačena z neko spojino živega srebra. Ima tri elektrode: žarilno nit ali katodo, mrežo in ploščo ali anodo.

Žarilna nit je iz volframa, iz kovine, ki se zelo težko topi. Mreža in plošča sta navadno niklasti, ter imata ovaljasto ali ploščato obliko. Žarilna nit je vedno spojena s tako zvano katodno baterijo, ki mora imeti od 2 do 6 voltov. Ta električni tok razgreva žarilno nit, katera izžareva tem več negativnih elektronov, čim bolj je razgreta. (Elektroni so neskončno majhni delci električnega toka).

Ti elektroni cdletujejo z velikansko hitrostjo (od 20 do 30 tisoč km. na sek.) od žarilne niti na anodo, ki jih privlačuje nase; je namreč zvezana s pozitivnim polom anodne baterije. Tako postane prostor med žico in anodo dober prevodnik elektrike, čigar tok gre v nasprotni smeri elektronov (elektr. tok gre vedno s pozitivnega pola na negativni pol.) Med anodo in katodo je še mreža, ki ima zelo veliko važnost pri delovanju elektronke, ker vpliva na anodični tok.

Če je namreč mreža negativna, odbija in zaustavlja elektrone, katere proizvaja žarilna nit, in zato tudi zmanjša anodični tok, ker prostor med anodo in katodo ni več dober prevodnik elektrike. Nasprotno, če je mreža pozitivna, ojači po elektroni anodični tok; čim več elektronov gre namreč na anodo, tem boljši prevodnik postane prostor med isto in žarilno nitjo. Mreža torej nekako nadzoruje in meri anodični tok. Opozoriti moram še, da je mreža vedno zvezana z anteno, ter da propušča elektromagnetične valove, ki pridejo iz antene, le enostransko in da jih poveča. To posebnost nam jasno kaže sl. 7. **a** je valovanje do mreže, **b** je valovanje iz anode. To povečano in enostransko valovanje lahko še bolj ojačimo,

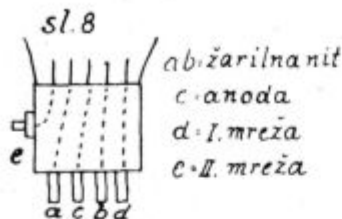

če upeljemo te valove v mrežo druge elektronke, koje anodo spojimo s telefonom po baterijah. Na ta način tako ojačimo z več žarnicami zaporedno vezanimi to valovanje, da lahko rabimo zvočnik namesto telefonskih slušal. Žarnica torej je mnogo popolnejša od kristala, ker deluje s popolno gotovostjo in je vedno zelo občutljiva. Zahteva pa električni tok.

Poleg enomrežnih imamo še dvomrežne žarnice, ki imajo, kot že sama beseda pove, dve mreži. Dvomrežna žarnica je posebno nasvetovana za enocevne aparate, ker potrebuje zelo majhno anodno baterijo; štiri voltna napetost med žarilno nitjo in anodo je popolnoma zadostna. To korist povzroča druga mreža med katodo in navadno mrežo. Če je namreč druga mreža pozitivna v primeru z žarilno nitjo, gredo elektroni na ploščo še z večjo hitrostjo.

Oblika dvomrežnih elektronk je ista kot enomrežnih, s to razliko, da imajo dvomrežne

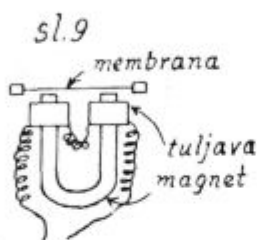
ob podstavku majhen spojni vijak (e) za novo mrežo (Sl. 8. Podstavek dvomrežne elektronke).

Telefon.

Upravni elektromagnetični valovi, ki pridejo iz elektronke, se spremenijo v telefonu v zvok.

Telefon ali slušalo, je sestavljeno iz podkvastega magneta, ki ima na koncu vsakega pola po eno majhno tuljavo. Po žici, ki vodi iz aparata v slušalo in je zvezana s koncema obeh tuljavic, pride električni tok z različno napetostjo, ki sedaj ojači sedaj pa zmanjša moč elektromagneta. Na podlagi te menjave elektro-magnet bolj ali manj poteguje nase drobno železno membrano, ki je v majhni razdalji nad magnetnima poloma (sl. 9). To hitro nihanje telefonske membrane preide na zrak, čigar valovanje občutimo kot zvok.

Na slušala moramo zelo paziti. Sunki in udarjanje zelo škoduje magnetu. Namesto slušal (sl. 10) rabimo pri večjih aparatih zvočnik, ki ima zelo veliko akustično moč.

Kondenzator.

Serijo dveh ali več kovinastih plošč, ki so izolirane med seboj, imenujemo kondenzator (sl. 11. a, b.) Princip, na katerem obstoji delovanje kondenzatorja, je sledeči: kovinska plošča (prevodnik) lahko obdrži toliko več elektrike, kolikor bližja ji je druga plošča, ki se prve ne dotika (je izolirana od prve), kolikor večja je površina obeh plošč in kolikor večja je dieletrična konstanta izolatorja, ki loči obe kovinski plošči. Imamo dve vrsti kondenzatorjev: «stalne» in «vrtilne».

Stalni kondenzator je tisti, čigar površina je vedno enaka; pri vrtljivem kondenzatorju pa lahko spreminjamo koristno površino; kajti pri kondenzatorju pride v poštev samo tisti del plošče, ki stoji res nasproti drugi plošči. Lahko pa napravimo tudi take vrtljne kondenzatorje, pri katerih spreminjamo razdaljo med ploščami, ne pa površino. Navadni kondenzatorji imajo po več plošč. Stalni kondenzatorji imajo plošče iz stanjola, za izoliranje rabimo sljud (sl. 11. b) Plošče vrtljivih kondenzatorjev so medene, izolator je ali plast zraku (sl. 11. a), ali tudi sljud. S stalnim kondenzatorjem očistimo naš aparat raznih motenj, z vrtljivim pa določimo postajo, ki jo želimo poslušati.

Detektorski aparat.

Najenostavnejši in najcenejši sprejemni aparat je detektorski. Kar se tiče čistosti, ga ne doseže niti elektronka. Z detektorjem lahko sprejemamo samo bližnje in močnejše oddaljene postaje. Navadno pravijo, da se slišijo vse oddajne postaje oddaljene od detektorskega aparata od 10 do 15 km. Resnica pa je, da se slišijo tudi mnogo bolj oddaljene. Jaz sem dobro sprejemal z nekim nepopolnim aparatom na kristal (sl. 15) v vipavski dolini celo Prago, poleg tega pa še Palermo, Bari, Košice in še dve nemški postaji. Jasno je torej, da se zadovolji, kdor ne zahteva preveč, s tem aparatom.

Sestavni deli detektorskega aparata:

Pri detektorskem aparatu rabimo zunanjo anteno, ki naj bo dvožična, s celotno dolžino od 30 do 50 m (sl. 2). Postavljena naj bo kolikor mogoče na prostem in naj bo višja od okolice.

V bližini oddajne postaje se lahko poslužujemo bolj primitivnih anten, kot je mreža pri postelji, ki naj bo če je mogoče izolirana od tlaka, ali kot je žica električne hišne razsvetljave. Rabimo nadalje kristal, ki naj bo iz svinčnega sijajnika; stalni kondenzator, ki naj ima 0.0002 mikrofrad, in vrtljivi kondenzator, ki naj ima pa 0.0005 mikrofrad, (mf.). Tuljava naj bo ploščata z 9. zarezami in z notranjim premerom 2 cm. (sl. 3). Žica naj bo bakrena s premeroma 0.2 mm. z dvakratno izolacijo. Dolga naj bo približno 13 m.; to je toliko, da napravimo 70 ovojev. Slušala naj imajo okrog 2000 ohmov upora.

Za vezavo posameznih delov med seboj rabimo izolirano, 1 mm. debelo bakreno žico; za razne spojnitve (antena - aparat, zemlja - aparat, slušala - aparat,.... kristal), pa moramo imeti 6 stikal s puščicami.

Vse sestavne dele pritrdimo na 6 mm. debelo, 190 mm. visoko in 130 mm. široko, zelo izsušeno deščico, ki naj tvori predno stran skrinjice za aparat. Celotna skrinja naj bo 190 mm. dolga, 130 mm. visoka in 80 mm. široka.

Vežalni načrti.

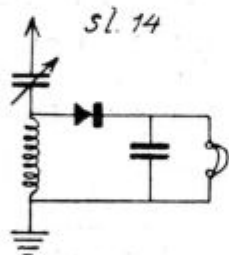
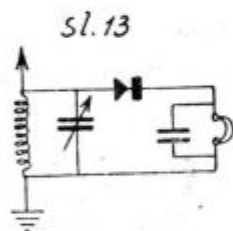
Mnogo je vezalnih načrtov za detektor; a trije zelo preprosti in selektivni bodo zadost-

vali. Preden si ogledamo razne skice, se moramo seznaniti s skematičnimi znaki.

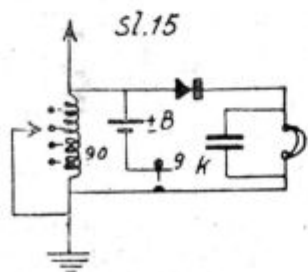
sl.12. Tablica znakov

zunanja antena		kristal	
okvirna antena		enomrežna elektronka	
zemlja		dvomrežna elektronka	
stalni kondenzator		žarilni upor (reostat)	
vrtljivi kondensator		stalni upor	
tuljava		mimobežni žici	
stalna in vrtljiva tuljava		spojeni žici	
baterija		slušalo	

Sedaj pa glejmo načrte. Vežalni načrt, katerega predstavlja sl. 13., je zelo lahak in selektiven. Če pa je antena prenizka, prekratka ali preblizu hiš, tedaj rabimo z večjim uspehom drugi načrt (sl. 14.)

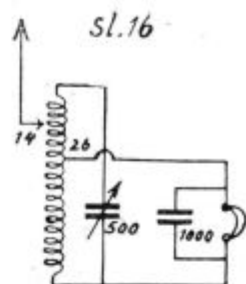
Opozoriti moram, da ti deli niso ravno vsi nujno potrebni. Jaz sem napravil mnogo poizkusov in sem dobro sprejemal gori omenjene postaje z aparatom, ki ni imel vrtljivega kondenzatorja; nisem pa mogel dobro določiti postaj. Tako e mi je zgodilo, da sem poslušal hkratu Prago, Bari in eno nemško postajo. Pozneje se mi je vendar posrečilo, da sem nekoliko določil postaje, ki sem jo hotel spreje-

mati. Slika 15. predstavlja isti zboljšani aparat, pri katerem lahko reguliramo nekoliko sprejemne postaje.

Sledeča skica (sl. 16.) predstavlja enega izmed najbolj občutljivih aparatov na kristal.

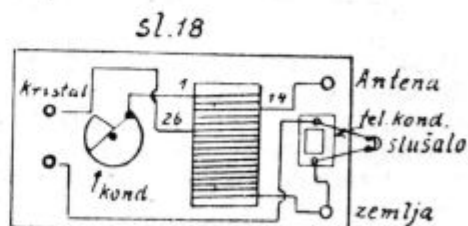
Deli, iz katerih je sestavljen, so isti kot pri prejšnjih aparatih, le tuljava je drugačna.

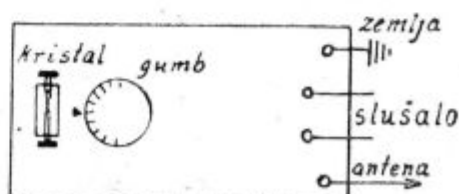
Za tuljavo navijemo približno 20 m. bakrene, dvakrat izolirane žice s premerom 0.5 mm. na okrogel valj iz lepene ali pertinaksa, ki ima 7.5 cm premera in 10 cm dolžine. Vseh ovojev je 85.

Predn začnemo navijati tuljavo, moramo dobro pritrčiti žico ob gorenjem robu valja. Ko navijemo prvih 14 ovojev, razkrijemo nekoliko žico, ter privežemo na razkrito mesto nekaj centimetrov žice, h kateri bomo pozneje pritrčili konec antene. Ko smo tako napravili prvi odcepek, navijemo še 12 ovojev, in na dvanajstem napravimo zopet en odcepek, na katerega bomo pritrčili pozneje eno nožico kristalnega držala. Ko smo napravili tudi ta odcepek, navijemo še 59 ovojev, tako da ima cela tuljava 85 ovojev. Konec žice pritrčimo na doljeni rob valja.

Sledeča slika (17) pojasnuje napravo tuljave. Sestavne dele tega aparata pritrčimo lahko

notranja stran desčice

zunanja stran desčice

na 10 cm široko in 14 cm. dolgo deščico, kot kaže slika 18.

Delovanje kristala ni vedno stalno. Večkrat se opazi med poslušanjem, da postaja glas šibkejši. Te napake ni mogoče popolno odpraviti, vendar se da zmanjšati. Ko sem delal razne poiskuse, sem opazil, da je tok navadne žepne električne baterije zelo dober kristalni buditelj. Če se hočemo poslužiti baterije kot buditelja, moramo baterijo B ukleniti v aparat po skici sl. 15. Vendar baterija ne sme biti vedno zvezana z aparatom. Ko postaja glas šibkejši, je treba pritisniti na gumb (g. sl. 15), ter tako samo trenutno zvezati oba pola baterije z aparatom. Priporočam tudi, da se poslužujete tega pripomočka, ko iščete na kristalu s špiralo občutljivo mesto.

Uravnavanje aparata.

Ko hočemo poslušati, zvezimo naš aparat z anteno in z zemljo. Denimo nato slušala na ušesa ter obrnimo vrtilni kondenzator (če ga imamo) proti sredini. Ko smo to napravili, se lotimo kristala. S špiralo kristalnega držala iščemo zelo na lahko po kamenčkovi površini. Vsaki krat, ko se ustavimo na kaki točki, pritisnemo gumb (g.), ki obuja kristalovo občutljivost. Ko slišimo kaj malega, vrtimo počasi vrtilni kondenzator, dokler ne slišimo prav dobro. Če pa nimamo vrtilnega kondenzatorja, spojimo zemljo po stikalu (s. sl. 15.) s stalno tuljavo, katero lahko skrajšamo in zdaljšamo, ter tako uglasimo naš aparat.

Enoelektronski aparat.

Z enoelektronskim aparatom sprejemamo mnogo več postaj, kot z aparatom na kristal. Za poslušanje bližnjih oddajnih postaj (od 30 do 40 km) se lahko poslužujemo tudi zvočnika. Pri enoelektronskem aparatu je priporočljivo rabiti dvomrežno žarnico, ker se tako zelo zmanjša napetost anodičnega toka (od 60 voltov na 16.).

Sestavni deli enoelektronskega aparata:

Deli, katere uporabljamo pri sestavljanju enoelektronskega aparata, so: Enomrežna ali dvomrežna žarnica. Dve tuljavi, ena stalna, druga vrtilna. Za stalno tuljavo (T.) navijemo na lepenko, ki ima obliko kroga z notranjim premerom 2.5 cm. in z devetimi zarezi, 40 ovojev 0.8 mm. debele, dvakrat izolirane bakrene žice. Vrtilna tuljava (T₁) pa ima 3 cm. notranjega premera ter 10 ovojev 0.8 mm. debele žice. Bločna kondenzatorja naj imata: eden (K.) 0.002 mf., drugi (K₂) za 0.0002 mf. Vrtilni kondenzator (K) naj ima 0.0005 mf. Za obračanje kondenzatorja rabimo gumb z fino regulacijo. Veliko-ohmski upor (m.) naj ima 2 MO (.2 megohm). Žarilni upor ali reostat (r.) naj ima od 30 do 40 ohmov.

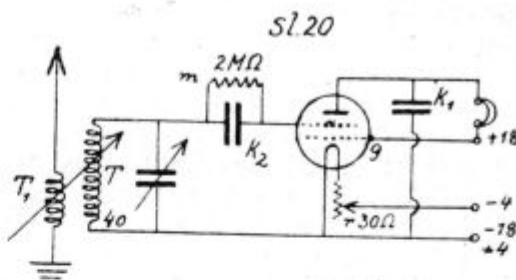
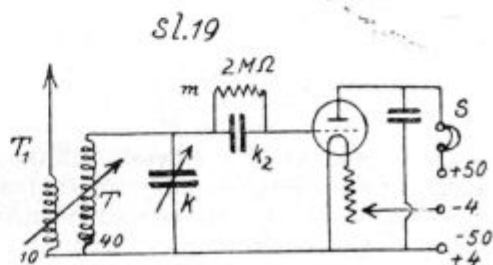
Anodno baterijo sestavimo iz navadnih žepnih baterij, ki morajo imeti skupno 60 oziroma 60 voltov. Če imamo žepne baterije s 4.5 v, moramo zaporedno zvezati kakih 13 oziroma

14 baterij, da dosežemo 60 voltov napetosti; če pa rabimo 16 voltov napetosti, zadostujejo 4 baterije. Paziti moramo, da vežemo baterije zaporedno, to je: pozitivni pol prve baterije z negativnim druge; pozitivni pol druge z negativnim tretje in tako naprej, da nam ostane prosti negativni pol prve baterije in pozitivni pol zadnje baterije. Ta pola potem združimo z žicami, ki vodijo električni tok v aparat. Za žarilno baterijo nam zadostuje ena sama žepna baterija.

Preden prvič zvežemo električni tok z aparatom, se moramo zelo dobro prepričati, da so vezave pravilne; da ne bi mogoče spojili žarilne niti v anodno baterijo, kajti to nam bi uničilo žarnico.

Vežalni načrti.

Shema za enoelektronski aparat (sl. 19.) je tako jasna, da skoraj ne potrebuje razlage. Slika 20. pa nam predločuje načrt za aparat na dvomrežno žarnico.

Če primerjamo sl. 19. s sl. 20., vidimo, da ni velike razlike med načrtom za enomrežno in dvomrežno žarnico. Opozoriti moram samo, da je anodična napetost pri dvomrežni žarnici zelo zmanjšana, ter da se združi druga pomožna mreža, ki ima gub (g) na zunanji strani elektronke, z žico, ki pelje od pozitivnega pola anodične baterije skozi slušala v anodično ploščo.

Vsi sestavni deli se pritrdijo na dve zelo izolirani in zelo izsušeni deščici, ali bolje na dve ebonitni plošči.

Vrtilni kondenzator z gumbom, reostat z gumbom ter gumb za tuljavo; pušici za slušala ter antenska in zemeljska pušica se pritrdijo na predno ploščo; vsi drugi deli pa na spodnjo; pušice za spoj z baterijami pa pritrdimo na eno stranico.

Uravnavanje enocevne aparata.

Uravnavanje enocevne aparata razdelimo lahko v tri dele. V 1. delu združimo električni tok z aparatom, obrnemo gumb žarilnega upora za pol kroga ter približamo vrtilno tuljavo (reakcijo) k stalni tuljavi.

Sledi uravnavanje vrtilnega kondenzatorja tako, da slišimo, vsaj nejasno, kako oddajalno postajo. To napravimo s tem, da obračamo gumb vrtilnega kondenzatorja.

Slednjič se lotimo zopet vrtilne tuljave ter jo tako obrnemo, da slišimo kolikor mogoče čisto in jasno. To moramo delati zelo počasi in previdno, če nočemo biti nadležni poslušalcem

bližnjih sprejemih aparatov. Ko smo uravnali reakcijo, uravnamo še žarilni upor in aparat je uglasen z določeno oddajno postajo. Če smo se pa naveličali poslušati «opereto» z Dunaja in se želimo preseliti na pr. v Prago, kjer imajo krasne moške zборе, zadostuje, da obrnemo samo gumb vrtilnega kondenzatorja; tuljavo obračamo zelo redko.

• • •

Razprava je končana; kratka je in nepopolna, a vendar upam, da sem v marsikaterem zbudil željo, da preiskusi svoje moči in svojo potrpežljivost ter se loti tega tako lepega, zanimivega in lahkega dela. — Obilo uspeha!

Z A N I M I V O S T I

Umetni, avtomatični človek.

Zdi se, kakor bi tičali vsi izumi skriti v stanicah človeških možganov in se pretvarjali v določenem razdobju zdaj tu zdaj tam po svetu v dejstva. Tudi z umetnim človekom, s tako zvanim robotom, je tako. Sodobni inženirji so napravili tak stroj, ki ima človeško obliko, ki se premika, vstaja, seda, dviguje roke, odvarja industrijske razstave s primernimi nagovori. Stroje, ki povzročajo razne gibe, gramofonske plošče, ki dajajo umetnemu človeku govornico, vodi in proži brezžično iz daljave inženir. Ta inženir predstavlja tako rekoč možgane strojnega človeka. Problem umetnega človeka je prastar. Prvi znaki so odeti s fantastično odejo klasičnega bajeslovja. Prometej je oblikoval človeka iz gline. Pigmalij se je zaljubil v ženski kip, ki ga je bil sam izklesal iz mramora in ki ga je obudila na njegovo prošnjo boginja Afrodita. Stari Grki — prišli smo torej že v zgodovinsko dobo — so se bavili tudi s takimi igrači, drugega smotra ti izumi tedaj niso imeli. Tako je napravil Arhitaj iz Tarenta (šesto stoletje pred Kr. roj.) umetnega goloba, ki je letal po zraku in celo grulil z mehom, skritim v njegovem lesenem životu, prav tako ko njegovi živi bratje. Demetrij iz Falerona je izdelal umetnega polža, ki je lezel po zemlji in iztegoval tupalnice. Faraon Ptolemej II. Philadelphos je dal sestaviti po svojem načrtu leta 285. pred Kr. roj. umetnega sužnja, ki mu je hladil z mogočno pihalko iz nojevih peres brez prestanka vroče čelo. Učenjaku, dominikancu in poznejšemu regensburškemu škofu, Albertu Magnus-u (v trinajstem stoletju po Kr. roj.), se je posrečila zgradba človeškega avtomata, ki je odpiral vrata in jih zopet zapiral. Wolfgang Kempelen je za časa Marije Terezije razkazoval po Dunaju in po svetu svojega šahovskega Turka, ki se je lotil igrati, dasi neživi stvor, z živimi šahišči to kraljevsko igro in ki je baje tudi vsakega premagal. Švicar Henry Droz je izdelal prvo

umetno tipkarico. Ženska postava je sedela pri mizi in posnemala po nekem, seveda omejenem številu predlog razna risanja in to povsem avtomatično. Do kakšne popolnosti se še lahko dvigne umetni človek, si je težko misliti pri velikanskem napredku sodobne tehnike.

Adse senga!

S tema besedama pozdravljajo poglavarji zamorskih plemen v Vzhodni Afriki tik ob pragozdu vsakega tujca, ki prihaja k njim s steklenimi biseri, žepnimi nožički in drugimi darili. Adse senga pa pomeni: «Bodi pozdravljen, vol!» To pa ni nikaka razžalitev, kajti vol je pri njih znak modrosti, miru in dobrodušnosti. Bolj ne more počastiti poglavar tujca kakor s takim pozdravom.

Zlati rudniki Filipa Macedonskega.

Že pred leti je krožila po grškem časopisju vest, da so odkrili v grškem delu Macedonije zlato. Dejstvo je, da priplavljajo tamošnje reke zlato. Znano je tudi, da je izviral ogromno bogastvo macedonskega kralja Filipa iz Macedonije, kjer je imel več bogatih rovov. Že za vlade Rimljanov so ti rudniki propadli in njihova sled se je popolnoma izgubila. Rusopoulos, vodja grške rudniške uprave, ugotavlja, da je v macedonskih rekah toliko zlata, da bi se izplačalo izkoriščanje. Zelo bogati z zlatom se mu zde kraji Nigrita in Kilkis, kjer so bili po njegovem mnenju zlati rudniki macedonskega kralja.

Prva cigareta.

Lansko leto je obhajala svoj stoti rojstni dan. Prvo cigareto je napravil neki egipčanski vojak. Ko je zavzel egipčanski vojskovodja Ibrahim paša l. 1832. sirska trdnjavo Saint Jean d'Arc, mu je poslal podkralj v priznanje voz tobaka in pip. Na cilju je zadela granata v voz in razbila vse pipe. Nekemu vojaku je šinilo v glavo, da spravi tobak, ki ga niso mogli več kaditi s pipo, v zavitek indijskega papirja, ki

je bil v njem zavrt smodnik pri prižigalnih. Stvar se je obnesla in prva cigareta je bila napravljena.

Knjige, ki jih požirajo.

V Zedinjenih državah Severne Amerike so se domislili novosti, s katero nameravajo dvigniti kupčijo s knjigami. Platnice novim romanom napravljajo namreč iz užitne tvarine. Bravec «požere» najprej vsebino knjige, nato se loti še platnic, ki so zelo sladke in zelo priljubljene posebno pri ženskem spolu.

Svetlikajoče se ceste.

V Kaliforniji so uvedli novovrstno cestno razsvetljavo. Avtomobilske ceste, ki vodijo skozi gozd, so ponoči zelo nevarne. Razsvetljava z oblačnicami bi ne bila možna radi dolgosti cest in bi bili stroški le preveliki, tudi če bi pobirali za to posebno pristojbino. Da se izognejo prevelikih stroškov, so namazali drevesa ob cesti s trajno tvarino, vsebujočo radijske, ponoči svetlikajoče se soli. Na nekaterih krajih so namazali kar cesto z dotično tvarino.

S kakimi silami razpolaga človeško telo?

Človeške čeljusti so tako močne, da utegnejo streti oreh z zobmi. Sila, ki se pri tem uporabi, je enaka eni konjski sili — Kostni so tako krepke, ta lahko obtežimo stegenico z bremenom 1500 kg. Približno tako težo vzdrži srednje debela vrvi pri dvigalu — Nožno mišičje dovoljuje človeku, da napravi na dan dvajset tisoč korakov, ne da bi se kdo ve kako utrudil. S 70imi leti je napravil človek približno 500 milijonov korakov, potoval je torej šestkrat okoli ravnika. Delo nog je znašalo 2,5 milijard kgm — Žile, ki držijo okostnico v gibljivih točkah skupaj, so tako močne, da bi se enakomočna kovinska veriga raztrgala, če bi ji prisodili podobne obremenitev — Srce je tako močno, da bi napolnilo po sedemdesetletnem delovanju velikanški plinohram s srčno krvjo — Naša vratna odvodnica je tako silna, da bi ne mogla razpočiti, tudi če bi vplival nanjo parni pritisk lokomotive (15 atmosfer), čeprav ni debelejša ko svinčnik.

O britvi.

Med predmete, ki smo jih dobili od starih narodov na vzhodu, spada tudi britev. V vzhodnih deželah je bila v rabi že v najstarejših časih. Bila je iz bron in je imela polmesečno obliko. Spomeniki in spisi pisateljev pričujejo, da so poznali britev stari Babilonci, Asirci, Feničani in Egipčani. Odtod je prišla britev polagoma do kulturnih narodov Sredozemskega morja. Homerjeva Ilijada jo omenja v desetem spevu. Prav tako so jo poznali stari Etruski in iz rimske dobe kraljev priča pripovedka o vedeževalcu Atu Naviju, ki je prerazal vpricho Tarkvinija Priska z britvijo brus. Rimski trgovci so prinesli britev v alpske dežele: v Germanijo

in Galijo. Kupčija s tem predmetom je morala biti precej razširjena že v davnih časih, saj so dobili briteve že v savojskem mostišču. Kelti so stopili v zgodovino z brki in brado, lica so si pa brili, kar priča, da so poznali britev, ki so jo morali dobiti ali od Italcev ali Grkov.

Štiri tisoč let staro dekle.

Iz jutlanskega močvirja so dvignili blizu vasi Egtveda krsto mladega dekleta. Močvirnata tla so odela grob neprodušno, tako da so popolnoma ohranila truplo kakor tudi obleko. Profesor Thomas Thomson iz Kopenhagna je ugotovil, da je imela deklina kakih dvajset let, ko je umrla, umrla je poleti, kar pričujejo še dobro ohranjene rože v hrastovi krsti. Živela je pred 4000 leti. Bila je iz premožne družine, kar se sodi po priloženem nakitu. Lasje so kratko pristriženi, krilo ji sega do kolen, temno barvani jopič je spleten iz ovčje volne in sliči popolnoma današnjim ženskim bluzam. V ušesih uhani, na rokah zapestnice, na pasu velika zaponka. V krsto so ji položili tudi skrinjico z vsemi pripravami za gojitev nohtov. Takšna je torej najstarejša mlada dama iz Evrope.

Najmanjše umetnine.

Iz starega veka vemo, da je izrezljal Kalikrates iz slonove kosti mravlje, da so se posamezni deli komaj razločili. Mirmicides je izrezal iz iste tvarine četverovprežen voz, ki ga je lahko muha pokrila, in ladjo, ki jo je čebela popolnoma zakrila. Taka dela so tem čudovitejša, ker niso še poznali tedanji umetniki povečevalnega stekla. V zbirki «Zelenega hrama» v Draždanih je črešnjava koščica, na kateri je vdelenih 185 glav, ki se dajo opaziti le s povečevalnim steklom. Krištof Loss iz Pillnitz je daroval to umetnino volilnemu knezu Kristjanu I. leta 1589. Propertio di Rossenes iz Modene je vrezal vse trpljenje Kristusovo na breskovo koščico. V Draždanih imajo poleg drugih takih majhnih predmetov tudi kupico, obstoječo iz polovice lešnika. Ta kupica je napolnjena z 200 majcnimi žebeljčki, ki jih je izdelal žrebljar v Chemnitzu leta 1870.

Vodna čudesa.

Priroda razvija večkrat mnogo več domišljije, kakor je nahajamo v pesnitvah. Naj utemeljimo to trditev z nekaj primeri. Vse ribe so neme. In vendar živi na obalah Tihega oceana pojoča riba. Ko se drsti, je slišati njene glasove razločno iz vode. Take glasove ji omogoči plavalni, z zrakom napolnjeni mehur na njenem hrbtu — V Indiji živi potujoča riba, nekaj estriž. V dobi poletne suše išče vode, potujoč po zemlji, na ta način, da izteza okorele strge na obeh straneh glave kolikor mogoče daleč in giblje telo iz ene strani na drugo. Neverjetno, kako daleč pride riba v eni noči — V Afriki živi posebna riba, krkon, ki se zagrebe pred nastopom suše v blato na dnu struge. Vročina afriškega

solnce izsuši popolnoma blato, da se izpremeni v trdo glino. Riba spi v blatu, dokler ga ne omehča zopetno deževje. Velike kepe tega prepečenega blata pošiljajo raziskovavci v muzeje in akvarije po vsem svetu, a blato se ne razprši, čeprav ga premetujejo. Šele ko omehčajo blato v vodi, splavajo po njej ribe, ki so prebile kdo ve koliko časa v trdi, kamnu podobni tvarini — Električna jegulja je menda najčudovitejši prebivalec južnoameriških rek. Dolgost doseže do 2 m. V njenem truplu je nakopičena elektrika. S posameznimi sunki omamlja svoj plen in se brani sovražnikov. Tudi človeku postane lahko nevarna.

Ustvarjajoči starčki.

Haydn je uglasbil v svojem 66. letu «Stvarjenje» in v 69. letu «Letne čase», svoji dve najboljši skladbi — Wagner je napravil «Parzivala» tudi v 69. letu — Brahm je uglasbil kot štiriinšestdesetletnik svoje «Štiri resne speve» — Verdi je imel 75 let, ko je uglasbil opero «Othello» in 80, ko je ustvaril «Falstaffa» — Bach je spisal v svojem 66. letu «Umetnost fuge» — Tudi Beethoven je bil starček, ko je spisal «Missa solemnis», svojo «Deveto simfonijo» in pet zadnjih kvartetov — Goethe je dokončal svojega «Fausta», ko je imel že 80 let — V enaki starosti je pisal Michelangelo svoje ognjevite sonete — Slikarja Tiziana ni potrla starost, potrla ga je kuga. Še do svojega 99. leta je slikal, in kar je slikal, je bil umotvor — Viktor Hugo, francoski pisatelj, je spisal v svojem 60. letu roman «Les Misérables» — Kot starček je spisal tudi Ibsen svojo dramo «Če se mrtvi vzbudimo».

Nenavadni ženski poklici.

Ženska ničemurnost je ustvarila nov poklic. V Berlinu delujejo že nekaj časa sem tako zvane vstavljavke trepalnic. Ženske, ki jim je dala narava mačehinsko pičle in kratke trepalnice, pokličejo olepševavko in si dajo vstaviti brez bolečin nove, goste trepalnice. Po štirinajstih dneh treba «operacijo» ponoviti, izpadle na novo vstaviti, druge pa očistiti in prebarvati. Ves čas se ne sme ženska, ki hoče biti lepa, ne smejati ne jokati, sicer uničijo solze ves trud takih vstavljavk. Novi poklic donaša baje lepe dohodke — V Londonu so se pojavile ženske budiljke. Kdor mora pravočasno na delo, mora točno vstati. Naroči si tako žensko. Še preden posije solnce na londonske ulice, leta budiljka od hiše do hiše, meče s posebno pripravo nedolžna grahova zrna v šipe svojih naročnikov in sicer toliko časa, da se pojavi naročnik na oknu. Čim prej hoče biti kdo zbužen, tem več mora plačati. Če bi pozabila budiljka vzbuditi kakega naročnika ali če bi ga ne bila vzbudila dovolj učinkovito, mora plačati naročniku 5 funtov kazni — Da ustrezajo ženski radovednosti, delujejo v nekaterih krajih kitajske države poklicne klepetulje. Ne spadajo med boljšo družbo, a zaslužijo mnogo več ko njihove tovarišice iz boljših

krogov. Vneto zbirajo vse vesti, ki jih utegnejo zvedeti iz odličnejših družin, in natrcane z novicami gredo na ulice, kjer stanujejo premožnejši sloji. Z bobnanjem se napovedujejo in čakajo, da jih kdo sprejme. Lahko se kdo pogodi z njimi, da mu pridejo pravit novice vsak teden, vsak mesec. Čim več vedo, tem več zahtevajo. Skrbno skrivajo svoje skrivnosti in so pripravljene, prepustiti vse te skrivnosti za dobro nagrado. Začetnice so poceni, in ženska, ki jih najme, zve le stare novice. Poklicne klepetulje čepe v dostojni oddaljenosti od svoje odjemalke in ji poročajo vse iz zasebnega življenja kitajskih dam in gospodov, same nove stvari, ki jih dotle še ni slišal nihče. Skrivnost njihovega uspeha tiči v tem, da so vse vesti tudi resnične. Poklicna klepetulja, ki bi pretiravala ali se le količkaj zlagala, izgubi ves ugled in dobro ime. Prav tako hitro, kakor raznaša ona novice, bi se razširila tudi med njenimi odjemalkami vest o nezanesljivosti njenih poročil. Zato so pa te poklicne klepetulje tako vestne v svoji resnicoljubnosti.

Ušoda izumiteljev.

Ko je kazal Edizon prvič v pariški znanstveni akademiji svoj fonograf, mu je rekel eden izmed zbranih profesorjev: «Ali mislite, da se damo po takem trboglascu za nos voditi?» — Karl Benz, izumitelj motornega vozila, je bil pozvan po prvem poskusu na policijo, kjer ga je predstojnik mannheimskega okraja vprašal: «Ali ne veste, da je vožnja z naravno silo po sklepu deželnega zbora pri nas na Bavarskem prepovedana?» — Grofu Zeppelinu so ugovarjali, da je zračna ladja popolnoma nemogoča. Zračno trenje, pojavljajoče se na površini zračne ladje, onemogočuje potrebno hitrost. Zeppelina so sploh vsi proglasili za norca — Londonski mestni svet je prepovedal plinsko razsvetljavo, ker je bila po mnenju takratnih učenjakov prenevarna. Šele, ko je Samuel Clegg dokazal posebnemu uradniku neškodljivost plina, je dovolila oblast to moderno poulično razsvetljavo — George Stevenson je zgradil prvo lokomotivo. Ko se je potegovala neka družba l. 1834. za gradbo prve nemške železnice med Nürnbergom in Fürthom, je podal bavarski višji zdravstveni kolegij to le mnenje: «Hitrost mora brezdvomno povzročiti pri potnikih možgansko bolezen. Če že kljubujejo potniki tej grozni nevarnosti, naj štiti država vsaj gledalce, ki zbole na možganih ob pogledu na divjajoče vozilo, zato naj postavi na obeh straneh železniške proge visok plot iz desk.

Rekordi v živalstvu.

Zanimivo je vedeti, koliko lahko dosežejo živali v tej ali oni stroki in v koliko prekašajo ljudi, ki se udeležujejo v športu in ponašajo z najboljšimi uspehi. V brzoteku je dosegel človek višek s tem, da je preletel 100 m v 10,5 sekundah, torej 10 m v sekundi. Konj preleti v

istem času 20, hrt 18, okorni slon in zajec 17, noj 16 m. Tudi v skakanju nas prekašajo živali. V višino so dosegli ljudje kot višek 2.05 m, v daljavo 8 m. Lev skoči 3 m visoko in do 10 m daleč. Največji rekord v skoku ostane bolhi, ki skoči več ko stokrat tako visoko kot je sama visoka. V plavanju dosežejo dobri plavači največ 1.7 m v sek., medtem ko preplava delfin 15, m, ogromni kit 7 m, mečarica, morski pes in tun 6 m. Najhitrejša prometna letala dosežejo 275 km v eni uri t. j. 75 m v sek. Hudournik preleti 80 m v sek. Tudi umetniki v stradanju se ne morejo meriti z živalmi. V Indiji so ljudje, ki prestradajo do 40 dni. Kača kobra vztraja lahko celi dve leti brez hrane. Kamela vzdrži več dni brez vode, človek le malo časa. Spretni in izvežbani metalci vržejo sulico do 70 m, krožec skoraj 47 m daleč. Opica pa zažene kokosnik več ko 100 m daleč.

Največji spomenik.

Spomeniki so nekaka poroštva za večno slavo, v kolikor zavisi to od tvarine, iz katere so napravljeni. To se prav tako ujema pri egiptčanskih piramidah kakor pri spomeniku, ki ga sedaj grade v Črnem gorovju (Black Mountains) Dakote (Zed. države Sev. Amerike) in bo namenjen ameriškemu ljudstvu. V granitne stene tega gorovja sečejo ogromne kipe Washingtona, Lincoln, Roosevelta in Jeffersona, štirih ameriških ljudskih junakov in bivših predsednikov. Poleg kipov bo vsekana zgodovina Zedinjenih držav v brzojavnem slogu. Zgodovina bo sestavljena samo iz 500 besed. To zgodovino je sestavil pred kratkim umrlí predsednik Coolidge. Vsaka posamezna črka bo visoka 160 cm. Po računu ameriških zamljeslovcev bo trajalo to znamenje ameriške nesmrtnosti več ko pol milijona let.

Burkasti Jutrovci

Alahov upnik.

Od daleč, iz Anatolije, je prignal kmet svojo čredo v Stambul in jo prodal za sto zlatnikov. Preden se je odpravil domov, je stopil kot veren moslem v mošejo. Tu je slišal, kako je propovedoval predstojnik svetišča in pismouk Imam: «Alah povrne stotero, kar damo revežem.»

Kmet si je mislil, to bo dobra kupčija. Takoj je razdelil sto zlatnikov med berače in sklenil, da počaka v Stambulu onih tisoč zlatnikov, ki mu jih dolguje Alah. A čakal je teden za tednom zaman. Njegovi sorojaki, pri katerih je stanoval v Stambulu, so mu skušali dopovedati, da zlorablja njihovo gostoljubnost.

Kmet je stopil do Imama in zahteval od njega odgovora, kdaj mu plača Alah dolžno vsoto. Imam je odgovoril: «Daj Alahu časa! Pojdi domov!»

Kmet si je izposodil od svojih gostiteljev nekaj denarja in se odpravil domov. Prenočeval je na prostem ali v duplinah. Nekoč je prišel derviš v brlog, v katerem se je bil že zleknil kmet, da zaspi. Derviš ni videl kmeta. Ob vходу v brlog je počenil v mesečini in potegnil kruh iz žepa.

Kmet je opazoval, ne da bi se bil zgenil, derviša. Videl je, kako je prelomil derviš kruh na šest kosov in kako jih je položil vštric pred se. Pri tem je govoril derviš sam s seboj. Kmet je slišal, kako je dajal derviš posameznim kosom imena: «To je Alah, to je prerok, to so pa Abu Bekir, Omar, Osman in Ali.» (Imenoval je prve štiri kalife.)

Kmet je slišal, kako je derviš nadaljeval: «Pridi, Ali!» Nato je vzel košček kruha in ga

snedel. Potem je rekel derviš: «Pridi, Osman!» Tako je pojedel derviš košček za koščkom. Ko je pa hotel reči: «Pridi, Alah!» je skočil kmet iz brloga nanj in ga ubil.

Pri pregledovanju derviševega žepa je našel kmet tisoč zlatnikov v njem. Hvaležno je molil k Alahu in dodal po končani molitvi: «Tako si slednjič pošteno plačal svoj dolg. Če bi pa mene ne bilo, bi te bil ta tukaj snedel.»

Koliko stane sultanova palača?

Anatolec, ki je nenadoma obogatel, je prišel v Stambul in se dal voziti po Bosporu. Ko je plul čoln mimo sultanove palače, je dejal Anatolec čolnarju: «Koliko stane ta hiša? Kupiti jo hočem.»

Čolnar mu je odgovoril: «Nesmiselno govoriš. Hiša je sultanova last.»

«Kaj meni mar sultan!» je odvrnil Anatolec. «Hiša mi ugaja. Bogat sem. Kupil jo bom.»

Sultan je slišal ta pomenek iz svojega vrta. Dal je Anatolca ukleniti in privedi.

Ko so mu pripeljali jetnika, se je zadržal sultan nanj: «Kako se drzneš, pes, tako govoriti? Glavo si zapadel!»

Anatolec je prosil milosti in se ponudil, da pojasni sultanu svoje dejanje. Sultan naj da pripeljati slepca, hromca in berača, naj postavi pred nje tri litre slivovke, naj opazuje skrivaj vse tri in vse bo razumel.

Sultan je poslal takoj po slepca, hromca, berača in po rakijo.

Ko je začelo žganje delovati in so se pivci že opijali, je dvignil slepec kozarec proti svetlobi in rekel: «Še nikdar nisem videl tako krasne

slivovke. Če se ji prilije nekoliko vode, postane bela ko mleko.»

Hromec se je razsrdil: «Nesramni lažnik, govoriš, kakor bi videl in si slep. Če ne utihneš, te zgrabim in te vržem ob zid!»

«Zgrabi ga, zgrabi ga!» mu je prigovarjal berač. «Naj stane tudi tisočak, jaz ga plačam!»

«Tako nesmiselno govori človek, če se mu predobro godi», je dejal Anatolec sultanu. «Gohezdal sem kakor ti trije. Odpusti mi!»

Sultan mu je odpustil.

Delitev.

Ahmet je prišel z dvema kmetoma s sejma, kjer so bili kupili vsi trije skupno koštruna in dve ovci. Ko so prišli v domačo vas, so si hoteli razdeliti, kar so bili kupili. Naloga je bila težka in Ahmet jo je razrešil:

«Vi dva,» je rekel tovarišema. «si vzemita eno kozo, jaz in koštrun si vzameva pa drugo!»

Blagor pridnim!

Živela sta brata v dveh sosednjih vaseh. Starejši je bil priden, šel je že zarana od doma na delo, kajti v knjigi preroka je zapisano: Blagor onim, ki zgodaj vstajajo!

Mlajši brat je lenaril in spal ves božji dan. Zgodilo se je, da so se utihotapili tatovi, na vse zgodaj v hišo starejšega brata, ko je bil ta že odšel na delo in poropali vse, kar jim je prišlo v roke.

«Vidiš!» se je rogal lenuh, «to imaš od svoje pridnosti. Lažnjive so besede preroka, kdor zgodaj vstaja, mu kruha ostaja!»

«Mctiš se!» je odvrnil starejši brat. «Saj so vendar tatovi vstali še pred mano!»

Zaobljuba.

Abdul je šel ponoči v gozd. Izgubil je tu svojo sekuro in je v temi ni mogel najti. Molil je k Alahu in obljubil, da daruje tisoč pijastrov v dobrodelne namene, če dobi zopet sekuro. Zopet se je nato lotil iskanja in dobil je sekuro. «Veliki Bog!» je vzkliknil, «ker si že tako mogočen, da si mi dal dobiti izgubljeno sekuro, daj mi, da dobim tudi tisoč pijastrov!»

Nepovabljeni gost.

Mož, ki se je rad prištulil, kjerkoli se je bila zbrala v gostoljubni družini povabljen družba, je nekoč zopet nepovabljen prisedel k mizi, na katero so bili že prinesli pečenega koštruna.

«Koga poznaš torej od zbranih?» ga je vprašal gostitelj.

«Tega le!» je odgovoril tujec in s prstom pokazal pečenega koštruna.

Garjeva ovca.

Arabski knez je obiskal nekoč jetnišnico in poizvedoval osebno pri posameznih kaznjencih, zakaj so bili prišli v ječo.

«Jaz sem nedolžen» je dejal prvi jetnik.

«Jaz sem nedolžen!» je trdil drugi.

Vsi jetniki, katere je vprašal knez po vzroku njihove kazni, so zatrjevali svojo nedolžnost.

Slednjič pripeljejo pred vladarja jetnika, ki je odgovoril na stavljeno mu vprašanje:

«Gospod, prišel sem v ječo, ker sem zločinec!»

Knez je ukazal, naj moža takoj izpuste, da ne pokvari nedolžnih kaznjencev.

Mrtva mačka.

Kovaču Hasanu v Stambulu je poginila, ko se je danilo, mačka. Žalosten pokliče učenca in mu ukaže, naj nese truplo ljubljene živali v morje.

Učenec gre, da izvrši naročilo. Toda dan je prelep in nič kaj ni dišalo učencu delo v zatohli kovačnici pri nakovalu in mehu. Njegovi sovrstniki so se že podili po solncu, igrali so kocke, prekopicovali se. Učenec se jim pridruži.

Šele pozno popoldne se vrne k svojemu mojstru.

«Potepuh!» zavpije mojster in zažuga s kladivom. «Ubijem te! Kod si se klatil ves božji dan?»

«Mojster, kod naj bi se bil klatil? Ali me nisi poslal, naj vržem mačko v morje?»

«In za to rabiš cel dan?»

«Mojster Hasan, niti pojma nimaš, kako dolga je bila vrsta ljudi, ki so vsi hoteli pometati svoje mrtve mačke v morje! Prej v resnici nisem prišel na vrsto!»

V raju.

Stari Mehmed je umrl in prišel pred rajska vrata, a vratar mu jih noče odpreti.

«Prosim te, reci preroku vseh prerokov, da stoji tu zunaj sivolasi Mehmed. Prerok vseh prerokov že ve, da sem napravil v življenju dve dobri deli.»

«Kakšni?» je vprašal vratar.

«Nekoč sem dal svojemu stricu enega, teti pa dva piasra.»

Vratar je izginil v notranjost raja in se vrnil čez nekaj časa.

«Prerok vseh prerokov ti da vedeti, da te dobro pozna in da te pozdravlja. Vrača ti po meni one tri piastre tvojih dobrih del, ti pa pojdi k vragu!»

Ugotovitev.

Črevljar Adil se je pregrešil zoper prerokovo zapoved, nasrkavši se sladkega vinca, in se vrača po polnoči domov.

Sreča nočnega čuvaja.

«Bratec,» zajeclja, «ali mi hočeš napraviti uslugo?»

«Če morem, zakaj bi je ne!» odgovori čuvaj.

«Pojdi in poglej, če je črevljar Adil doma!»

«Sedaj ob tej uri naj vderem v tujo hišo?»

«Stvar je zelo važna in mnogo mi je do tega, da ugotovim, je li čevljar Adil doma ali ne.»

«In smem vedeti, zakaj?»

«Smeš. Če je namreč črevljar Adil doma, je stvar v redu. Če ga pa ni doma, potem sem jaz črevljar Adil!»

O PRISTOJBINAH

S kr. dekretom 30/12. 1923. št. 3269, so se spremenile pri nas s 1. julijem 1923. registracijske pristojbine starih provinc. Te pristojbine se plačujejo počeni z navadenim dnevom pri registracijskih uradnih (Ufficio di registro), ki so se ustanovili pri nas 1. julija 1923. in uradujejo za kolkovine in pristojbine.

S kr. dekretom 30/12. 1923 št. 3269, so se spremenile nekatere določbe glede gorionjenih pristojbin. Nov kr. odlok z dne 12. avg. 1927, št. 1463 je pa uvedel nekatere olajšave pristojbin.

Spisi v javni in privatni obliki, civilni in trgovski, sodni in izvensodni, ki vsebujejo prenos lastninske, užitne in zastavne pravice do nepremičnin in premičnin, so podvrženi registracijskim pristojbinam, ki so koj plačljive.

Tudi ustne pogodbe, tičeče se najemnin in zakupnin so podvržene registracijskim pristojbinam.

Važno je vedeti, da dobe ti spisi pravno moč še le po registraciji.

Spise, podvržene tem pristojbinam, ki niso prijavljeni registracijskemu uradu, sodnija odklanja. Radi tega se mora vsaka taka listina registrirati pri dotičnem uradu v teku 20 dni po podpisu, da se izognemo kazni in drugim posledicam.

Listine se predložijo registracijskemu uradu v izvirniku in poverjenem prepisu na kolkovani polji. Visokost pristojbine kolkovane pole se zve pri bližnjem notarju.

Prepis ostane uradu, izvirnik s potrdilom plačila pristojbin dobi stranka.

Listine podvržene registraciji so:

Kupnoprodatne pogodbe, darilne pogodbe, menjalne pogodbe, preživninske pogodbe, ženitne pogodbe, družne pogodbe, najemne (nakupne) pogodbe, pobotnice, ki se nanašajo na zadolžnice in druge listine, rzsodbe, vknjižbe i dr.

Registracijske pristojbine so progresivne, sorazmerne (proporcionalne), postopne ali stalne.

Podlaga odmere teh pristojbin je cena ali vrednost pravnega posla.

Registracijske pristojbine za pogodbe so različne.

Kolkovine.

S kr. odlokom z dne 18. marca 1923. št. 550. so bile odpravljene kolkovne pristojbine, uvedene s kr. dekretom 16. junija 1921. št. 795 na razkošne predmete, na dragulje in dragocenosti, na proizvajanje razkošnih tkanin in rokavic in namesto teh so stopile v veljavo s 1. aprila 1923. znižane kolkovne pristojbine. Te pristojbine so se spremenile s kr. odlokom od 30. dec. 1924. št. 3273 in v teku so še druge spremembe.

Tej pristojbini je podvržena vsaka kupčija (prensoscambio) blaga in predmetov med obrtniki, trgovci itd.

Računi (fakture) se morajo napraviti v dveh izvodih, drugi izvod lahko nadomesti vpis v knjigi, ki mora biti zaznamovan s tekočimi številkami. Prepise fakture treba hraniti 5 let in zaznamovati s tekočimi številkami.

Vse kolkovine plača kupec.

Pristojbine se plačajo s kolki, ki obstojijo iz dveh delov. Izdajatelj računa prilepi del kolka, ki nosi kraljevo podobo, na račun (fakturo), namenjen kupcu, drugi del pa se prilepi na prepis fakture ali v knjigo «prima nota» zraven dotičnega vpisa.

Kolki se razveljavijo s prebodom ali pa, da se prepise na oba dela kolka s črnilom datum dneva izdajanja ali pa, če se datum pritisne z mastnim črnilom.

Za kupčijo (prensoscambio) najnujnejših življenskih potrebščin, kakor pšenice, turšice, ječmena, riža, moke in dr. je treba med trgovci in obrtniki kolkovati račune (fakture) kakor sledi:

Nad 1 do 100 lir . . . . . L 0.10
Nad 100 do 1000 lir . . . . . L 0.50
Nad 1000 lir dalje . . . . . L 1.—

Kr. dekret 30. dec. 1923. št. 3268: Fakture, račune, izdane od trgovcev in obrtnikov za prodano blago konsumentom in navadne pobotnice, ki se nanašajo na zadolžnice, rzsodbe in druge obvezne listine, kakor

tudi pobotnice, note, račune med zasebniki (privatniki), zasebniki in trgovci, med trgovci in zasebniki je treba kolkovati z navadnimi kolki kakor sledi:

D.	L.	1.	do	L.	100	L.	0.10
Nad	"	1.01	do	L.	100	L.	0.10
"	"	100.01	"	"	1000	"	0.50
"	"	1000.01	"	"	3000	"	1.—
"	"	3000.01	"	"	6000	"	2.—
"	"	6000.01	"	"	10000	"	3.—
"	"	10000.01	"	"	13000	"	4.—
"	"	13000.01	"	"	16000	"	5.—
"	"	16000.01	"	"	20000	"	6.—
"	"	20000.01	"	"	23000	"	7.—
"	"	23000.01	"	"	26000	"	8.—
"	"	26000.01	"	"	30000	"	9.—
"	"	30000.01	"	"	33000	"	10.—
"	"	33000.01	"	"	36000	"	11.—
"	"	36000.01	"	"	40000	"	12.—
"	"	40000.01	"	"	45000	"	15.—
"	"	43000.01	"	"	46000	"	14.—
"	"	46000.01	"	"	50.00	"	15.—
"	"	50000.01	"	"	53000	"	16.—
"	"	53000.01	"	"	56000	"	17.—
"	"	56000.01	"	"	60000	"	18.—
"	"	60000.01	"	"	63000	"	19.—
"	"	63000.01	"	"	66000	"	20.—
"	"	66000.01	"	"	70000	"	21.—
"	"	70000.01	"	"	73000	"	22.—
"	"	73000.01	"	"	76000	"	23.—
"	"	76000.01	"	"	80000	"	24.—
"	"	80000.01	"	"	83000	"	25.—
"	"	83000.01	"	"	86000	"	26.—

i. t. d. do 200.000 L za vsakih 1000 ali odlomke 1000 L. — 30 st. Odlomki pod 1 liro pristojbine se zaokrožijo na 1 liro. — Za zneske nad 200.000 L. ali nedoločene vsote znaša kolek 60 lir.

Kolki so navadni in se prepisejo kakor do sedaj.

Trgovske knjige: hranilne knjižice, dnevnik, inventar, knjige za prepise pisem in knjige knjigovodstva je treba predložiti registracijskemu uradu, da prepečati prilepljene kolke, preden se začnejo knjige rabiti.

LESTVICA

pristojbin (kolkov) za menice, plačljive v kraljestvu v teku enega meseca, štirih, šestih mesecev in po šestem mesecu (kr. dekret 30. dec. 1924. št. 3268, spremenjen po kr. odloku 10. avg. 1927. št. 1463 ozir. 17. marca 1930 št. 142.

Menična svota do lir	MENICA PLAČLJIVA			
	v teku enega meseca	v teku štirih mesecev	v teku šestih mesecev	po več ko šestih mesecih; kolek pri menicah in blanco
200	0.50	0.50	0.50	0.90
400	0.50	0.50	0.90	1.70
600	0.60	0.70	1.30	2.50
800	0.60	0.90	1.70	3.30
1000	0.60	1.10	2.10	4.10
2000	1.10	2.10	4.10	8.10
3000	1.60	3.10	6.10	12.10
4000	2.10	4.10	8.10	16.10
5000	2.60	5.10	10.10	20.10
6000	3.10	6.10	12.10	24.10
7000	3.60	7.10	14.10	28.10
8000	4.10	8.10	16.10	32.10
9000	4.60	9.10	18.10	36.10
10000	5.10	10.10	20.10	40.10

Iz lestvice je razvidno, da je treba plačati vsak nadaljnji tisoč lir 50 stotink več, ko gre za menico, ki zapade v enem mesecu, 1 liro več, ako je treba menico plačati po preteku štirih mesecev, 2 liri več, ako znaša doba zapadlosti šest mesecev ter 4 lire več, ako moraš menico plačati po več ko šestih mesecih ali če gre za menico «in bianco». VLOGE.

Prošnje naslovljene na upravne oblasti, je treba pisati na kolkovno polo za 3 L; one, naslovljene na ministrstva pa na kolkovno polo za 5 L.

Franc Sirk, davčni upravitelj v pok.

POŠTNE PRISTOJBINE

	V Italiji in in kolonj.	V ino- zemstvo		V Italiji in in kolonj.	V ino- zemstvo
1. Navadna pisma ali zalepke v notranjem prometu Italije za vsakih 15 g ali vlemek (najvišja teža 2 kg) a) v kraju samem	0.25		e) časopisi, ki izhajajo vsaj mesečno do 50 g	0.014	
b) iz kraja v kraj	0.50		f) časopisi, ki izhajajo vsaj mesečno za vsakih nadaljnjih 50 g	0.009	
c) aktivno služečim vojakom (častniki in podčastniki izvzeti) do 15 g	0.25		g) trgovski katalogi in druge listine, ki izhajajo polletno do 50 g	0.048	
d) v inozemstvo (Nemško Avstrijo, Ogrsko in Jugoslavijo za prvih 20 g ali vlemek		1.00	h) trgovski katalogi in druge listine, za nadaljnjih 50 g do 2 kg	0.018	
e) V Vatikansko mesto, za prvih 20 g za nadaljnjih 20 g ali vlemek	0.80		i) računski izvlečki uprav časopisov	0.10	
f) za drugo inozemstvo	0.50	1.25	j) za perijodične tiskovine (časopise), poslane od izdajateljev ali knjigarn v Jugoslavijo, za vsakih 50 g ali vlemek	0.10	
g) za vse inozemstvo vsakih nadaljnjih 20 g ali vlemek		0.75	12. Zavoji s knjigami do 700g odposlani iz založbe oziroma knjigarne:		
2. Dopisnice uradne ali tudi zasebne v kraju samem ali naslovljene služečim vojakom (častniki in podčastniki izvzeti)	0.15	0.75	a) za vsakih 50 g ali vlemek	0.075	
Iz kraja v kraj	0.30		b) priporočanje takih pošiljatev	0.50	
V inozemstvo (Nemško Avstrijo, Ogrsko in Jugoslavijo		0.60	c) odškodnina za priporočene, izgubljene pošiljatev	7.50	
V Vatikansko mesto	0.50		d) poštno potrdilo za nepriporočene pošiljatev	0.10	0.05
3. Dopisnice uradne s plačanim odgovorom v kraju	0.30		e) za knjige poslane od izdajateljev ali knjigarn v Avstrijo, Ogersko ali Jugoslavijo, za vsakih 50 g ali vlemek do največ 3 kg		0.20
Iz kraja v kraj	0.60	1.50	13. Pisma z vzbočenimi pikastimi črkami za slepce:		
4. Razglednice:			a) za vsak kg (največ 4 kg)	0.02	
a) s samim podpisom in datumom	0.10	0.25	b) priporočanje istih	0.10	
b) s petimi voščilnimi besedami	0.20	0.25	c) odškodnina za priporočeno, izgubljeno pošiljatev	5.00	
jednako, v Vatikansko mesto	0.20		d) inozemstvo za vsakih 500 g do 3 kg	0.05	
c) z dopisi iz kraja v kraj	0.30	0.75	14. Vzorcí brezvrednostni:		
d) z dopisi v Nemško Avstrijo, Ogrsko in Jugoslavijo		0.60	a) do 100 g	0.35	0.50
e) z dopisi v kraju samem, oziroma vojakom (kakor zgoraj)	0.15		b) vsakih nadaljnjih 50 g	0.15	0.25
5. Posetnice s kvečjemu 5 voščilnimi besedami (tudi v kraju)	0.20	0.25	c) v Vatikansko mesto do 100 g	0.60	
6. Obvestila: rojstva, smrti poroke in slična	0.15	0.25	vsakih nadaljnjih 100 g	0.50	
7. Trgovski računi brez dopisov in le posamezni do 15 g	0.25		Teža vzorcev je dovoljena do 500 g.		
V inozemstvo se pošljejo trgovski računi kakor rokopisi ali pisma			15. Vzorcí z zdravili, odposlani po proizvajateljih in naslovljeni zdravnikom, klinikam, bolnišnicam ali zdraviliščem do teže 500 g:		
8. Rokopisi v obliki pisma 45×45 in valja 10×75 cm, katerim lahko priložimo pismo, ki se nanaša na rokopis a) do 200 g	0.60		a) za prvih 100 g	0.25	
b) za vsakih nadaljnjih 50 g ali vlemek, do 2 kg	0.20		b) za vsakih nadaljnjih 50 g	0.10	
c) v Vatikansko mesto, do 2 ⁵⁰ g	1.00		c) priporočanje istih	0.30	
za vsakih nadaljnjih 50 g	0.50		d) odškodnina izgubljenih priporočenih pošiljatev	7.50	
d) v inozemstvo za prvih 250 g	1.25		16. Poštno naročanje časopisov (v inozemstvo) za vsak časopis (lahko več izvodov) poleg naročnine še	1.00	3.00
e) v inozemstvo za vsakih nadaljnjih 50 g ali vlemek do 2 kg	0.20	0.25	17. a) Priporočanje — (Raccomandazione) poštних pošiljatev stane poleg navadne pristojbine še	1.25	1.50
v Vatikansko mesto	0.20		b) v Vatikansko mesto	1.25	
9. Navadne tiskovine za vsakih 50 g ali vlemek do 2 kg	0.20	0.25	c) odškodnina izgubljenih priporočenih pošiljatev	25.00	125.0
V Vatikansko mesto	0.20		d) priporočanje dopisnic, tiskovin ali vzorcev	0.60	1.50
Navadne tiskovine, ki presegajo 25 cm v dolžini ali širini, doplačajo	0.10		e) za perijodične tiskovine je dopuščen specialni Conto corrente za priporočanje istih po ministerijal. pooblastilu.		
Navadne tiskovine, ki presegajo 45×45 ali 10×75, se izključijo.			18. Ekspresne pošiljatev, doplačilo k zgoraj omenjenim	1.25	2.50
10. Bukvarski listi (naročila knjig v komisiji)	0.05		v Vatikansko mesto	2.00	
11. Perijodične tiskovine (časopisi in druge) potom Conto corrente			Pripomba — pisma, ki so označena ekspresno, a niso znamkovana zadostno, pošiljajo in dostavljajo se kakor navadna. Za dostavljanje ekspresnih pisem izven dostavljalnega območja plača naslovljenec ali pošiljatelj v slučaju odklonitve dostavljanja še sledeče pristojbine za dolžino poti:		
a) dnevnik do 50 g	0.008		a) za razdaljo do 500 m	0.30	
b) dnevnik za vsakih nadaljnjih 25 g	0.004				
c) časopisi, ki izhajajo vsaj vsakih 15 dni do 50 g	0.011				
d) časopisi, ki izhajajo vsaj vsakih 15 dni za vsakih nadaljnjih 100 g	0.009				

	V Italiji in kolon.	V ino- zemstvo		V Italiji in kolon.	V ino- zemstvo
b) za vsak kilometer ali razliko istega, ki presega 500 m	0.60		e) s protestom do 2000 lir poleg protestnih stroškov še	2.00	
c) za dostavljanje po noči ali ob slabem vremenu se povečajo te pristojbine do 100%			f) če nad 2000 lir	5.00	
19. Poštne povratnice (Ricevute di ritorno) v Vatikansko mesto	0.50	1.25	g) inozemstvo poleg drugih		1.50
20. Poštno ležeče (fermo-posta) naslovljena pisma (izvzemši ekspresna) doplačajo	0.15		29. Poštne nakaznice (vaglia postali), ki stanejo 10 st.		
Ako ni plačal odpošiljatelj te pristojbine, plača naslovljenec (tudi za pisma iz inozemstva)	0.25	0.25	za zneske do lir 25	0.40	
Poštno ležeča pisma se morajo nasloviti s polnim imenom in priimkom in se izročijo samo odraslim nad 18. leti.			za zneske nad 25 lir 50	0.80	
21. Povzetna pristojbina (diritto di assegno) pri vzorcih le do 15 lir, pri drugih pošiljkah do 1000 lir kakor pri priporočenih z doplačilom	0.50		za zneske nad 50 lir do lir 100	1.20	
v inozemstvo poleg pristojbine 1.— še za vsakih lir 100 ali vlemek povzete svote		0.50	za zneske nad 100 lir do lir 200	2.00	
v Vatikansko mesto	0.80		za nadaljnjih vsakih 100 lir ali vlemek, nad 200 lir	0.50	
22. Zavarovanje (assicurazione) denarnih pisem, poleg pristojbine priporočenih, še zavarovalnino:			Nakaznice do 25 lir naslovljene moštvo vojaštva	0.20	
a) za prvih 200 lir ali vlemek	0.50		30. Brzovjavne nakaznice plačajo poleg navadne in brzovjavne pristojbine še	0.50	
b) za vsakih nad. 100 lir ali vlemek. Doplačilo proti višji sili znaša:	0.25		31. Poštne nakaznice v inozemstvo: pristojbina je sledeča:		
c) za prvih 200 lir ali vlemek	0.50		a) 50 st, za vsak h 100 lir ali vlemek istih poleg tega še stalna pristojbina za vsako nakaznico		0.50
d) za nadaljnjih 100 lir	0.25		b) Izvzete pa so države, ki so uredile pogodbenim potom pristojbino za nakaznice in sicer poleg stalne pristojbine 0.25 L, še za vsakih 25 lir ali vlemek istih 25 st. Te države so: Angleška, Irska, Kanada, Vzhodno angleška Indija, otok Malta, republika Kostarika, Združene države Sev. Amerike in zvezo z Avstralijo.		1.50
V inozemstvo: poleg pristojbine za priporočanje:			32. Brzovjavne nakaznice v inozemstvo. Pristojbine kakor za navadne vštveši pristojbino brzovjavke besedila nakaznice v dotično državo.		
e) v Vatikansko mesto do L. 200	1.25		33. Obnovljenje poštne nakaznice (rinovazione), katero je stranka izgubila oziroma, da je zapala. Poleg pristojbine za jednako nakaznico še doplačilo:		
za vsakih nadaljnjih lir 100	0.50		a) do 10 lir	0.10	
f) za vsakih 300 zlatih frankov ali vlemek		1.85	b) do 100 lir	0.30	
g) zavojčki z navedeno vrednostjo (scatoletta con valore dichiarato) poleg pristojbine za navadne, priporočene in zavarovane pošiljke do 250 g.			c) do 1000 lir	0.30	
h) isto a za nadaljnjih 50 g ali vlemek	0.75		Te pristojbine so izvzete nakaznice do 25 lir, naslovljene vojaštvu po znižani pristojbini in one iz inozemstva		
i) za zavojčke z navedeno vrednostjo iz inozemstva — za manipulacijo carinarne		2.50	34. Reklamacije, priporočenih in zavarovanih pisem, zavojev in nakaznic	0.40	2.50
23. Pnevmatična pošta za pisma do 15 g in dopisnice še	0.15		35. Pismene zahteve za vrnitev ali spremembo prvotnega naslova oddanih pošiljatev, poleg poštinih ali brzovjavnih stroškov za to ureditev še doplačilo	0.60	2.50
Pnevmatična pošta za pisma do 30 g (poleg navadne) še	0.35		36. Poštni zavoji ali paketi (pacchi postali) brez označbe vrednosti do 1 kg	2.50	
24. Kreditni računi (conti di credito) provizija za vsakih 100 lir ali vlemek (za inkaso)	5.00		isto od 1 kg do 3 kg	5.00	
25. Poštni predalčki, mes. pristojbina za:			isto od 3 kg do 5 kg	7.50	
a) odprte predalčke (v notranj. urada)	6.00		isto od 5 kg do 10 kg	12.50	
b) zaprte predalčke z ključem male	8.00		(pripomba) zavoji nad 5 kg. se pošiljajo v vse kraje kraljevine		
c) zaprte predalčke z ključem srednje	12.00		37. Zavoji s knjigami, odposlani iz založbe oziroma knjigarn do 1 kg	1.20	
d) zaprte predalčke z ključem velike Pripomba: Za uporabo zaprtega predalčka se mora vplačati kavcija (ki se vrne po uporabi)	16.00	40.00	nad 1 kg do 2 kg	2.00	
26. Legalizacija listin, katero oskrbi pošta. Poleg navadne pristojbine in priporočanja	1.00		nad 2 kg do 3 kg	2.40	
27. Poštne legitimacije stanejo	5.00	5.00	nad 3 kg do 5 kg	3.60	
28. Plačilni nalogi za vnovčenje listin (menic) na račun drugih (riscossioni per conto di terzi) poleg navadne priporočene in zavarovalne pristojbine:			nad 5 kg do 10 kg	6.00	
a) do 10 lir	0.25		38. Za zavoje z navedeno vrednostjo, ki morajo biti zapečateni, doplačilo k zgoranji pristojbini do 200 lir	1.00	
b) do 200 lir	0.50		za vsakih nadaljnjih 100 lir ali vlemek	0.50	
c) do 1000 lir	1.00		39. Prazne posode, ki se vračajo za (olje, vino itd.)	3.00	
d) za vsakih nadaljnjih 1000 lir	1.00		40. Pristojbina povzetja (pacchi con assegno)	0.60	
a največ	5.00		41. Zavoji izredne obsežnosti doplačajo 50% pristojbine		

	V Italiji in kolon.	V ino- zemstvo
42. Silni poštni zavoji (urgentni) navadne obsežnosti:		
do 1 kg	7.50	
do 3 kg	15.	
do 5 kg	22.50	
izredne obsežnosti:		
do 1 kg	10.—	
do 3 kg	20.—	
do 5 kg	30.—	
43. Odškodnina navadnih (zgubljenih) zavojev	25.50	

44. Poštni zavoji v inozemstvo:

posebno skrbno zaprti in zapečateni se sprejemajo in pošiljajo v vse kraje sveta. Pristojbina istim je odvisna od teže in števila držav skozi katere vozi zavoj, dokler ne prispe do cilja. — Tako n. pr. plačamo zavoje v teži do:

	1 kg	5 kg	10 [kg]
Vatikansko mesto	4.—	8.—	14.—
Avstrijo	8.25	11.25	17.25
Albanijo	9.25	13.75	22.75
Čehoslovaško	7.25	11.25	19.25
Nemčijo	8.75	13.75	23.75
Jugoslavijo	7.—	10.50	18.75
Francijo	7.25	11.25	19.25
Rumunijo	10.—	15.—	25.—
Špansko	10.—	15.—	—
Švico — Lichtenstein	6.25	10.75	17.75
Evr. Turčijo	11.—	16.50	28.—
Ogrsko	8.75	13.75	23.74
Angleško	12.—	20.—	32.75
Egipt	12.50	18.50	—

45. Brzovjavke (telegrammi) naslovljene v kraljevino, S. Marino in otok Saseno — plačajo za vsako besedo do 10 črk, čitljivo pisane:

- a) navadne brzovjavke do 10 besed . . . . . 2.—
za vsako nadaljno besedo 0.25
- b) silne brzovjavke (telegramma urgente) trikratno pristojbino navadnih.
- c) jako silne brzovjavke so dopuščene samo mej glavnimi mesti provinc ter plačajo petkratno pristojbino.
- d) brzovjavke s plačanim odgovorom doplačajo pristojbino Cs. 50.

V inozemstvo naslovljene brzovjavke plačajo pristojbino za besedo v zlati valuti in v različni odmeri, n. pr. za Vatikansko mesto Cs. 9, v Avstrijo Cs. 20, Albanijo Cs. 20, Čehoslovaško Cs. 28, Nemčijo Cs. 28, Jugoslavijo Cs. 21, Francijo Cs. 22, Rumunijo Cs. 28, Evropsko Rusijo Cs. 64, Špansko Cs. 31, Švico Cs. 19, Evropsko Turčijo Cs. 56, Ogrsko Cs. 24.5, Angleško Cs. 30.5, i.t.d.

Tekoči račun (Conti correnti).

Poštno čekovni promet.

46. Za vplačila po poštni položnici pri poštah v glavnem mestu province — brezplačno. V drugih krajih:

	Lir
Za vplačila po poštni položnici do lir	0.15
za vplačila po poštni položnici do lir 100	0.20
za vplačila po poštni položnici do lir 500	0.40
za vplačila po poštni položnici do lir 1.000	0.60
za vplačila po poštni položnici do lir 5.000	1.00
za vplačila po poštni položnici do lir 10.000	2.00

in za vsakih nadaljni lir 5.000 ali vlemek 1.00
do najvišje pristojbine 20.00

45. Za izplačila odpovedanih vsot pri poštah v glavnem mestu province brezplačno.

45.a V drugih krajih:

do lir 50	0.20
do lir 100	0.30
do lir 200	0.40
do lir 300	0.50
do lir 400	0.60
do lir 500	0.70
do lir 1.000	0.90
in vsakih nadaljnih 1.000 lir ali vlemek	0.25
do najvišje pristojbine	25.00

47. Izplačila z bankogiro se izplačajo brez vsake pristojbine.

48. Računski izvlečki (izvzemši polletnega, ki je zastoj) 0.50

49. Prepis računov (za vsako stran) 1.00

49. Zračna pošta:

Navadna in ekspresna pisma, ki se pošiljajo z zračno pošto, se morajo frankirati z navadno pristojbino in še:

a) za pisma dopisnice in drugo do 15 g 0.50

b) za tiskovine, vzorce in rokopise za 50 g 0.80

Opozarja se, da ekspresna pisma v Turčijo niso dovoljena.

Zračna pošta iz Italije v inozemstvo, za pisma, dopisnice, obvestila, račune, posetnice i. dr. za vsakih 20 gr ali vlemek 1.20

Za rokopise, tiskovine in vzorce, za vsakih 50 gr 2.00

Dodatne pristojbine za poštno pošiljatve po zraku in z avtomobili, odposlane iz Italije v Maroko in Irak, so sledeče:

Za v Maroko, zračna služba Toulouse-Casablanca:

do 10 gramov	1.20
nad 10 gramov do 20	2.00
nad 20 gramov do 50	2.50
nad 50 gramov do 100	3.50
nad 100 gramov za prvih 100 gramov	5.50

več lir 2.— za vsakih nadaljnih 100 gramov ali presegaajoči odlomek.

za v Irak, zračna služba Kairo-Bagdad: za vsakih 20 gramov ali odlomek 20 gramov 2.00

Po progi Toulouse - Orano se bodo lahko pošiljala pisma tudi v Alžerijo. Pristojbine so sledeče:

do 10 gramov	1.00
nad 10 gramov do 20	1.50
nad 20 gramov do 50	2.00
nad 50 gramov do 100	3.00
nad 100 gramov za prvih 100 gramov	3.00

več lir 2.— za vsakih nadaljnih 100 gramov ali presegaajoči odlomek.

Pošiljatve, ki naj gredo z avtomobilom, morajo imeti na vidnem mestu pripombo: Par automobile Jafa-Bagdad.

Pošiljatve, ki naj gredo dalje zračnim potom, pa pripombo po slučaju:

Par avion Toulouse-Casablanca.

Par avion Toulouse-Orano.

Par avion Caire-Bagdad.

50. Poštna hranilnica

prevzame vloge v poljubni višini. Obrestuje pa vloge le do lir 10.000.—. Obrestna mera znaša nekaj manj nego 3%. Vložne knjižice poštne hranilnice se izdajo na ime vložnika, kateri edini razpolaga z vlogami ali pa se vpiše namesto imena vložnika: ta, ki se glasi (al portatore). V zadnjem slučaju dvigne oziroma vložni

denar, kdor prinese knjižico. Omenjeno bodi, da na-
gradi pošna uprava vsako leto nekaj vložnih knjižic z
dobitki od 100, 500, 1.000, 10.000 in tudi več lir, ki se
letno žrebajo po številkah vložnih knjižic.

51. Poštne vrednostnice (buoni postali fruttiferi).

Take vrednostnice izdajajo vsi poštni uradi v kra-
ljevstvu in kolonijah na ime imejitelja in sicer v zneskih
po lir 100, 500 in 1.000. Teh vrednostnic pa ne mo-
remo odstopiti drugim in to vsled dejstva, ker jih tudi
sodnija ne more zapleniti. V slučaju zgube istih, napravi
uprava duplikate. Te vrednostnice so tudi vsakega se-
danjega in bodočega davka proste ter jih imejitelj
vnovič o poljubnem času pri poljubnem poštnem uradu.

Obresti teh vrednostnic so postopne in napredne,
tako n. pr. je vrednostnica:

- od 100 lir izplačljiva po 1. letu v znesku lir 105.—
- od 100 lir izplačljiva po 5. letih v znesku lir 133.80
- od 100 lir izplačljiva po 10. letih v znesku lir 179.05
- od 100 lir izplačljiva po 15. letih v znesku lir 239.65
- od 100 lir izplačljiva po 20. letih v znesku lir 320.70

Isto sorazmerje velja tudi za vrednostnice po 500
in 1.000 lir.

Splošne pripombe k pristojbinam.

Pisemske pošiljatve kakor pisma, dopisnice, raz-
glednice, posetnice, trgovski računi in rokopi, ki so
nezadostno ali neznamkovane, plačajo pri vročitvi
dvojno pristojbino oziroma dvojni primanjkljaj. Izvzeti
so le dopisi državnih uradov na zasebnike in pisma slu-
žečih vojakov svojcem, ako jih oddajo potom svoje
komande; za taka pisma plačajo naslovljenci navadno
pristojbino.

Vse tiskovine, tudi razglednice s samim podpisom,
ki sploh niso znamkovane, se ne odpošljejo.

Iz inozemstva došle pošiljatve, ki so premalo ali nič
znamkovane, plačajo dvakratni primanjkljaj, vendar
najmanj 60 stot.

Casopisom in drugim pošiljatkam, ki plačajo nižje
pristojbine, ne smemo prilagati ali pripisati nikakršnih
sporočil, ker se take pošiljatve ne dostavijo naslovljen-
cu, ampak finančni prokuraturi, ki kaznuje take pre-
stopke z denarnimi globami oziroma zaporom.

Uradno dopisovanje občinskih uradov.

Na naslovni strani pisma mora biti čitljiv odtis
uradnega pečata v ovalni obliki s sledečim besedilom:
R. R. Poste — Il Podestà del comune di — (S. Andrea).
V slučaju, da manjka omenjeni odtis, smatra pošta taka

pisma za navadna, drugače pa imajo županstva naslednje
pristojbinske olajšave:

1. **poštne proste so dopisnice ali pisma brez prilog
pa odprta in iz kraja:** dopisi na vse državne urade, ki se
bavijo s plačili v račun erarja (Agenti Imposte Erariali)
kakor: davkarije (agenti tasse del bollo), državno odvet-
ništvo (avvocatura erariale), pošta, telegraf, telefon, ka-
taster, sodnija (cancellieri giudiziarj), hipotečni zavodi,
občinske kakor tudi društvene blagajne, inšpektorji in
overovitelji utež in mer, finančni inšpektorji, gozdna
uprava, carinski uradi (vsi Ricevitori), finančna inten-
danca, komisija priziva davkov in občinski uradi, vo-
jaško in orožniško poveljstvo (Comandanti, Distretti
Militari e Carabinieri), državne zakladnice (Delegati
Tesoro), prefekti in podprefekti, magistrati (tribunal,
porota, prizivno sodišče, kasacijsko sodišče, pretura, dr-
žavno pravdnštvo in sodnije), deželna volilna komisija,
kvestorji (komisarji in vodje uradov javne varnosti),
centralne državne administracije (ministrstvo), povelj-
stvo vojske in mornarice.

2. **poštne proste so tudi dopisi s prilogami v zadevi
osebne dohodarine in hišnega davka** poslani odprti pod
ovojem: s pristojnimi uradi, s statistično glavno direk-
cijo in z županstvi.

3. **polovico poštne pristojbine** plačajo za vsa zaprta
pisma, ki so naslovljena zgoraj omenjenim uradom iz-
vzemši centralni državni administraciji, poveljstvu voj-
ske in mornarice, komisiji priziva davkov, generalni di-
rekciji statistike, županstvom, obrtnim in trgovskim
zbornicam izven okraja zbornice (za zaprta pisma tem
uradom morajo plačati navadno poštno pristojbino)).

5. **za uradne brzojavke so prosti pristojbine** le tedaj,
ako župani uradujejo v oblasti javne varnosti v zadevi
varnosti miru in v zdravstvenem pogledu. Vsi drugi
uradni brzojavi plačajo navadne pristojbine, a se pošil-
ljajo kakor državni brzojavi, ki plačajo.

4. **v zadevi: nabora, statistike, civilnega in anagraf-
skega stanja** plačajo tudi polovično pristojbino za pošil-
jatve tudi s prilogami, a odpre oziroma pod zavojem
na: poveljstva vojske in mornarice, statistično glavno di-
rekcijo in županstva.

Uradno dopisovanje šolskih vodstev je omejeno za
brezplačno dopisovanje vodstev s svojimi didaktičnimi
predstojniki, kateri edini smejo pošiljati morebitne do-
pise na šolska vodstva.

M E D S V E T !

Kot vsako leto pošilja «Goriška matica» tudi to jesen svojim naročnikom pet ob-
veznih knjig in sicer:

- 1.) **Koledar za leto 1934.**
- 2.) **France Bevk: Dedič.**
- 3.) **Dr. Josip Potrata: Zdravje iz rastlin.**
- 4.) **Martina Seljak: Ljubi moj domek.**
- 5.) **Nande Vrbanjakov: Prirodni pojavi in človeški izumi.**

Te knjige stanejo pri poverjenikih L. 5.— V prosti prodaji L. 8.—

Izšli sta tudi dve neobvezni leposlovni knjigi, ki jih lahko dobi vsak naročnik,
ako doplača L. 3.60 za izvod:

- 1.) **Damir Feigel: Čarovnik brez dovoljenja.**
- 2.) **France Bevk: Veliki Tomaž.**

Pisatelja sta našim čitateljem že znana iz prejšnjih del, zato ju ni treba še posebej priporočati. Omenimo le, da Bevkov napovedani roman «Črnošolec» radi nepredvidenih zaprek letos še ni mogel iziti. Naročniki ga dobe pozneje. Isto velja za naznanjeno mladinsko knjigo.

ZA PRIHODNJE LETO

bo «Goriška matica» svojim naročnikom nudila obvezno sledeče knjige:

1.) Koledar za leto 1935.

Ni nam treba posebej omenjati, da bo ta knjiga, ki ji uredništvo vsako leto posveča največ pažnje, po svoji leposlovni in poljudno znanstveni vsebini kakor tudi glede ilustracij po možnosti na vrhuncu. Čitatelji lahko pričakujejo od bodočega koledarja obilo zdravega razvedrila, koristnega pouka ter navodil, ki jih rabijo v vsakdanjem življenju.

2.) Gizela Majeva : Duševna vzgoja otrok.

Pisateljica je že znana po svoji «Vzorni gospodinji» in «Novi kuharici». S to knjigo izpolnjuje svojo obljubo, ki smo jo brali v uvodu njene prejšnje knjige «Telesna vzgoja otrok», da poda našim materam navodila, kako naj se otroci vzgajajo tudi duševno v zdrave in koristne člane človeške družbe.

3.) Ciril Drekonja : Listi bele marjetice.

Povest! Pisatelj te povesti našim čitateljem ne more biti neznan. Nekateri izmed njih je morda že bral njegovo, po splošni sodbi dobro ljudsko povest «Dolg», ki jo je bila izdala Književna družina «Luč». Tudi «Listi bele marjetice» bo ljudska povest, kazala bo sliko vasi in njenih prebivalcev s solnčnih in senčnih strani v razgibanem dejanju ljubezni in sovraštva, malih razprtij in velikih tragedij.

4.) Z orodjem v rokah.

Ta knjiga, ki jo je spisal priznan strokovnjak, bo za naše čitatelje pred vsem praktičnega pomena. Ima namreč namen, podati na lahko razumljiv način praktično znanje, ki je potrebno v hiši in izven nje, tako da lahko vsak z lastnim orodjem opravi nepričakovane in nujne poprave. Knjiga bo v korist posebno tistim, ki so iz katerihkoli vzrokov prisiljeni — in to se večkrat dogaja — zgrabiti sami za kako delo, ki ne spada v njihov poklic.

4.) Nande Vrbanjakov : Pravljice iz tujih logov.

Za leto 1927. smo izdali «Venec domačih pravljic», ki se je tako priljubila, da je naklada skoro povsem pošla. Za prihodnje leto nam bo isti sestavljalec zbral šopek najlepših pravljic drugih narodov ter ga ponudil v domači obleki naši mladini, ki se jih prav gotovo ne bo branila.

NEOBVEZNE KNJIGE:

France Bevk : Volkovi, roman.

To pot bo pisatelj, ki je v svojih zadnjih dveh romanih opisoval bližnjo preteklost, zopet posegel za kakih dve sto let nazaj in nam bo orisal divje medsebojno sovraštvo dveh vasi, ki jo korist tretjega podžiga v plamenečo in slepo strast; ljudje se spremenijo v volkove, strezne jih šele zločin.

Roman izide v jeseni. Po možnosti bomo izdali še drugo neobvezno knjigo.

Cena se določi pozneje.

Goriška matica si pridržuje pravico, da ta načrt po potrebi izpremeni.

KNJIŽEVNA DRUŽINA „LUČ“.

Ob tej priliki naznanjamo svojim naročnikom in poverjenikom, da je «Goriška matica» z letošnjim letom prevzela tudi izdajanje publikacij Književne družine «Luč».

Prva serija knjig je že izšla ob koncu avgusta in sicer:

1) **Zbornik «Luč»**, deveti zvezek. Pestra in zanimiva vsebina. Knjiga je opremljena tudi s slikami.

2) Jakub Kolas, **Mladi hrast in druge povesti**. Prevedel Ivo Dren. Jakub Kolas je najboljši sodobni beloruski pisatelj, ki v svojih povestih zelo lepo in poljudno opisuje življenje svojega beloruskega ljudstva.

3) France Bevk, **Povesti o strahovih**. Ta knjiga nam podaja osem strahotnih, nape-
tih zgodb in sicer: Mrtvaška nevesta, Ponočni obiski, Skopuhova smrt, Kriva prisega,
Črna sopotnica, Procesija duhov, Mrtvaški dih, Nedolžni otročiči. Knjigo krasijo lesorezi domačega umetnika.

Cena vseh treh knjig je L 4.—

Kdor jih še nima, naj jih naroči!

V bodoče izidejo publikacije Književne družine «Luč» — vsakokrat po tri knjige — vsako leto do dne 1. marca, na kar opozarjamo naše poverjenike in naročnike.

V letu 1934. bodo izšle sledeče knjige:

1) **Zbornik Luč**, deseti zvezek. Ta zbornik bo nudil čitateljem obilo pestrega znanstvenega gradiva, s katerim bo ustrezno vsakomur, ki v knjigah ne išče zgolj zabave. Nekateri članki bodo pojasnjevali tudi slike.

2) Aleksander Petöfi, **Krvnikova vrv**, roman. Prevedel France Bevk. Petöfi je največji mažarski pesnik preteklega časa, njegov roman je brez dvoma najbolj napeto in strastno pisani roman svetovnega slovstva. Kdor ga vzame v roke, ga več ne odloži, dokler ga ne prebere do konca.

3) Ivo Dren, **Z onstran groba**. Ljudska povest domačega pisatelja. Vsebinsko — v kolikor jo je mogoče povedati že vnaprej — je sledeča: težko družinsko življenje stre gospodarja, družinski člani se po njegovi smrti zavedo, da niso brez krivde. To jih stregne, da začno resneje reševati dom propada. Spomin na rajnega jih podžiga in dviga. Tako vodi rajni gospodarstvo «z onstran» bolje, nego mu je bilo to dano v življenju.

BIBLIOTEKA ZA POUK IN ZABAVO.

Tudi «Biblioteka za pouk in zabavo» je to leto prešla v založbo «Goriške matice». Nekateri izmed naših čitateljev je morda še ne poznajo. To so knjižice v majhni obliki, ki izhajajo večkrat na leto. Vsaka knjižica, ki prinaša obilo leposlovnega in poljudno znanstvenega gradiva s slikami, je zase zaključena celota in stane L 2.50 za izvod.

Poslednja knjižica, ki je že izšla v naši založbi, nosi naslov:

France Bevk, **Živa greza in drugi spisi**.

Če je nimate, naročite jo!

Prihodnji zvezki Biblioteke za pouk in zabavo — po potrebi jim bomo spremenili obliko in jim dodajali najnovejšo modno prilogo — bodo urejevani kar najskrbneje, prinašali bodo izvirno leposloveno gradivo in prevode iz svetovnega slovstva, pesmi, poučne članke s slikami, praktična navodila za dom in gospodinjstvo.

Biblioteka bo izšla šest do osemkrat na leto.

Vse poverjenike in naročnike prosimo, da nam ostanejo zvesti kot doslej, tako bomo tudi mi storili vse, kar bo v naši moči, da jim bomo nudili dobrega čtiva.

V avgustu 1933.

KAZALO

Koledarski podatki in meseci	Str. 3—27	Svatupluk Čech: Odkod je škrjanček, Str.	66
Tone Čemažar; Stari Primož . . . . . »	28	pesem . . . . . »	68
France Miluškin: Kraški križ, pesem . . . . . »	43	Evgen Marothy: Moja ljuba mati . . . . . »	70
France Miluškin: Poletje, pesem . . . . . »	43	Fr. Gaber: Walter Scott . . . . . »	72
Ivo Dren: Oče »Besnega Orlanda» . . . . . »	44	Nenavadne slaščice . . . . . »	74
Li-tai-pe: Vranji krik, pesem . . . . . »	45	Anatole France: Zgodovina človeštva . . . . . »	75
Grazia Deledda: Njen pravi sovražnik . . . . . »	46	Miha Luznik; Björnstjerne Björnson . . . . . »	77
Fran Žgur: Slavček, pesem . . . . . »	47	L. K.: Prepozno . . . . . »	78
—, Zimski dan, pesem . . . . . »	47	A. K.: Tehnične skrivnosti starih narodov . . . . . »	81
Ivan Zalar: Fran Erjavec . . . . . »	48	Rafael Šebenik: Na žarečem otoku . . . . . »	83
Gunnar Berg: Stari kmet . . . . . »	51	E. Komel: Rihard Wagner . . . . . »	85—88
Fran Žgur: Sreča — ptica, pesem . . . . . »	52	Kotiček za otroke . . . . . »	89—99
Stanko Malič, Alojz Gradnik . . . . . »	53	Kmetijstvo . . . . . »	100—108
Svet brez premoğa . . . . . »	54	Poučni del . . . . . »	108—111
Desetnica, narodna pesem . . . . . »	57	Zanimivosti . . . . . »	111
M. Kačur: Gerhart Hauptmann . . . . . »	59	Burkasti Jutrovci . . . . . »	113—117
F. S.: Spomini iz otroške dobe . . . . . »	61	O pristojinah . . . . . »	117—119
France Miluškin: Božična, pesem . . . . . »	64	Med svet . . . . . »	65
I. D.: Hude borbe pred sto leti . . . . . »	65		

Knjige Goriške Matice, Književne družine „Luč“-i, „Biblioteke“ se dobé tudi v Knjigarni-Papirnici J. Stoka, Trieste - Via Milano 37 - kjer izhaja tudi priljubljeni žepni koledarček „Vedež“.

G. CARLOTTO

GORIZIA — Piazza Cavour št. 3
(STOLNI TRG)

□ □ □

Izbrana zelenjadna in travniška semena. — Zaloga semenskih žit in umetnih gnojil.

NA DROBNO. NA DEBELO.

GOSTILNA PRINCIC

GORIZIA, Via Nazario Sauro 18
:- : (nasproti sodnijski palači) :- :

◆ ◆ ◆

Príporoča domača vina. —
Domača kuhinja. — Sobe
za prenočišče v zvišani in
◆ ◆ ◆ prenovljeni hiši. ◆ ◆ ◆

Dr. AUG. DE FIORI
specialist za notranje bolezni

GORIZIA - Corso Vittorio Emanuele 6. T.

KABINET ROENTGEN

KMEČKA BANKA
registrovana zadruga z omejeno zavezo

GORIZIA, Piazza E. DE Amicis (prej Koren) 12

Urduje od 9.-12.
in od 3.-5. ob delavnikih.
Ob nedeljah in praznikih
je urad zaprt.

Dr. L. MERMOJA

ZDRAVNIK
ZA ZOBE IN USTA

GORIZIA
Piazza della Vittoria 5 (Travnik)

Najvišje cene plačujem

za

KOŽE

kun, zlatič, lisic, di-
hurjev, vider, jaz-
becev, veveric, mačk, krtoč, divjih in
tudi domačih zajcev i. t. d. i. t. d.

D. WINDSPACH

TRIESTE

Via C. Battisti 10, II. nad., vrata 16
TELEFON 68-81

Sprejmejo se pošiljatve po pošti.

CASSA TRIESTINA DI CREDITO E DEPOSITI

consorzio registrato a garanzia limitata

TRIESTE, ulica Torre bianca šteč. 19, I. nadst.

Sprejema navadne hranilne vloge na knjižice, vloge na tekoči račun in vloge na čekovni promet ter jih obrestuje
≡ po 4%, večje in stalne vloge po dogovoru. ≡

Daje posojila na vknjižbe, menice, zastave in osebne
□□□□ kredite. Obrestna mera po dogovoru. □□□□

Uradne ure za stranke od 9. do 13. ure in od 16. do 18. ure.

Ob nedeljah, praznikih in ob sobotah popoldne je urad zaprt. - TELEFON šteč. 35-89

ZOBNI ZDRAVNIK

RUDOLF KOLL

ZOBOZDRAVNIŠKI
ATELJE

ustanovljen l. 1892.

Odlikovani z najvišjimi priznanji: London,
Pariz, Dunaj, Gorizia, Udine in St. Louis.

GORIZIA

Piazza della Vittoria 20 (Travnik)

Sprejema od 9-12 in od 2-5.

PODRUŽNICA

Caporetto, via Montenero št. 135

Edina zaloga **DROBNARIJE** na debelo

EUGEN PINCHERLE

GORIZIA - Piazza della Vittoria 24 - Tel 166

Ustanovljena leta 1853.

Najstarejša tvrdka v tej stroki

Priporoča se p. n. trgovcem, kramarjem in krošnjarjem

Cene zmerne. - Postrežba točna.

ZALOGA

drobnine, igrač, copat itd.

GORIZIA

GORIZIA

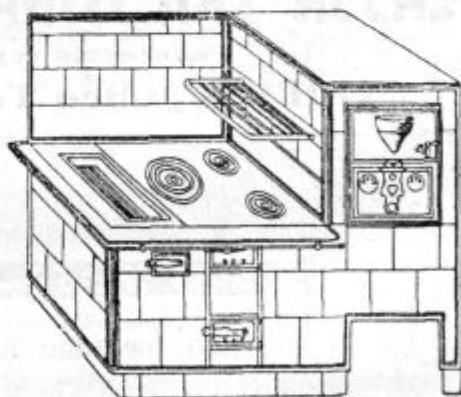
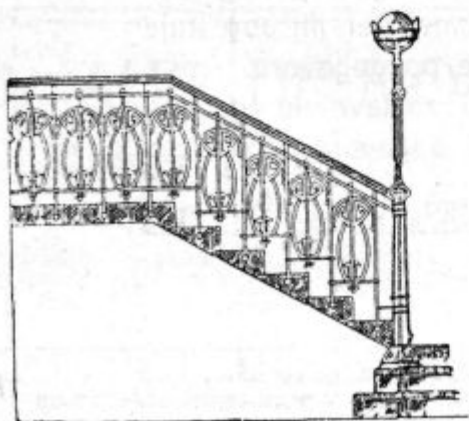
Vogal: **Via Roma in G. Carducci**

GIUSEPPE COLOTTI

Josip Štrukelj

Gorizia - Piazza Cristo 1

priporoča slavn. občinstvu
v mestu in na deželi svojo

stavbeno - ključavničarsko

DELAVNICO

Izvršuje vsa v to stroko spadajoča
dela najsolidneje in po najnižjih
cenah. - Postrežba hitra in točna.

Zdravnica - zdravnik
DR Dominco - DR Gregorig

DR DOMINCO

bivša asistentinja kr. klinike za porodništvo
in ženske bolezni, Firenze

DR GREGORIG

zdravnik za notranje bolezni

GORIZIA

Corso G. Verdi štv. 23 (Pritličje levo.
Nasproti ljudskemu vrtu.)

Cassa popolare di prestiti Goriziana

cons. reg. a garanzia lim.

Goriška ljudska posojilnica

vpisana zadruga z omejenim jamstvom

GORIZIA

Via G. Carducci 7, I - križišče tramvaja, lastno poslojje

Najstarejši slovenski denarni zavod v mestu
Ustanovljen 31. marca 1883.

Obrestuje navadne hranilne vloge

po 2.75%

Na odpoved vezane vloge od 1. do 3. mesecev
po 2.75%. — Od 3. do 6. mesecev vezane vloge
po 3.73%. — Od 6. in več mesecev vezane
vloge po 4.25%.

Davek na vse obresti vlog plača zavod sam.

Sprejema vloge na tekoči račun. - Daje
svojim članom posojila na vknjižbe, me-
nice in zastave ter jim olvarja pasivni
tekoči račun.

Urادuje od 9.—12. in 15.—17. - Ob nedeljah in
praznikih kakor tudi ob sobotah popoldne
je urad zaprt.

Velika zaloga vina, žganja in likerjev
JAKOB PERHAUC

TVRDKA USTANOVljena LETA 1878

TRIESTE

VIA S. T. XIDIAS 6 - TELEFON 67-23

Vedno v zalogi in po cenah izven vsake kon-
kurence: pristen istrski tropinovec, kraški bri-
njevec in kranjski slivcvec. — Lastni izdelki:
Šumeča vina: šampanjec, šumeči istrski refošk,
Lacrime Criste in druga. - Specijaliteta: Jajčji
konjak in jajčja Crema Marsala ter razno-
vrstni likerji in sirupi kakor pristni malinovec itd.

Postrežba točna in solidna.

Zobni zdravnik

DR IGOR FRANKO

Sprejema vsak dan 9-12, 3-5

Gorizia - Via Arcivescovado 7, I

Ob nedeljah pri g. dr. Serjunu
TOLMINO od 9-1

CARLO ANTONIO ROSCONI

GORIZIA - Via Oberdan 9 (blizu nove pošne palače) - GORIZIA

Velika izbira tkanin in blaga. - Zaloga volne: Lana-Polo

DR ALFONZ SERJUN

ZDRAVNIK

TOLMINO

Nove strehe in stare popravljene pokrite z

Pozor!

Vsem posestnikom in kmetom po deželi, ki imajo svoje strehe pokrite z „Eternit“-om že nad 25 ali pa 30 let se naznanja, da javijo to čim prej podpisanemu potom poštne dopisnice.

V. JANACH,

TRIESTE - VIA TRENTO št. 16
(blizu glavne poštne palače)

Zaloga : skrilj, valovitih ploščic in cevi. — Telefon št. 30-74

Kmetovalci

obiščite naše skladišče, kjer boste našli najboljše poljedelske stroje za vsako vašo rabo.

Osobito imamo v zalogi: pluge znamke „Eber“ (merjasec), plužna telesa (t. j. kozolec z lemežem, desko in oplazom) za lesene gredje; okopalnike, pluge za okopavanje, brane, trdne in verižne (členaste), Howard, slamoreznice in rezila za slamoreznice, jeklene sesalke za gnojnice, škropilnike visokega tlaka za drevesa in navadne, sejalne stroje itd. itd., precejalnike in druge kletarske priprave, potrebščine za čebelorejo, koncentrirano klajo za živino.

Inž. EZIO RIGHI

Trieste (13) - Piazza Goldoni, 10

Zobozdravniški ateljè

R. KOVAČIČ

sprejema od 9.-12 in 15.-19.

Trieste - Via Carducci 10
nad kavarno „Dante“

IVAN KERŽE, TRIESTE (13)

Piazza S. Giovanni št. 1

Hišne potrebščine: Iz emajliranega železa in aluminija, pribori, noži, kletke. Posoda iz porcelane, ilovice, stekla. Vsakovrstne svetiljke in predmeti za darove itd. - Lesna posoda: Čebri, škafi, brentači, pipe, sita, zobotrebcí, krtače itd. itd.

Glavna zaloga krogel za igro
NAJUGODNEJŠE CENE.

Prodaja na drobno.

Prodaja na debelo

Zobozdravniški ambulatorij

Adolf Koll

ZOBNI ZDRAVNIK
odlikovan leta 1924.

GORIZIA

Corso Vitt. Eman. III No. 11, I. nad.

Posluje od 9. do 12. dopoldne in od
2.-5. popoldne.

Trgovina z jed'lnim blagom

Kodrič Angel

Gorizia - Via Morelli št. 7

Priporoča se slavnemu občinstvu v mestu
in na deželi za obilen obisk.

Blago vedno sveže - Postrežba točna

ZDRAVNIK

Dr. Stanko Sosič

sprejema od 15 - 16

Trieste - Roiano, Via Roiano 2, I

(nad lekarno Sponza) - telefon 25512

Stanovanje : Scala Santa 193

Assicurazioni Generali

1831

Vita - Incendi

Furti - Trasporti

Per informazioni rivolgersi in TRIESTE
all' Agenzia Generale, Via N. Machiavelli 4
e all' Agenzia di città, Via G. Carducci 18